

~~Скырг~~
М 91

Тайлакбай МУСАЕВ

**ТООЛОР ТАПТАГАН
ТАГДЫР**

Урматтуу Гунара Кудайовна!
Сөзгө узун омур, бекем
ден соо-ире ааламда
болгон бардык жакшы
инкызарды каалап
автордон жетелин!

25.XI.2020-ж.

[Signature]

Скырг
М 91

ТАЙЛАКБАЙ МУСАЕВ

Бул эмгегимди атам Муса,
апам Тотукандын жаркын
элестерине арнаймын.

ТООЛОР ТАПТАГАН ТАГДЫР...

(Өрнөктүү өмүр туурасындагы автобиографиялык китеп)

Токтогул Сатылганов атындагы
Ош облустук-китепкана
АВОНЕМЕНТ

Токтогул Сатылганов
атындагы
Ош облустук китепкана
ИНВ № 487606

Тайлакбай Мусаевдин өлкөбүздүн бир ныпымы болгон алыскы айтылуу асман мелжиген тоолорду кучагына камтыган Алайкуу өрөөнүндө жарык дүйнөгө келген өмүр учугунан уланган кудуреттүү, жашоосунун таржымалы өз ой-толгоолору менен китепте таасын чагылдырылган. Ар бир инсанга баалуу болгон ата менен эне, ага-туугандардын жашоо турмушундагы өзү баам салган турмуш жолдорундагы урунутуу окуялары, өмүр жолундагы жашоо тузагындагы оош кыйыштар автордун китебинин негизги өзөгүндө сапталган.

Китеп окурмандардын кеңири аудиториясына арналган, көптөгөн тарых менен синтездешкен материалдар камтылган. Мындан сырткары окурмандардын жүзүн өзүнө тартуу иретинде көптөгөн сүрөт материалдары да, колдонулган. «Тоолор таптаган тагдыр» китеби негизинен кызыктуу чыгып, окурмандардын катмарына тереңдеп, кирип баалуу-барктуу болооруна ишеним чоң.

БИЙИКТЕН БААРЫ КӨРҮНӨТ

Баш сөз ордуна

Кең дүйнөгө келгенден баштап, жер ааламынын алпурушкан жашоосуна кабылгандан тарта «жашоо күрөш» деген денени дүркүрөткөн туюнтма не деген сан-санаалуу ойлорго батыраарын турмуш босогосуна каз туруп кадамдаган пендең түшкүр ошондо кайдан баамдасын: «Турмуш понарамасы» деген ой толгоо улуу тоолордун ак кар, көк муздуу, белесине түйшөлүү менен чыкканда, тээ өзөндүү мейкиндикте мунарыктаган, мелмилдеген, упуасыз кеңдиктер жатканына кыял сербегендей эле кеп белем. Мунун баары жашоо менен турмуш чындыгы окшобойбу.

Ошондон саймердендүү жашоо сапарынын учунда чубалжыган нечен тандарды аттырган, нечен түндөрдү бакырлаган байманалуу өмүр сызыгы улана берет тура. Пенде жашоосунда мындай сарасепти баамдагандар, баамдабагандар ого эле канча дейсиз. Жашоо кызыгы дегениң пенде өмүрүндө ушинтип түшүркөө менен уланып келе берет бейм. «Бийиктен баары көрүнөт» демекчи байманалуу өмүрдүн баамдап баккан, байсалдуу сапарынын булак көзү кайда экен деген түшүркөө Тайлакбай авага азели келбеген чыгаар деген оолактануу «Тоолор таптаган тагдырлар» аттуу китебин барактап көргөндө түшүркөөнүн түйүнү өзүнөн-өзү чечмелегендей көрүнөт.

Автордун оюна мындай көлөмдөгү китепти жаратуу заматта эле келе койбогону, анын сыясы кургай элек барактарын шуудурата баштагандан эле сезилгенин баамдайсың. Китеп бараандуу. Колго төшөлгөндөн эле салмактуу тагдырлардын наристе балалыктын

байманалуу өмүрдүн бакубат күндөрдүн мазмуну, ой-толгоолу сөз тизмектери менен образдалганы көз алдыңа тартылат.

Китепти жазууда автордун көп түйшөлгөнү, андагы камтылган мазмундуу бай-барктуу өмүр таржымалдарын баяндоодон эле баамдасак болот. Автордун калем кармоодогу тили жатык, сүйлөмдөрү жөнөкөй, элдин нукура калың катмарына таризделгени менен өзгөчө баалуу экендигин баалай билели. Китепте өзгөчө адабиятташтырууга маани берүүдөн автор атайлап оолактаганы татаал деле сыр эмес. Анткени, Тайлакбай ага өзү ошондой натурадагы жөнөкөй, нукура элдик философияга жакын ойлонгон, ойду жети өлчөп, бир кырккан мүнөзү жазмакерлик ишенде да колдонгонун жатык эле баамдайсың.

Тайлакбай Мусаевдин өлкөбүздүн бир ныпымы болгон алыскы айтылуу асман мелжиген тоолорду кучагына камтыган Алайкуу өрөөнүндө жарык дүйнөгө келген өмүр учугунан уланган кудуреттүү, жашоосунун таржымалы өз ой-толгоолору менен китепте таасын чагылдырылган. Ар бир инсанга баалуу болгон ата менен эне, ага-туугандардын жашоо турмушундагы өзү баам салган турмуш жолдорундагы урунутуу окуялары, өмүр жолундагы жашоо тузагындагы оош кыйыштар автордун китебинин негизги өзөгүндө сапталган.

Сөз башында алыскы Алайкуу өрөөнүнүн тарых таржымалынан башталганы ар бир окурманга ата-журт менен ата-эне инсан үчүн эч айырмасы жок, кан жаның менен бирдей жаралган туюнтма экендиги баамдуу даңазаланат. Ал тургай тоолук кыргыздардын бүтүндөй турмуш тиричилиги автордун сүрөттөөсүндө бир бүтүндөй синтездешип тургандыгы менен китеп баалуу болгонуна сыймыктансак болот.

Тайлакбай ава бала-чагын, ата-энесин азыр өзү байбичеси менен пайгамбар жашынан эбак өтсө да, кенен кесири өткөн жаштыгын сүрөттөөдө ой толгоолу, берилишинде башкача ынтаа менен калем кармаганы баамдалат. Жазылган ойлору кенен кесири ыргаактуу сүрөттөлгөн. Китеп маңызынан кеп салганда материалдарга абдан бай, сүрөттөөлөр өткөн кылымдын, өткөн

доордун тарых барактары менен башталганы азыркы учурга чейин жуурулушканы автордун жазуудагы башкача мүнөздүү принциптерине ээ. Ойлору кенен камтылганы жазылган сүртүмдөрдөн кенен кесири айтылган ойлордон каармандын үзөңгүлөш жүргөндөрдүн таалим тарбия алган, элге кеңири таанымал жетекчи инсандардын кулк мүнөзүн, табият турпатын белсемдүү ишенимдүү берүүдө автор таланттуу жазмакерлер менен бирдей сапта тургандыгын айырмалоо оңойго турбайт.

Китептеги Алайкунун тарых таржымалын сүрөттөөдө же болбосо биздин үй-бүлөөнүн таржымалы Бакалбай бакылдаган агам эле, Акимжан аганы эскерип, Рыспай агам жөнүндө деген сыяктуу бир топ эскерүүлөрүндө ой берүүнүн кульминациялык чеберчилигин колдонгон десек ашыктык эмес.

Китеп окурмандардын кеңири аудиториясына арналган, көптөгөн тарых менен синтездешкен материалдар камтылган. Мындан сырткары окурмандардын жүзүн өзүнө тартуу иретинде көптөгөн сүрөт материалдары да, колдонулган. «Тоолор таптаган тагдыр» китеби негизинен кызыктуу чыгып, окурмандардын катмарына тереңдеп, кирип баалуу-барктуу болооруна ишеним чоң.

Турабай Жороев, акын – лауреат – Кыргызстан жазуучулар союзунун Ош облустук бөлүмүнүн төрагасы.

Маматазим Жуманазаров – «Ош жаңырыгы» гезитинин башкы редактору, Кыргызстан журналистер союзунун Ош бөлүмүнүн төрагасы.

I. АЛАЙКУУ ЭЛИ ЖУРТУНУН ТАРИХ ТАРЖЫМАЛЫНАН КЫСКАЧА МААЛЫМАТ БАЯН

Алайкунун тарыхы узак, элдин тагдыры оор болгон. Алайкуу өрөөнү боюнча дагы бир кызыктуу фактыны жазып кетүүгө туура келди. Өрөөндөгү Көк-Арт айылынан 50-60 чакырым алыстыкта, түндүк тарабында Базар-Талаа деген жер бар. Бул жерде өткөн замандарда эл аралык чоң базар болгон, ошон үчүн бул жер «Базар-Талаа» деп аталып калган дешет.

Азыркы учурда Базар-Талаага бара турган автожол жок болгондугуна байланыштуу башка эл эмес Алайкунун өзүнүн атуулдары деле көрө элек. Базар-Талааны атайлап көрө турган адамдар аттанып-тондонуп бел ашып, суу кечип барып көрүш керек. Бул эл аралык Базар-Талаада өткөн замандарда көп элдер өздөрүнүн алып, сатуу соода-сатык иштерин жүргүзүшкөн жана соода-сатык мамилесин өнүктүрүшкөн.

Базар-Талаага Ооганстандан, Пакистандан, Ирандан ал турсун кербендер, соодагерлер Индиядан келишкен экен. Алар негизинен төрт түлүк мал үчүн сооданы өнүктүрүшкөн тура. Базар-Талаанын негизи бир касиети бул базарда даваан аттарынын тукумун сатышчу, анткени бул базарда даваан аттар аябагандай баалуу сатыла турган. Бул аттар жорго эле эмес күлүк, узакка чарчабаи-чалыкпай чуркашып, тоого, ашууга кылдат баскан атына жараша заты бар жылкы тукуму болгонун айтышат.

Даваан аттарынын борбору болуп Катуу-Багыт эсеп-телинген а бирок аларды сатууну соодалашуучу жай Базар-Талаа болгондугун эл оозунда айтылып калган. Демек, бул тулпарды асыроо боюнча чоң Багыш уруусу кыргыз урууларынын ичинен өзгөчө орунду ээлеп турган. Ошол даваан аттардын уругу Алайкуу өрөөнүндө кечээ эле 1970-жылдары бар эле, ал да кийинки он беш-жыйырма жылдын ичинде тукум курут болуп кетти өңдөнөт. А бирок, даваан аттарынын тукуму Алайкуу өрөөнүндө азыркы күнгө чейин накта даваан аттарынын өзүндөй болбосо да ошого жакын, окшош, жол жүргөндө жол арбыткан жорго, тоодо чебер жүргөн, басыктуу, шамдагай аттардан кур кол эмес. Бул аттарды Алайкулуктар «эчки аттар» деп да коюшат. Эчкиге салыштырганынын себеби эчкидей болуп эң бийик жерлерде, жар боорлорундагы бир аяк жолдордо да эчки сыяктуу кылдат мүдүрүлбөй чебер басып жүрө беришет.

Демек, Алайкуу өрөөнүндөгү жорго аттар - жол арбыткан, тоодо чебер баскан, өтө шамдагай, тыкан тулпар сымал аттар деп койсок болот. Алыс жакынга каттоодо алар негизги транспорт каражаты болуп саналган. Илимпоздорго таянсак

«Алай-Куу» Фарстилинен алганда (Ала-ты) сөзүнөн өзгөрүлүп келген деген божомолдор бар.

Кыштан жазга караганда жер көрүнүшү ала-була болуп көрүнөт. Ошондон Алайкуу деп аталган дегендер да бар.

Алайкуу журту 1867-1877-жылдар аралыгында Алымкул аталыктын көмөгү менен негизделген жети шаар мамлекетинин карамагында болгондугу жөнүндө тарыхый маалыматтар бар.

1876-жылдан 1917-ж чейин жалпы кыргыз эли Россия империясына көз каранды болуп жашашкан эмеспи. Алайкуу

өрөөнү болсо Ош уездине, туркистан генерал-губернаторлугуна баш ийип тургандыгы талашсыз.

1917-жылдагы улуу Октябрь Социалисттик революциясынын жеңишинен кийин Кыргыз эли СССРдин карамагына өткөндүгү тарых барактарында сакталган.

1917-1927-ж.ж. Алайкуу журту ар түрдүү майда жеке чарба күтүп, үч айыл кеңешинин карамагында болушкан. (Алайкуу, Кызыл-Жар, Ой-Тал) Бул айыл кеңештери Алай-Гүлчө районуна баш ийген (1937-ж чейин). 1927-ж. баштап Алайкуу эли коллективтештирүү кыймылына активдүү киришкен натыйжада биринчи колхоздор пайда боло баштаган.

Ошондо Алайкуу айыл кеңешине Таш-Кыя, Таш-Коргон, Талкыйды, Көк-Арт, Келте, айылдары кирген. Кызыл-Жар айылдык кеңешине: Терек, Күйө-Таш, Капка-Таш, Коо-Чаты, (Айдың-Көл), Кайың-Талаа, Кара-Таш колхоздору караган. Ой-Тал айылдык кеңешине: Ой-Тал, Көңдүк, колхоздору кирген.

1936-жылдан баштап, аталган майда колхоздор ийрилештирилип, чоңойтулган колхоздорго биригишкен. Натыйжада чарбалардын экономикасы аз да болсо көтөрүлүп, колхоз мүчөлөрүнө мал, эгин түрүндө натуралай эмгек акы төлөнө баштаган. Биздин Кызыл-Жар сельсоветинин аймагында жана жогорку, төмөнкү жактарда жайгашкан чарбалар, 1945-жылкы согуштун жеңиши менен катар, өз аймактарындагы майда чарбаларды кайрадан бириктирип, ири чарбаларды түзүү саясатын ишке ашырышкан. Анын натыйжасында Алай-Кууда: Сталин, Маданият, Калинин атындагы колхоздору Кызыл-Жар Терек, Маленков, кийинчерээк Берия, Өзгөрүш кийинчерээк (коммунизм) колхоздору Ой-Талда: Ой-Тал, Көңдүк колхоздору түзүлгөн.

Ошондой эле чарбалык кайра түзүүлөр, 1950-1959-ж.ж. жана 1974-1979-жылдарында жүргүзүлгөн.

Ал эми 1990-1991-ж.ж. СССР мамлекетинин ыдырашына байланыштуу жана өлкөбүздүн эгемендикке ээ болгондугунун негизинде башка жактардагыдай эле өрөөндө колхоз, совхоздор таратылып, бөлүнүп, жаңыдан бир топ майда колхоз-кооперативдер, жеке-чарбалар пайда болгон. Алардын аталыштарын сактап калган, Алай-Куу, Кызыл-Жар, Ой-Тал айылдык кеңештерине баш ийип калышкан. Андан кийинки өткөн мезгилдин ичинде да, айылдык кеңештердин аймагында ар андай кооператив, жер реформасы боюнча комитет аталыштагы субъектерди түзүштү.

Ал эми 1995-жылы жер реформасы жүргүзүү комитеттери жоюлуп, айыл өкмөт деп аталышса, акыркы мезгилде алар айыл округдары болуп аталып калышты.

2012-жылы такталган статистикалык маалыматтарга таяна турган болсок, өрөөндүн калкынын саны 16525 адамга жетип, райондун калкынын төрттөн бирине барабар болгон. Кожолуктардын саны 3010ду түзөт. Ал эми жалпы жеринин аянты, 315 520гектарга барабар. Бул Алай-Куу өрөөнү жеринен 60 пайызына жайгашып турат. Эгерде мамлекеттик жана токой фондусунун жерин кошуп эсептесек, райондун аянтынын 75 пайызга жакын жер аянтын Алай-Куу өрөөнү түзөт.

ЧОҢ АТАМ ЖАШАГАН ЧӨЛКӨМДҮН КЫСКАЧА БАЯН ТАРЖЫМАЛЫНАН

Кылым карыткан Кыргыздардын тарых таржымалына саресеп салып тереңирээк көз чаптырып ой жүгүртсөңүз көпчүлүк суроолорго так, далилдүү, ынанымдуу жооп кайтаруу кыйынга турат окшойт. Анткени, өткөн (доор) замандарда азыркындай адамдын жарык дүйнөгө жаралган күнүнөн тартып, жарык дүйнө менен кош айтышканга чейинки өмүрүнүн ар бир учуру өз учурунда катталып, тастыкталып турган эмес турбайбы. Анын негизинде, биздин көчмөн турмуш кечирген ата-бабаларыбыздын жашаган жери өзгөрүлмө болуп жүрүп отуруп, кийинчерээк тагыраак айтканда XIX кылымдын 30-40 жылдарынан тартып ар бир жарандын өздүк документтери даберилебаштаган турбайбы. Бул маселе жалпы элибиздин, кат-сабаттуулугу жоюла баштаган мезгилге, учурга туш келтет десем болот. Көргөн билгендердин оозеки айткандары менен тастыкталып, нечен жылдар туташ сабаттуулуктун жоктугунан, мунун далили катары чоң атам Маматай, чоң энем Ширинбү, атам Муса, апам Тотукандын жана биз үч бир туугандын тырых таржымалдарын кыскача баяндасам окурмандарга түшүнүктүү болоор деген ойдомун. Башынан белгилеп кетүүчү жана мен эмдигиче жооп таба албай бушайман тартып жүргөн суроо – бул чоң атам Маматай азыркы Алайкууда жашоо кечирип жүрсө, чоң энем Ширинбү Теңир тоонун азыркы Ак-Талаа районунун Куланак-жооштор уруусунун кызы болгон экен. Эгерде, аралыктын канчалык алыс экенин, туруктуу жол каттамынын болбогонун жана өтө эле татаалдыгын эске алсак, алар кантип баш кошуп, үй-бүлөө күтүп менин атамды

жарык дүйнөгө алып келишкен? Бул мен үчүн өзүнчө эле табылгыс табышмак боюнча сакталып жүрөт. Мынча болгон соң бул жерде мен, кезегинде атамдын өз оозунан уккан пенде чыдагыс, оор, кайгылуу турмушунан азын оолак урпактары үчүн эскерип өтүүгө батынып жатам.

Атамдын колунда болгон документтерине караганда 1909-жылы жай айларында туулгандыгы ырасталат. Бирок, эң өкүнүчтүүсү чоң атама же чоң энеме узун өмүр ыраа болгон эмес экен. Атам бир жашка чыкканда атасы каза таап, көп өтпөй эле энесинен да айрылып тоголок жетимге айланып кала берет. Ошондо уруубуздагы туугандар чогулуп, масилеттешип ата-энесиз калган наристени аталаш тууганыбыз Майлыбыш авама жана анын жубайы Батма чоң апабызга асырап алууну тапшырышкан тура. Алар эчкинин, төөнүн сүтү менен эптеп багып, өз баласындай карап, өстүрүп, чоңойтуп андан кийин курагы келгенде менин апама үйлөндүрүшкөнүн айтышат. Бул мезгил улуу октябрь социалисттик революциянын жеңишинен кыргыздар РСФСРдын курамында Кыргыз Советтин социалисттик Республикасы макамын алып түптөлө баштаган жылдарга туура келет экен. Бул 1939-жылдын 21-ноябрындагы Кыргыз ССРнин аймагында 5 облуска (Фрунзе, Ысык-Көл, Тянь-Шань, Жалал-Абад, Ош) бөлүнгөн мезгилине, Совет (азыркы Кара-Кулжа) району өз алдынча район болуп бекилген учурга дал келет. Ал убакта биздин урук бөрү уруусунун шадан уулунан тараган туугандарыбыз Азыркы Алайкуу айылдык округунун чектеш Кашка Суу өрөөнүнүн Марча, Дөбө, Ботомойноктожашап, турмуш өтөп турушкан болот. Бирок биздин үй-бүлөбүздүн жашаган, көз жарган жери азыркы Кызыл-Жар аймагы көрсөтүлүп калган. Албетте ал учурда аталган аймак дүйнөлүк цивилизациядан

алда канча алыс, бирин-серин эле таштан курулган тамдар болбосо, көпчүлүгү жарым үңкүр жер талааларда, көбүн эсе кадимки кыргыздын боз үйлөрүндө жашап турушкандыгын атам айтып берүүчү. Тууган-туугандарыбыз негизинен сабатсыз болушкандыгы бизге маалым. Айрымдары эле молдо кожолордон таалим алып латын, араб (фарс) тамгаларын өздөштүргөндүгү айтылат. Алар, айыл арасындагы жаштарга тамга таанытууга аракет жумшап, негизинен болгон куран китептерин окутууга басым жасашкандыгы муундан-муунга айтылып келет. Атам ошол мезгилде молдо кожолордон таалим алып, тамга таанып окуп калган экен. Ал эми, биздин жашаган аймактарда маданият маалымат мекемелери дээрлик болгон эмес дешет.

Андыктан жашоочулардын маданияты илгертеден сакталып келген кыргыздын үрп-адат, каада салттарына, куйма кулак карылардын оозеки айткан жоромолдоруна, жомок-легендаларына негизделип өткөн окуяларды, ооздон-оозго өткөн оозеки чыгармаларды жат айтуу аркылуу өнүгүп жүрүп отурган деп айтууга толук негиз бар.

Ошол чактагы (доордун) замандын ар кандай өзгөрүүлөргө дуушар болуп, Совет бийлигинин орношунан кийин элдин кат-сабаттуулугун, социалдык-экономикалык саясий жана маданий жактан өнүгүүсүнө маани берилип, көңүл бурула баштагандыгы кийинчерээк жарык көргөн, биз окуган басылмалардан байкоого болот.

Менин жеке баамдоомдо жана улуулардан уккандарыбызга караганда ошол учурларда элибиздин күнүмдүк жашоо турмушун улантуусу жеңил болгон эмес. Өтө эле оор болгон. Биздин муунга чейинки турмушубуздун сакталып калышына уруубуздун улууларынын, билермандарынын, жалпы тууган-

дарыбыздын бекем биримдиги ажырагыс ынтымакчылыгы, табигый түрдө калыптанган өз үй-бүлөөсү үчүн эле кам көрбөстөн, айланасындагы жалпы туугандарынын ар бири үчүн тегиз камкордук көрүүдөгү жазылбаган, эрежелердин так сакталышы өз үзүрүн берген өңдөнөт. Элибиздин башчыларынын өзүн өзү башкаруу принциптерин алгы-лыктуу, натыйжалуу ишке ашырууну колго ала албаган болсо андай татаал мезгилде, татаал шартта өзүн-өзү айланасындагыларын сактап калуу мүмкүн болбосо керек эле. Элестетип көрөлү: ошол убакта ар бир айыл аймагында азыркыдай тамак-аш, кийим-кече жана башка дүр дүнүйө сатуучу дүкөн болгон эмес да. Күндөлүк керектелүүчү буюм-теримдерди күндөп айлап жол жүрүп отуруп, ар жагы Кытай Ош, Анжияндан ташып келип оокаттарын өткөрүшчү экен. Кытай тарапка каттагандарынын себеби айрым туугандарыбыз 1916-жылкы Үркүндө ал жакка барып отурукташып жашап калышкан. Ал эми Ош, Анжиян тарапка бурулушуп катташканы XVIII-кылымдын акыркы чендеринде биздин түп аталарыбыз Кара-Суу районунун азыркы Нариман айыл аймагынын айланасында узак убакыт жашоо кечиришкени, ал жакта да бирин-серин урукташтарыбыздан ошол аймакта калып жашап калганы себеп болсо керек. Анан эң негизгиси муктаждыкты чечүүнүн булагы болуп Кашка-Суу аймагы аркылуу, айтылуу улуу – жибек жолунун кытай тарапка өткөн жол багытынын толугу менен жаз келгенде ашуу белдердин ачылышынан, күзгү кар түшөөр маалга чейин каттаган соодагер кербенчилер аркылуу муктаждыктарын камсыздап турган болот. Бул көрүнүштөгү ата-бабаларыбыздын турмуш агымы Улуу октябрь социалисттик революциясынан кийин өзгөрүлө баштагандыгы бизге маалым. Ошондо уруулук жеке

чарбалар ирилештирилип, колхоздор кыймылына ыктыярдуу кошулушуп, мамлекеттин тыкыр көзөмөлүнө алынып, ирилештирилген чарбаларды уюштуруу менен катар ар коктуда жашаган туугандарыбыз өкмөттүк отурукташтыруу саясатын колдоого алып, өнүгүүгө ылайыктуу түздүктөргө чогуу жашоого өтүшү, кийинки курактагы урпактары үчүн көрүлгөн камкордуктары жана алардын ааламдагы жалпы өнүгүүгө, цивилизациялык баалулуктардан пайдаланууга кеңири жол ачкан деп баса белгилегим келет. Болбосо, биз дагы азыркы учурда Оогон, Пакистан тоолорунун арасындагы жашаган боордошторубуздун кейипин кийип турмуш күтүп жүрмөк экенбиз.

Чындап «бизди кудай сактаган экен» деп жакабызды карманганга аргасызбыз!

БИЗДИН ҮЙ БҮЛӨНҮН ТАРИХ ТАРЖЫМАЛЫНАН

Мен чынымды айтсам бала кезимдин кандай өткөндүгү тууралуу көбүнчө ата-энемден укканым болбосо, көпчүлүк окуяларды эске туту албай калыптырмын. Болгону мен 1949-жыл балалыктын таттуу күндөрүн азыркы Алайкуу айыл аймагында жайгашкан Кашка-Суунун Ботомойнок талаасында үй-бүлөөнүн үчүнчү баласы болуп жарык дүйнөгө келгенимди, эжем Айчүрөк 1941-жылы атам Улуу Ата Мекендик согушка кеткичекти төрөлсө, агам Кочкорбай 1947-жылы атам согуштан кайтып келгенден кийин төрөлгөн экендигин ата-энемдин айтуусунан билемин.

Ушундан улам көпчүлүктү таң калтырып кызыктыра турган биздин үй-бүлөгө байланыштуу кыска окуянын баяндап өтүүнү бир чети туура көрүп отурам.

Атам Муса 1942-жылы согушка чакырылып кетип, 1944-жылы кайтып келген экен. Эң кызыгы, 1945-жылдын баш ченинде согуш талаасында эрдик менен курман болгондугу тууралуу «Кара кагаз» келип, туугандарым апама угузушуп, атамдын арбагына арналган куран окутуу аземин өткөрүшүп, апама салт боюнча көк жолук салышкан экен. Атамдын туугандары жаш жесир калган апамдын келечек тагдырын ойлонуштурушуп, аны чечүүгө баш катырышып, масилеттешип отурушуп, «көгүн чечээри» менен ылайыктуу деп эсептешкен кайнага же кайнилеринин бирине нике кыйууну болжошуп турган мезгилде, Жараткандын колдоосу менен тагдырдын буйругунун аркасынан атам аман-эсен эл-жерине кайтып келип калган экен.

Көрсө атам кызмат өтөгөн атчандар аскер полку Днестр дарыясынан (азыркы Молдовиянын аймагы) түндөсү өтүп жаткан мезгилинде фашисттик Германиянын армиясынын катуу каршылыгына дуушар болуп, полк негизинен кыйрап чачылып, жарадар алган атам ошол убактагы ичкертен аракеттенүүчү партизандардын жардамы менен азыркы Польшанын аймагында жайгашкан токойдогу талаа госпиталына жайгаштырылып андан дарыланып сакайып чыккан соң кайрадан өзү мурда кызмат өтөгөн армиясынын дарегине кайтарылган болот. Ал 1945-жылдын аяк ченине туура келет. Ошентип, 1946-жылдын башында өз өлкөсүнө кайтып келүү бактысына ээ болуп, эли-жерине келип калган экен.

XXX

Согуштан кийинки өлкөбүздө колхоздоштуруу, кыштакташтыруу, саясаты жүргүзүлө баштаган мезгилде биздин туугандар азыркы Кызыл-Жар айыл аймагынын «Капка-Таш»-Чаты айылына журт которуп көчүп келишип жайгашкан экен. Бирок биздин үй бүлө турмуштун жагдайына жараша Кашка Сууда калып калган болот. Анткени, ошол учурда аймакта чек ара заставасы болгон дешет. Ал бөлүктүн дээрлик баардык аскер кызматчылары (офицер, солдаттар) орус улутундагылардан болушкан тура. Ал эми аскер бөлүгүнүн ички чарбалык иштерине анча-мынча баарлашуу үчүн тил билген тыкан жүрүм-турумга ээ, кызматкер керек болуп, изилдөө-талдоо жүргүзгөн мезгилде менин атам менен апамдын кандидатуралары алаңды талдоочуларга да келип калгандыктан ишке алышат. Ошол согуштан кийинки элдин оор турмушун элестеткенде биздин үй бүлөдө ошол табылга, оң салды болгонун байкоого болот. Мындай шарттын жаралышы

Токтогул Сатылганов
атындагы
Ош облустук китепкана
ИНВ № 487606

согуштан кийинки аялмет үй-бүлөгө ошол учурда жашоого жай, кийээрге кийим, жеткиликтүү тамак-аш менен күтүүсүз камсыз болуу бакытынын туу чокусуна жетишкендей, асмандан издегенин жерден таап алгандай эле зор канааттанууну, кубанычы пайда кылса керек деп ойлойм. Ошон үчүн эл арасында «ырыскыны кудайым кай жактан ыроологонун адам өзү билбей калат» –деген кынтыксыз сөз айтылып калган окшобойбу...

Андыктан ар бир адам жакшылыктан үмүт үзбөй, пейилин оңдоп, алдыга ар дайым бийик максаттарды коюуп аракеттенсе эле, талаада калбайт, деп ишенимдүү айткым келет. Жер шары кыймылсыз бир оордунда турбагандай эле, жашоо коом, турмуш да өзгөрүлө берээри мыйзам ченемдүү көрүнүш экен. Ошол сыңары эле биздин чакан үй-бүлөнүн турмушунда да ар кандай жагдайларга жараша өзгөрүүлөр болуптур. Анын үстүнө ал убактарда туугандар арасындагы биримдик, ынтымакчылык, намыскөйлүк бекем сакталган тура. Ошондон улам бирде бир уруунун мүчөсү бөтөн эл, бөтөн жерде жүрүүсү жосунсуз жорук катары бааланган дешет. Мына ошондой жазылбаган ички мыйзамдын негизинде, атам менен апам да түптөлө баштаган турмушунан, жылуу-жумшак, жумуш оордунан которулуп, өз туугандарынын сабына кошулуш үчүн туугандар отурукташып жашап калган Капка-Таш айылына көчүшкөн экен. Анткени, апам сарыбаргы уруусунун кызы болгондуктан төркүнүнүн аймагында туруп калышы, атамдын «күч күйөөгө» айланып, биздин тага журтта өсүшүбүздү туура көрүшпөй, билерман аваларыбыз өзүлөрүнүн айылына туруктуу көчүрүп келип алууну чечишкен экен. Эжем Айчүрөк 11 жашка, агам Кочкорбай алты, мен төрт жаш курагымдан баштап туугандар менен чогуу жашап

калыптырбыз. Ал мезгилде Асан абам эл башкарууга жарап, ошол кездеги «Коммунизм» колхозунда башкарма болуп иштеп калгандыктан, колхоздун эски кеңсесинин бир бурчунан бизге ылайыктуу эки бөлмөсүн оңдоп-түзөтүп даярдатып анан бизди көчүрүп келүүгө Кашка-Сууга барыштыр. Туугандардан жоон топ адамдын биздин үйгө барып жатышып, эртеси бизди көчүрүп жөнөгөндөгү көч алдында бир күрөң уй, эки эчкиси, эки койдун чиркештирип жетелеген атамдын тору быштысын эмдигиче элестете берем. Көчүп келип токтогон жайдын оро-парасында жайгашкан жети жылдык мектепти биринчи көргөнмүн. Анда мен төрт жашта экенмин. Өзгөчө ошол күндөрү мени таң калтырганы ар күнү эрте менен чоң, кичине топ балдар баары барабар кирип кеткенин көрчүмүн. Алардын баскан-турганы, салабаты, кийген кийимдери айылдагы адамдардан алда канча айырмаланып турушу мени кызыктырып, таң калтырып, алардын карааны көрүнбөй калгыча эшикте карап тура берээр элем. Көрсө алар чынында эле өзгөчө адамдар – мектептин мугалимдери турбайбы алардын арасында эки-үч аял кишилер боло турган. Алар да мага биздин айылдагы аялдардан алда канча айырмаланып көрүнчү. Ошол биз көчүп келгенден кийинки дагы бир түбөлүк эстен кетпей сакталып калган окуяны баяндап кетүүм чеки болбос деген ойдомун. Ал мындайча болгон эле... Күдөрдүн бир күндөрүндө, демейдегидей эле балдар, кыздар, мени суктандырган адамдар да мектепке кирип кетишкен. Бир оокумда эле мектеп тараптан болуп көрбөгөндөй ызы-чуу, ачуу ыйлаган үндөр чыга баштады. Эшикке чыгып карасам баардыгы эле мектеп алдында топтолуп алып, бирин-бири сүйөп шолоктоп эле ыйлап жатышыптыр. Арасында мурда мага тааныш эмес

адамдар жүрүшүптүр. Бара-бара айылдын эли деле кары жашы, эркек-аялы дебей чогулушуп, алар деле ыйлап жүрүшөт. Сөздөрү деле түшүнүксүз. Айрымдарынын гана «Сталин, Сталин» деген сөздөрү угулуп жатты. Кийинчерээк эс акылыбыз турукташа баштаганда ал жагдайдын маанисине түшүнүп отурбаймынбы. Бул 1953-жылдын Сталин каза болгон күн экенин. Журт башчысы Иосиф Виссарианович Сталиндин аалам менен коштошуп көз жумган күнүнө байланыштуу биздин айылдыктардын аза күтүү аземине күбө болгон экенмин...

Х Х Х

Андан эки жыл өтүп өтпөй эле ошол биздин үйдүн жанындагы мектептин биринчи классынын босогосун аттадым. Окуучулук мезгилдин ар бир күнүн сүрөттөп жазуу мүмкүн эмес. Андыктан ошондогу мектептин ички жасалгасына, түзүлгөн шартына, сырткы көрүнүшүнө азыноолак токтолсом. Анан азыркы учурдагы айыл мектептерде түзүлгөн шарттарга салыштырып көрүп, окурман өз тыянагын чыгарып алат деген ойдомун. Мектебибиздин узундугу жыйырма метрдей болсо, туурасы жети сегиз метрге барабар, анча чоң эмес терезелери күн чыгыш тарапты караган, бийиктиги үч метрге жетпеген, чатырчасы жок, үстү шыбалган жалпак торсундап жабылган имарат эле. Эң көзгө жылуулук тартуулаган кооздугу эле ичи тышы акталып, пайдубалынан жогорураак жээрине чейин кызыл жошо менен кырчоолонгону эндүү сызыкчаларга окшойт эле. Каалгалары адам боюна барабар тактадан кыналып, үч жеринен белдик салынып мыкталган, кайыш кармагычы бар эле, бирок жабылып турганда жылчыктары байкалып туруучу.

Класстык тар бөлмөлөрдө 12-14 төн ашпаган эки катар тизилген парталары бар болуучу. Алар деле, жогорудагы айтылгандай эле колдо кыналып жасалган тактадан, ал эми биз отурган отургучтары болсо эндүүрөөк тактанын эки башына айры таканчык буттары кагылган, эки баланын отуруусуна ылайыкташтырылган, жөлөнчүсү деле жок отургучтар туруучу. Класстын ичинен караганда жумуру торсундары анын үстүндөгү текши тизилген кабыгы арчылган бир кылка майда бадалдардын кесиндилери көрүнүп туруучу. Күн батыш тараптагы эшиктин кире беришинде мугалимдер үчүн бир аз үстү кеңирээк стол жана төрт таянычтуу стулу бар эле. Агайдын сол тарабында балдардын боюу жетээрлик бийиктиктеги доска илинип туруучу. Класстын каалгасынын оң тарабына суук түшкөндө от жагылууучу колдо жасалган темир меш коюлуп, жанында күнүнө жагыла турган кыска таарынды, майдаланган отун жайгаштырылчу. Мына ушундай көрүнүштү азыркы ар бир айылда салынган заңгырап, жаркыраган мектептердин ички тышкы жасалгаларын, окуучулар, мугалимдер үчүн түзүлгөн шарттарды биз окуган учурдагыга салыштырып көрсөңүз бизден улуу анан биз курактагыларды ичиңизден аяп бооруңуз ооруп кетээриңиз бышык деп ойлойм. Мынча болгондон кийин, сабактан чыккандан кийин кечки сабак даярдоо учуруна да азыраак токтолсом ашык болбос. Билип уккандарга маалым болгондой ал убакта үйлөрдү жарыктандыруу үчүн электр жарыгынан пайдалануу эч кимдин оюна да келчүү эмес. Көпчүлүк айыл активистеринен башка үйлөрдө кадимки эле бөтөлкөгө керосин толтуруп, оозуна бөктөрүлгөн темир калканчанын ортосу тешилип, ал аркылуу кебезден өрүлгөн билик киргизилип, анын сыртта калган учун ширенке менен тамызганда

бүлбүлдөгөн жарык күйө турган. Ошол билик үйгө жарык берип туруучу. Аны кеч киргенде ортого коюуп алып сабак окуп, жазуу жазуучубуз. Эжем, агам үчөөбүздүн ортобузда жалгыз сыя челек, ар-бирибиздин темир перо кыскартылган калем саптарыбыз боло турган. Ар бирибизге апам эски кийимдин калдыктарынан тигип берген курак китеп баштыкчаларыбыз бар болоор эле. Көпчүлүк балдар мектепке китеп дептерлерин колтугуна кысып алып келишчү. Бирок, биздин үйдөгү бир артыкчылыктуу буюм бар экени мени кубандырчу. Ал биздин үйдөгү, атам заставадан ала келген асма фонар чырак үйдүн турмушун элдикинен кыйла өзгөчөлөп турчу. Анын жарыгы кошуналардыкынан алда канча жарык жанып айырмаланчу. Сабактан чыгып келээрибиз менен ишке жарамдуубуз өйүз-бүйүздөн куурай оруп, шыбак чаап, тезек терип келип, үйүбүзгө кол кабыш кылаар элек.

XXX

Баягы ар дайым мен суктанып караган агай-эжейлер, айылдын интеллигенттери мугалимдерибиз Абылази, Азизбек Тулекеевдер, Ашим, Анытай Бөтөнеевдер, Назаркулов Турдукожо, Төрөканов Жумабек, Айсаяев Арашбек, Бабашова Башагүлдөр экенин кийин билип олтурбаймынбы. Ал агайлардын колунда окуп алиппенин ариптерин таанып, кадимкидей шар окуп, жаза билип, жадыбалды жатка билгенге жетиштиргендери үчүн алардын алдында карыздар болуп калганыбызды өмүр бою унута албасак керек. Ошондой оор шартка карабай, алар бизди татыктуу билим менен сугарып, тарбия-таалимди жакшылап бергендигин эч бир байлыкка салыштыра албасыма кийинчерээк көзүм жетти.

Ошентип, биздин класста окугандар 1962-1963-жылдары окуу жылдын мектептин сегизинчи классын бүтүрдүк. Окууну андан ары улантууга кызыккандарыбыз Кызыл-Жардагы Кайың-Талаа, мектебине барышыбыз керек болуп калды. Анткени, ал мезгилде өрөөн боюнча бир эле ошол орто мектеп бар болуучу. Көк-Арт, Партсъезд, Коо-Чаты, Терек, Ой-Тал, Көндүк айылдарынын балдар-кыздары баарыбыз 9-классты бир мектептен улантканбыз. Биздин Сагындык атындагы 8 жылдык мектепти жыйырмадан ашыгыбыз бүтүрсөк анын ичинен он алтыбыз эле Кайың-Талаадан окуубузду улантсак, калганы турмуш шарттарына байланыштуу себептер менен окууларын улантпай калышкан. Балдардан: Мен, Аскербай, Жумабай, Арстанбек, Кары, Тентимиш, Акбар, Жумаш.

Кыздардан: Майраш, Рапкан, Мастан, Бүбайша, Токтобу, Суксербү, Бүажар болуп барып, дагы үч жыл бирге окуганбыз. Биринчи жылы биздин айылдан баргандарды интернатка кабыл алышпады. Тууган, карындаш-уруктардын үйлөрүндө жашап окууга туура келди. Мен ошондо өзүлөрү бирөөнүн үйүндө батирде турган жердеш агабыз Болот, эжебиз Турсун менен чогуу жашап окуганымды көп эстей берем. Өзгөчө Турсун эже менен кээде жолукканда ал кишинин «чоңдор менен көрүшүп – учурашуу деле кыйынга турат экен» - деген чымчыма сөзүн укканымда айтаарга сөз таппай жүдөп калам. Чынында эле ал үй-бүлөгө менден көрсөтүлүүчү сый-урмат, алардын балдары аркылуу кайтарсам деген ойлор бар. Буйруса оңтойу келгенде ал оюм да ишке ашып калаар... Ошол чакта биздин өзүбүз жашаган айылдарга салыштырмалуу Кызыл-Жар айылынын өнүгүүсү бир канча алдыга жылып кеткендей сезилчү мага. Анча-мынча чекесин

угуп жүргөн шаарда жүргөндөй эле болуп калдык. Анткени бул чөлкөмдөгү эл цивилизациялык баалулуктардан пайдалана башташыптыр. Себеби күн сайын бул жерде жайгашкан аэробекеттен сыйымдуулугу 12 жүргүнчүгө эсептелген. АН-2 учагы каттайт экен. Борборунда почта бөлүмү иштеп, ал жерден республика, облус, район борборлору менен телефон (рация) аркылуу күнүнө эки маал сүйлөшүп, туруу мүмкүнчүлүгү түзүлүптүр. Элдин соода сатыкка болгон муктаждыктары канааттандыруучу аралаш соода сатуучу чоң айылдык дүкөн, жана анын жанында Ашкана дем алышсыз иштейт экен. Ошону менен катар айылдын чекесинде чек арачылардын отрядынын имараты жайгашып, ал жерге кечиндеси барып движок аркылуу күйүүчү «Ильич нурун» таңыркап карап маашырланып, оң келип калганда заставадан кино тасмаларды көрүп, эс алсак болот экен. Мындан тышкары кийим тигүүчү чакан цех, бут-кийим тигип, оңдоочу жайлар элге кызмат көрсөтүп жатыптыр.

Ошол эле мезгилде бизди көбүрөөк кызыктырган – бул биз окуй турган чоң мектептин имараты курулуп, жакындаган эле. Ал мектепбиз 1965-жылы жаңы окуу жылына карата пайдаланууга берилип, ошол жаңы мектептен 1966-жылы 11-класстын жетилүү аттестаты колубузга тийген. Мен бул жерден ошол аттестатты алууга чейин көп эмгектерин жумшап, бизден терең таалим-тарбиясын аябаган кийинкиликте аз да болсо эл керегине жараган, инсандардан болуп өсүп чыгышыбызга зор салым кошкон агай-эжейлердин баарынын болбосо да, айрымдарынын атын атап коюшум абзел деп эсептеймин. Чынында эле, ошол учурдагы «Кайың-Талаа» кийин Кебек Мамаев агабыздын атына коюлган Алай-Куудагы жалгыз орто мектептин жамаатын биздин бактыбызга

негизинен жогорку билимдүү, жетиштүү тажрыйбага ээ күчтүү адистер түзүп калган экен.

Алар: Куттубек Оморкулов, Токтакун Табалдиев, Сапа Бөтөнөев, Арын Осеков, Токтобай Сулайманов, Токтогул Кенжеев, Токтобай Сапиев, Ташбү Мамидинова ж.б. ондогон мугалимдер окутушкан. Булардын ак эмгегинин артынан канчалаган мен өңдүү турмуштан өз оордун таап аброю көтөрүлүп, бакубат жашоосу менен эле эмес эмгеги, жүрүм-турумдары менен да үлгү боло ала тургандардын саны ого эле көп чыкты. Эң кызыгы биздин өрөөндөн окуп, тарбияланып чыккандарды өлкөнүн эл чарбасынын дээрлик көпчүлүк тармактарында иштеп, жүрүшкөнүн жолуктурууга болот. Калкынын санына бөлүштүргөндө жогорку билимдүүлөрдүн саны боюнча Алай-Куулуктар облустагы башка аймактарга салыштырмалуу алдыңкы сапта турушат деп табышканда мен абдан сүйүнүп, сыймыктанып кетем.

Малдын чөбүн салып, астын тазалоо да биздин милдетке кирүүчү. Айылда эч кандай спорт аянтчасы болбогондуктан чоң жолдорго чыгып алып чикилдик чаап, пара тээп, агайлар көрүп калбас үчүн сарайлардын ичине жашынып качып, кирип алып чүкө ойноочубуз. Чоңдор чогулуп алып ордо ойногондо, аларга көрарман болуп туруучу элек. Түнү болсо акчөлмөк ойноо менен алек болот элек. Ушул жерден биздин балалык байоо мезгилибиздин оозубузду ачырган бир оорчундуу окуясы тууралуу кыскача баяндап өткүм келет. Ошол Капка-Таш чатындагы биздин үй менен дүкөндүн алдына бир күнү эле чубалган жүн тарткан ат, өгүз арабалар кербени келип токтоду. Сап башында тору жоргосунун үзөңгүсүн чирене тээп ыраматылык Асан авам турган эле (колхоз башкармасы), анын жанында Толик деген орус киши

аялы менен арабада отурушкан. Тез арада айылдагы алдуу-күчтүү жигиттерди чогултушуп, арабадагы жүктөрдү ар кыл ыкмалары менен түшүртө башташты. Аларды кай жакка койууну кыргызча чала-була сүйлөгөн Толик көрсөтүп берип жатты. Анын жанында бир тарабына аксап баскан толмоч жигит турган болуучу. Ал Сарыбаргылык жигит шоопурчулуктун окуусун бүтүп келген экен. Жанагы арабадан түшүрүлгөн темирлер колхозубузга биринчи жолу Кызыл-Жарга конуучу АН-2 учагы менен ташылып келген ГАЗ-51 маркасындагы машинанын чачылган тетиктери экен. Эртеси эртеден баштап, Толик менен Манап аке машинаны чогулта баштап он күн аралыгында машинаны от алдырганга жетишкенин көргөндө өзгөчө айыл балдарынын кубанычын толук сүрөттөй албайм. Эң негизгиси 1962-жылы биздин колхоз, анын ичинде биздин айылдыктар өзүнүн биринчи машинасына ээ болгонун азыркы жаштар эстеп жүрүшсүн деген ойдо жазып жатам. Ал убакта, Алайку жолу казылып бүтө элек болчу. Машине «чычырканак» өрөөнүнүн ичинде эле жүрүп турган. Көбүнчө Асан авамын эшигинин алдында эле туруучу. Ал машина кийин Айдың-Көлдөгү мектепти курууда абдан чоң кызмат өтөп, эл көзүнө көрүндү. «Өткөн күндө, белги жок» дегендей мезгил учуп өтүп мен алтынчы классты бүткөздүм. Мына ошол мезгилде айылыбыздын турмушунда дагы бир чоң өзгөрүү болуп кетти. Жогору жактагылардын чечими менен айылыбыздын журт которо турган болуп калды. Ошондогу биздин ар жерде чачыранды жайгашкан үйлөрдөн азыркы Айдың Көл (Коо-Чаты) чөлкөмүндө кыштакташтыруу жүргүзүлүп Узун-Айрын, Капака-Таш, Ничке-Суу Теректеги туугандарга жаңы жер тилкелери бөлүнүп берилип көчө-көчө болуп жайгаша башташты. Бизди

өзгөчө кубандырганы ошол жаңы конушка жаңы мектеп, колхоздун клубу, дүкөн жана мончо курула баштаганы болду. Чондордун чогулуштагы айтымына караганда айылыбыздагылар жаңыча маданияттуу жашоого өткөн экен. Айылдык Кеңештин төрагасы Курманалы Мамасалиев менен ошол кездеги колхоз башкармасы Пактакун Жумашев экөө жаңы айылдын кагазга түшүрүлгөн чиймесин илип алып узак убакыт элге түшүндүрүү иштерин жүргүзүлүп, жалпы айылыбызды ынандырып, кол көтөртүп макулдуктарын алып кетишкени азыркыга чейин көз алдыма тартыла берет. Кийин түшүнсөм муну менен биздин айылга да ааламдагы цивилизациянын эпкинтери жайыла турган болгон экен. Бирок биз курактагылардын ошондо азыркы балдардай болуп радио угуп, телевизор көрүп, электр жарыгы менен башка техникалык каражаттарды пайдалана албай өскөнүмө өкүнүп, ичим өрттөнөт. Ал эми тагдырдын жазмышына баш ийбешке чара жок тура. Эч болбосо гезит, журнал, адабий басылмаларды окуп калганыбызда ааламга болгон көз карашыбыз эртерээк ойгонуп калат беле деп азыр да ойго батып кетем. «Өзүм дегенде өгүздөй күчүм бар» деп айтылгандай ошол жылдардагы айылдаштарыбыздын баары тең күнү-түнү дебей тер төгүп эмгектенишип жатканын көрсөң, кадимки эле кумурскалар уясына чубуруп жем ташыганын элестетүүгө, болоор эле. Эч ким бири-биринен калгысы келбей намыстана бел байлап эмгектенген учуру эле. Азыр ойлонсом ошол кездеги жетекчилер тарабынан эң бир туура чечим кабыл алынып, айыл ортосунда болжолдонгон мектептин курулушун биринчи кезекте баштап, кыска мөөнөттө бүтүрүүнү уюштурушканы алкоого арзырлык иш болгон тура. Мектептин курулушунда таш ташуу, ылай иштерин аткаруучулар,

керектелүүчүлөр көлөмдөгү карагай, арча кыюучулар, аны күч унаалар менен жерине ташып келүүчүлөр, жарактуу коло карагайлардан тактай тилип даярдоочулар бригадалары түзүлгөнүн кийин билдик. Түзүлгөн ар бир бригаданын аткарган ишине токтолуп, баяндап отуруу өзүнчө эле бир томдук китепке сыйбашы ыктымал. Ошондуктан мен өзүмдүн атам туш болгон чакан топтун ишин азыноолак баяндап өтсөм окурманым биздин ата-бабалар биз үчүн кандай гана азап-тозокту башынан өткөргөнүн түшүнүп, баалап алат деген ойдумун. Ал топко менин атам Муса, Эрибаев Акматали аке, Тезекбаев Жумабек аке, Абдылда аке жана аларга тамак аш жасап берүү үчүн Сайрабү эже жана майда барат иштерге кол кабыш кыла турган Жусу, Жээнали акелер кирген экен. Алар июнь айынын башында эле Кулданбес жайлоосу тараптагы Чоң-Казыктын карагай токоюна жөнөп кеткенин билдик. Мен кийинчерээк Авазган акени ээрчип алып атамды көрүп келгени барып калдым. Ошондо биринчи жолу карагайдан такта кантип жараларын көрүп таң калгамын. Байкасам бир дөңсөө жердин чекесинен эки жанаша жайгашкан жер түлөөлөр казылыптыр. Анын төрт бурчуна төрт Устун кагылып бекемделип, анын үстүнөн жумуру карагайлардын кесиндилери ташталып, алар темирден жасалган чаңгеттер менен бышыкталып жылгыс кылып орнотулуптур. Жусу аке менен Жээнали аке жерден өгүзгө сүйрөтүп келген карагайлардын кабыгын аарчып тактанын ээнин белгилеп, кызыл жошого чыланган ичке жип менен сызык түшүрүп усталар аркан кылтактын жардамы менен жылдырып отуруп үстүнкү торсундун чек салынган чуңкур-часына жаткырып, аны дагы бир ирет чаңгектеп бекиткенден кийин адамдын боюна жакын келген тик ара менен бири алдында, экинчиси

үстүндө туруп кезек-кезек алмашып, эртеден кечке таарый берет экен. Алдыда ара тарткан адамдын тебетейине чогулуп, утуру күбүп салган жыгач таарындысынын чанды көрүп туруп адамдын боору оорубай койбойт эле. Бир торсудан 4-5 нукура такта чыгаарын байкагамын. Күнүнө 3-4 торсун аралап койчу эле. Мына эми сегиз жылдык мектептин полу потологуна жетээрлик тактай даярдоо үчүн канчалаган эмгек, күч, канчалаган убакыт мээнет убарачылык сарпталаарын талап кылынаарын элестетип, эсептеп көрүңүз урматтуу окурман! Алар күзүндө кайтып келишкенде ошол эле усталарга Акматали Камыт акелер кошулушуп кыштата өзүлөрү колдо тилген такта-ларынан мектептин эшик терезелерин жасап чыгышканын да күбөсү болуп калганын элибизде «көп түкүрсө көл болот» деп айтылгандай, элибиз жалпы журттун аракетинин айланса болот, кийинки жылдын сентябрь айында окуучулар азыркы «Сагындык» атындагы жаңы мектептин босогосун аттаганбыз. Жаңы мектептин ички сырткы, көрүнүшүн эски мектептегиге таптакыр салыштырып болбойт болучу. Мурдагы бизди окутуп жүргөн агайларыбыздын баары эле Оштон мугалимдерди даярдоочу мектеп боюнча кыска курстарды бүткөндөр экен. Жаңы мектепке институттан билим алган Кабыл, Сабыр, Аманбай агайлар келип кошулушту. Алардын арасында кийин кыргыз элине аттын кашкасындай таанымал болуп чыккан Кыргыз эл жазуучусу, драматург Эрнис Турсунов да бар эле. Ал агай бизге Бадахшандан которулуп келиптир. Апасы Сара эже, колуктусу Айгүл эже да бизди окутуп калышты.

Эски аскер бөлүгүнүн казармасында жайгашкан, алыстан келгендер үчүн жатаканага интернат да ачылган экен. 1965-жылы жаңы мектеп курулуп бүткөн болуучу.

Азыркы Кебек Мамаев атындагы мектепти бүтүрүп жетилүү аттестатын колубузга алганбыз.

Урматтуу окурман!

Биздин жалпы үй бүлөөбүздүн бактысы ачылышынын башкы себепкери сүйүктүү атабыз Маматай уулу Мусанын Улуу Ата Мекендик согушта Советтик Армиянын катарында душмандар менен каармандыкта салгылашып жүрүп, жарадар болуп калган учурда, аскер бөлүкчөсүнүн көпчүлүгү намыс болуп калышып, арасынан айрым тирүү калгандарын партизандар токойдон таап алышып, башка өлкөнүн (Польша) дивизиясынын бейтапканасына тапшырышып, узакка созулган дарылануудан кийин сакайып чыгып, өзүнүн кызмат өтөгөн аскер бөлүгүн таап, өлдү деп кара кагаздын негизинде айлыбызда куран окутулгандан кийин бир жарым жыл өтпөй атам киндик каны тамган жерине, элине аман-эсен келип калышы болгон.

Ошондуктан урматтуу окурман колуңуздагы китепти 1989-жылы көзү өтүп кеткен менин асыл атам Маматай уулу Муса жөнүндө өлкөбүздөгү белгилүү жазуучу Акбаралы Мусабековдун 2001-жылы жарык көргөн «Заман жоокери» аттуу романынан алынган бир бөлүмүн окуп коюңуздаңдарды атайлап сунуштап жатам.

Автор.

МУСА АБА ЖӨНҮНДӨ БАЯН

Эртеси Муса аганы жоокерлериме тааныштырдым. Аденгенде суз, түнтүраак көрүнгөн, тез эле тил табышып кеттик. Сөздү кыябын таап, орундуу сүйлөгөн, оор турмуш таасирин көргөнгөбү, же согуш капсалаңынанбы, мезгилинен эрте токтолгонун байкадым. Ишине тыкандыгы, сезимтал, карапайымдыгы, элпектиги жакты. "...Мен бу мадра баштардан улуумун, жаштар аткарсын..." деген ой жок эле анда. Экинчиден колу усулдуу, взводумдагы материалдык каражаттардын сынган, үзүлгөн, кыйшайгандарын дароо окшоштура оңдогону жакты. Колу эптүү, устачылыкка жөндөмдүү жана ага өтө ышкыбоз экенин байкадым. Анын дагы бир өзгөчөлүгү, ар кандай шоокумга, үнгө аяр кулак салганы болду. Опур-топурга кулагын түрө маани бергени, парандалардын сайраган үнүн тыңшаганына таң калдым. Баскелген сары чийкил, бир караган адамга татарга да окшоп кетет. Кыймылына көңүл бурсаң жаш, биз курактуу көрүнөт. Бирок, бетине үңүлө карасаң катамал тартканын, жашы бир топко барганын байкайсың. Андай дейин десең жыйырмадагы жигиттей чапсаң, ыкчам, жеңил отлетикага катышып жүргөндөгүдөй окоп ичинен сыртка дарс секиргенине суктанчу болдум. Биз бирөөнүн жардамысыз чыга албайбыз. Ушундан улам туулган жылына кызыктым.

– Муса ага, кайсы жылы туулгансыз?

– 1909-жылы, буудай орок маалында жарык дүйнөгө келген экенмин.

– Огоо, менден он үч жаш улуу турбайсызбы? Жумук агадан кичүүраак экенсиз.
– Ооба, бирок ал киши мени дос деп албадыбы!
– Боло берет. Көңүлүнө жаксаңыз эки, үч жаш эч нерсе

эмес.

– Өзүңүз кайсы жылдагысыз иним?
– Жыйырма экинчи жылы туулганымын. Сизден итабар кичүү экенмин. Айтса Муса ага, сизди партизандардын арасында кызмат кылган дешеби?

– Ооба.

– Кайсы жерде болгонсуз?

– Адагенде Сталинград фронтунда, жарадар болгонумдан кийин Брянскийдин токойлорунда, кийинчераак Беларуссиялык партизандар менен бирге согуштум...

– Эми түшүндүм...

– Эмнени?

– Парандалардын сайраганынан бери маани бере тыңшаганыңыз, партизан турмушунан калган адат турбайбы?

– Ээ иним, жашоо үчүн күрөш баарына үйрөтөт тура...

– Туура Муса ага, бу жашоо – адам баласын эмнелерге гана үйрөтпөйт!...

* * *

Эртеси толуктоого келгендердин арасынан, партияга өтүүнү каалагандарынын арыздарын алдым. Он беш жоокердин ичинде Муса аганын кыска арызы, узун өмүр баяны төмөндөгүдөй жазылыптыр.

"...Ата энеден эрте ажыраганымга байланыштуу, абам Бегимбай багып алыптыр. Анын көзү өткөндөн кийин Майлыбаш агабыз колуна алган экен. Кол арага жараганымдан кийин туугандарыма кошулуп, жаңы уюшулган артельде

иштедим. Кийинчераак Коо Чаты колхозунда жыгач, темир уста болуп эмгектендим. Үй-бүлө күттүм. Айчүрөк деген кызым эки жашардан өткөндө, аз-аздап чулдурап сүйлөп калган маалда майданга аттандым. Аялым Тотукан көз жашын көлдөтүп кала берди. Мени менен Кирдибай абамын уулу Чокмор, алысыраак тууганыбыз Токтогул, Закир согушка бирге аттандык. Азыр алар тирүүбү, жокпу, кабарым жок.

...Мен 1941-жылдын акыркы айларынан Городовиков Ока Ивановичтин гвардиялык атчандар корпусунда кызмат кылдым. 1942-жылдын этегинде, Сталинград фронтунда, декабрь айынын орто ченинде чабуулда баратып, мага жакын жарылган снаряддын заар үнүнөн үрккөн атым менен кар толметрдей этектеги топ дарактарга кептелген экенмин, көзүмдү ачсам түн, асманда жылдыз толгон, ат матым менен карга көмүлүпмүн. Бетиме жабылган кар жукараак болгонбу, ысык демиме ээригени үчүн думчукпай тирүү калыптырмын. Брянскийлик партизандар кар туткунунан бошотуп алган, алардын колунда дарыландым, анан өздөрүнө кошуп алды. Фашисттик окупанттардын изи менен Беларуссиянын чегине жеттим. Душмандар чек арадан ары куулгандан кийин, партизандык бөлүктөрдө кызмат кылган жоокерлердин катарында согушка сурандым. Атчандар корпусундабы, партизандык бөлүктөрдө боломунбу, командирлердин алкышына татыктуу кызмат өтөдүм. Улуу Совет элинин эркиндиги, келечек жыргалчылыгы үчүн кашык канымды аябайм жеңишке жетишсем деген тилегим бар!..." деп өмүр баянын эки барак кагазга толтуруп жазган экен.

Өмүр баянындагы башынан өткөргөн оор күндөрүн түшүндүм, көз алдыма элестеттим. Кенедейинен жетим калга-

ны, турмуштун ачуу-таттуусуна бышканын билдим. Башкалар-часынан кара башын сактабаганы, тие качып, күн өткөрүүнүн жолун издебеген ак ниеттиги, жүрөгүнүн тазалыгы, Мекенге жан дилинен берилген азаматтардын биринен экенин, келечегинде кыргыздын, өзгөчө өнөр тармагындагы бөксөсүн толтурууга колунан келгенин аябай кызмат кылаар жигит жана агабыз экенин баамдадым. Жумук ага Калназаров кыргызбы, орусбу, өзбекби, начар адамдар менен мамиле түзчү эмес. Бул ирет да кыргыздын мыкты жигиттеринин бирине мени тушкылганын, баскан турганын, куралдаш жоокерлерине жасаган жылуу мамилесинен байкай баштадым. Ар кандай ишти пухта, көңүлдөгүдөй жасаарын, колунун усулдуулугун өзгөчө жактырдым.

Совет аскеринин туулган күнүнүн урматына жоокерлердин арызы кабыл алынды. Анын ичинде Маматаев Муса ага да партияга кандидат болду. Сары чийкил өңү албырган, билетин аялуу, ымаа кармаган бойдон жаныма келди.

—Муса ага, партияга өтүшүңүздү куттуктаймын! Насип кылсын, келечекте кыргыздын керегине жараган инсандардан болуңуз!

—Ырахмат жолдош командир, айтканыңыз келсин!,—деп билетин сунду. Колун кыса кармадым, боорума бекем кыстым, далысынан таптадым, билетин төш чөнтөгүнө салдым.

—Герман жеринде Коммунисттик партиянын катарына өтүү өзгөчө сыймыктуу иш! Кыргыз атын уят кылбашыңызга ишенемин Муса ага!

—Кашык кыным калганча элиме кызмат кылам, жолдош командир!, — деп канчалык толкунданганына карабай тартипти сактады, иним дебеди, же атыман атабады.

— Төш чөнтөгүңүздөгү партиялык билетиниз душман огун тосо албайт Муса ага, өзүңүзгө өтө ушар болуңуз! Коммунистмин деп көкүрөгүңүздү окко тосо берүү жарабаган иш! Мага түшүндүңүзбү жолдош сержант?!

— Түшүндүм жолдош командир, түшүндүм!, — деп көзү жалжылдап, карегине жаш тегеренди.

— Мен бошмунбу жолдош командир?

—Бошсуз. Бирок, Муса ага, тууган күйдүрүп, душман сүйдүрүп айтат дешет, мага капа болбодуңузбу?

— Жолдош командир, сиз өмүрүңүздү сакта деген насаат берсеңиз, мен эмнеге капа болушум керек?

— Биз бири-бирибизди туура түшүнүптүрбүз. Айтса Жумук досуңузду көрбөдүңүзбү?

— Жок, көрбөдүм.

— Непаада жолуксаңыз, сизди Мамасыдык сурады деңиз?

— Макул жолдош командир!...

Биздин армия Берлин багытына чабуулга кылдат даярдана баштаган маалда, маршал Иван Степанович Конев командалык кылган Биринчи Украина Фронту 28-февралда Нейса дарыясына жеткенин, Түштүк Силезияга коркунуч түзүлгөнү менен, алар да баш аягын жыйноого чабуулду убактылуу токтотушту деген кабар келди.

Күндөр өтүп жатты. Февраль айы кыскабы, убакттын, сааттын өткөнү билинбей бахар айы күлүмсүрөп кирип келди.

Асманда жаз жакындаган сайын, күн мейкинден бийиктей берет, түндүккө кадам таштап жылганын байкоого болот. Аба тез ысыйт. Адагенде майда чымындар учат, жер көбөт, көпшүйт, адырдагы карлар тоолорго чегинет. Бирде этектен,

көп ирет чыгыштан леп-леп соккон жел көөдөндү сергиткен сайын жашоого кумарың арта берет.

Бул жерде күндүн табы анчейин сезилбегени менен, батыштан жылуу аба дембе-дем келгени сайын, жаратылыш акырын жанданганын байкадым. Бизде кар артынан адагенде байчечекей гүлүн ачса, адырларга, арык жээгинде аткулак, чырыч, сымалак, жалпыз сымал чөптөр жабалактап чыга келет. Германиядагы топурак көпбөйбү, же тамыры тиштеп калыбы, баштарын араң жан кылтайткан көгөттөрү көрүнөт. Күндүзгү батыштан соккон жылуу жел күүгүм киргенде түндүктөн жүргөн муздак шамалга алмашаары менен сөөгүндү какшата баштаганы эч кимибизге жакпады. Жамгыры да добул сымал күчтүү, өткүндөй шатыратып төгөт да, дароо күн ачылат. Эки үч сааттан кийин дагы жамгыр жаап өтөт. Кыскасы ушуга окшогон, бирин-бири кайталабаган күндөр убашачубаша өтө берди.

Муса агабыз орус тилин таза сүйлөгөнүнөн, тез эле жоокерлердин арасында кадыр-баркы жогорулаганын эске алдым да, комбаттын макулдугу менен экинчи отделениеге командир шайладым.

Жоопкерчиликти жогору сезген жигит экен. Бара-бара экөөбүз аябай жакындашып, сырлана болуп кеттик. Сырттан караган адамга бир аз түнтүраак көрүнгөнү менен, сүйлөшө келгенинде сөзгө чебер, гепти кынаптап сүйлөгөнү жакты.

– Муса ага, өткөндөгү партияга өтүү үчүн берген арызыңызды окуп чыккамын. Чабуулда баратканыңызда сизге жакын жарылган снаряддын эпкиненин атыңыз үркүп гүлкөгө түшкөнүңүздү куралдаштарыңыз байкабай калганы таң калтырат?

– Сурооңуз туура жолдош командир. Адагенде мен да окуяга түшүнө бербеген экенмин, куралдаштарыма нааразы болгонмун. Кийин уксам буктурмадан биз күтпөгөн танкалар бет орой келген маалда кимди-ким эстемек, ар кимиси өз кара башын ала кача, аттарыбыздын оозун кое бергенбиз.

– Жакшы, туткунга түшпөй калган экенсиз?

– Ооба, кудай сактаган. Ат-матым менен гүлкөдөн ары аңга, андан коо ичине кулагам, шамал куюндап толтурган кар көчкөнбү, сүрүлгөнбү, карга аралашып калганымды эч ким байкабай калган экен. Үч айдан кийин ошол жерди араладым, канча эр азаматтар, учкаяк аттар танканын каз таманында калганын көрдүм, кыйла жоготууга учураганыбызды ошондо билгем, көзүмдөн ачуу жаш ыргыган, куралдаш досторумду эстеп муун-жүүнүм бошогону али бери эсимде.

– Анан кантип партизандарга туш болгонсуз?

– Э-э-ээ, айта берсе узун сабак жолдош командир.

– Бекер отурганча бекер геп дегендей, айта бериңиз?

– Макул, айтса-айтып берейин...

... Көзүмдү ачсам карга көмүлгөн экенмин, күндүн кайсы маалы экенин билбеймин, түн, асман чаңкайып ачык, жылдыз коюу чыгыптыр. Айлана тегерегим жымжырт, кайсы жердемин, эмне болгомун, кандай ахыбалда жатканымды ажырата албадым. Эс акылымды жыйноого аракет кылдым, добуш, шыбырт угулаар бекен деп айланама кулак салдым, кыйлага жаттым. Буту колумду кыймылдатууга аракет жасадым. Тегирмендин ташыбы, эмне экенин аңдай албадым, ыпым козголо албадым. Атаңдын гөрү мен эмне болгомун? Бото Көз атым кайда? Казармада жатамынбы? Аңдай дейин десем, төбөмдө жылдыздар бажырайганы эмнеси? Мурдума кардын муздак жыты урганычы? Ары ойлондум, бери ойлондум, акыры сна-

ряддын жарылган эпкинине атымдын үрккөнүн, ойт бере се-
киргенде, гүпкүгө кулаганымды араң эстедим. Кожойгон мой-
нумду мүмкүн болушунча ары бери бура бердим, кайсы жерде,
кандай ахыбалда жатканымды андаштырууга аракет жасадым.
Көзүмө көкмөк асман, быжыраган миң сан жылдыздар жымың-
жымың, дүйнөкапар, менин ахыбалым менен иштери жок,
муздак карашат. Түнкү ээндик, карга көмүлгөн абалым, бу
жерде эч кимден жардам алалбасыма көзүм жеткенден кийин,
эми чындап өлүм коркунучу келе баштады. Колу бутумду
ныгыра кармаган кандайдыр күчтүү колдон бошонмокчу бол-
дум, бүт денемди кыймылдатам, булкунуп-булкунуп
жыйрылганыман эч майнап чыкпаганынан, акыры алээмиме
чыдабай ачуу бакырдым, айкырып-айкырып алдым. Жан те-
рим келди, чекеме чыбырчыктай тер чыга түштү. Эми гана
тиштүү карышкыр капканына чабылганымды түшүндүм.
Көөдөнүмдү адагенде боштук ээледі да, бара-бара бир кап
туз шыгырап төгүлгөндөй, анан ээрий баштагандай ачышып
чыкты. Карга-кузгунга жем болоорумду ойлогондо төбө чачым
тик турду. "Ээ кудай, пешенеме ушундай балакет жазылды
беле?! Орустун кайсы жеринде, эл катары жерге ардакталып
көмүлбөй, карга-кузгунга, ит-кушка көзүмдү чукутамынбы,
анан баар чыгып-чыкпай, эч кимге белгисиз шыгыраган
сөөгүм калабы? Апа! Мени неге шорго туугансыз, ара жолго
таштагансыз? Тиги орук тарапта канат бутагы жетиле элек
туугандарыма согуштун оор залакасы тийсе, ач жылаңач
кыйналып жатышса, мен бул жерде карга көмүлсөм, тирүүлөй
өлүп баратсам апа! Кечээ, алгачкы ирет түшүмө кирдиңиз
эле."Тур, тура гой уулум, жата бербегин?" деп колуман тарт-
кансыз да:

– Муса, сен мени тааныдыңбы?, – дегенсиз.

– Кечиресиз, мен сизди тааныбайт экенмин, ким боло-
суз?

– Мен Ширинбу болом.

– Ширинбу? Мындай ысымдагы аялды билээримди эс-
тей албай ойлонуп калгам.

– Кечиресиз, Ширинбу аттуу аял кишини тааныбайт
экенмин.

– Билбей калганыңа капа эмесмин. Тааныбай калга-
ныңа ишенемин, ал сенин күнөөң эмес, тагдыр күнөөлүү уу-
лум!

–Уулум дейсизби?

– Ооба, мен сени төрөгөмүн, бирок, ажал жетип ичер
суум түгөнгөн экен, сен бир жашка толбой актыка моюн сун-
гамын, оо дүйнөгө кете бергемин!

– Актыка моюн сунганыңыз кандай?

–Көрөөр күнүм, ичээр суум түгөнгөн экен, бул жа-
рыкчылыкты таштап кеткенмин, түшүндүңбү?

– Түшүндүм, сиз менин апам турбайсызбы?

– Ооба, сени тууган апаңмын! Азан айтып коюлган
атым Ширинбу. Тааныдыңбы эми?

–Тааныдым апа, тааныдым! Мен сизди күткөмүн, аябай
сагынгамын! Кетпеңиз, мени менен болуңуз?,– деп ыйлап жи-
бердим. Бирок, бир ооз сөзгө келбей, көздөн кайым болгон.

... Аңгыча "Тревога" берилген..., тоз тополоңубуз чык-
кан...

Көргөн түшүмдү да унута, анын маани маңызы эмнеде
экинине жоруганга аракет кыла албагам! Колумдан тартып
тургузганыңыз, жаныңызга алып кеткениңиз бекен? Же кол-
догонуңузбу? Апа угуп жатасызбы мени?", – деп апам Ширин-
бүнүн, атам Маматайдын арбактарына жалына бердим. Тууба-

са да уулу катары тутунган, тырмактайыман ысыгыма күйгөн, суугума тоңгон апам Батма көзүмө даана элестей берди.

Бир туушкан ага, эжелерим: Асан, Майлыбаш, Кирдибай, Тойчубек, Тана, Сейтахун, Ажар, Анарбу, Көкү, Жума, Эркебү, Эркекан, Турганбү, ини, карындаштарым: Токтоакун, Темиркан, Сүйүнбай, Байдылда, Жусу, Ыса, Тойтон, Маалимбү, Шарипа, Мактымбүлөр катар-катар көз алдыман өтүштү. Акырында кызым Айчүрөктүн чырылдаган ыйы, боор ачырлык үнү угулду. Тиги кашатта мага жол таап түшө албай, ары бери чуркаган Тотукандын карааны элес-булас көрүнө калат.

– Кечиресиз Муса ага, Тотуканыңыз ким?

Ал саамга өтүгүнүн башын тиктеди, ойго батты. Ээрини бүлк-бүлк эте, сары чийкил жүзү албыра, толкунданганы байкалып турду. Ойлуу, көгүлтүр сымал көзү жалжылдап кирпигин көтөрдү да, күрсүнө тамагын түздү, аңгемесин жай улады.

– Жолдош командир, сиздин бала чаканыздын жоктугу ыраспы? Өткөндө командирибиз бойдок деп тамашалап койдум, капа болбодуңуз беле?

– Туурасын айтсаңыз неге капа болмок элем. Мен Ошто окугам, атам Жолдош: "Уулум, окуунду аяктамайынча үйлөнөмүн дебегин" дегенинен, кыз жандаш оюма да келбеген. Сиз эртераак үйлөнгөн экенсиз?

– Э-э жолдош командир, кантип эрте болсун. Отузду такымдап калганымда үйлөшкөн.

– Мен туура түшүнөм турмушту. Жетим болбосом да, жетимдик турмушту башынан өткөргөндөрдү көрүп жүрөм. Шартка карабаска болчубу. Ы-ы-ы, айта бериңиз аңгемеңизди, Тотукан жеңебиз кашаттан бери түшкөнү жол таба албай,

сизди куткарып калмакчы боло колун сунганы, бирок, жете албай, алыстаганы көзүмө көрүндү деңиз?

– Ооба жолдош командир. Кайлыгым Тотукан өтө боорукер ургачы. Мени жакшы көрөөрүн аскерге узаттаар күнү билгем. Кызым Айчүрөктү көтөрүп алган, Көз жашы жамгыр боло төгүлгөн, бүт денеси солкулдай, бакырып жибере албай, ак шалы жоолугунун учун кырча тиштеген, таноолору кыпчылган, сурма көзү чанагынан чыга кашчудай бирде кеңейе, бирде кичирейе калганы, боор деген сезет белем, ымыркай кызым Айчүрөк бытыйган колдорун сунганда ичек боорум эзилип кеткен, жүрөгүм кабынан чыга кашчудай туйлаган, бир мени, бир апасын жалдырай тиктегени, ала кетиңиз ата дегендей боюн таштаганы, талпынганы, ээрчип, чучуктай чаңырып ыйлаганы азырга чейин көзүмө элестеп турат. Ака-үкаларымдин, эже-карындаштарымдын баары мени жалдыраша, жетим козуларчасынан бүжүрөшө карашканы кайта-кайта элестей берди.

– Жарадар бекенсиз?

– Жыгылганымда башым катуу нерсеге тийген экен, кан агыптыр, эсиме келгенден кийин билдим.

– Кар астынан өзүңүз чыктыңызбы?

– Шашпай айтып берейин жолдош командир, макулбу?

– Макул жолдош сержант!

– Таң атты. Дене муздаган сайын, бүтүндөй тулкум эч нерсени сезбей тоңо баштаганда, уйкум келе баштады. "Адам уктаары менен тоңуп калат" деген сөздү эшиткен элем, уктабаганга жан үрөп аракет кылууга өттүм. Өзүмө-өзүм кубат бере, үнүмдүн болушунча бакыра бердим. Добушум коодон ары токойлуу кең талаага жетип аттыбы, жетпей аттыбы билбедим, анысы менен эсептешпедим, жер сууну буза кыйкырга-

нымдай, үнүм ай-ааламга жеткендей сезиле берди. Күн жайылган маалда тамагым каргылдана баштады, сууктун күчү, ачкачылыктын азабы, баары-баары өзүнүн кудрет күчүн көргөздү, акыркы күч-кубатымды алып жаткандай сездим. Эсиме келгенимде, көзүмдү ачканымдан берки жумшаган күч аракетимден эч кандай натыйжа чыга бербечүүдөй, кар астынан чыгамын деген оюмдун мизи майтарылды, жашоого болгон кумардын алоо оту акырын-акырын өчө берди. Ошентсе да, маал-маал чочугандай бар күчүмдү жыйнап, кимдир бирөөлөр угаар бекен деген илгери үмүттө кыйкырып коём. Тагдырыма эми гана тан берген болдум. Акырындап нокто салынган кунандай жоошуду кайран жаным. Көзүм таттуу, өтө даамдуу уйкуга тартылып жумула берди. Оозумдун ичи да муздай, тилим күрмөөгө келбей калгандан баштап, эми сөзсүз тоңоорумду, ажал деген балакеттен буйтап өтө албасыма толук ишендим. Дагы ынтылдым, жулкундум, оң, сол жагыма оодарылууга аракет кылдым. Кудай жалгадыбы, ойдолоп жатканымда сол колумду сууруп алдым. Жыгач сымал сенейген колумду бетиме жакындатканымда курук жыгач сынып жаткандай, кычыраганы угулду. Бирок, колум бошоору менен жашоого болгон үмүт шамы дүрт жангандай болду. Колумдун суурулганына сүйүндүмбү, кудай таалам кошумча күч-кубат бере салдыбы; "А-а-а!" деп кыйкыра баштадым. Тамагым бул ирет кырылдабады, доошум даана чыкты. Үнүм тээ алыска алыска кеттиби, талаа жаңыргандай, ал турсун токой ичи дүңгүрөп кеткениндей болду. Колумду ары бери кыйлага чапкылады, чыканагыман бери жагы куураган жыгачтай сезилди. Бая оозум муздап бараткан эле, эми ысыганычан муздак суу ичким, кар жалмалагым келди. Мындай маалда суу ичүү мүмкүн эместигин ойлодум, жашоодон үмүт үзбөй, ажал

менен арбашкан маалда кар жалмаласам өлүп кала тургансыдым, өзүмдү-өзүм араң кармадым. Бүт денем алоо боло ысый берди. Мүмкүн ысытмам көтөрүлө баштаган болуу керек. Кыйкырууну да унуттум, көзүмө баары, менин туугандарым кайталап каз катар тизилди. Кылычымды жаландатып чабуулга баратканым, Токтоканга баш кошкон күн, Коо Чаты, Кызыл Жар, Көк Арт, Ой Тал, Кара Кулжа кыштактары, анан Ош станциясы, караламан калың элдин ыйы, күлкүлөрү кулагыма бирде жагымдуу, бирде ачуу жаңыра берди. Кээде апам Ширинбү көрүнө калат. Ал узун ак көйнөк, ак жоолук салынган. Сүткө жуулгандай агарган, жапжаш экен. Атам Маматай үйүбүздөгү аңыз четинде мага жонун сала отуруптур. Зарыл, керектүү шаймандарды узангандай көрүнөт. Ага, инилерим, эже, карындаштарым эркектери отун кесишкендей, ургачыларынын баары сөрүдө килем согупбу, көпчүлүгү кызыл, көк, жашыл жиптерди ийрип отурганы көрүнөт. Кызым Айчүрөк куурчагын кучактап ары-бери жүгүрсө, тээ алыстан аттардын дүбүрттөрү угулгансыйт.

Тооба кылдым, алыстагы Тар дарыясынын шоокуму жакын жердегидей жаңырганы эмнеси? Ал кара кочкул, нугуна батпай ары-бери оодарылганы, жээктеги зылдай бекем таштарды кемире баштаптыр. Анан барып, соймондогон ажыдаарга айланды. Мага дап койду эле, Бото Көзүмдү теминдим, артыма карабай качып жөнөдүм, чаап баратам... бир маалда алыстан көрүнгөн Келтени, Марчаны, Дебгени аралап өтүп кеттим да, Чоң Кашка Суунун тоосун, анан Ормон Жомок Айтыкан тоону, акырында Коңгуроолуу Кара Кырдын кыл чокуларына күн нуру тийген маалда чыгып бардым. Артымдагы ажыдаар көрүнбөй калды. Бирок, Бото Көз атымдан ажырап калыпмын. Эңгезердей бийик чокудан түпсүз терең туңгуюкка чар-

палек атып түшүп баратам, өпкө жүрөгүм кекиртегиме тыгылган сайын жан талашам, тыбырчылайм. Эгер түпкүргө жетээр болсом, биротоло чыкпай калаарымды даана сезем, буту колумду тыбыратып кимдир бирөөдөн жардам сураганы-ма карабай, туңгуюк этегиндеги алоолонгон от үстүнө кулап баратканыма жан талаша, ушунчалык катуу бакырдым, өз үнүмөн өзүм чочудум. Көзүмдү ачтым.

– "Ал өзүнө келди" Орусча сүйлөгөн үн угулду.

– "Жаш денеси ооруну жеңди!", – деди экинчи үн.

– "Жарым сааттан кийин спиртти кайтадан сүртүү керек", – деди дагы бири.

... Түбүнө жетпеген туңгуюктун орто ченинде калкып калдым. Төмөн кетпедим, жогору жылбадым, тура бердим. Коркунуч кайтты. Ортодо калкып турганым жаныма тынч көрүндү. Себеби, тозок отуна жетпей калбадымбы. Денемди дүүлүктүргөн коркунуч алыстай берди. Өзүмдү мамыкта жаткандай сездим. Жанагы чоочун үндөр угулбай калды.

Дагы туңгуюкка түшө баштадым. Бул ирет, жай калгыдым, чабалекей сымал кайыганым жакты, өзүмдү келгин куштардын бириндей сездим. Кызык, бирде өөдө көтөрүлөм, анан алгыр куштай төмөн карай шукшурулам да, кайта эле ойкуп, кайкып бийиктеп кетем. Ырасында куш болгонумду жактырып калдым. Эми тээ төмөндө мага табы жетпей калган эпсиз эр от кичирейе берди. Ал өчтүбү, же мен андан алыстап кеттимби, кишилердин кобураган үнүнө чейинки коркунуч бул ирет жоголду. Анда зылдай кара таш бутума байлангандай ирет шуулдап бараткам, ооба, ал турсун желкеме оор неме отургандай кыймылдоого ахыбалым түгүл, "А-а-а!" дегенге чама чаркым жок эле. Азырчы, куштай сайрап алыпмын. Үнүмдү уккан парандалар дыр-дыр тозуп качышканын, башын катаар-

га жай таппай патырагандарын карагын шордуулардын. Алар душманым беле? Араң денеме канат бүтсө, тозок отуна түшпөй калганыма кудайга ыраазымын деп учуп жүргөнүмдө денеме ысык каржаай баштады. Күндүн ачыгында кар жааганы эмнеси? Кар муздак эмес беле? Азыр да кар көчкүдө жатсам керек! деп нааразы болгонум менен, денемдеги тоңгон кар ээрий баштаганына ыраазы боло: "Эми өлбөйм!" деген сөздү көмөкөйүмдө күнгүрөндүм. Анан кулагым шуу ачыла түштү. Дагы кобураган үндөр угулду. Денемди кимдир бирөөсү ышкап жатканын туйдум.

– Ал көзүн ачты!, – деди мага жакын турганы.

– Көзүн ачканы менен азырынча көрбөйт – деди экин-

чиси.

– Укканы үчүн көзүн ачты. Бирок, бүгүнкө эч нерсени

ажырата албашы мүмкүн, – деди дагы бири.

– Адагенде аз-аздан сүт бергиле...

– Жакшы...

– Эгер эртең өзүнө келсе, жеңил, майсыз тамак бергиле

– Ырахмат доктор!

– Эч нерсе эмес...

– Сен көз сал. Докторду узатып келейин

Үстүмө одеяла жабышканын денем алгачкы ирет сездим,

терилерим ымыр-чымыр боло, чимейил жүгүргөндөй кытыгылай берди. Эми гана кар көчкүдөн кутулганымды аз-аздап сезе баштадым. Чабалекей болуп учпай калдым. Тээ тереңдеги тозок оту көрүнбөдү. Анан уктап кетиптирмин...

– Пешенеңиз ачык болбосо, арбактар колдобогондо, партизандарга жолукпайт элеңиз Муса ага?!

– Ооба, ичээр суум, көрөөр күнүм барлыгынан да...
Алар уруш болгон жерлерди дайым кыдырып чыгышчу экен.
Мага окшогондорду издешчү тура.

– Буту-колунузду атыңыз басып калган болуу керек?
– Туура, жаныбарым Бото Көзүм басып жыгылыптыр.
Мен анын чатында калганым үчүн, ысык денеси жылытып
тоңбой калган экенмин.

– Бото Көзүңүз өлбөгөн бекен?

– Жок, партизандар мени табышканда жаны бар экен.

Жамбашы үзүлүп...

Муса аганын үнү буула түштү. Көзүнө каканактап жаш
тегерене, киргилт суу көз кычыгынан сарыгып чыкты. Араак
барып чимкиринди да, жүз аарчысы менен көзүн сүрттү, оор
үшкүрдү. Бото Көзүнөн ажырап калуу ал үчүн өтө оор жого-
туу болгонун, нымдашкан көзүнөн окулуп турду.

– Атаганат, жаныбарымдын жамбашы үзүлбөгөндө ту-
руп кетмек экен.

– Сизди канча ай дарылашты?

– Баар этегинде катарга кошулдум. Партизандык кыла
баштадым. 1944-жылы Белоруссия душмандан бошотулганда,
мага окшогон жоокерлер Минскиде топтолдук, фронтко су-
рандык. Ошо маалда Жумук агага жолугуп калсам болобу.

– Айыл чарбасын калыбына келтирүүдө партизандар
менен иштешип калсаңыз болмок?

– Жолдош командир, алардын көбү фронтко суранышса,
биз карап тура алмак белек!

– Башыңызды өлүмдөн ала качпаган эр жүрөк, Мекен-
чил экениңизди билдим. Сизди өлүмдөн алып калышкан орус
туугандарга ырахмат!

– Адрес – даректерин билем, согуш аяктаса, кайтка-
нымда учурай кеткин дешкен.

– Бир күн туз ичкен жериңе, миң күн салам айт дешет.
Жолуга кеткениңиз оң болоор. Айтса жеңебиз кат жазып жат-
кан беле?

– Эки, үч айда бир жолудан кат алчумун баары сакта-
луу.

– Чөнтөгүңүздөбү?

– Чөнтөгүмдө.

– Жоготпоңуз?

– Жоготуп болобу жолдош командир.

– Жолдош улук лейтенант, сизди штабка чакырып жа-
тышат.

– Азыр барам...

Жазуучу Акбаралы Мусабеков:
«Заман жоокери» романынан

КАЛАА ТУРМУШУНА АТТАНГАНДА

1966-жылдын июнь айында аттестатыбыз колго тийди. Көпчүлүк классташ балдар, кыздар шаарга барып окуй тургандарын алдын-ала жарыялап жүрүштү. А мен болсо, ичимен окууга барууну самаганым менен, үй-бүлөдөгү жагдайды ойлоп, таразалап, көрүп ата-энем мени окууга алпарып өткөрүүгө даремети жетпесе керек деген ойдо колхоздо кой баккан агаларыбыздын бирине эле жардамчы болуп иштеп, ата-энемин жанында эле болсом болбойбу деп калгамын. Анын үстүнө бир жыл мурун эле ата-энем тапкан ташкан каражатын топтоп, Кабыл агайдын Ош пед-институтунун физика-математика факультетинде иштеген тууганы аркылуу аракет жасашып Кочкорбай акемди институтка өткөрүшкөн эле. Бирок ал кандайдыр бир сепептер менен окуусун таштап келип үйдө жүрүп калган эле. Советтик Армиянын катарына барууга камданып калган. Мен деле мектепте ашыкча айырмаланып, отличниктердин катарына кошула алган эмес болчумун. Андыктан окууга өтүп окуп кетишиме өзүмүн да ишеничим күмөндүү болгон мезгил эле. Биздин үй-бүлө Бегимбай, Кирдибай, Топчубектен тараган туугандарыбыз менен кошунун мойногундагы журтта боз үйлөрүн тигип жаздоого чыгышкан болуучу. Бир күнү эле айылыбыз дүрбөп, конок күтүүгө даярдана башташты. Бара-бара аңдап билсем Асан авамын кызы Урмат эжем Фрунзедеги кыз-келиндер педагогикалык институтун бүтүрүп жатканда Хамза аттуу жигитке турмушка чыгып, аны Сузак районуна качырды кылып алып кетип, ошол кудаларыбыз алдынан өттү, каадасын тутуп келе жатышканы маалым болду. Кудай жалгап эжем менен жездем чоң үйгө кире албай, биздин чакан үйгө

жайгашып калса болобу. Бир эки күн аларга мен үйдө астейдил кызмат кылгансыдым. Бирок эч сүйлөшпөдүк. Бир күнү эртең менен аларга көтөрүп кирген ысык куймак, боорсокту алдына жайып, кол чаначтагы кымыздан кайың таарындысынан ойулуп жылмаланып ышталган аякка куйган кымызды ийилип сунуп олтурсам алар мени сөзгө тарта баштады. Менин ички дүйнөмдү дароо эле түшүнгөнсүдү. Экөө өз ара жылмайып сүйлөшүп жатып эле эжем менден шаарга барып окуйсунбу деп сурады.

-Билбейм, атам, апамдар жибериптесе керек деп мукактанып калдым. Дал ушул учурда чакыргандай эле апам кирип калды. Сөз нугу менин кийинкилик тагдырыма бурулуп, экөө тең жарыша Такени биз шаарга ала кетип окутабыз деп калышты. Апам мени бир карап туруп, «өзүңөр билгиле» дегенден башка сөз чыгарбады. Ошентип менин асмандан издегеним жерден табылды да жер баспай эле асманда калкып сызып жүргөнсүп, калган мүнөттөр, түбөлүк жүрөгүмдүн тереңинде сакталуу. Чынында ошол күнү менин турмуш жолумдагы бактымдын дарбазасы ачылган күн окшойт деп ойлоп кетем. Ошол эле күнү эжем атам менен апамды ынандырып коюшуптур. Конокторду узаткандан кийин эле атам керектүү тактама документтерди топтоп жарым ай өтпөй эле өзүнүн көк атынын ээринин артындагы бөктөрмөгө учкаштырып алып Кара-Кулжага жол тартканыбыз эч качан унутулбайт. Атчан жол жүрүп Кара-Ташта бир түнөп, эртеси күнү кечинде Кара-Кулжага кирип келгенбиз. Ал учурда Кара-Кулжа Алайкуу автожолу казылып, бирок толук ишке кире элек болучу. Азыркы көп көпүрөлөрдүн экөөнөн эле өткөнүбүз эсимде. Мына ушул жерден кээ бирөөлөр ишенип, ишенбей турган, кээ бирөө мени мыскылдап күлө турган бир көрүнүштү

кыска баяндап өткүм келип жатат. Жогоруда белгилегендей күүгүм түшүп караңгылап калганда Бычыктын белине жеткенде көрүстөндөрдүн жанына токтоп атам арбактарга арнап куран окуп, бата кылдык. Кайрадан атам атка минип, мени учкаштырган боюнча ылдам бастырды. Бир аз жүргөндө эле мен өмүрүмдө жолуктурбаган көрүнүш көзүмө тартылды. Карасам азыркы райондун борборунан баштан аяк эле жаркырайт, асмандагы жылдыздар сызык-сызыгы менен жерге жайгашкан сымал көрүндү. Чынымды айтсам, жер бетинен Кызыл-Жар Заставасынын короосунан түнү ар-ар жерде жанып турган лампочкаларды көргөнүм болбосо, мындай көрүнүшкө эч качан күбө болгон эмес экенмин. Атамдын түшүндүрмөсүнө караганда бул райондун борбору Кара-Кулжа айылы экен. Жанагы жерде тизилген жарыктар жылдыз эмес эле жыгач маңычалар аркылуу ар бир көчөгө, үйгө алюминий зым чубалгысы менен электр жарыгы берилет турбайбы. Бирде-экиде мындайды укпасам же көрбөсөм кайдан билмек элем. Эртеси, жарык түшкөндө карасам Кара-Кулжа биздин айылга эч окшобойт, билбеген адам адашып кете турган. «Чоң шаар» көрүнгөнүн эстегенимде өзүмүн да күлкүм келип кетет. Ал эми бир күндөн кийин автобуска түшүп, Жалал-Абадга чейинки жолдо көргөндөрүм андан дагы Жалал-Абад шаарынын күндүз, кечки көрүнүштөрү менин ааламга болгон жарды түшүнүгүмдү, сезимимди кескин байытып, өзгөрткөнүн ар дайым эстей берем. Атам мени жеткирип койуп, айылга кайтып кеткенден кийин Хамза жездем менен Урмат эжем Жалал-Абаддагы медициналык окуу жайынын фельдишердик бөлүмүнө документтеримди тапшырышты. Бир жумадан кийин биринчи сынак болоору белгилүү болду. Кыска мөөнөттүн ичинде биздин айыл турмушунда тап-такыр окшобогон

шаардын «жыргал» турмушуна үйрөнүү менен көтөрө келген тийиштүү китептеримди кайра-кайра кайталап окуп даярдандым. Күткөн күн тез эле келип, бир жуманын ичинде көпчүлүк сыяктуу эле үч сынакты тапшырдык. Дагы бир жума өтпөй эле эртелеп жездем училищага ээрчитип барды. Илинген узун тизменин ичинен менин аты жөнүмүн турганын окуп, колумду кысып, бетимден өөп куттуктаганда мен ден-дароо болуп, же кубанып күлө албай, же ыйлап жибере албай бозоруп туруп калганымды азыр элестетем да. Бул 1966-жылдын 25-август күнү эле. Сабактын башталышына чейин мага кийимкечек алып беришип, жасалгалап, шаардын студенттерин окшоштуруп койушту. Алар менин жашоо жагдайымды да ойлонуштуруп чечип коюшуптур. Училищага жакын жерде, менден бир жыл мурда барып окуп, жатышкан колхоздун мурдагы башкармасы Асан авамын баласы – иним Турдубай менен, биздин ошол учурдагы башкармабыздын баласы Апазбек экөөнү Валентина аттуу орус байбиченин үйүнө киргизишкен экен. Мени алардын үстүнө кошуп, үчөөбүз бирге жашай турган болдук. Ошондогудай өзүнүн эле эмес туугандарынын балдары үчүн атасынан артык кам көргөн Хамза жездем менен Урмат эжемдей камкор, боорукер туугандарды азыркы учурга чейин жолуктура электигим мен үчүн кыйынга тураарын өкүнүү менен белгилегим келет. Ошентип, мен да студент аталып, биздин тайпадагы кыргыз, орус, татар, корей, өзбек улутундагы балдар-кыздарга аралашып окуй баштагамын. Баштан өткөргөн студенттик күндөргө толук токтолуп, баяндоо мүмкүн эмес. Андыктан анын айрым бир эстен кетпей калган үзүмдөрүнөн келтирип кетсем ашыкча болбос. Кыскасы ошол учурда мага абдан оор келген маселе – бул менин орус тилинен анча-мынча

«сөгүнгөн» сөздөрүнөн башка эч нерсесин билбегендигимден болду. Окуу жайында деректири баш болуп көпчүлүк агай-эжелер орус улутунда-гылар экен. Биздин тайпадагы студенттердин көпчүлүгү деле тил билгендер болуп чыкты. Караңгы токойдон чыккандарыбыз мени эсептегенде беш, алтообуз эле экенбиз. Биринчи күндөрү сабак өткөн агай-эжейлер менен барабар дээрлик көпчүлүк тайпалаштарым сайрап эле жатышкансыды. Баягы эле биздин чакан топ «дудук» болуп отуруп жүрдүк.

Ушул эле мезгилде үч күндө бир келген кезекте үй жыйноо, тамак даярдоо менен катар дүкөндөн тамак-аш сатып келгени барганда сүйлөй албаганымы эстегенде күлкүм келет. Бул абалдан кантип чыгуу керектигин көп ойлонуп, бирок чечүүгө чамам жетпестей сезиле баштады. Турдабай менен Апазбектин жардамы менен, китептеги тапшырманын оорчунду жерлеринин астын сыздырып алып, аны баш көтөрбөй отуруп алып түндөп жаттоо ыкмасына өткөнүм эсимен кетпейт. Аны менен катар тетя Валянын жанына ар кандай шылтоолор менен барып алып сүйлөгөнгө аракеттене бердим. Андан тышкары орусча-кыргызча сөздүк сатып алып көп керектелүүчү сөздөрдү жаттоого багыт алганым кийин өз үзүрүн бергенсиди. Биринчи чейректеги сыноолорду жакшы тапшырдым. Ал эми жарым жылдыкта баягы биринчи күндөрдө мени таң калтырып, булбулдай сайраган курбуларым айрым учурларда менден жардам сурап калышканына өзүмө-өзүм ыраазы болуп кала турган болгомун. Убакыт учкан куш дегендей экинчи курсту мыктылардын катарында аяктаган учурда, аскер комиссарынын чакыруусун колго алып, көп өтпөй эле Советтик Армиянын катарына окуумду бүтө элегиме карабастан алып кеткенине өкүнсөм да айлам жок Россиянын

Челябинск облусунун «Златоуст-36» деген жабык шаарына барып кызмат өтөп баштагандан соң карантинден чыгаарым менен эле полктун фельдишери болуп дайындалып, ал жерде армияда кызмат менен барабар, бизден 300 км чакырым алыстыктагы Сатка шаарындагы медициналык окуу жайына экстренный экзамен тапшырууга жетишип, РСФСРдин дипломун алып калганым: Бул жерде мен кызмат, өтөгөн Полктун кол башчысы полковник Подтуркиндин баа жеткис жардамы өмүр бою эстен чыккыс болуп сакталды. Ал адам менин диплом алууга эле эмес Коммунисттик партиянын мүчөлүгүнө өтүүгө көп жардамы тийген.

КОМСОМОЛДУК КЫЗМАТКА АЧЫЛГАН ЖОЛ

Мен жогоруда белгилегендей, 1970-жылы Советтик Армиянын катарынан кызмат өтөп келгенден көп өтпөй Кызыл-Жар аймактын ооруканага караган «Коммунизм» фельдшер-акушердик пунктуна башчы болуп дайындалдым. Ал оорунда 1971-жылдын ноябрына чейин үзүрлүү эмгектенип жүрдүм. Мына ошол жылдын 30-ноябрь күнү, менин турмушумда күтүүсүз жерден чоң өзгөрүү болуп кетти. Чабарман аркылуу мени колхоз жетекчилиги, райондон келген өкүлдөр колхоз кеңсесинде күтүп жатышкандыгын, ошол жерге мени тезинен келишим керектигин уктум. Аралык анча деле алыс эмес болгондуктан мен тез эле жетип келдим. Келээрим менен эле колхоз башкармасынын төрагасы Дарманбек Усеновдун кабинетине чакырышты кирсем, парткомдун катчысы Макен Арапбаев, мени комсомолдун Совет райкомунун биринчи катчысы, райкомпартиянын бюро

мүчөсү Маматалы Кадыралиевге тааныштырды. Сөзүнүн мазмуну эле менин жаш коммунист партиянын солдаты экенимди, жайында өз демилгеси менен жаштар бригадасын уюштуруп алып бөлүмдүн эки чоң участогунда чөп оруу, жыйуу өнөктүгүн жогорку деңгээлде өткөрүүгө жетишкенимди баса белгилеп, колхоз жаштарына лидер болууга татыктуу деп токтоду. Анын сөзүн райком комсомолунун Алайкуу өрөөнү боюнча жооптуу өкүлү Токон Жаанбаев агабыз коштоп, мени бир аз мактагандай болду. Отурган партком мүчөлөрү да мен жөнүндө жылуу пикирде экендиктерин белгилешти. Көп өтпөй, колхоздун жыйындар залында жык толгон жаштар менен чогулуш башталды. Жыйын Макен Арапбаевичтин алып баруусунда өттү. Белгилүү болгондой биздин айылдаштардын көпчүлүгү сөзгө чечен, калемпир мурчту аралаштырып, мага тагылган милдеттерди талыктастан аткарууга үндөшүп намыстандырышты да, акырында ачык добуш аркылуу бир добуштан колхоздун комсомол комитетинин секретарь кылып шайлап коюшту. Мен ишеничиңерди актаганга аракет кылам деген кыска сөздөн башка эч нерсе айтпадым. Чогулуш таркагандан кийин чарба жетекчилиги райондон келген өкүлдөр чогулуп отурушуп, мен ишти эмнеден баштап, кандай маселелерге өзгөчө көңүл бурушумдан тартып, колхоздун башкаруучу активдин курамында болгондон кийинки жүрүм-турумга чейин кеп-кеңештерин, сунуштарын айтып түшүндүрүштү. Бул жерде сөз менин өмүр бою жүрөгүмүн тереңинде сакталып калган. Менин биринчи устатым Маматалы Кадыралиевич жөнүндө болмокчу. Эмнегедир, ал киши менен биринчи кол алышып учурашкандан тартып эле анын колунан, жүзүнөн айрыкча көзүнөн төгүлүп турган жылуулук мээримди сезип, сүйлөгөн сөзүнө, кайталангыс

жылымаюусуна суктанып эле эмес ынанып, ишенип калганым. Анын терең билимдүүлүгүнө, улуу маданияттуулугуна адамдарга жана ишине кылган мамилелерине илбериңки, таасирдүүлүгүнө там берип, ушундай таасирдүү жетекчиге туш болгондугума өзүмчө ыраазы болуп калгамын. Чындыгында эле ал кишинин таасири менен бир жылдан кийин райком комсомолдун уюштуруу бөлүмүн башкарып калышым, менин билим деңгээлимин атайын орто экендигин маани берип, келечек үчүн жогорку билим алууга түрткүнчү болуп, эки баламды ээрчитип алып болсо да, жогорку билим алуу үчүн Айыл-чарба институтуна жолдомо берип жолго салганын өмүр бою өзүм эле эмес, үй бүлөөм менен унута албайбыз. Ал адамдын жайдары жаркылдаган мүнөзү, ар дайым өзүн тыкан алып жүрүшү, ишке жасаган жооптуу мамилеси, одоно-орой сөздөн алыстыгы, улуу кичүүгө дебей жасаган ийкемдүү мамилеси менин кийинки турмушумда өнүп-өсүшүмө калетсиз таасир эткенин жашыра албайм. Көрсө, комсомолдо иштеген үч жыл ичинде Маматалы Кадыралиевич менин келечек «пайдубалымды» бекемдеп түптөгөн экен. Анын ишенимин мен да текке кетирбеске аракеттенип жүрүп көп нерсеге жетиштим деп ынанымдуу айта алам.

Бейиши болсун Маматалы Кадыралиевич, көзү тирүүсүндө кези келип, калганда досторуна «мен Такени өзүм тарбиялагамын» деп сыймыктанып калчу.

А мен болсо, ал асыл адамдын мага жумшаган арзуу, эмгегин көзүм тирүүсүндө унута албайм.

ПАРТИЯЛЫК КЫЗМАТТА МЕНИН АЛГАЧКЫ УСТАТЫМ ВАГИНУР ТАЛИПОВ БОЛГОН

Убакыт учкан куштай сызып өтүп отуруп, өмүрүмдөгү эңсеген эң бийик максатым ишке ашып 1979-жылдын июнь айында К.И. Скрябин атындагы Кыргыз айыл чарба институтунун ветеринария факультетин аяктап, колума кызыл артыкчылык дипломун алдым. Дароо эле факультеттин деканы профессор Василий Митрофанович, мага хирургия кафедрасында калып иштөөнү сунуштады. Анткени менин коргогон дипломдук ишимди мамлекеттик комиссия илимдин кандидаты даражасын алуу үчүн ат салышууга татыктуу талапкер деп таап, аспирантурага тапшырып окууну улантуумду сунуш кылган эле. Институтта иштей баштап, чакан маяна алуу менен илим жолуна түшүүгө далалат жасай баштадым. Бирок, илимге тереңирээк чөмүлүү үчүн аз эмес каражат талап кылынаарына көзүм жетип, акыл калчап ойлонуп эмне кылышымды билбей жүргөн учурда мага түз жол көрсөткөн ардактуу асыл адам, тагам Акун Токтосартович болгон. Ал кишинин масилети боюнча, мен бир эки жыл чарбада кесип боюнча иштеп, материалдык жактын тыңалып алгандан кийин аспирантура маселесине киришүүм керек деген чечимге келдик.

Бул арада Акун аке, мени Өзгөн районуна барып, партиянын райкомунун биринчи катчысына жолугушум керектигин айтты. Убакытты созбостон эле Өзгөнгө бардым. Партиянын райкомунун биринчи катчысынын кабылдамасына кирип, аты жөнүмдү айтсам эле а кишиге мени киргизишти. Кирип учурашкандан кийин оро парасын көрсөтүп отургузуп, менин жеке резюмемди бир сыйра окуп чыкты да, баары

түшүнүктүү дегендей ээрдин тиштеп туруп, бир аз ойлоно түшүп анан менин таржымалым боюнча түркүн-түрдүү суроолору жаадырды. Мен баардык суроолоруна тең дурус эле жооп бергенсидим. Бирок ал кишинин каардуу сүрүнөн туруштук бере албай бир аз тер басып баратканын байкап өзүмдү токтоо сезгенге далалат кыла баштаган учурда Малашев менен Жолдошалиевди тез чакыр - деп буйурду эле, алар тез эле кирип келишти. Аларга менин жаш коммунист экенимди баса белгилеп, ылайыктуу чарбадан адистиги боюча иш караштырып, жайгаштырып, жашоо шартымы түзүүнү да тапшырды. Ошентип, ошол эле күнү райондук айыл чарба башкармалыгынын буйругу менен «Яссы» совхозунун сүт товар фермасынын улуу ветврачы деген буйругу колго тийди. Бул 1979-жылдын 11-ноябрь күнү эле. Эртеси эрте менен совхоздун кеңсесине барып, директордун милдетин аткаруучу Шаамурзаев деген биз теңдүү жигитке жолуксам, өз машинасына салып алып совхоздун сүт товар фермасынын жамаатына тааныштырды. Ошол күнү чарбага керектүү адистер үчүн өкмөт тарабынан ойго келбеген шарттардын түзүлөөрүн биринчи жолу директордон уктум. Анткени мага бир тарабынан менин чакан үй бүлөм жашап турган үйдүн бөлмөлүү үй чегерип беришти. Эң эле мени кубандырганы ошол эле күнү чарба жетекчиси менин каражатка болгон муктаждыгымды чечип берип койгону таң калтырды. Көрсө, ошол убактагы мамлекеттик жоболорго ылайык менин жаңы иштеген иш оордума келүп конушума кеткен каражаттар үчүн атайын акча бөлүнөт экен. Жолго короткон биздин үй бүлө мүчөсүнүн ар биринин жол кирээси, транспорт акысы андан тышкары үй бүлөдөгү мен баш болгон төрт адамдын ар

бирине менин жаңы оордумда алуучу маянамдын бир айлык өлчөмүндөгү каражат бөлүнүп берилет экен. Ошол жобого ылайык каралган каражаттын бир бөлүгүн аванс катары алдына ала алууга укутуу экенмин. Мына, сага чыныгы адистер үчүн көрүлгөн камкордук деп ушуну айтса болот. Анан кантип союз учурун жамандаганга оозуң барат? Ошентип, бир жумага жетпеген убакыттын ичинде Бишкектен көчүп кетип, Өзгөндө жашап, иштеп калгамын. Мен совхоздо болгону үч эле ай иштеп калдым. 1980-жылдын 15-январында мени партиянын Өзгөн райкомунун уюштуруу бөлүмүнүн инструктору кылып дайындап, бекитишти. Көрсө өткөн үч айдын ичинде менин сыртымдан тыкыр иликтөөлөр жүргүзүлгөн окшойт. Баскан-турганым, ишке болгон мамилем, бирге иштеген фермадагы жамааттын мүчөлөрүнүн пикир көз караштарына чейин саресеп салып, көзөмөлдөнүп байкоо жүргүзүлүп, бааланып турган болсо керек. Аппаратта иштөө чарбада иштегенге караганда мен үчүн алда канча жеңил сезилди. Буга менин райком комсомолдо иштеп калып топтогон тажрыйбамдын пайдасы тийип жатты. Андан тышкары, мага биринчи катчы тарабынан ар кандай тапшырмалар түздөн-түз берилип, анын аткарылышына өзү тыкыр көзөмөл жүргүзүп, иштин аткарылыш сапаты ар жума сайын өтүлүүчү аппарат жыйынында бааланып турулушу мени убакыт саатты эсептебестен, өзүмө-өзүм камчы салдырбай, аткарган иштин сапатына, маани берүү аркылуу жетекчиликтин койгон талаптарына жооп бере турган деңгээлге чыгарууга жумшаган аракеттенүүм өз үзүрүн берип баштагансыды. Жетекчибиз тарабынан мага ар түрдүү жеке тапшырмалардын көбүрөөк бериле баштаганынан улам, демек мага ишеним жарала баштаганын баамдап, сезип, өз

аракетимди мындан ары күчөтүүгө далалат жасай баштадым. Иштегениме беш ай өткөнүнө карабастан, мага дагы бир оор тапшырма жүктөлдү. Райкомдун жалпы бөлүмүнүн башчысы Заико деген агабыз эки жылдык отпусказын пайдалана албай жүрүп, турмуш жагдайына жараша Украинага баруу үчүн эки айлык мөөнөткө сураныптыр. Ал кишиге уруксат берип, анын оордуна мениубактылуу күтүүсүздөн бөлүм башчылыктын милдетин аткарууга дайындалганыма бушайман тарта баштадым. Анткени ал орун абдан татаал жана өтө жоопкерчиликгүү экенин билет элем. Тагылган милдетти так аткарып кетүүгө дараметим жетээр жетпесине менде толук ишеним жок эле. Бирок мындай сунуштан баш тартууга да болбойт болучу. Ишти эмнеден башташымды биле албай башымды мыжыгып отурганда Вагинур Талиповичтин түз телефонунан «мага кир» деген каардуу үн менен айткан буйругу, менин жүрөгүмдү ого беттер опкоолжутту. Бирок, кирип ал киши менен кол алышып учурашкандагы жылуу сезими, ачык мээримин мага күч дем берип кеткенсиди. Эң башкысы мени өзүнө жакын отургузуп алып, бир саат аралыгында партиялык курулуш, партиялык тартип, эл менен иштөөнүн ыкмалары, аппараттын бөлүмдөрүнүн жалпы жооптуу кызматкерлердин аткара турган иштеринин маңызы, тапшырма аткаруунун тартиби, жол жоболору, калктын оозеки жана жазуу түрүндөгү кайрылуулары менен иштөө ыкмалары, айрыкча ички иш кагаздар менен иштөө, өзгөчө жогорку партиялык органдардан түшкөн жана аларга жөнөтүлүүчү каттардын маани маңызына, сабаттуулугуна көңүл буруу жана башка ондогон маанилүү маселелер боюнча терең түшүнүк берди, үлгүрүшүмчө жазып жаттым. Кыскасы менин убактылуу милдет аткаруучу кызматымдын толук программасы, менин

дептериме түштү. Айрыкча, аппараттын ар бир кызматкеринин баардык иштөө шартынын камсыз болуусун көзөмөлдөө менен катар кимдин кайсы жакка, кандай маселе боюнча келип кеткенине, жазып келген аныктамаларынын сапатына көз салууга ал тургай техникалык персоналдын аткарып жаткан иштеринин сапатын текшерип турууга да милдеткер экенимди, бүгүн бүтө турган ишти эч качан эртеңкиге калтырбай, жалкоолуктан жана жалган айтуудан алыс болушумду эскертти. Бул бир сааттык сабактын мен кайсыл жакта, кайсы кызматта гана иштебейин пайдаланган негизги куралым болуп, ал сабактын пайдасын көп эле көрдүм. Эки айдан кийин Заико өз оордуна келип отурду. Мен бөлүмдүн инструкторун милдетимди улантып жүрдүм. Бирок Вагинур Талипович мага тапшырмаларды бөлүм башчысыз түздөн-түз берип, аткарылган иштин жыйынтыгын жеке өзү көзөмөлдөп жүрдү. Ашыкча сын же нааразычылык сөз уккан жокмун. Күндөр билинбей өтүп менин аппаратта иштегениме жети ай толгон кезде эрте менен эртелеп иш бөлмөгө кирээрим менен эле «шефтин» телефону шыңгырап «кир» деген кыска бирок каардуу үнү угулду. Кирип барсам биздин бөлүмдүн башчысы Жамгырчы Жолдошалиев отуруптур. Анын жанынан оорун алгандан кийин эле мени тике карап туруп «сен» бир саат ичинде облустук партия комитетине Жолдошалиевди райондук элдик контролдоо комитетинин төрагалык кызматына сунуштама жазып алып кир— деген сөзүн улай эле Жолдошалиевичке кайрылып «сен Тайлакбайды өзүңүн оордуна бөлүм башчылыкка сунуштама жазып кир» деди да, алдындагы барактарды аңтара баштады. Биз да үндөбөстөн эшикке чыга жөнөдүк. Болжогон саатта, даярдаган сунуштамаларды алып кирип берип бердик. Көп

өтпөй эле биз даярдаган кагаздарды атайын почтанын кызматкери Ошко алып кеткенин билдик. Эки күндөн кийин экөөбүздү облустук партия комитетинин уюштуруу бөлүмүнүн башчысы Н.П. Давыдовко жөнөттү. Ал кезде биринчи катчы болуп Ринат Сатарович Кулматов, экинчи катчы В. Кандаков, катчылар болуп Ж. Аманбаев, иштеп жатышкан экен. Н. Давыдов бизди ар биринин кабыл алуусуна алып, баарлаштырып, баарлашуу баракчасына кол койдуруп алгандан кийин Өзгөнгө кете берүүбүздү билдирди. Көрсө, биздин иш кагаз таржымалдарыбыз менен баары тең эле тааныш экен, маселени Вагинур Талипович телефон аркылуу эле макулдашканын ошондо түшүндүк. Эки күн өтпөй, райкомдун бюросу экөөбүздү тең жаңы кызматыбызга бекитишти. Кошумча, мени райкомдук бюро мүчөлүгүнө киргизишти. Ошентип, мага райкомдун «жүрөк кыймылдаткычы» деп аталчуу чоң бөлүмдүн башчысы болуу васипасы жүктөлдү. Тагылган милдетти аткаруу оңой эмес, өтө эле татаал экенине түшүнүп калган болучумун. Андыктан тагылган ишти так даана аткарууга бел байлап киришип, аракетимди, арттырууга болгон күч кубатымды жумшаганмын. Мага тагылган жаңы милдеттин канчалык оор экендигине карабай жоопкерчиликти сезип, күнү-түнү алынып, район активинин арасында кадыр баркка ээ боло баштагансыдым. Өзгөчө, район жетекчесинин айрым учурларда берген оң баасы, мага жаңы бүткөн үйдөн жакшы батир бөлүнүп берилиши канат байлап, демиме-дем кошконун өзгөчө белгилеп өткүм келет. Ана-мына дегиче арадан эки жыл тез өтүп кетти. Ошол жылдарда Вагинур Талиповичтин менин кийинки тагдырыма кайдыгер эместигин даана

байкадым. Анткени бул арада мени азыркыдан алда канча жогорку кызматка көтөрүүгө көп аракет кылды. Бирок ал ою оорундалган жок. Бирок, ал киши өзүнүн болжогонун ишине ашырмайынча тыным албай турган өжөрлүк мүнөзү бар эле. Менин кандай да болсо да кызмат орундарга өстүрүүгө болгон аракетин уланта берди. Өзүнүн ачык ойун 1982-жылдын 10-апрелинде экөөбүз узакка созулган жеке баарлашуубузда билдирип, менин келечек карьерам Ош облусттук партия комитетинин аппаратынын «мектебинен» өтмөйүнчө дурус болбосуна көзү жеткендигин түшүндүрдү. Бул маселе обкомдун тийиштүү жетекчилиги менен да акылдашылганын билдим. Ошентип, 1982-жылдын 12-апрелинен баштап обкомдун уюштуруу бөлүмүнүн Кадамжай, Кара-Суу райондорун тейлеген инструктору болуп иштей баштадым. Анда, Баткен, Жалал-Абад облустары уюшула элек болучу. Көп өтпөй эле, ошол мезгилдеги Ош облусттук партия комитетинин биринчи катчысы, Кульматов Ринат Сатаровичтин жардамчысы болуп иштеп калдым. Мына ошондо, Вагинур Талиповичтин мага айткан сөздөрүнүн көпчүлүгүнүн айныксыз чындыгын, маани-маңызын түшүнүп, ал кишинин «арканды алыс таштаган» көрөгөчтүк акылына ыраазы болгонмун. Көрсө, Өзгөндөгү тар чөйрөдө иштөө менен, өлкөнүн жарымын түзгөн облустун масштабында иштөөнүн салыштырылгыс айырмасы бар экендигин даана көрдүм. Анан дагы облустагы иштин көлөмү, жамаата иштегендердин тандалма курамы, ар биринин иштөө стилдери, жүрүм-турумдары, бекем тартип, таалим-тарбия, дегеле ар тараптан алып караганда келечегине чоң максат койгон адамга мындай мектептен сөзсүз түрдө өтүп алса алар турмушунда эч бир өкүнбөйт деген ишенимдемин. Бул жерде, облустан иштеп алган таалим тарбиядан башка биринчи

кезекте Р.С. Кульматовдун жанында жакын жүрүп топтогон тажрыйба табылгаларым жөнүндө азыраак баяндап, өтпөсөм болбос. Ринат Сатарович Сара-Өзөн чүйдүн кулуну болгон. Ошол жылдары эл ортону элүүнү аркалап калган учуру эле. Кесиби боюнча инженер – автомобилчи болучу. Бул кызматка чейин ал Өзгөн автобазасынын башчысы, Ош шаардык партия комитетинин өнөр жай жана транспорт бөлүмүнүн башчысы, шааркомдун биринчи катчысы болуп эмгектениптир. Ал өзүнүн тактоо-кең пейилдиги, жумшактыгы, жөнөкөй мүнөзү куу чирендикке жол бербеген терең билимдүү, жогорку маданияттуулугу, адилет - калыстыгы менен айырмаланган, көпчүлүк учурда өзүнүн жылмаюусу менен адамды өзүнө тартып алуучу касиетке ээ жетекчи болуучу. Ал кишиден ашыкча эмоцияга берилип кетип өзүнүн кол алдында же болбосо райондордо иштеген жетекчилерди басмырлай берүү, мазактоо өңдүү одонолуктарга жол койбогон касиеттери бар эле, жыйындарда үнүн көтөрүп, столун муштагылап, ызырына берүүчү эмес. Айта турган дооматты маданияттуу жылмайып отуруп түшүндүрүү менен эле болгон кемчиликтерин, катчылыктарын мойнуна алдырууга жетишээр эле. Кыскасы ал кишиден үйрөнө турган көп чыныгы жетекчилик касиеттери бар болуучу. Ал кишини ар дайым коштоп жүрүп түштүк аймагынын баардык район, шаар, айылдарын, жаздоо жайлоолорун, негизги өндүрүш жайгашкан ишканаларын эз көзүм менен көрүп, ар бир аймактын өзгөчөлүктөрүн, жашаган элдин кулк мүнөзүнө чейин саресеп салып билип калганым, ал эле эмес аны ээрчип алып Москва, Ленинград шаарларында конуп түнөп, мегаполистердин турмушунан түшүнүк алып калганымдын, топтоп алган таалимдердин пайдасын ушул күнгө чейин көрүп канааттанып жүрөм десем

болот. Менин учурунда бийик даражаларга жетишкениме менин ушундай атам тааныбаган асыл адамдын кошкон салымынын баасын, салмагын өмүр бою унутпайм. Иши кылып, Р.С. Кульматовдун сунушу менен, институтту бүткөнүмөн беш жыл өтпөй, 35 жаш курагымда туулуп өскөн жеримде райкомдун II-катчысы болуп иштеп калганмын.

ЭГЕМЕНДИК ЖЫЛДАРЫНДАГЫ ООР КҮНДӨР

Кыргызстаныбыз эгемендүү өлкө болушу менен колхоз-совхоздордун көп муун, улуу-кичүү калкы кашыктап чогулткан байлыгы чөмүчтөлүп, ал түгүл казаны менен кошо чачылып кетпедиби. Күтүрөп короого батпаган төрт түлүк мал, коомдук мүлк талашып, таратылып, эки-үч жыл ичинде тыптыйпыл жок болгону көпчүлүктү эмдигиче капалантат. Андай ала-барман реформанын натыйжасында эл итке минип, аны ишке ашырган реформаторлор чукулунан бытырап байып, жеке чарба, ишкана, банктарга ээ болуп калышты. Ошол кезде реформа жүргүзүү боюнча президенттин жарлыгын ишке ашыруунун түрдүү оптималдуу ыкмалары бар болучу. Ал үчүн биринчи кезекте жер-жерлерде аймактардын өзгөчөлүгүн эске алуу менен ашыкпастан эл менен кеңешип туруп ишке ашырса туура болмок. Бирок андай болбоду. Албетте, ар кимде ар кандай пикирлер болгон.

Эгемендүүлүктүн алгачкы жылдары коммунисттик партиянын аракети күчүндө эле.

Мен, Партиянын Совет райкомунун биринчи катчысы болуп иштеп жатканмын. Мага райондун ар бир аймагынын географиялык-климаттык шарты, социалдык-экономикалык

өнүгүү мүмкүнчүлүктөрү жадыбалдай жат эле. Бирок ар кандай татаал маселелерди чечүү коллегиялдуулукту сактоо тартибинде жүргүзүлүп, жеке өзүм билемдикке жол берилүүчү эмес. Ошондуктан күндөрдүн биринде өзүмдүн ички оюмду ортого салып, терең талкуулап, бир чечимге келүү үчүн райкомдун тогуз адамдан турган бюро мүчөлөрүнүн курамын кезексиз жыйынга чакырдым. Бюро мүчөлөрү болуп, райондун тагдырын чечүүгө түздөн-түз тиешеси бар жетекчилер эсептелүүчү. Күн тартибиндеги айыл-чарбасындагы реформаны жүргүзүүнүн шарты татаал, менин туулуп өскөн аймагым болуп эсептелген Алайкуу өрөөнүнөн баштоону өзүм сунуштаган модел менен жүргүзүүнү карадык. Мен өз оюмду ортого салып көрсөм бюро мүчөлөрүнүн көпчүлүгү колдоого алды. Райкомдун төрагасы Болотбек Бүргөбаев, айыл-чарба башкармалыгынын башчысы Курманбек Адиев, «Кара-Кулжа» совхозунун директору Саип Көкөев, райондук ардагерлер Кеңешинин төрагасы Эргеш Осмонов жана башка бюро мүчөлөрү сунушту колдонуп, бирок аны ишке ашыруунун башында менин өзүмдүн туруп беришимди суранышты.

Мен макул болуп райондогу тийиштүү адистерди алып, кичи мекеним Алайкуу өрөөнүнө бир жумалык сапарга аттанып кеттим. Биздин негизги максатыбыз президентибиз А. Акаевдин айыл-чарба өндүрүшүн приватташтыруу аркылуу кайра түзүүгө багытталган жарыянын ишке ашырууну баштоо эле. Эгерде Алайкуудан реформабыз эл көңүлүнө толсо, аны төмөнкү зонадагы чарбаларда да улантмакпыз.

Мен өзүм айыл чарба адиси катары, андан тышкары өзүм туулуп өскөн аймактын климаттык-географиялык шартын, ал жактагы чарбалардын экономикалык абалын жана андан ары өнүктүрүү мүмкүнчүлүктөрүн, эл-журтун кулк мүнөзүн, жөн-

демдүүлүктөрүн жакшы билген адам катары ишти создуктурбастан тез аранын ичинде райондо иштелип чыккан реформанын болжолдуу жобосуна ылайык жүргүзүү ишке ашырууну колго алдым. Биздин максат ата-бабалардын узак жылдарда топтолгон байлыгын бүлүнтпөстөн жалпы калктын кызыкчылыгы үчүн болушунча сактап калууда болгон. Башкача айтканда, ошол кездеги мамлекеттин чарбанын эсебинде турган кыймылсыз, мал мүлктөрдү социалдык маданий жайларда жайгашкан оордунда сактап туруп, ал байлыктарга райондогу ар бир жарандын жеке үлүшүн аныктап, тактап, алар байлыктын нукура ээси болуп калуусун сездирүүгө ошол чөлкөмдө жашаган жаран кайсы бир деңгээлде менчик ээси болуп калышын камсыз кылууда эле. Демек, болгон баардык байлыкта – административдик, чарбалык короо-сарайларда, техникада, төрт түлүк мал башында ар бир жаранга тиешелүү өлчөмдөгү байлыкты двидент аркылуу тең бөлүштүрүлүп, жогорудагы байлыктын бардык түрлөрү бузулбастан, бөлүнбөстөн, таркатылбастан, бүтүндөй сактап калуу эле. Бул боюнча ар бир айылда жыйындар өтүлүп, түшүндүрүү иштерин жүргүзүү аркылуу бирин-серин каршылыктарга карабай биз болжогон реформанын моделин иш жүзүнө ашырдым. Мурдагы бир Сидоров атындагы чарбанын аймагында Көк-Арт, Кызыл-Жар, Капка-Таш, Терек, «Ой тал» аталыштагы жаңыдан кичи чарбалар кооперативдер пайда болду. Ичибизде алдыга койгон милдетибизди дурус аткардык го деген ойдо кайттык. Бирок, андан көп өтпөй эле күтүлбөгөн КПСС бийликтин мураскору катары ажырап, жоюлуп кетти да, ага барабар обком, райком, партком, деген аталыштагы бийлик жүргүзүүчүлөр амалынан ажырашты. Жогорку жактардын чечимине баш ийип мен дагы

райкомдун 1-катчылыгын кызматымды тапшырып, райондогу бийлик, эл депутаттарынын райондуккеңешине өткөндүктөн ошол кызматка ат салышууну чечтим. Талапкерлердин саны ого эле көбөйө баштады. Анын үстүнө, жогорудагы ак үй, көк үйлөрдүн мага карата көз караштары жакшы эмес экенин сезилип бараткансыды. Анткени мен өз билемдике салып, реформанын өзгөчө түрүн ишке ашыра баштаганым аларга ачыктан ачык жакпай калганын сездим. Ошол ортодо жогорудагыдай «тентектигим» үчүн моюнга эскертүү илип коюшту. Бирок, мен сынбай, кайра тыңалып жогорудагыларга кезеги келгенде өз жообумду узаткан учурларым тез-тез кайталанып турду. Арадан көп убакыт өтпөй эле райондук эл депутаттарынын кеңешинин төрагасын шайлоо өнөктүгүнүн мөөнөтү белгиленди. Шайлоо райондогу депутаттардын добушу менен чечиле турган болду. Негизги кандидатура жогору жактан сунушталып, бирок жергиликтүү депутаттар да өз кандидатурасын көрсөтө ала турган укукка ээ болушту. Демек, чоңдордун каалосуна же каалабосуна карабай маселе райондун активинин негизинен тандоосуна байланыштуу болуп калып, мен үчүн бир аз оң жагдай жаралды десем туура болчудай. Бул жерде мага дем берген көпчүлүк чарба жетекчилери, айылдык советтердин төрагалары, активист жаштар жана аты-башы элге көрүнгөн аксакалдар болду деп кесе айтсам болот. Иши кылып 1991-жылдын мени райондук кеңештин төрагасы кызматына басымдуу көпчүлүк добуш менен шайлашты. Андан да көп узак мөөнөт өтпөстөн туруп республикалардагы административдик территориялык кайра курууну ишке ашыруу жөнүндөгү президенттин жарлыгы менен жаңыдан райондук мамлекеттин администрация – акимдик институту ачылды. Бирок, бул жолу эч кандай

шайлоо кеңешүүсүз эле түздөн-түз президенттин өз ыктыяр указы менен акимдер түз дайындала турган болду. Албетте, ал тизмеге мен илинген жокмун. Райондун биринчи акими болуп Азим Карашевич дайындалды. Мен Рай Кеңештин төрагасы болуп ишимди уланта бердим. Ал инсан менен менин жеке мамилем Акун Токтосаров аркылуу жакшы эле. Ошондуктан менин райондо кала беришим Азим акеге айрым ыңгайсыздыкты жаратпасын деген таризде экөөбүз өз-ара сүйлөшүп, масилеттешип отуруп чечип, мен облустук агроөнөр жай комплексинин башчысынын биринчи оорун басары болуп дайындалып, үч жарым жыл эмгектенгенмин...

АК ҮЙДӨН АЛГАН САБАКТАР

1995-жылдын 5-июнунан баштап өзүбүздүн Совет райкомунун экинчи катчысы болуп иштеп жүргөмүн. 1987-жылдын февраль айынын башында райкомдун биринчи катчысы Канатбек Жаманкулович өзүнө чакырып, Кыргызстан компартиясынын Борбордук комитетинин айыл чарбасын тейлеген катчысы Жумгалбек Аманбаевке тезирээк жетүү керек экенимди билдирди. Эртеси жетип бардым. Ак үйдү биринчи жолу Советке экинчи катчылыкка бекитүү алдында эски имаратта Турдакун Усубалиевичтин кабыл алуусунда болгондо көргөн элем. Бул жолу жетекчилер азыркы ак үйдүн 7-кабатында жайгашкан экен. Жумгалбек агайды менен Ош обкомунда иштеп жүргөндөн бери билчүүмүн. Бажоо учурашып, сурашкандан кийин эле мени Абсамат Масалиевдин кабылдамасына алып барып түз эле ал кишинин үстүнө киргизди. Ал киши Советтеги ал-акыбалды, үй-бүлө тууралуу

азыраак сурагандан улам алар тарабынан мен жөнүндөгү маселе алдын-ала сүйлөшүлүп чечилгенин түшүндүм. Анан эртең БКнын бюросу бекиткенден кийин ишке киришээримди билдим. Кайрадан Аманбаевдин кабылдамасына барсак БКнын уюштуруу бөлүмүнүн башчысы В. Василенко, айыл-чарба бөлүм башчысы Ж. Турдубаев күтүп отурушуптур. Ошонун эртеси күнү мени бюродо бекитишип, иш бөлмөмдү көрсөтүп, жамаатка тааныштырышып мен Кыргызстан компартиясынын Борбордук комитетинин айыл чарба бөлүмүнүн инструктору болуп иштеп калдым. Мында мен үчүн унутулбай эсте сакталып калганы, иштегеними айтпай коюуга мүмкүн болбос. Эки күн өтпөй азыркы Фучик паркынын чекесинен Борбордук комитеттин карамагындагы үйлөрдөн баардык шарты бар, оңдоп түзөөгө муктаж эмес, төрт бөлмөлүү батирдин ачкычын колума тапшырганы болду. Ушул жерден мен барып иштей баштагандагы, атын угуп, бирок көзүн көрбөгөн, бирок эл оозунан дайыма түшпөй аталчу өлкөбүздүн ишенген дөө, шааларынын айрымдарынын атын атап өтсөм ашыктык кылбас деп ойлойм. Борбордук комитеттин биринчи катчысы Апсамат Масалиевич, экинчи катчылары Ж. Аманбаев, М. Шеримкулов, бөлүм башчылары Аскар Акаев, Ж. Сааданбеков, В. Василенко, Абдуразак Султанов, А. Какеев, болочок премьер Т. Чынгышев, Ж. Турдубаев ж.б. эле. Булардын ар биринин атын, менден жогорку курактагылар жакшы билишээринде күмөнүм жок. Себеби алардын көбүнөн убагында чоң таалим-тарбия сабактарын алгамын. Ошондуктан мен булардын жанында бирге иштеп калганым менен ар качан сыймыктанам. Азыр ойлоп көрсөм Борбордук Комитеттин аппаратында мен иштеген эки жыл ичинде ар бир жетекчиликтен үмүтү бар жаш кадрлар аба менен суудайкерек

болгон сабак — сапаттарды жыйнап, үйрөнгөн экенмин. Ал убакта жогорку партиялык мектепте сырттан окуганым да өз үзүрүн кошконсуду. Айрыкча ар бир жооптуу кызматкерге койулган талап, темирдей бекем аткаруучулук тартип, кынтыксыз жүрүм-турум, өзүндү-өзү көзөмөлдөө, жалган айтуудан жаа бою качуу, сырткы эле эмес ички туюмундун тазалыгын сактоо, улуу кичүүгө жасаган мамиледеги мыйзамда жазылбаган каада-салт, жөрөлгөлөрдү, сырды сактай билүү өңдүү турмуштагы орчундуу маселелерди жадыбалдай жаттоого умтулганым кийинки жылдарда жогорку, өз алдынча жооптуу кызматтарды аркалаганда чоң пайдасы тийгендигин өзгөчө белгилеп койгум келет. Ал эми ар бир чоң же кичине кызматка карабай жаза билүү, ар түрдүү аныктамаларды жазуудагы сөздүн маани-маңызын талдай билүү, одоно ойлорунду азайтып, конкреттүү фактыларды туура пайдалануу аркылуу угуучулардын көңүлүн өзүңө буруу ыкмаларын өздөштүрүп, бирөөлөр жазып берген барактан көз албай күңкүлдөп окуй берүүдөн алыс болууга көп көңүл бурууга да партиялык башкаруу учурундагы жетекчилердин тараза ташын оорлотконго жардам берчүү маселелер экендигин азыркы жаштардын эсине салганымды окурманым ашыкча акыл үйрөтүү деп эсептебесе экен дегим келет. Жалпылап алганда айтаар жыйынтыгым ыраматылык Партиянын учурундагыдай кадрларды окутууга, тандоого, тарбиялоого, кыл электен дыкат өткөндөрүн туура жайгаштырган ыкмалары, иш тажрыйбалары азыркы учурда дагы бир жолу кайрылып келсе кандай жакшы болот эле деген оюмду айтмакчымын.

КҮТҮҮСҮЗ СУНУШ...

Ошентип, Кара-Кулжадагы кызматымды тапшырып, Ош облусттук агроөнөр жай комплексинин башчысынын биринчи оорун басары болуп иштеп калдым. Ал убакта Жалал-Абад, Баткен облустары Ош облусунун курамында болуучу. Иш абдан оор-татаал болгонуна карабай болгон билимди, райондон алган тажрыйбама таянып ак ниетим менен аракеттенип иштеп, тагылган милдеттеримди кынтыксыз аткарып, жүргөнсүдүм. Өз районубуз менен, байланышты үзгөн жокмун. Мүмкүн болушунча биздин чарбаларга жардамымды аяганым жок. Туугандарым да мени унута коюшпады. 1992-жылдагы жергиликтүү кеңештерге депутаттарды шайлоодо мени Кызыл-Жар айыл Кеңештин депутаттыгына көрсөтүшүп, облсоветке да депутат болуп шайланып калгамын. Агро өнөр жайга келээрим менен көп кабат үйдөн үч бөлмөлүү квартира бөлүп беришти. Бала-чаканы көчүрүп келип жубайымдын кесиби боюнча жумушка жайгаштырып, уул-кыздарым шаардык мектептерде окуп калышты. Убакты сааты менен иштегендиктен үй-бүлөөгө көбүрөөк көңүл бөлүп, алар менен бирге шаардын ичиндеги маданий жайларында эс алып калганым ишенип-ишенбей жүрдүм. Шаар турмушу баарыбызга тең жакканын сезип, ичимен кубанып жүрдүм. Өз оюмда ушундай баарыбыз канааттаган шарт узакка созулса экен деген эңсөө эстен чыкпай калды. Бирок бул турмушта баардыгы эле сен ойлогондой болбойт тура. 1995-жылдын январь айынын башында облуста чоң өзгөрүү болуп кетти. Бийлик алмашып А. Эркебаевдин ордуна облуска губернатор болуп менин Ташкенттеги Жогорку партиялык мектепте бирге окуган курсташым, мурда комсомолдук кызматта иштегенден

бери жакшы билген Жаныш Рустамбеков дайындалып калды. Анын кандидатурасын Кеңештин депутаттары бир добуштан жактырдык. Эртеси күнү эле ал Бишкекке жөнөп кетти. Жарытылуу деле сүйлөшпөй калганбыз. Эки күндөн кийин эле ал кечки учак менен 11-январда саат сегиздерде ишине келип калган экен, мен билбептирмин. Кечки саат тогуздарда эшикте кошуналар менен сейилдеп басып жүрсөм эле келинчегим Гүлсүмбү эшикке чуркап чыгып губернатор тезирээк жетип келсин деп чакырып жатат десе болобу. Чынын айтсам кантип азыр ал кишинин астына барбай калууну ойлонуштура баштадым. Анткени мен формада эмес элем, маанай да түшүнүктүү себептер менен көтөрүңкүрөөк болуучу! Бирок, губернатордун чакыруусуна барбай коюу да туура эмес болуп калаарын эске алып, 11-январда кечки саат тогуз жарымдарда Жаныш Султанкуловичтин кабылдмасына барсам, мени күтүп жатканын билдирип киргизишти. Саламдашып, сурашкандан кийин оро-парасында отурдум. Ал киши өз сөзүн азил-тамашага аралаш орус туугандардын одоно сөгүнүүсүн колдонуп басым көрсөтө баштады. «Рустам, Курсан үчөөңөргө ишенип келсем силердин мага жасаган мамилеңер мага жаккан жок, эми мен силерди аябайм, тынчтык бербей күнү-түнү эзип иштетем» – дептоктоп калып ойлоно түшүп, «кыскасы, даярдан эрте мененки саат тогузда экөөбүз Гүлчөдө болушубуз керек, сен Алайга аким болуп иштейсиң» - деп жылмайып койду. Мен бир аз белсене түшүп, мен үчүн камкордук көргөнүңө ыракмат айтып, «Эмне Кара-Кулжа менен Алайдын тоо-ташынан башка өрөөндөгү райондордун бирине болбойт беле, Алайды жакшы билем мен эмес сиз өзүңүз барып иштесеңиз да абалды оңдой албайсыз, а көрөкчү мени иштеп жаткан оордумда эле калтырыңыз» -

деп унчукпай отуруп калдым. Ал кайрадан мага басым жасоону улантып, орусча «сөгүнүп» алдындагы папкасын ачып, менин алдыма А. Акаев кол койгон указдын долбоорун таштап салды. Окусам чындап эле эртең 12-январдан тартып мени Алай районунун акими кылып дайындаптыр. Кыскасы, губернатор сөзүн узарткысы келбей оордунан туруп, мага кол сунуп коштошуп «Утром в восемь жду» деди. Менин сөз узартууга аргам калбаганынан сезип кабинеттен чыгып кете бердим.

Эртеси саат тогузда Алай райондук мамлекеттик администрациясынын жыйындар залына кирип бардык. Залга толгон райондун активи ордунан турушуп кол чабуу менен жылуу тосуп алышты. Мурдагы аким Кутманов кызматынан бошогондугу жана мени жаңы аким кылып дайындаган, указ окулду.

Ж. С. Рустембеков мен жөнүндө кыска баяндама берип, менин билимим, ак үйлөрдүн баарын басып өткөн турмуш жолумду, айтып, айрыкча силердикинен да татаал шарттагы Кара-Кулжаны үч жыл үзүрлүү башкарганымды баса белгиледи, жана районду азыркы татаал абалдан алып чыгууга өзү катуу жардам көрсөтө тургандыгын айтты. Залда отургандардан бир канчасы сөз сүйлөп менин кандидатурамдын туура тандалгандыгын белгилешип, менден үмүттөрү чоң экенин айткандай болду. Ошентип, официалдуу түрдө Алай районунун оор жүгү менин мойнума артылып, эс алууну эстен чыгарып, суткасына 16-18 саат иштөө режимине өтүп, бийликтин жана Алай элинин, кеңешинин ишенимин актоого болгон акыл-эсими, күч кубатымы сарптаган аракеттерим өмүр бою эсимде сакталып калды.

АЛАЙДА ТАРТКАН АЗАПТАР...

Жогоруда белгилегендей мени элге тааныштырып келген Ж.С. Рустембеков менен бирге түштөнүп, ал кишини узаткандан кийин, жыйынга келген актив менен залга кайрадан чогулушту улантууну чечтим.

Саат экилерде чогулушубуз кайрадан улантылды. Жыйында райондун активи менен жакыныраак таанышуу аркылуу, ар бир аймактагы абалды ошол эл башчы, эл жакшыларынын өз ооздорунан угуп, анын негизинде өзүмдүн жеке аракетимди пландап алууну, анан гана жер-жерлерге эл алдына чыгып, алардын абалы жөнүндө маалыматтарды кыйынчылыктарды биргелешип чечүүнү ишке ашырышым керек деп эсептедим.

Төрт саатка созулган жыйында райондун ар бир айылы тууралуу, элдин жашоо турмуш абалы, топтолуп, чечилбей жаткан проблемалар тууралуу көп баалуу маалыматтарды угуп, кагазга түшүрүп алдым. Райондогу абал мен билгенден, элестеткенден да оор, татаал экендигине көзүм жетти. Эң эле жагымсыз көрүнүш райондогу бюджеттен каржыланган ишкана, мекеме, уюмдар, пенсия алуучулар алты айдан ашык мөөнөт аралыгында накталай акча кармаша элек экен. Айлыктын эсебинен арак, вино, шириндиктер, курттаган вермишел-макорондор таратылып келиптир. Электр жарыгы, коомдук транспорттун жүрүшүн камсыздоо маселелерин чечүүгө деле жетиштүү көңүл бурулбай калыптыр. Өзгөчө көңүл айныткан көрүнүш – элди үн менен камсыздоо абдан начарлап кеткен экен. Айрым үй-бүлөөлөрдө нандын тартыштыгы орун алыптыр. Үлүшкө деп бөлүп алышкан төрт түлүк малдардын саны да кескин азайыптыр. Ошондуктан

эл, эртеден кечке райадминистрациянын алдына чогулуп, өз талаптарын коюуну адатка айландырып алышыптыр. Алар адамдын зээнин кейиткен сөздөр менен өкмөткө нааразычылык айтып, анан тарашат экен. Жалпылап айтканда элдин абалы абдан эле оорлошуп катастрофалык тунгуюк абалга туш болуп калганын алгачкы күндөн эле байкадым...

Азырынча ишти, элдин жашоо турмушуна байланышкан маселелерди ирээти менен мүмкүнчүлүккө жараша чечүүнү пландаштырдым. Биринчиден, көптөн бери элдин ала албай келген айлыктарын, пенсиялардын кыска аралыкта накталай акча менен бердирүүгө жетиштүү. Бул жерде адилетчилик үчүн сөзсүз белгилеп кетчүү маселе аталган оор кырдаалдан чыгууга облустун Губернатору Рустамбековдон тышкары ошол кездеги Кыргызстандын финансы министри, Алайдын кулуну Марат Султановдун эмгеги баа жеткис болгон. Мен уятымды жыйыштырып коюп эле Марат иниме түз телефон аркылуу чыгып, абалды түшүндүрдүм да чечүү маселесин андан өтүнүп сураныч кылдым. Өмүрү узун болсун, Марат маселени тез чечип берүүгө убада кылды. Мына иш билгиликтин, абалды түшүнүүнүн үлгүсү – деп эмдигиче ичимден аны алкап жүрөм. Жарым ай убакыт өтпөстөн Алай районунун эмгекчилеринин, пенсионерлеринин карызын каржылоо булагын таап, которуп, эмгек жана социалдык коргоого министрлигинин тийиштүү кызматкерлерин жеринде бардык карызды жаап келүүгө жөнөттү. Аласасы барлар колуна накталай акча кармап, сүйүнүп эле жатып калышкандагы кубанычтары эмдигиче көз алдыма тартыла берет. Экинчиден элдин курсагы нансыз тойбостугу баарыга маалым эмеспи.

Ал маселени чечүү кайра эле элдин өзүнө байланыштуу экендиги ачык көрүнүп турду. Андыктан жалпы элди көтөрүү керектигин түшүндүм.

Алдыда айдап себүү өнөктүгүн уюштуруу маселеси турган. Андыктан райондогу ички мүмкүнчүлүктү максималдуу пайдаланууга өзгөчө көңүл бура баштадым.

Тагыраак айтканда аймактагы күнгөй-тескейлердеги илгер-теден ата-бабалар аштык өндүрүп жүрүүчү бирок, көптөн бери иштелбей калган участокторду дан өндүрүү үчүн толук пайдаланууну уюштурууну чечтик. Эл менен масилеттешип туруп, ар бир айылга райондон жооптуу адамдарды бекитип, ыңгайсыз жерлерди ата-бабалардын ыкмасы менен кетмен-күрек, буурсун – соколорду даярдатып көбүрөөк аянтка эгин себүүгө даярдадык.

Ал эми үрөөн маселесин жогору жактагылардын жардамы менен мен өзүм камсыз кылып берүү өтүлчүлүгүн алдым да, облус тараптан колдоо таба алдым. Кудай жалгап ойлогон оюбуз ишке аша баштаганына ичимен сүйүнүп, элдин да жапа тырмак жер тытып тердиктей жер болсо да пайдаланып калууну көздөп иштеп жатканы чоң үмүттөнүүнү пайда кылды. Мындайда Алайдын жалпы элине ыраазы болбой коё албайсың. Май-июнь айларында эгүү-себүү өнөктүгүн бүтүрүп алып күзгө жакын эгин жыйноого орок-чалгыларды даярдашып эгин бастыруунун да амалдарын алдын ала ойло-нуштуруп алдым. Ошентип ошол жылы көпчүлүктүн үйүнүн кампасында аз да болсо эгин сакталып нандын жыты жыттанып турду.

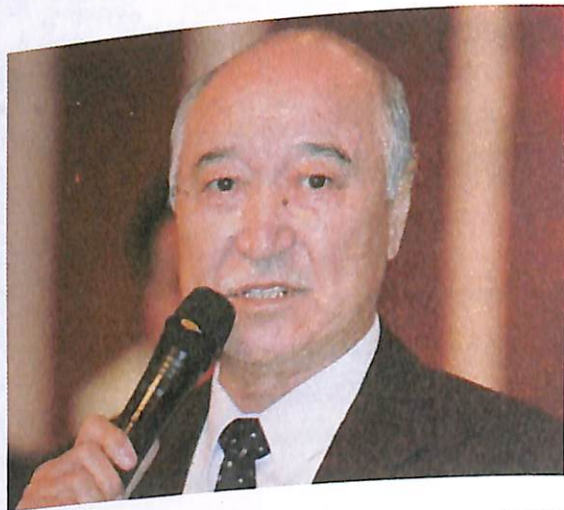
Үчүнчүдөн, элди дан азыктары менен камсыз кылуунун дагы бир жанга күч келгенде пайдалана турган жолу бар эле. Мурда, 1990-жылдагы кыргыз-өзбек жаңжалына чейин

Анжиян облусунун малы жайындасы Кара-Кулжа, Алай, Өзгөн райондорунун жайлоолорунда багылса пикир келиш-пестиктерден улам алардын малы бул жайлоолорго чыга албай калышкан эле. Күндөрдүн биринде, мен Жаныш Султан-куловичке барып масилеттешип Анжиян облусунун жетек-чилиги менен мурдатан тааныш-билиштигибиз, мамиле-лерибиздин бардыгын айтып, алардын малын Алайдын бош жүргүзсөк, район элин дан менен толук камсыз кылсак болот деген оюмду билдирсем, ал киши дароо эле колдоорун билдирди. Бирок, мен шарт койдум: Облус алардын малынын биздин территориядан коопсуз өтүп, жай мезгилинде кыла алабыз деген катка кол коюп берүүсүн өтүнсөм, ага да макул болду. Мен, чакан делегация менен Анжиян облусунун хакиминин кабыл алуусунда болуп, иштин чоо жайын түшүндүрсөм ал киши да туура көрүп, тийиштүү кызматтарга келишим долбоорун даярдоону тапшырып, бир күн ичинде ага кол коюштук. Июнь айынан баштап алар мурдагы пайдаланып жүргөн жайыттарына чыга турган болушту. Пайдаланган ар бир гектар жайыт үчүн айына эки америка доллары эсебинде акы төлөп бере турган болушту. А мен болсо, ошол төлөй турган сумманын эсебине айландырып, жаңы түшүмдөн данды өз техникалары менен Алайга жеткирип берүү шартын койгондо алар макул болушту. Ошентип, июнь айынын акырына чейин Анжиян облусунун малы жайкы жайытка Алай жайлоолоруна жайгашты. Аны менен катар эле жайкы түшүмдөн жыйналган дан жүктөлгөн машиналар Алай районунун чарбаларында даярдалган кампаларга түшүрүлдү. Алайдын тың бизнесмени, ал убакта мага орун басар болуп

иштеп калган Эгемкуловдун жетекчилиги мененэки ай ичинде Балыкчы ун комбинатынан жогорку, биринчи экинчи сорттогу унга айлантип алып келип элге тараттык. Мына ошентип 95-96-жылдын кышына болгон даярдыгыбыз бараандуу болуп, башыбыз көтөрүлүп калганын эмдигиче билип-көргөн элдин эсинен кете элек, дайыма айтып калышат. Төртүнчүдөн, Алайдын өз аймагында айдоо жердин көлөмү абдан эле аз, жетишсиз. Ал эми кийинкилик үчүн айдоо жерди көбөйтүү көйгөйүн чечүү негизги маселелерден болуп турган. Муну эске алып, мен коңшулаш Чоң Алай районунун акими Курманалы Азимов менен алдын ала сүйлөшүп алып, кайрадан Ж. Рустамбековдун ортомчулугунан муктаж болуп ага кайрылдым. Маселенин маңызы Чоң Алай районунда калк аз, бирок айдоо жер алда канча көп. Ал эми Шор-Талаа деген аймакта, эки районду тең дан менен камсыз кыла ала турган шарт бар эле. Андыктан, мурда башталып бирок бүтпөй калган Шор-Талаа каналын эки райондун элинин күчү менен ишке салуу маселесин койгомун. Бул демилге да облустан колдоо таап, 1996-жылдын жазынан баштап, эки райондун акимдери иштегендердин башында болуп кыска мөөнөттө каналга суу жүргүзүүнү негизинен чечип, жерди эки район белгилешип иштете баштаган болучу. Бирок, эмнегедир Алайлыктар кийинки жылдары ал жерлерди иштетпей калышты. Ал эми бул иштин демилгечиси болгон мен облуска профсоюздун кызматка которулуп кеттим. Албетте, мен районду жетектеген мезгилде жогоруда белгилегенден башка бир топ алгылыктуу иштер тууралуу учкай кеп кылып өтсөм ашыктык кылбас деп ойлойм. Ошол 1995-1997-жылдары райондун социалдык – экономикалык маданий өнүгүүсүнө аздыр-көптүр салым кошо алгамын деп

эсептеп жүрөм. Алардын ичинде райондун мечиттин көп жыл бүтпөй жүргөн имаратын ишке салып, А. Акаевге лента кестирүү менен катар республиканын улуу, кичүү өкүлдөрүнүн оорукананын терапия бөлүмүнүн жаңы имаратын куруп, Сары-Могол айылында кебетеси келишкен аймактык оорукананы, мурдагы совхоздун эки кабаттуу кеңсесине жайгаштырганыбыз, Корул айылына эки кабаттуу мектеп, Бүлөлү айылынын мектебине жаңы кошумча курулуш жана эл оозунда айтылган бир канча объекттерди курууга жумшаган аракеттерим элдин эсинде сакталып калгандыгы мени эмдигиче сыймыктандырат. Кыскасы акын Азада Бейикулованын бир ыр сабында жазылгандай, «Баркымды билгендердин эсиндемин»!!!

II. БИРГЕ ИШТЕП, БИРГЕ ЖҮРГӨН ҮЗӨҢГҮЛӨШ ЗАМАНДАШТАРЫНЫН КААЛОО-ТИЛЕКТЕРИ ӨЗГӨЧӨ МҮНӨЗДҮҮ ИНСАН

Мен, Тайлакбай Мусаевич Мусаевти 1982-жылы Өзгөн районунда райондук партия комитетинин II катчысы кызматына келип иштеген күндөн бери таанышып, бирге иштей баштадык. Мен анда Советер Союзунун Коммунисттик Партиясынын Казак ССРнин Алма-Ата шаарындагы партиялык окуу жайын окуп бүтүрүп келгенмин.

Тайлакбай Мусаевич болсо Өзгөн райондук партия комитетинде уюштуруу бөлүмүн жетектейт экен. Бул кызматка келгенге чейин ал Жалал-Абад шаарындагы медициналык окуу жайын бүтүрөт.

1970-жылы Советтик армиянын катарынан келгенден кийин өз айылында фелдишердик-акушердик пунктун башчысы болуп, эмгек жолун баштайт. Бул кызматта кабагым-кашым дебестен күн-түн эмгегин аябастан иштеп эл оозуна алынат. (Өз айылымда бир нече уул, кыздардын киндик атасымын деп калат).

1971-жылдан «Сагындык» колхозунун, Совет райондук комсомол комитетинин уюштуруу бөлүмүнүн башчысы болуп, 1979-жылы Фрунзе шаарындагы кыргыз айыл чарба институтунун ветеринария факультетин окуп бүтүргөндөн кийин Өзгөн районундагы «Яссы» совхозунда ветврач, башкы ветврач, Өзгөн райондук партия комитетинин инструктору, уюштуруу бөлүмүнүн башчысы, Ош областтык партия комитетинин инструктору, обком партиянын биринчи катчысынын жардамчысы, Кыргызстан Коммунисттик Партиясынын Совет райкомунун экинчи, биринчи катчысы, Райсоветтин төрагасы, Кыргызстан Коммунисттик патриясынын Борбордук комитетинин инструктору болуп эмгектенип жүрүп Ташкент шаарындагы жогороку партиялык мектепти аяктайт. Андан кийин Ош областык агроөнөр жай башкармалыгынын төрагасынын биринчи орун басары кызматында иштейт. Ал эми 1995-жылы президентин указы менен Алай райондук мамлекеттик администрациясынын башчысы-акими болуп дайындалат. Бул кызматта иштеп жүрүп 1997-жылы Ош областык профсоюздар кеңешинин төрагалыгына жана Кыргызстан профсоюздар Федерациясынын төрагасынын орун басары болуп шайланат.

Тайлакбай Мусаевичти мен Ош областык мамлекеттик администрациясынын башчысынын орун басары, областык айыл чарба башкармасынын начальниги кызматында иштеп

жүргөндө, ал мага биринчи орун басар болуп дайындалды. Бул жерде бирге иштеп жүрүп Такемдин кулк-мүнөзүн, инсандык касиеттерин, иштөө жөндөмүн жана башка касиеттерин даты терең талдап, билип калдым.

Анын бир эле өзгөчөлүгүн айтып койсом: Мусаев Тайлакбай өзүнө жүктөлгөн иштерде жетекчилик уюштуруучулук жөндөмүн, ишке тактыгын, жоопкерчилдигин, айрыкча мамлекеттик мүлккө ач көздүк кылбай таза, камчы салдырбай иштеп жүрдү. Ал мезгилде мамлекеттик мүлктөрдү менчиктештирүү (приватизация) талап-тоноо кызуу жүрүп жаткан мезгил. Бул мезгилде областык агро өнөр жай башкармалыгында иштеп жүрүп бир дагы мамлекеттик мүлккө көз артып, менчиктештирип алайын деген жок. Болбосо өтө көп мүмкүнчүлүктөрү болгон. Ушул күндөрдөн баштап мен Тайлакбай Мусаевичти өзгөчө сыйлап келем.

Тайлакбай Мусаевич өзүнүн өмүрүн жаш мезгилинен баштап партиялык, советтик, чарбалык иштерге арнаган. Ал Ош облустун агроөнөржай башкармалыгынын башчысынын биринчи орун басары, Алай райондук администрация башчысы – акими болуп иштеп, элине ак дилден кызматын кылып келген. Такеме кандай гана иш берилбесин кабагым-кашым дебестен, коомдук иштерге жан-дили менен батыл киришип, өзүнө тагылган милдеттерди эң жоопкерчилик менен аткарып, облустун экономикасын көтөрүүдөгү ийгиликтердин жаратуучусунун жандуу күбөсү катары, аны облустун эли, коомчулук, облус башчылары жакшы билишет. Ошондуктан, кесиптештери, шакирттери көп жылдык иш тажырыйбасы бар Тайлакбай Мусаевичтин инсандык асыл касиеттерин баалашып, урматтап, сыйлап келишет. Такемдин ак ниеттүүлүгүнө, пейлинин тазалыгына, кесипкөйлүгүнө, уюштуруучулук жөндө-

мүнө мамлететтик жетекчилер, эл өкүлдөрү жакшы пикирлерди айтып келишүүдө.

Такем адамдарга жакшылык жасаш үчүн жаралган адам. Анын жасаган асыл иштери, мансап, атак-даңк алуу үчүн эмес, кыргыз элинин эртеңки тагдырына, анын матариалдык байлыгынын байышына багытталган. Анын мындай эмгектери – ал партиялык, советтик, чарбалык иштерде эмгектенип жүргөндө даана байлалган.

Көп жылдар бою мамлекеттик жетекчи кызматтарда жемиштүү эмгектенип, областыбыздын социалдык-экономикалык жактан, профсоюздар кыймылына жана айыл-чарбасынын өнүгүшүнө, адис кадрларды даярдоого кошкон салымы үчүн:

«Кыргыз Республикасынын Ардак Грамотасы»

«Кыргыз республикасынын профсоюз кыймылынын эмгек сиңирген кызматкери», «Улуу Ата-Мекендик согушка -50 жыл», «Кыргыз республикасынын эгемендүүлүгүнө 10 жыл», «Манас 1000-жыл» медалдары менен сыйланган, Ошондой эле Кыргыз Республикасынын саламаттыкты сактоонун жана Кыргыз Республикасынын Социалдык фондунун, Кыргыз Республикасынын Айыл чарбасынын отличниги теш белгилери менен сыйланган. Кара-Кулжа районунун «Ардактуу атуулу», Кыргыз Республикасынын «Ардактуу ардагери» төш белгилеринин ээси, Кыргыз Республикасынын алдында сиңирген өзгөчө эмгеги үчүн персоналдык пенсияга чыкандыгына карабастан Ош областык профсоюздар Кеңешинин төрагасы болуп иштеп келүүдө. Тайлакбай Мусаевич Ош областук Ардагерлер Кеңешинин президиумунун мүчөсү.

Тоолору бийик, аска -зоолуу, карагайлу жаратылышынын сулуулугу адамдардын көздөрүн тайгылткан, абасы кумарымды кандырган, аркар, кулжа, элиги жайылып, булак суулары таштан-ташка урунуп, шылдырап агып турган айтылуу Алайкуу өрөөнүндө 1949-жылы жаз айында биз

сыйлаган, урматтаган кулк мүнөзү менен көптөгөн жолдошторунан, адамдардан айырмаланган инибиз Тайлакбай Мусаевич жарыкчылык дүйнөгө келген экен. Ушундай жаратылыштын кооздугу менен өзгөчөлөнгөн, суу башыда төрөлгөн бала кулк-мүнөзү, жүргөн турганы, жашоодогу туруктуулугу, чыдамкайлыгы жана келечеке умтулуусу табыйгатына жараша болот турбайбы. Ушул жерде:

«Балаң болсо шок болсун,

Шок болбосо жок болсун» – деген элде айтылып жүргөн сөз түз эле Такеме таандыктай сезилет.

Такем досторунун, жолдошторунун арасында өзүнүн куйкумдуу сөздөрүн тамашалап айтып, айрыкча анекдотторду, кээде настроениеси жакшы болсо лирика ырларын ырдап жиберип отургандардын көңүлүн көтөрүп өмүрүн узарта алчу жөндөмү бар адам. Мындан ары дагы өз эмгегин, күчүн, тажрыйбасын элге жумшап, сый-урмат үстүндө жүрө беришин каалоо менен ар бир жаш муундар ушул адамдан өрнөк алса деген ойдомун.

Азим Карашев

Ош облусунун Ардагерлер Кеңешинин президиумунун мүчөсү – «Кыргыз Республикасынын Эл депутаты» (легендалуу парламенттин) «Кыргыз Республикасынын Айылчарбасына Эмгек сиңинген кызматкер», Өзгөн жана Кадамжай райондорунун «Ардактуу атуулу», Кыргыз Республикасынын Ардагерлер Кеңешинин «Ардактуу ардагери».

Видный партийный и профсоюзный лидер

О Мусаеве Тайлакбае можно сказать очень много хорошего. Прежде всего он человек порядочный, скромный, ответственный и требовательный к себе. Пройдя крутые и сложные подъемы по служебной лестнице, он достиг многого. Его жизненный путь условно можно разделить на два периода; на партийный и профсоюзный. От инструктора Узгенского райкома

партии вырос до Первого секретаря Советского райкома партии, а в период развала Союза в Ошской области занимал ответственные хозяйственные должности. В эти годы он сформировался как опытный, принципиальный руководитель, умеющий работать с людьми. Он вникал в тонкости экономики, постигал основы сельского хозяйства, хитросплетения общественно-политической, социальной, культурной жизни района, области и Республики. Важно отметить еще то, что он обладал важным и ценным качеством - умел строить хорошие отношения с людьми, безошибочно понимать их потребности, был способен сработаться с коллективом, с органами власти и общественности.

Именно эти способности и качества являлись основными критериями при выдвижении Тайлакбая Мусаева на высокие должности. Везде, где ему довелось трудиться, он оставил заметный, добрый и сохранившийся на долгие годы след. Его талант как организатора, умелого руководителя, особенно

раскрылся в период работы Председателя Ошского Областного Совета профсоюзов.

Как известно, в Советский период, когда КПСС и его органы на местах осуществляли непосредственное руководство всеми государственными органами и общественными организациями, когда все кадровые вопросы находились в руках партийных органов. Также все руководящие профсоюзные кадры тоже находились в номенклатуре партийных органов.

Следует особо отметить, что с начала перестройки повсеместно в центре на местах, на всех уровнях начались кадровые чистки и перестановки. Объективности ради, нужно отметить, что благодаря такой «чистке» партийных и хозяйственных органов в профсоюзные органы Республики пришло немало опытных, знающих свое дело кадров, умеющих толково руководить и управлять коллективами.

Так в марте 1997 года Тайлакбай Мусаев был избран Председателем Ошского областного Совета профсоюзов. На этой работе он успешно проработал более 23 лет. Следует сказать, что профсоюзы были самой массовой организацией и занимали важное место в общественно-политической и культурно-социальной жизни страны. Практически не было ни одной сферы, где бы они не занимали одно из ведущих мест.

Но главной задачей в их деятельности была защита законных интересов трудящихся, охрана и соблюдение на производстве техники безопасности, удовлетворение насущных вопросов и их нужд рабочих, колхозников, служащих и учащихся. Также строительство и работа оздоровительных, спортивных, клубных, культурно-массовых учреждений, развитие соревнований, повышение производительности труда и трудовой дисциплины.

В соответствии с законами профсоюза могли выразить недоверие администратору и потребовать его увольнения. Своей властью техническая инспекция профсоюзов имела право закрыть участок, цех, если обнаруживало серьезные отклонения от норм охраны труда и техники безопасности. Профсоюзный комитет играл решающую роль при распределении в коллективе жилья. Именно профсоюзы распоряжались всеми средствами, выделяемыми в государственном бюджете на социальные страхования. Ныне эту обязанность исполняет Республиканский Социальный фонд.

Сегодня в поле деятельности профсоюзов сохранился лишь контроль за соблюдением трудового законодательства и норм техники безопасности на производстве, а также за представлением сильно урезанных социальных льгот (путевок).

С распадом СССР и переходом к рыночной экономике в корне изменились условия, в которых приходится действовать нынешним профсоюзом.

Объективность такова, что позиция профсоюзов, их единство, роль и авторитет значительно ослабли. Под лозунгом демократии и независимости от влияния Совета ФПК республиканские отраслевые комитеты утвердили собственные Уставы, как юридически самостоятельные и не-зависимые организации. Это привело к фактическому разрушению цельной профсоюзной структуры.

Ныне отраслевые комитеты профсоюзов неподотчетны перед ФПК. В течении более 25 лет ведут разговоры о проведении реформы профсоюзов. Все это остается на словах. В этой обстановке Тайлакбай Мусаев стремился к проведению реформы, укреплению единства и солидарности профсоюзов Республики. Почти на каждом заседании Совета ФПК он критикует руководство за резкое ослабление работы профсоюзов, болеет за дело.

В конце своего отзыва остановлюсь на одном, на мой взгляд интересно и поучительном эпизоде. Меня и Жанадила

Абрахманова – генерального директора ОАО гостиницы «Достук», заместителя председателя ФПК, экс-председатель Ошского Облсовпрофа Камилжан Кудайбердиев пригласил на свой юбилей. Мы приняли участие. После юбилея Тайлакбай Мусаев пригласил нас в гости в свой дом, жил он очень скромно, в маленьком домике. Была только мужская компания. Здесь же Тайлакбай сообщил, что нас на утро приглашает в гости губернатор Ошской области Сооронбай Жээнбеков, это свидетельствовало об огромном уважении губернатора к Тайлакбаю и к нам. Мы к большому сожалению не смогли принять это приглашение, имея на руках авиабилеты в столицу. Мы попросили Тайлакбая передать Сооронбаю Жээнбекову слова благодарности за внимание и наши извинения.

Интересно, что к этому эпизоду мы вернулись спустя многие годы. Мы уже в шутку упрекали Тайлакбая, почему он тогда не настоял, чтобы Мсадали свои авиабилеты. Этот вопрос возник, когда Сооронбай Жээнбеков стал премьер-министром, а затем Президентом Республики. Вот как бывает в жизни.

Следует сказать, что Тайлакбай очень много сделал для избрания Сооронбая Жээнбекова в Президенты Республики. Словом, могу сказать, что Тайлакбай Мусаев посвятил самые лучшие и плодотворные годы, прекрасное время своей жизни служению народу и родной земле. И в настоящее время он также продолжает плодотворно трудиться во благо страны и профсоюзов.

Э. Абакиров Экс-Председатель ФПК

10.02.2020. г

АЛАЙКУУДАЙ КАСИЕТТҮҮ ЖЕРДИНКУЛУНУ

Кыргыз айыл-чарба институтунун механизация факультетинде окуп Кара-Кулжа (мурунку Совет) районунун тарыхында биринчи болуп инженер-механик деген адистикке ээ болдум. 1964-жылы окууну бүтүп келип Совет райондук «Сельхозтехника» бирикмесинде иштей баштадым. Сель-хозтехниканын башкаруучусу Чалмалык Алишев Калыбек аке болуучу. Алайку өрөөнүндөгү Колхоздордунайыл-чарба техникаларын ремонттоп келесиңер депмени баш кылып слесарь болуп иштешкен Беки аке жана Сераштанов деген орус кишини жиберди. Ал мезгилде азыркыдай автомашиналар жүргөн кең жол жок, дарыяларды кечип өтүп, көп жерлерде машиналарды гусеницасы бар тракторлор менен тарттырып жүрүп анан Алайкуга барчу. Биз да алган запастык бөлүктөрүбүздү машиналардан аттарга жүктөп эптеп бардык. Мен Алайкунун атын укканым менен барган эмесмин. Көндүккө барганда Алайкуга келдикби деп сурам элдер күлүп, «жок дагы жүрөсүңөр» – деп коюшту. Буурабелден өтүп КызылЖарга жеткенде «Алайкуга келдикби» – десем, «жок» дешти. Андан ары «Кайың-Талаа», «Партсъезд» деген кыштактарда деле жогоркудай жооп болду. Качан гана «Көк артка» келгенде гана «Алайку» деген жер ушул дешти.

Бүгүнкү күндө Ошто жашагандар арасында «Сары-Бээнин» ары жагын баарын бириктирип «Алайку» деп айткандар жок эмес. Чындап эле Алайкуну өзүнчө бир район кылып бөлүп койгондо адамдардын отурукташуусу бир нукка келип, Кыргызстандын айрым тоолуу жана чек ара райондорунун катарында болуп калат эле.

Алайкуга барам дегенимде атам ал жакта жашаган бир топ туугандардын атын атап, мүмкүнчүлүк болуп калса аларга

жолугуп учурашканча келүүмдү айтты. Ошол туугандардын ичинде атамдын бир тууган жээни, Кызыл-Жардын «Күйөө таш» айылында жашаган Чотонов Мамыттын, Көк Арттагы Курманакун, Жумали, Токтомамат, Жутаң, Сыдык акемдердин, Партсъездде Жусупов Токтомамат жезденин жана башка бир топ адамдардын аттарын атаган.

Чотонов Мамыттын апасы менин атам менен бир тууган болгон жана тага-жээндик каттообуз жакшы болгон. Ал киши Кара-Кулжага келгенде чогуу жүргөн адамдары менен биздин үйгө токтоп иштери бүткөндө анан кетишчүү. Ой талдык жана Көндүктөр да биздин үйгө келишчү, себеби атам Ой-Тал сельсоветинде төрага болуп иштеген. Чотонов Мамыттын уул-кыздары менен бүгүнкү күндө да менин балдарым катташып жүрүшөт. Ал эми жээнибиздин Мамытова Гүлсүн деген кызы Алайку өрөөнүнүн тарыхында биринчи болуп Совет райкомунун биринчи секретары жана Алай районунда мамлекеттик администрация башчысы болуп иштеген, Кызыл жардагы «Күйөө таш» айылынын баласы, бүгүнкү күндө профсоюздардын Ош областтык кеңешинин төрагасы болуп иштеп жаткан, коомдук жана саясий ишмер Мусаев Тайлакбайга турмушка чыгып, өнүп өскөн үй-бүлө болуп жашап жатышат. Гүлсүн адистиги боюнча медицина кызматчысы, жолдошу кызмат боюнча кайда которулса аны менен бирге барып жүрдү. Тайлакбай Мусаевич экөө эки уул, эки кыздуу болушту, алар да өз алдынча түтүн булатышып, өнүп өсүп, Кыргыз мамлекетинин түптөнүшүнө өз салымдарын кошуп жатышат. Уулу Турар Ошто иштейт, бажы кызматынын майору, кызы Туйгун- кесиби боюнча педагог, эл аралык уюмдарда иштейт, уулу Алмаз – ишкерлик кылат, кызы Асель–Ош областтар аралык клиникалык ооруканасында кадр маселелерин тейлеген кызматта.

Гүлсүн Мамытовна менен Тайлакбай Мусаевичтин уул-кыздарына, келин-күйөө балдарына, неберелерине, куда-сөөктөрүнө, тууган-уруктарына жасаган сылык мамилелери көптөргө өрнөк катары болууга татыктуу. Үй-бүлөлүк

бактыларын берсин жараткан. Бүгүнкү сөз болуп жаткан каарманыбыз Тайлакбай Мусаевич жөнүндө биринчи маалыматты Чотонов Мамыт жээнден укканмын. Ушундай адамдардын арасында өзүнүн татыктуу ордун ээлеген замандашыбыз Мусаев Тайлакбай. Жалал-Абаддагы медучилищадан – баштап, Златоусттан диплом алган, Фрунзедеги Кыргыз айыл-чарба институтун жана Ташкенттеги жогорку партиялык мектебин бүтүргөн. Эмгек жолун Челябинск областынын Златоуст шаарындагы аскер бөлүгүндө фельдшер болуп иштөөдөн баштап, комсомолдук жана чарбалык кызматтарды өтөгөн. Уюштуруучулук жөндөмү жогору экендиги байкалып партиянын Өзгөн райкомуна кызматка көтөрүлөт, андан Ош облусунун биринчи секретарынын жардамчысы, Борбордук Комитетте жооптуу кызматтарда болгон. Совет райкомунун биринчи секретары, райондук кеңештин төрагасы, Ош областтык агроөнөр жай бирикмесинде төраганын биринчи орун басары, Алай районунун мамлекеттик администрациясынын башчысы болуп иштеген. 1997 жылдан тартып ушул күнгө чейин проф-союздардын Ош областык кеңешин жетектеп келет. Тайлакбай Мусаевич кайсыл кызматка барса да өзүнө талаптуулукту катуу коюп, бирге иштегендерге өрнөк болуп, жаңылыктарды изденүү менен иштеген, өзүнө тагылган милдеттерди абийирдүүлүк менен аткарып жүргөн жана эл арасында кадыр баркка ээ болгон, ар бир адамдын жеке тагдырына жоопкерчилик менен карап, анын артында элге тие турган таасирин көрө билген. Бир жолку же бир күндүк кызыкчылыктын туткуну болгон эмес, өзүнүн оюн туура сүйлөө менен көздөгөн максатына жетүүдө тегерегине оюу таза, пейили кенен, заарлык менен ичи тарлыкка алдырбаган тилектештерин топтой алган. Буга бир мисал келтирейин. Кыргыз элинен гана эмес анын

сыртындагыларга белгилүү болгон ырчы, аткаруучу, композитор Ырысбай Абдыкадыровдун талантына жогорку бийлик кызматында жүргөндөр баалабай наам бербей жүрүп, анын 50 жашка толгондугуна да көңүл бөлбөй койгондо, Совет райкомунун биринчи секретары болуп иштеп турган Тайлакбай Мусаевич Ырысбай Абдыкадыровду Кара-Кулжага чакырып, райондун активин топтоп, куттуктап бир жеңил машине тартуулап, абдан шаан-шөкөттүү кылып юбилейин өткөрүп берген. Ырысбайдын 50 жылдыгын Кара-Кулжада өткөрдүңдөп областтык жетекчиликтен да катуу сөз уккан. Бирок тарых деген тарых экен, Кыргызстан эгемендүүлүккө ээ болуп калгандан кийин Ырысбайдын аты аталып, даңкы чыга баштаганда ага каршылык көрсөтүп жүргөндөр, «мен жакын элем, бирге жүрчүүбүз» дешип, 50жылдыгын өткөрүп берген адамдын атын атаганга да жарашбады. Тайлакбай Мусаевич «жок мындай эле» дебестен алардын уятына гана коюп койду.

Областтын профсоюздар уюмун жетектеп турганында ар ким өз көмөчүнө күл тартып, тармактык профсоюздар ар кимиси өз алдынча болгусу келе баштаганда бирдиктүү уюм катары профсоюздар уюмун сактап калды жана республикалык профсоюздар уюмунун бир уюмда калышына ат көтөргүс салым кошту. Ошол себептүү республикалык профсоюздар уюмдарынын съездинде Тайлакбай Мусаевичти профсоюздар федерациясынын Түштүк Кыргызстан боюнча төрагасынын орун басары кылып шайлашты.

«Жала-Абад» курортунун коллективи ыркы кетип, ар бир топ өздөрүнүн адамдарын директорлук орунга көтөрүшүп, шайланган адамды иштете койбой шаштысын алып жаткан учурда, Тайлакбай Мусаевич аларды бириктирип, курорттун ишин алга жылдырууга чоң көмөк көрсөткөн.

Алай районун жетектеп турганда кыргыз музыкасынын негизги аспабы болгон комузду чертип, нукура кыргыз улуту

жашаган Алай районунун элин улуттук маданиятын сактоого үндөгөн.

1990-жылы болгон кыргыз-өзбек улутундагылардын кагылышуусунда Алайкудан Өзгөндү карай кыргыздарды коргоо үчүн жөнөгөн «көзгө атаар» мергендерди Кара-Кулжадан чыга бериштеги «Калпак» участкасынан токтотуп, кайра артына жөнөткөн. Эгерде ал мергенчилер Өзгөнгө киргенде ал жерде эмне болоорун көзгө элестетип болбойт эле.

Тайлакбай Мусаевичтин мамлекет үчүн, эл журт үчүн жасаган иштерин санап отурсам аябай эле көп. Ошол иштеринин жыйынтыктары катары алган наамдары, берилген сыйлыктары айтып турат. «Кыргыз Республикасынын саламаттык сактоонун эң мыктысы», «КР айыл-чарбасынын эң мыктысы», «КР Социалдык Фондунун эң мыктысы», «КР профсоюз кыймылынын эмгек сиңирген кызматчысы» деген наамдар жана төрт медалдары бар.

КР Өкмөтүнүн Ош областы боюнча ыйгарым укуктуу өкүлүнүн алдында түзүлгөн коллегиянын мүчөсү жана Ош областтык ардагерлер кеңешинин президиумунун мүчөсү катары көп кырдуу иштерди алып барат.

70 жылдык юбилейине Тайлакбай Мусаевич денсоолугу бекем, көңүлү куунак, уул-кыздарынын жана тууган-уруктарынын урмат-сыйына ээ болгон учурда келип отурат. Таке аман бол!

Орозбек Акимбаев

КПССтин 27 съездинин делегаты, КР ЖК эки жолку депутаты, Ош областынын, Ош шаарынын, Кара-Кулжа, Алай, Чоң Алай райондорунун «Ардактуу атуулу», КР эмгек сиңирген Экономисти, КР жазуучулар жана журналистер союзунун мүчөсү.

сыртындагыларга белгилүү болгон ырчы, аткаруучу, композитор Ырысбай Абдыкадыровдун талантына жогорку бийлик кызматында жүргөндөр баалабай наам бербей жүрүп, анын 50 жашка толгондугуна да көңүл бөлбөй койгондо, Совет райкомунун биринчи секретары болуп иштеп турган Тайлакбай Мусаевич Ырысбай Абдыкадыровду Кара-Кулжага чакырып, райондун активин топтоп, куттуктап бир жеңил машине тартуулап, абдан шаан-шөкөттүү кылып юбилейин өткөрүп берген. Ырысбайдын 50 жылдыгын Кара-Кулжада өткөрдүңдөп областтык жетекчиликтен да катуу сөз уккан. Бирок тарых деген тарых экен, Кыргызстан эгемендүүлүккө ээ болуп калгандан кийин Ырысбайдын аты аталып, даңкы чыга баштаганда ага каршылык көрсөтүп жүргөндөр, «мен жакын элем, бирге жүрчүүбүз» дешип, 50жылдыгын өткөрүп берген адамдын атын атаганга да жарашбады. Тайлакбай Мусаевич «жок мындай эле» дебестен алардын уятына гана коюп койду.

Областтын профсоюздар уюмун жетектеп турганында ар ким өз көмөчүнө күл тартып, тармактык профсоюздар ар кимиси өз алдынча болгусу келе баштаганда бирдиктүү уюм катары профсоюздар уюмун сактап калды жана республикалык профсоюздар уюмунун бир уюмда калышына ат көтөргүс салым кошту. Ошол себептүү республикалык профсоюздар уюмдарынын съездинде Тайлакбай Мусаевичти профсоюздар федерациясынын Түштүк Кыргызстан боюнча төрагасынын орун басары кылып шайлашты.

«Жала-Абад» курортунун коллективи ыркы кетип, ар бир топ өздөрүнүн адамдарын директорлук орунга көтөрүшүп, шайланган адамды иштете койбой шаштысын алып жаткан учурда, Тайлакбай Мусаевич аларды бириктирип, курорттун ишин алга жылдырууга чоң көмөк көрсөткөн.

Алай районун жетектеп турганда кыргыз музыкасынын негизги аспабы болгон комузду чертип, нукура кыргыз улуту

жашаган Алай районунун элин улуттук маданиятын сактоого үндөгөн.

1990-жылы болгон кыргыз-өзбек улутундагылардын кагылышуусунда Алайкудан Өзгөндү карай кыргыздарды коргоо үчүн жөнөгөн «көзгө атаар» мергендерди Кара-Кулжадан чыга бериштеги «Калпак» участкасынан токтотуп, кайра артына жөнөткөн. Эгерде ал мергенчилер Өзгөнгө киргенде ал жерде эмне болоорун көзгө элестетип болбойт эле.

Тайлакбай Мусаевичтин мамлекет үчүн, эл журт үчүн жасаган иштерин санап отурсам аябай эле көп. Ошол иштеринин жыйынтыктары катары алган наамдары, берилген сыйлыктары айтып турат. «Кыргыз Республикасынын саламаттык сактоонун эң мыктысы», «КР айыл-чарбасынын эң мыктысы», «КР Социалдык Фондунун эң мыктысы», «КР профсоюз кыймылынын эмгек сиңирген кызматчысы» деген наамдар жана төрт медалдары бар.

КР Өкмөтүнүн Ош областы боюнча ыйгарым укуктуу өкүлүнүн алдында түзүлгөн коллегиянын мүчөсү жана Ош областтык ардагерлер кеңешинин президиумунун мүчөсү катары көп кырдуу иштерди алып барат.

70 жылдык юбилейине Тайлакбай Мусаевич ден-соолугу бекем, көңүлү куунак, уул-кыздарынын жана тууган-уруктарынын урмат-сыйына ээ болгон учурда келип отурат. Таке аман бол!

Орозбек Акимбаев

КПССтин 27 съездинин делегаты, КР ЖК эки жолку депутаты, Ош областынын, Ош шаарынын, Кара-Кулжа, Алай, Чоң Алай райондорунун «Ардактуу атуулу», КР эмгек сиңирген Экономисти, КР жазуучулар жана журналистер союзунун мүчөсү.

ЧЫНЫГЫ МАМЛЕКЕТТИК ИШМЕР

Мен Тайлакбай Мусаевичти тажрыйбалуу жетекчи катары көп жылдардан бери жакындан тааныймын. Ал мезгилде жаш кадрлардын арасында уюштургуч, лидерлик сапаттары бар кадрларды тандоо өтө терең изилденип аныкталат эле. Т.Мусаев ошондой сыноолордон татыктуу тандалып өтүп, көп жылдар бою советтик, партиялык, комсомолдук кызматтарда бардык тепкичтерди басып өтүп, татыктуу кызмат өтөдү. Алгачкы кесиби боюнча эмгек

жолун баштап, андан соң лидерлик, уюштургуч сапаттары менен өзгөчөлөнүп, колхоздо, райондо комсомол комитетинде эмгектенген. Андан соң кийинки алган адистиги боюнча Кыргызстандын мал чарбачылыгын өнүктүрүү максатында ветеринардык врач болуп да үзүрлүү эмгектенген. Комсомолдук мектептен алган тажрыйбалары эске алынып Кыргызстан коммунисттик партиясынын облустук комитетинде, борбордук комитеттеринде иштөө менен көп тажрыйба топтоп, Коммунисттик партиянын Совет райондук комитетинин биринчи катчысы кызматына дайындалган. Андан соң Эл депутаттарынын Совет райондук Советинин төрагасы катары иштөө менен райондун экономикалык-социалдык багытта өнүгүүсүнө зор салым кошкон. Кыргызстан Эгемендүүлүккө ээ болгон соң мен Араван райондук мамлекеттик администрациясынын башчысы-акими болуп дайындалып Т.Мусаев Алай райондук мамлекеттик администрациясынын башчысы-акими кызматын аркалап, замандаш, кесиптеш катары чогуу иштеп, жакындан кызматташ болгонбуз. Бизге да өзүнүн акыл-насааттарын, тайрыйбасын бөлүшүү менен менен

өзүнө жакындан тааныш болгон айыл чарбасын, мал чарбасын жаңы нукта өнүктүрүүгө багыт берип, көптөгөн кадрларды өстүрдү.

1997-жылы Ош облустук профсоюздар Кеңешинин төрагасы болуп шайланып, андан соң катары менен бир нече жолу кайрадан ишеним берилип шайланып, бүгүнкү күнгө чейин үзүрлүү эмгектенип келе жатат. Бул тармакты жетектөө менен облустун эмгекчилеринин социалдык жактан корголуусу, ден соолуктарын чыңдоосу үчүн бардык мүмкүнчүлүктөрдү пайдаланып, шарттарды түзүп келүүдө. Ош облустук мамлекеттик администрациясынын коллегиясынын мүчөсү катары да жигердүү эмгектенип, облусту ар тараптан өнүктүрүү багытындагы актуалдуу маселелерди чечүүдө маанилүү сын-сунуштарын берип турат.

Тайлакбай Мусаевич партиялык жана саясий кызматтарда басып өткөн өрнөктүү өмүр жолунда топтогон бай тажрыйбасын өлкөбүздүн социалдык-экономикалык жактан өнүгүүсүнө арноо менен, тунук акылы, даанышман сөздөрү менен жаштарга таза жол көрсөтүп, калк арасында кадыр барк тапты. Кыргыздын улуттук баалуулуктарын, каада салттарын сактап, өнүктүрүү, улуттар аралык достукту, ынтымакты бекемдөө багытындагы үзүрлүү эмгеги да опол тоодой. Анын көп жылдык эмгеги мамлекет тарабынан бааланып көптөгөн сыйлыктарга жана Кыргыз Республикасынын Ардак грамотасы менен сыйланууга татыктуу болгон.

Т.Мусаев адамгерчиликтүү, кичи пейил, эмгекчил, жөнөкөй сапаттары менен азыркы учурдагы мамлекеттик кызматта иштеп жаткан кадрларга үлгү боло алат.

А. Махаммадов
Кыргыз Республикасынын өкмөтүнүн Ош облусундагы
Ыйгарым укуктуу өкүлүнүн орун басары.

ӨТӨГӨН ӨМҮРҮ, АТКАРГАН ЭМГЕКТЕРИ МЕНЕН КӨРҮНҮКТҮҮ...

Бийик тоолуу Алайкуу жергесинде туулуп өсүп, жөнөкөй..айылдык фельдшерден айтылуу Алай, Кара-Кулжа райондорунда I-катчы, облустук кесиптик кошунунун төрагасына чейин кызматтарды аркалап, облустун эл чарбасынын өнүгүп-өсүшүнө зор салым кошуп, журтубузга башы көргөнгөн көрүнүктүү өкүлдөрүнүн бири Тайлакбай Мусаев.

Өткөн өмүрдү, жасаган эмгегинди, мезгилдин тарыхы гана таразалап, мезгилдин элегинен өткөрүп тиешелүү баасын берет эмеспи. Такенин адамгерчилиги, ачык пейили, тамшакөйлүгү, туугандарынын, дос жарынын арасында урмат-сыйга жеткирип, турмуштук жана чарбалык тажрыйбасы кесиптештерине пайдасы тийип, кадыр баркка бөлөнгөн инсан.

Мен Тайлакбай менен өткөн кылымдын 80 жылдары мамлекеттик кызматты аркалап жүрүп, ал Өзгөн райондук Партиянын аппаратында иштеп жүргөндө тааныштым эле. Өткөн өмүрдөгү басып өткөн жолуң күзгүдөй чагылып көп нерсени эске салат тура. Кийинчерээк ошол кездеги Ош облустук партиялык комитетте бирге иштеп калдык. "Жакын адамың жөнүндө жазуу өтө татаал, ары жоопкерчиликтүү" - деп улуу жазуучубуз Чынгыз Айтматов айткандай ошол кездеги жүзү жарык, кичи пейил жигит бүгүнкү турмуштагы бийик ордуна, элдин кадыр баркына жетиш үчүн кыйла аралыкты артка калтырып, комсомолдук, партиялык, чарбалык, профсоюздук кызматтарды аркалап, тынымсыз эмгектин

арты менен келе жатканын көрүп, замандашы катары өзүмчө ичим жылып сыймыктанып келем.

Тагдырыбызга жазып койгон экен, ошол кезден бүгүнкү күнгө чейин кызматташ болуп, ага-ини, жоро-жолдоштугубуз үзүлбөй үй-бүлөбүз менен жылуу мамиледе келе жатканыбызга Аллага шүгүр келтирип ыраазы болом.

"Элиң уулум дебесе, элим деген уул кайдан чыгат" дегендей кең пейил, меймандос Алайкуу элинин таалим-тарбиясына бөлөнүп өскөн Таке өз айылдаштарынын кулк-мүнөзүн, бийик адамгерчиликтүү сапаты өзүнө сиңирип алган инсан катары айлана-чөйрөсүн жылуу мамилеси менен өзүнө тартып, жагымдуу пикир калтырып жүргөнүн баарыбыз билебиз.

Коммунисттик партиянын кыйын кезинде да, демократиянын толкундары күчөп базар экономикасына өтүп жаткан өткөөл мезгилде да, азыркы эгемендүүлүк шартында да Тайлакбай бир калыпта барчылыкка магдырабай, кыйынчылыкка мүнкүрөбөй мезгилдин сынагынан чекиндүү, татыктуу өтүп, бир калыпта турмуш кечирип келүүдө.

Бийликтеги адамдын адамдык кадыры, анын инсандык сапаты, касиети менен калыптанып, таанылат эмеспи. Тайлакбай Кара-Кулжа районунун, Алай районунун жана башка жетекчи кызматтарда иштеп жүргөн мезгилинде да тез-тез жолугушуп, пикир алмашып, ысык-суугубуз бирге болуп жүрдүк. Райондун жетекчиси катары элет элинин көңүлүн таап ишеничине кирип, мамыр жумур болуп иштеп жүрдү. Бир топ социалдык маселелерди ишке ашырып, элдин сүймөнчүлүгүнө ээ болгонуна замандаштары күбө.

Мен областык билим берүү башкармасынын жетекчиси катары, райондун билим берүү тармагындагы иш-аркеттерди такай көзөмөлдөп, жардам берип туруу максатында райондорго тез-тез барып турчу элем. Таке менен макулдашып райондун мектептериндеги көптөгөн инновациялык уюштуруу иштерин, кадр маселелерин ийгиликтүү ишке ашырып

жүргөндүгүбүз бүгүн да эсимде. Кылымдар тогошуп, доорлор оошуп турган ал убакта биз курактуу жетекчилер үчүн саясий туруктуулукту, активдүү граждандык позицияны кармап туруу, өз принцибибизди катуу кармоо бир топ кыйын, бирок ал зарыл эле.

Эсимде, өлкөбүздө кайра куруу, демократиялык реформалар жаңы башталып, эл жаңы турмушка ык тартып, баш көтөрүп келе жаткан мезгил. Мен Кара-Кулжа районунун партиялык комитетинин отчёттук конференциясын даярдап өткөрүү боюнча облусттан жооптуу болуп бөлүнүп барганмын. Конференцияда партиянын райкомунун биринчи катчысы Жаманкулов Канат ишенимдүү доклад жасап, кайра өзүм шайланам деген терең ишенич менен өктөм сүйлөп конференцияны алып барып жатты. Конференциянын жүрүшүндө көптөгөн делегаттар кайчы пикирлерди билдиришип К.Жаманкуловго ишеним көрсөтпөй коюшту. Бир канча талаш тартыш, ары сүр-бери сүрдөн кийин ошол кездеги областык партиялык комитетинин II секретары Кондаков В.К., Кызыл-Кыя шаарында конференцияга катышып жүргөн Кулматовго телефон чалып ситуацияны түшүндүрдү. Ошол бордерде конференцияга катышып жаткан Кыргызстан бордук комитетинин I катчысы А.М.Масалиев менен макулдашып Тайлакбайдын кандидатурасына токтолушат. Тайлакбайды түн бир оокумда Оштогу үйүнөн тургузуп, Кара-Кулжага чакыртып, райондук партиялык комитеттин I-катчысы кылып шайлаганбыз. Конференциядан кийин түнү бою экөөбүз Ажыке мейманканасында куттукташып, келечекке план түзүп, маектешип олтурганыбыз эстен кетпейт.

Такем Алайда жүргөн учурда да коюн колтук алышып, бири-бирибизди колдоп бирге иштедик. Райондун көйгөйлүү маселелерин чечүүдө, эл ынтымагын, айыл биримдигин терең сактап айткан сөзү элине эм болуп, жакшы иштерин учугун улап жүрдү. Убакыт учкан куш экен кечээ эле кылычтай майтарылбас курактын ээси бүгүнкү күндө жетимиштен ашкан

жаштын чайын ичип нарктуу аксакалдардын катарына кошулуп биз менен бирге жүргөнү да бул Алланы берген нематы.

Таке, өмүрдүн күнгөй тескейиболот эмеспи. Өмүрдүн күнгөйүн, жаштык, мастык, шаттык менен бирге өткөрдүк, эми тескейин да бири-бирибизди жаман сөздөн, жаман көздөн этият кылып карылыкдан нусканы сактап, ата-бабаларыбыздан келе жаткан нарк-насилдин, ак батанын баркын-наркын баалап, жаштарга акыл насаатыбызды айтып, жүрүм-турумубуз менен үлгү көрсөтүп жүрүү биздин аксакалдык милдетибиз. Нускалуу карылык да бул чоң бакыт эмеспи.

Үй-бүлөө да өзүнчө бир кичинекей мамлекет. Бүгүнкү күндө Тайлакбай Мусаевич бакубат шаардын, куттуу очоктун эсси, уул кыздары менен очор-бачар болуп жашоонун кызыгына баткан мезгили. Уулдары, кыздары турмушта орун-очок таап, мамлекетибиздин ар тармагында эмгектенип, өлкөбүздүн өсүшүнө өз салымдарын кошуп келет. Неберелердин күлкүсүнө магырап, өмүрлүк жары Гүлсүн менен балдарынын урмат-сыйында, улуу жаштын доорун сүрүп жаткан мезгили.

"Оо алган жар, алган жар, сага жетпейт калгандар" деп кыргыз эл акыны Эсенгул Ибраев айткандай Такени жогорудагыдай ийгиликтерге, бийиктерге жетишине сүйүктүү жары Гүлсүндүн опол тоодой салымы бар. Гүлсүн аялзатынын чолпону болгон асылзаада аял. Эркектин азабын аялзатынан артык эч ким тартпайт эмеспи. Тайлакбайдын кылык-жоругуна чыдап, кубанса бирге кубанып, кайгырса бирге азап тартып, ооруса кошо ооруп, сакайса бирге сакайып, жарынын жакасына кир жүгузбай алпештеп, тарбиялап жүргөн асылзаада карындашымды дайыма суктануу, сыймыктануу менен баалап келем. Келбетине акылы, парасаты жарашкан токтоо, акылдуу, ишмер десең өз ишин терең билген, балдар-кыздарынын, неберелеринин таалим-тарбиясын, Такени алпештөөнү толук мойнуна алган мээримдүү эне, колунан, пейилинен мөрү төгүлгөн куттуу аял, бар бол асылзаада карындашым.

Таке! "Бийиктикке чыккан билет" демекчи басып өткөн жолунда татаал да, сыймыктууда өмүрдү басып, байсалдуу жана барандуу өмүр сүрдүң. Өзүңдүн ишмердигиң, чеберчилигиң, ачык пейилиң, тамашакөйлүгүң менен Алайкуу өрөөнүнөн чыккан атактуу инсандардын бирисиң. Сенин басып өткөн жолуң, кылган иштерин замандаштарга, өзгөчө жаштарга кийинки муундарга дүр-дүйнө сабак, үлгү. Аман бол, бар бол! Сени терең урматтап!

*Балтагул Нурунбетов
Кыргыз республикасынын
Эмгек сиңирген мугалими,
т.и.д., профессор, Кыргызстан элинин
Ассамблеясынын Ош бөлүмүнүн төрагасы*

ТУРМУШ ТАРАЗАСЫНА ТЕНДЕШ...

Жеке адамдын кандайдыр бир тарыхый кырдаалда эгемендикке жеткен өз өлкөсүнүн өсүп-өнүгүүсүнө салымын кошкон, аны дүйнөнүн алдыңкы өлкөлөрүнүн катарына кошууга аракеттенген, адам ресурсунун же инсандын ээлеген орду, коомдогу прогресске жараша болуп, турмуштун бардык тараптарында экономикалык, өндүрүштүк, социалдык, илимий-техникалык, уюштуруу-башкаруу, маданий ж.б.у.с. жактарда - улам жогорулай берет.

Тайлакбай Мусаев коомдун жыргалчылыгы үчүн, ал эми коом болсо — ал кишинин ишмердигин, анын өнүгүшүн жана анын укугун коргоо, колдоо үчүн кам көрдү. Бул эки жактуу прогресс, коом натыйжалуу өнүгүш үчүн бири-бирине дайыма бирдей камкордук кылып Тайлакбай Мусаевичтин жөндөмүн ачып берүүгө шарт түздү.

Мамлекеттик түзүлүштүн ар кандай формасында, ушул коомдун турмушунда жана өнүгүшүндө чоң роль ойной турган инсан жөнүндө кеп болуп жатканда көп нерсе жетекчиге жараша болот, албетте, бардыгы эмес.

Көп нерсе бул инсанды кандай коом тандап алгандыгына, бул коомдун деңгээли канчалык экендигине жана аны кандай күчтөр жогору алып чыкканына жараша болот. Коомду түзүп турган адамдардын баары бирдей эмес, алардын билими, жан дүйнөсү, көз карашы, карманган принциптери ар башка. Ошого жараша алар өздөрүнүн граждандык милдетин өзүнүн деңгээли жөндөмү аркылуу билдире алышат, лидер-инсанга колдоо көрсөтүшөт же, кара күчтөргө сатылып кетишип тескери таасир этишет. Башкача айтканда, элибиз айткандай,

«бузулган элге бучуктан башкарма болот». Ошол эле учурда, лидер менен бирге адамдарды тиешелүү деңгээлде тарбиялап алууга, жана бул багытта, коомду алдыңкы идеяларды кабыл алууга жетилтиши мүмкүн. Мындай лидерге мисал катары, Тайлакбай Мусаевди айтсак болот.

Тайлакбай Мусаев Кара-Кулжа районунун Алайкуусунан бо-лот. Айылчарба институтун жана жогорку партиялык мектепти бүтүргөн. Медициналык атайын орто окуу жайынан да билим алган. Жаштайынан тартып комсомолдук, партиялык жана мамалекеттик жетекчилик кызматтарда иштеп, Совет райком партиясынын биринчи секретары, Кара-Кулжа район-дук кеңешинин төрагасы, Алай районунун мамалекеттик администрациясынын башчысы - аким болгон. Кыргызстан Компартиясынын Борбордук Комитетинин инспектору, партия-нын Ош обкомунун биринчи секретарынын жардамчысы кызматтарын өтөгөн. Бүгүнкү күндө СНГ мамлекеттеринин профсоюз уюмдарынын конфедерациясынын мүчөсү, Кыргызстандын профсоюздар федерациясынын төрагасынын түштүк Кыргызстан боюнча орун басары жана Ош областынын профсоюздар ассоциациясынын төрагасы болуп иштеп жатат. Тайлакбай Мусаевич компартия сыяктуу эчак эле таркап кете турган профсоюз уюмун жоготпой кармап калган жана бул оюна жалпы Кыргыз профсоюзунун жетекчилерин ынан-дыргандыгын, адилеттүүлүк үчүн айтып коюшум керек. Профсоюздар уюму Ош областында да таркайбыз деп жаткан учурда «Ош Ак-Таш» акционердик коомунун базасында курулушчулардын областтык профсоюздар уюмун түзүп, аны каржылап, профсоюздар уюмунун төрагалыгына «Ош Ак-Таш» профсоюз уюмунун төрагасы Маматханов Хамидди шайла-ганбыз. Ошентип курулушчулардын областтагы профсоюз уюму таркабай сакталып калган. Бүгүнкү күндө Кыргыз-

стандын профсоюздары топ-топко бөлүнүп, өз ара пикир келишпөөчүлүккө алдырып жатканына ичим ачышат жана бул ситуация оңолооруна ишенем. Мусаев Тайлакбайды мизи кайтарылгыс курч, келечекти көрө билген дасыккан адис катары тааныймын.

СССРдин доорунда Кара-Кулжалык Ырысбай Абдыкадыров Кыргыз элинин таланттуу ырчысы, аткаруучусу, обончусу, жалпы элдин сүймөнчүгү болгон. Айрым партиялык функционерлердин тоскоолдугу менен Ырысбайга наам же мамлекеттик сыйлыктар берилбей жүргөн учурда Тайлакбай Мусаевич Ырысбайдын 50 жашка толгонун Кара-Кулжа районунун коомчулугунун катышуусунда белгилеп берген. Совет району деп түзүлгөндөн бери аталып келген райондун атын «Совет» деген сөздү «Кара-Кулжа» деген атка алмаш-тырууну Тайлакбай Мусаевич ишке ашырган. Адамдар менен түзгөн мамилелерде бой көтөрбөй, ар бир адамдын кадыр-баркын сыйлап, көзүнчө бирди көзү жокто башкача сөздү айтпаган мүнөзү мага жагат. Уул-кыздары да ушундай таалим-тарбия алышкан. Өмүрлүк жары Гүлсүн экөөнүн уул-кыздары өздөрүнчө түтүн булатып, өз оокатын өздөрү таап, ата-энесине күйүмдүү болуп өскөндүгү да Тайлакбай менен Гүлсүндүн зор адилгерчилигинин белгиси.

Касималиев Эмилбек - «Ош Ак-Таш» акционердик коомунун Генералдык директору, Кыргыз Респу-бликасынын эмгек сиңирген куруучусу, Эмгек Кызыл-Туу орденинин жана «Даңк» медалынын кавалери, Кыргыз Республикасынын «легендарлуу» парламентинин депутаты

АРДАКТУУ АГАБЫЗЖӨНҮНДӨ АКЫЙКАТ ПИКИР

Кара-Кулжа районунун Ардактуу атуулу Тайлакбай Мусаевич жөнүндө шыр пикир жазуу үчүн ал кишинин өмүр таржымалы менен жакшы тааныш адам болуш керектир. Бирок, кантсе да ал кишини мен 1985-жылы партиянын Совет райондук комитетинин II катчысы болуп иштей баштаган мезгилден бери жакшы билемдесем туура болот. Кийинчерээк 1990-жылы апрель айынын акырында райондук партконференцияда шайлоо болуп, түн бир окуумда Оштон алып келишкен Тайлакбай аканы райкомдун мүчөсү кылып шайлаганыбыз эсиме түшөт. Ошентип Тайлакбай ака эртеси эрте менен партиянын Совет райкомунун I катчысы болуп шайланып, ишин баштаган. Ошол мезгилде мен азыркы Бегиев атындагы (мурунку Тельман) орто мектебинде директор болуп иштеп, партконференцияга делегат болуп шайланып, бул окуяга күбө болгонмун. Тоолуу райондо биринчи жетекчиси болуп иштөөөжеңил болбостугун мен азыр өз башымдан өткөрүп жаткандыгымды жашыргым келбейт. Ошол жылдары райондун биринчи жетекчиси катары Тайлакбай аканин эң көрүнүктүү иштеринин бири катары ырдын пири аталган, көөнөрбөс, өчпөс чоң талант Рыспай Абыкадыровдун 50 жылдык мааракесин районубузда жогорку деңгээлде өткөргөндүгүн айтсам адилеттик болоор. Мен мамлекеттик кызматта 25 жыл иштеп, Рыспай Абдыкадыровдун 60 жылдык, 70 жылдык юбилейлерин өткөрүүгө түздөн-түз катышкан кызматкер катары доорубуздун улуу, залкар таланты жөнүндө 50 жылдык маараке-

синен башка маалымат каражаттарында дурустап көрсөткөн телекөрсөтүүнү көрө элекмин.

Көзүнүн тирүүсүндө Рыспай акеге урмат-сый көрсөтүп, эмгегин баалап, кичи мекенинде "Жигули" автомашинасы менен сыйлап, туулган айылында улуттук "Улак" тартыш оюнун өткөзүп белгилегендигин ушул күнгө чейин теледен байма-бай көрсөтүп келе жаткандыгына мен кубанамын. Ал эми 1995-жылдан баштап мамлекеттик кызматтарда иштеп иштерде, райондо өткөрүлгөн ар кандай иш чараларда бирге болуп келе жатамын. Районубузда өткөрүлгөн ар кандай кайрымдуулук коомдук иштерге Тайлакбай аке Кара-Кулжалыктардын алдыңкы сабында болуп, дайыма катышып келет.

Тайлакбай Мусаевич жөнүндө сөз болгондо райондун эли, айрыкча ошол кездеги райондун активи ал кишинин өз карьерасын тобокелчиликке койуп, райондун эли, активи үчүн өтө бир чоң, баа жеткис эмгегин эстеп айтып калышканынынкүбөсүмүн. Көпчүлүккө маалым болгондой ошол мезгилде иштеген чарба жетекчиликтеринин айрыкча мал чарба адистеринин жүрөгүн дайыма өйүп келген бир татаал маселе бар эле дешет. Ал маселе ондогон жылдар аралыгында канчалап район, чарба жетекчилери алмаштырылып жаңы-ланып келгени менен малдын санынын эсеп учетунда орун алган терс көрүнүштөр жоюлбай уланып келе бергендигин айтышат. Ал өз сөзүндө "Мен бул бийик трибуналарга мындан кийин көтөрүлүп сөз сүйлөбөстүрмүн мүмкүн акыркысыдыр, бирок адилеттик, калыстык үчүн, райондун элинин жана өзүмдүн абийримди таза сактап калыш үчүн райондогу мал чарбасында көп жылдан бери оорун алган "былыктарды" ачыкка чыгарууга аргасызмын"— деп баштап чарбалар боюнча жалпы малдын так санын жана отчет кагаздарындагы санын айтып, бул кемчиликте район эле эмес

облус, республика жетекчилеринин да салымы бар экенин баса белгилеп, учурдагы жетекчи катары мени катуу жазанага тартуу менен элди тынч койгула деген өтүнүч келтирип трибунадан түшүп кетиптир.

Бул жерде, сөз эл оозунда айтылып калган "жел козулар" жөнүндө кетип жатат. Айрым чарбалардын эсебинде кагазда катталып, бирок иш жүзүндө натуралай малдын саны так "болбогону", алдыңкы жылдардагы малдын өлүмүнүн көрсөткүчү ашык болбосун үчүн жашырып, кийинки жылга калтырып коюу сыяктуу көз боёмочулуктар оорун алып отуруп, акыры бул маселе малды приватташтырып элге таркатуу учуруна жетип токтогонун ошол учурдагылар жакшы билет.

Мына ушул татаал шарттан чыгуунун айласын ойлонуштуруп бирок кандай да болсо бүт күнөө мал чарба кызматкерлерин ар кандай жазаналардан сактап калууну – ойлоп, Т. Мусаевич маселени Ош облустук активдин ошол кездеги Премьер-министр А. Жумагуловдун катышуусундагы жыйында орчундуу маселе катары көтөрөт. Ошондон соң Республика, облус жетекчилери күтүүсүз танапис жарыялоого аргасыз болушат. Натыйжада, атайын жумушчу топ түзүлүп абалды терең изилдеп анын натыйжасында адилет, калыс чечимге келишип, маселеге чекит коюлган экен. Ошондон кийин эле республикада административдик реформа жүрүп, райондорго акимдин институту киргизилген ченде Т. Мусаевичтин кандидатурасы бул кызматка каралбай калып райсоветтин төрагасы болуп иштеп кала берген. Ал жаш, курч, тайманбас калыс, жетекчи катары өзүн журтка көрсөтө алган деп айтсак болот.

Адамгерчилик сапаттары, кичүүлөргө жасаган ызаат-сый мамилеси жаш муундар үчүн үлгү десем болот. Эли-журтка ак кызмат кылуунун үлгүсүн көрсөтүп, кайсыл кызматта иштебесин элдин жүгүн көтөрүүдө өзгөчө эмгек кылып, кызмат милдети менен адамгерчиликтин сапаттарын бирдей

алып жүргөн, калың элдин кадырлоосуна ээ болгон өлкөнүн районубуздун коомчулугуна аттын кашкасында таанымал мамлекеттик жана коомдук ишмер Тайлакбай акедей кадырман агабыздын бар экендигине мен сыймыктанамын.

Дыйканов Пирим - Кара-Кулжа
райондук мамлекеттик
администрациясынын башчысы акими.

ПРОФСОЮЗ ТАРМАГЫНЫН СЫЙЛУУ ЖЕТЕКЧИЛЕРИНЕН БОЛДУ

1997-жылы мен Кыргызстан Профсоюздар Федерациясынын төрагасынын уюштуруу иштери боюнча орун басары болуп иштеп жаткан элем. Күндөрдүн биринде Кыргызстан Профсоюздар Федерациясынын төрагасы Саепеков С., мени кабинетине чакырып калды. Мен төраганын кадрлар жана уюштуруу иштери боюнча орун басары элем.

Ал мага Ош облсовпрофтун төрагасы Кудайбердиев Камилжандын башка жумушка өткөндүгү жөнүндө айтып, областын губернатору Муралиев А.М. ал орунга бул кадрды сунуштап жатат деп, Мусаев Тайлакбай Мусаевичтин аты жөнүндө айтты «Сенин туулуп өскөн Алай районуңун акими экен, сураштырып билгин, өмүр баяны-таржымалын алдырып мага бер деп» тапшырма берди. Мен Муралиев А.М. менен телефондон байланыштым. Губернатор мага эмне себептен Тайлакбай Мусаевичтин кандидатурасын сунуштап жаткандыгын түшүндүрүүгө аракет кылды. Областык жетекчинин аргументтери төмөнкүлөр болду:

Облсовпроф бул эң чоң областык уюм. Бир нече обком профсоюздарынын жетекчилери облсовпрофтун төрагасына оппозиция болушуп, аны тоготпой, сөзүн укпай, ырынан да чыры көп болуп жатат.

Булардын арасынан кимисин шайласаң да «позиция» же «оп-позиция» болушуп, ыр-чыр токтобойт. Ушул себептен облсовпрофтун төрагалыгына сырттан киши шайлаган туура болот деп ойлойм. Мусаев Т.М. эң күчтүү акимдердин бири. Тажрыйбасы чоң. Комсомолдо, айыл чарбасында, партиялык кызматтарда иштеди. Эл менен сүйлөшө билет, райондук жетекчилердин баарын тааныйт, социалдык маселелердин бүгүнкү жөн жайы менен жакшы тааныш.

Бул киши шайланса профсоюздарга да, областык бийликке да чоң жардам болот эле. Профсоюз Федерациясынан колдоо күтөбүз. 2-3 күндүн ичинде сиз Ошко самолет менен учуп келсеңиз кенен сүйлөшөт элек.

Тайлакбай Мусаевичтин таржымалы факс аркылуу биздин колго тийери менен мен Сартбай Саспековичке кирип жогоруда айтылган Муралиевдин аргументтерин айтып бердим. Ал киши макулдугун берди. Эртеси эле мен самолет менен Ошко учуп барып, түз эле областминистрацияга бардым. Ал жерде Кудайбердиев Камил-жан мени тосуп алып, экөөбүз бирге Муралиевке кирдик. Үчөөбүз кантип Мусаевти шайлоо жолун кимдер менен макулдашуу керек экенин, пленумду качан жана кандай даярдоону келиштик.

Эки күндүн ичинде ар бир тармактык обком профсоюзунун төрагалары, облсовпрофтун башка мүчөлөрү менен сүйлөшүү жүргүзүп, аларды Тайлакбай Мусаевичтин таржымалы менен тааныштырып, Кыргызстан профсоюздар Федерациясынын жана областминистрациясынын көз карашын жана аргументтердүшүндүрүп, аларды макулдашууга аракет кылдым. Бул оңойго турган жок. Ар түрдүү көз караштар болду, сырттан эч кимди шайлабайбыз дегендер да болду.

Эң негизгиси, жыйынтыгында, шайлоо пленуму ынтымакта талаш-тартышы жок, КПФ нын төрагасы Саспеков С.С жана губернатор Муралиевдин А.М катышуусу менен өттү Мусаев Т.М. бир добуштан шайланды.

Кыска убакыт ичинде облсовпроф менен тармактык обком профсоюздарынын ортосунда ынтымак, түшүнүк пайда болуп, иш алдыга жылып, облсовпрофтун авторитети жогорулады. Менин оюмча бул ийгилик Тайлакбай Мусаевичтин чоң тажрыйбасынын, адамкерчилигинин, эл менен тил табышып сүйлөшө билгендигинин, калыстыгынын негизинде болду дейм.

Бүгүнкү күндө да Мусаев Т.М КПФ нын орун басары, президиумдун мүчөсү, профсоюздук иштин профессионалы, калыс, чындыкты бетке айткан принципалдуу инсан катары Эл үчүн кызмат кылып жатат.

Жанадил Абдрахманов
Профсоюздар кошунунун
Федерациясынын мурдагы төрагасы

ӨТӨ ЖӨНӨКӨЙ, АДАМГЕРЧИЛИКТҮҮ...

Мен Тайлакбай Мусаевичти биринчи жолу 1978-жылы Кыргыз айыл-чарба институтунда көргөн-мүн. Ал учурда жаңыдан аталган институттун зооинженердик факультетине окууга өтүп, студенттик күндөрдүн башталышы эле. Ректорубуз Арабаев Эркин Ишеналиевич жыйналышты ачып, жаңы студенттерди куттуктап, азыр силерге өзүнүн акыл-насаатын айтыш үчүн Лениндик стипендиат, студенттердин деканы Тайлакбай Мусаевге сөз берели деп жарыялады. Ошондо өзү

студент болсо дагы токтоо мүнөзү менен доклад жасаганы, анын ар бир сөзүн муюп укканыбыз, таңданып карап олтурганыбыз али эсимде.

Андан кийин жакындан таанышып, көп жардамдарын көрдүк, анткени ал киши башка адамдардан жөнөкөйлүгү, адамгерчилигинин бийиктиги, ар кандай адам менен, мээримдүү сүйлөшө билгендиги менен айырмаланчу.

Мен окууну аяктап, айыл-чарба министрлигинде иштеп жүргөн убакта, Тайлакбай акенин обкомдун I-катчысынын жардамчысы, райондук партия комитетинин II-катчысы болгонун угуп жүрдүм. Ошол убакта ал киши мени айылга чакырып, кесибим боюнча жумушка орношууга көмөктөштү.

Ошентип Тайлакбай акенин түздөн-түз жардамы менен алгач райондук агроөнөр жай бирикмесинде жетектөөчү адис, кийин башкы зоотехник кызматында иштедим. Ал учурда райондук партия комитетинин биринчи катчыларын коммунисттик партия аябай колдогон заман болгондуктан,

алардын айрымдары текебер мүнөз күтүп, кызматкерлерге катуу айтышып, келекелеп сүйлөшүп, катуу сөгүнгөнгө чейин эми Тайлакбай Мусаевич өзүнүн табиятынан бүткөн мүнөзү барып эле коюлган милдеттерди аткарса боло тургандыгын көргөзө алган.

Дагы бир айта турган касиети, жаштайынан эле жетекчилик кызматта жүргөндүгүнө карабастан, өтө жөнөкөй бой көтөрбөгөн, улуу-кичүүгө бирдей мамиле жасаган жетекчи болду. Мындай асыл сапаттары менен анын уюштуруучулук, жетекчилик жөндөмү айкалышып, ийгиликтүү жетекчи болгондугуна шарт түзгөн окшойт, – деп ойлоймун.

Эгемендүүлүктүн алгачкы жылдарында Совет районунун атын Кара-Кулжа району болсун деп өзгөрткөн жетекчи так ушул Тайлакбай аке болгондугун көпчүлүк биле бербесе керек. Биринчи жолу райондук партия комитетинин конференциясына барып, биринчи катчылыгына дайынтуулуп өскөн жеримде иштөө бир жагы жеңил, бир жагы оор, анткени жеңил жагы баардык эл-журт тааныш, жер шарттары белгилүү, ал эми оор жагы туугандар менен талап коюп иштесем туура түшүнүк болот бекен деп”, – айтканы эсимде. Чындыгында эле ошондой татаал, оор мезгилде иштеди. Бирок канчалык оор болбосун өзүнүн туулган районунда калыстык менен иштеп кете алды. Өзүнүн насаатчылык жөндөмү менен, жаш кадрларды да кызматка көтөрүп, таалим тарбия берди. Алардын көпчүлүгү бүгүнкү күндө да, мамлекеттик ар кандай деңгээлде кызматтарды аркалап жүрүшөт жана насаатчыбыз Тайлакбай Мусаевич болгон деп, сыймык менен айта алабыз.

Албетте ал кишинин аркалаган кызматтарында ийгиликтүү иштешине үй-бүлөөсүнүн шарапаты да сөзсүз тиет эмеспи. Байбичеси Гүлсүн эже да көңүлү ачык, пейли кенен, дасторкондуу аял. Үйлөрүндө мен билгенден дайыма

ӨТӨ ЖӨНӨКӨЙ, АДАМГЕРЧИЛИКТҮҮ...

Мен Тайлакбай Мусаевичти биринчи жолу 1978-жылы Кыргыз айыл-чарба институтунда көргөн-мүн. Ал учурда жаңыдан аталган институттун зооинженердик факультетине окууга өтүп, студенттик күндөрдүн башталышы эле. Ректорубуз Арабаев Эркин Ишеналиевич жыйналышты ачып, жаңы студенттерди куттуктап, азыр силерге өзүнүн акыл-насаатын айтыш үчүн Лениндик стипендиат, студенттердин деканы Тайлакбай Мусаевге сөз берели деп жарыялады. Ошондо өзү

студент болсо дагы токтоо мүнөзү менен доклад жасаганы, анын ар бир сөзүн муюп укканыбыз, таңданып карап олтурганыбыз али эсимде.

Андан кийин жакындан таанышып, көп жардамдарын көрдүк, анткени ал киши башка адамдардан жөнөкөйлүгү, адамгерчилигинин бийиктиги, ар кандай адам менен, мээримдүү сүйлөшө билгендиги менен айырмаланчу.

Мен окууну аяктап, айыл-чарба министрлигинде иштеп жүргөн убакта, Тайлакбай акенин обкомдун I-катчысынын жардамчысы, райондук партия комитетинин II-катчысы болгонун угуп жүрдүм. Ошол убакта ал киши мени айылга чакырып, кесибим боюнча жумушка орношууга көмөктөштү.

Ошентип Тайлакбай акенин түздөн-түз жардамы менен алгач райондук агроөнөр жай бирикмесинде жетектөөчү адис, кийин башкы зоотехник кызматында иштедим. Ал учурда райондук партия комитетинин биринчи катчыларын коммунисттик партия аябай колдогон заман болгондуктан,

алардын айрымдары текебер мүнөз күтүп, кызматкерлерге катуу айтышып, келекелеп сүйлөшүп, катуу сөгүнгөнгө чейин эми Тайлакбай Мусаевич өзүнүн табиятынан бүткөн мүнөзү менен жумшак мамиле жасап, адамгерчилик менен иш алып барып эле коюлган милдеттерди аткаrsa боло тургандыгын көргөзө алган.

Дагы бир айта турган касиети, жаштайынан эле жетекчилик кызматта жүргөндүгүнө карабастан, өтө жөнөкөй бой көтөрбөгөн, улуу-кичүүгө бирдей мамиле жасаган жетекчи болду. Мындай асыл сапаттары менен анын уюштуруучулук, жетекчилик жөндөмү айкалышып, ийгиликтүү жетекчи болгондугуна шарт түзгөн окшойт, – деп ойлоймун.

Эгемендүүлүктүн алгачкы жылдарында Совет районунун атын Кара-Кулжа району болсун деп өзгөрткөн жетекчи так ушул Тайлакбай аке болгондугун көпчүлүк биле бербесе керек. Биринчи жолу райондук партия комитетинин конференциясына барып, биринчи катчылыгына дайын-даганда Т. Мусаевич сөз сүйлөп жатып “Мен үчүн өзүмүн туулуп өскөн жеримде иштөө бир жагы жеңил, бир жагы оор, анткени жеңил жагы баардык эл-журт тааныш, жер шарттары белгилүү, ал эми оор жагы туугандар менен талап коюп иштесем туура түшүнүк болот бекен деп”, – айтканы эсимде. Чындыгында эле ошондой татаал, оор мезгилде иштеди. Бирок канчалык оор болбосун өзүнүн туулган районунда калыстык менен иштеп кете алды. Өзүнүн насаатчылык жөндөмү менен, жаш кадрларды да кызматка көтөрүп, таалим тарбия берди. Алардын көпчүлүгү бүгүнкү күндө да, мамлекеттик ар кандай деңгээлде кызматтарды аркалап жүрүшөт жана насаатчыбыз Тайлакбай Мусаевич болгон деп, сыймык менен айта алабыз.

Албетте ал кишинин аркалаган кызматтарында ийгиликтүү иштешине үй-бүлөөсүнүн шарапаты да сөзсүз тиет эмеспи. Байбичеси Гүлсүн эже да көңүлү ачык, пейли кенен, дасторкондуу аял. Үйлөрүндө мен билгенден дайыма

тамашалап сүйлөшүп, ынтымактуулуктун илеби сезилип турат. Экөөлөп уул-кыздарына да татыктуу тарбия беришип, алар бүгүнкү күндө үй-бүлөөлүү болушуп, эл чарбасынын түрдүү тармактарында эмгектенип келе жатышат.

Бир сөз менен жалпылап айтканда, Тайлакбай Мусабаевич байсалдуу өмүр өтөп келүүдө, анын сыры акыл көрөңгөсүнүн тереңдиги, жөнөкөй-жупуну мүнөзү, адамгерчилик бийик сапаты, ичи-тардык, көрө албастык деген сезимдердин жоктугу, пейлинин кенендиги деп билебиз.

Ж.И. Баатыров

КР өкмөтүнө караштуу курчап турган
чөйрөнү коргоо жана токой чарба мам. агенттигинин
Ош аймактык башкармалыгынын башчысы

АК ЭМГЕГИ МЕНЕН БАРААНДУУ

Мыкты адам жөнүндө жазуу өзүнчө чоң сыймык. Мындайда мына бул жагдайды эстен чыгарбашым керек. Ал жөнүндө элдин пикирин адамды канчалык көкөлөтүп мактабагын ал тууралуу элдин пикири жаман болсо сенин айткандарың, жана жазгандарың бир пул.

Эл сенин жазгандарыңды кабыл албайт. Ошондуктан "эл калыс, эл тараза" - деген илгертеден айтылып келе жаткан сөздү унутпай, ошону туу тутканыбыз абзел.

Мен Мусаев Тайлакбай Мусаевичти 1995-жылдан тартып, 1997-жылга чейин Алай райондук мамлекеттик администрациясынын башчысы-аким болуп иштеп тургандан бери жакшы тааныймын. Себеби ошол мезгилдер аралыгында мен райондук статистика бөлүмүн жетектеп турганмын.

Ошондой эле 2012-жылдын декабрь айынан тартып ушул мезгилге чейин райондук ардагерлер кеңешин жетектеп, ал эми Тайлакбай Мусаевич Ош областтык ардагерлер кеңешинин президиумунун мүчөсү болуп, коомдук иштерде да бирге иштегенибизге байланыштуу бири-бирибизди жакшы билебиз.

Мына ошондо Тайлакбай Мусаевич өзүн районго аким болуп иштеген мезгилден тартып, иштин көзүн мыкты билген, уюштуруучулук жөндөмү бар, баштаган ишин аягына чейин жеткире билген мыкты жетекчи катары көрсөтө алды.

Ошол мезгилде Социалисттик система ыдырап, элдин турмуш-тиричилик абалы оордоп, карапайым калкка мамлекеттик

колдоо көрсөтүү өз деңгээлинде болбой райондун калкы тамак-аштан каржалып калган учур эле. Тайлакбай Мусаевич өзүн кыраакы, элдин муктаждыгын түшүнө билген жетекчи катары көрсөттү. Кошуналаш Өзбекстандын Анжиян областынын жетекчилери менен мамиле түзүп, эл үчүн буудай, үрөн үчүн арпа, жемди бартердик алмаштыруу жактарын чечип берди.

Чоң-Алайдын Шор-Талаа участкасында жүздөгөн гектар жерлерди айдаттырып, үрөн менен камсыз кылды. Кароого, колдоого муктаж болгон социалдык абалы начар, оор турмушта жашаган жана майыптары бар үй- бүлөлөргө көмүртундан жана тамак-аш продуктуларынан үзгүлтүксүз жардам көрсөтүп турду. 1995-жылы Президенттин жана Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоо компаниясын жогорку уюшкандыкта өткөрүүгө жетишти.

Азыркы мезгилде да облустук профсоюз уюмун жетектөө менен өз мезгилинде эл үчүн камкордук көргөн айыл-чарба кызматкерлерин, согуш жана ооруктун эмгекчилерин, ден-соолугун чыңдоого кам көргөн адамдарды санаториялык-курорттук путевкалар менен камсыз кылып турат.

Тайлакбай Мусаевичтин эмгеги текке кетпей эли баалап, Кара-Кулжа районунун "Ардактуу атуулу", Кыргыз Республикасынын Президентинин мактоо Грамотасы, ошондой эле көп жактуу иш билгилүүлүгү эске алынып, Саламаттыкты сактоо министрлигинин Социалдык фонддун жана айыл чарба министрлигинин, "Отличниги" төш белгилери жана көптөгөн мактоо грамоталары менен сыйланган.

Ж. Момунов
Алай райондук ардагерлер
Кеңешинин төрагасы:

ӨЗ ДООРУНУН ДАСЫККАН ИШМЕРИ

Заманыбыздын залкар инсаны, көркөм сөздүн көсөмү Чыңгыз Төрөкулович Айтматов агабыздын "Бардыгынан мезгилдин адамы болуш кыйын" деген акылман сөзү бар. Ушул улуу сөздүн төркүнүнө акыл калчап, ой жүгүртсөк, анда өзүбүздүн өтөгөн өмүрүбүз, жасаган эмгегибиз коомубуздун турмушунда канчалык мааниге ээ болгондугун мезгилдин тарыхы гана таразалай тургандыгына дагы бир ирет ынанасын. Анткени ар бир инсан Адам деген улуу атты канчалык деңгээлде кармап, кандай актап, баалап жана сактап жаткандыгын мезгил гана элегинен өткөрүп, тиешелүү энчисин бере алат.

Сансыз сыноолорунан салабаттуу өтүп коомчулукка таамай таанылган инсандардын татыктуу иштерине алардын мекендештери менен замандаштары, кала берсе карт тарых күбө болуп кетет. Тайлакбай Мусаевич менден жашы чоң. Бирок орус элинин "Товарищ старшина имеет ордена. А у меня все это впереди" деген ыры экөөбүздүн ушул кез турушубузга дал келет. Себеби ал менин ар бир ийгилигимде, мени куттуктап, мага чын жүрөктөн сыймыктанып келет. Менимче башка бирөөнүн ийгилигине кошо кубануу – бул жакшы адамдагы мыкты сапаттардын бири.

Бул адам өмүрүндө, фельдшер-старшинадан, ФАП башчысынан баштап, комсомолдо иштеп, айыл чарба институтунда студент, чарбада адиси, райком партияда инструктор, бөлүм башчысы, 2-катчы, Кыргызстан Коммунисттик Партиянын Борбордук Комитетинин инструктору, райкомдун биринчи

катчысы, райсоветтин төрагасы, райондук мамлекеттик администрациянын башчысы, акырында 23 жыл бою Ош областык профсоюздук кеңешинин төрагасы болуп эмгектенди. Анын бардык аркалаган иштерин карап туруп, аны талыкпай эмгектенген, көздөгөн максатына өжөрлүк менен жеткен, чоң тармактарда ишмердүүлүгүн жүргүзгөн инсан катарында тааныйм.

Жогоруда айтылган албан үзүрлүү эмгектери менен бирге Тайлакбай агамдын дагы көп армандары болсо керек деп ойлойм. Булуттардын да арманы бар, карасаң, кээде ачыктан ачык кабагын карыш салып, кара тултук кейпин кийсе, кээде бапырандап төгүлөт, баккайган бабалар элесин берип, жерликтерди жыргатып, билинер-билинбес жылымыш этап, бирок ар качан купуялыкты ичине жымырып..., Эмне үчүн жашап, эмне иш кылганыңды сурап турушкандай... Тулкунду ысытып келип, кайра муздатып, жамгырын көтөрө шөмтүрөтө суу кылып келип, шамалын имере кайра кургатып, сооротуп... Демек Тайлакбай ага, жаркын болочоктон үмүт үзүүгө болбойт!

Мен ушундай улуу адам менен ага-ини, замандаш болуп, иштегениме чын дилден сыймыктанам!
Маарекениз кут болсун! Сизге узак өмүр, бакубат жашоо, дагы ийгиликтерди чын дилден каалаймын, урматтуу Тайлакбай ага !!!

Эльтар Смайилов- айыл чарба илимдеринин доктору, профессор, КРдин инженердик академиясынын жана Орусия табигат таануу академиясынын академиги, КР билим берүү жана айыл чарбасынын мыктысы, илим жана техникага эмгек синирген ишмери

ЭЛДИН УУЛУ БОЛГОНУНА СЫЙМЫКТАНАБЫЗ

1991-жылдын январь айында кар бурганактап жаап турган, күн абдан суук, ошол кездеги Совет районунун коммунисттик партиясынын 1-катчысы Тайлакбай Мусаев районго чакырып жатат деген кабар келди. Телефон менен сүйлөшөйүн десем, ал кезде телефон 1-күн иштеп, 2-күнү иштебей турган мезгил болчу. Тилекке каршы, телефон иштебейт экен. районго барууга туура келди. Райкомпартияга барсам, кабыл алуу бөлмөсүндө кезек күткөн адамдар абдан көп экен. Катчы кызга Калинин колхозунун башкармасы келди деп айтып кой десем, мейли деп айтып чыкты, көп өтпөй эле кирсин деди. Кирсем жайдары туруп учурашып, бир маселе боюнча чакырдым эле деди, Тайлакбай Мусаев. Жакында Рыспай агамдын 50 жылдык. юбилеи экен деди, мага караганда сага жакын да деп күлүп койдү. Күлгөнүнүн себеби бар эле. Биздин чоң уруубуз Теңизбай, анын ичинен Булаш уруусунан болчубуз Рыспай аке экөөбүз. Сиз уруксат берсеңиз, алдын келишинче өткөрөбүз дедим. Ал мезгилде 1-катчынын күчүтөндөшсиз болчу. Тайлакбай Мусаев Рыспай ага жөнүндө эң жакшы ойдо экени мага сезилип турду. Мамасали, Рыспай бактылуу киши экен, мен 1-катчы, Шарип акеси чоң тармакты башкарып, сен башкарма болуп турганда мааракеси туш келгенин карасаң. Мен райондун эсебинен республикада, облуста өткөрүп берсем, сен райондо, Калинин колхозунда өткөз, сага уруксат бердим, кандай өткөзсөң, ошондой өткөз деди, уруксат колго тийгенге абдан кубанып чыктым.

Мен чоң иш жасаарда Шарип агам менен кеңешип турчумун, андан ары ал кишинин үйүнө бардым. Шарип агабыз Рыспай акемдин да эң бир ишенген тоосу болчу. Үй-бүлөөлүк маселе жана чыгармачылыгында көрө албастык -бут тосуулар болгондо бул жашоодон тойдум ака деп Ыйлап келип жүргөндөрүн билчүмүн. Агалык мээримин төгүп, кайрат айтып, кымбат баадагы аккордеон, кийим-кече сатып алып

берип, колуна керектөөнө деп акча карматып, далысынан таптап, жакшы жүр, кайраттуу бол деп узатып жүргөнүн Рыспай акем мага: «Шарип аке болбосо мен жок болуп кетмекмин, атамдан корбогон жакшылыкты көрдүм» – деп менин үйүмө келип калганда көп жолу кеп кылганы бар. Сүйлөшүп олтуруп Рыспай иниңиздин жылдык мааракесин райондо андан соң колхоздо кандай өткөрөбүз деп кеңеш салдым. Чоң-чоң иш-чаралардын башында нары аксакал, демөөрчү болуп жүргөн киши шарт эле айтты, сенин жаштыгың калган жок, бир колхозду жетектеп турасың, токтоосуз даярдык иштериң башта, деп агалык кеп-кеңешин айтып, күчүн жетпеген маселелер болсо айт деди. Анда мен даярдыкты баштайын, сиз өзүңүз башында турганда деп айылга чыгып кеттим.

Ошентип көптөн күткөн күндөр да келип жетти. Облустун борбору болгон Ош шаарында Рыспайдын 50 жылдыгы Ош Улуттукдрамалык театрында облустун бүт жетекчилиги катышкандеңгээлде салтанаттуу жыйын болду. Рыспайга не деген жакшы сөздөр айтылбады. Ырлар окулду, Ырлар ырдалды, белек-бечкектер берилди. Анда Ош шаарында бир эле ресторан бар болчу «Ош» ресторанында бардык катышуучуларга сый тамак берилди.

Андан кийин мааракеси Совет районунда болду. Райондун коммунисттик партиянын жыйындар залында чоң чогулуш болду, каалоо-тилектер айтылды жана белектер берилди. Шарип Жээнбеков мааракенин башынан аягына чейин баш көз болуп турду. Тайлакбай Мусаев өзү демилге көтөрүп, каржы маселесин өз мойнуна алып, Рыспайынын талантын сыйлап, талантына дем-күч кошулсун деп, Ош обком партиянын 3-катчысы Н. Абдрехменова Рыспайга ВАЗ-2106 маркасындагы «Жигули» автоунаасын тапшыруу туура-сындагы облустук коллегиянын токтомун окуду. Чынын айтыш керек, ал убакта республиканын чыгаан инсандарына автоунаа берүү чоң азап эле. Рыспайдын мааракеси деп анын республика боюнча таанымал

шакирттерин баштап келген Түгөлбай Казаков менен Бөкөнбай Боркеевдин салымдарын айтпай кетпесек болбойт. Калинин колхозунун элинин атынан бир аргымак мингиздим, ресторанда сый тамак бердим. Рыспай аке ошол күнү абдан бактылуу болду.

Ошол күнү Мусаевдин Рыспайдын талантын баалагандыгын бир ирет көрдүм. Кыргызстандагы көрүнүктүү ырчылар Т. Казаков, Ж. Алибаев, А. Керимбаев, Т. Эшпаев, Б. Тургунбаев, Ф. Баяков, А. Бөдөшев, К. Эралиева, Ч. Сатаев, ж.б. Аларды Б Боркеев телекөрсөтүүгө тартып, кээде көгүлтүр экрандан көрүп калганда тарыхый кадрлар катталган кубанычтуу күндөр дагы бир ирет чууруп өтөт. Ырчылар ырдап атканда Рыспайдын ырлары бир пачка 25 сомдукту Т.Мусаев өз чөнтөгүнөн чыгарып, ырчы баш кийимине кыстарып, чөнтөктөрүнө салып турду. Көргөндөртөң калып карап жатты, ал кезде 15-20 сомго бир кой келген учур болгон.

Кара-Кулжадан Шарип Жээнбеков агабыз Рыспай акемде өлөт жеңемден баштап ырчыларга саарпай кийгизип сыйлады. Андан ары Калинин колхозунун борборуна жол тарттык. Эл чогулуп турган экен, Рыспайды чоң салтанат менен тосуп алышты. Ал жерде салтанаттуу чогулуш жасап, Рыспайга билген каалоо, тилектерин айтышты. Ошол жерде менин жерим, менин элим ушул деп, бир топ ой-толгоолорун айткандан кийин Рыспай аке кайтсак деген ойду айтканына мен болбой койдум, жок сиздин туулуп, өскөн жериңиз кичи мекениңизди шакирттериңизге көргөзөм десем, сүйүнгөнүнөн көзүнөн: жашы чыгып кетти. Ошентип туулган жери Кызыл-Булак айылына бардык. Рыспай акем сага миң мертебе ыраазымын, бүгүн кайрадан туулдум деп мага чоң ыраазычылык билгизди. Мен дагы колуман келген урмат-сыйымды көргөздүм. Колуна куш карматып, Рыспайдын урматына улак тартып, астына улак өңөрттүм. Ошондо Т.Казаковдун бир айткан сөзү эсимде: «Ушундай чоң талант, ушул өрөөнгө батып жүргөнүнө таң калам, биз ойлодук эле,

сиздин туулуп, чоңойгон жериңиз кең Алайдын талаасындай болгон жер болсо керек деп, Көрсө, Алла таала берип койсо, ушундай жерден деле сиздей алп талант чыга берет турбайбы» деди эле. Анын ошондой залкар экенин мурда билип жүрсөк да, ошол мааракеде сырттан келген таанымал адамдардын айтканынан улам, Рыспай акебиз эчак туулган айылынан алыска канат сермеп, жалпы кыргыз элинин уулу болуп калган тура деп, сыймыктанып калдык. Анын ар бир ырын телевизордон көрүп, радиодон уккан сайын, ошол эстен кеткис 50 жылдык мааракесинде Бөкөнбай Боркеев тартып жүзү, биз үчүн айткан алтындай каалоолорун эстеген сайын кылым карытып жашай бере турган ошондой залкар адам менен жердеш, тууган болуп калганыма, ошол тойдо Рыспай акемин ажатын ачып, эл алдында Райондун ошол кездеги биринчи катчысы Тайлакбай Мусаевдин түздөн-түз жетекчилиги менен зоболосун көтөрүп койгонума, ошонум менен анын алдында инициал парзымды абийир менен өтөгөнүмө ушукезге чейин тагдырыма ыраазы болом.

*Мамасали Мокеев,
коомдук жана чарбалык ишмер.*

III. Т. МУСАЕВ ЖӨНҮНДӨ МААЛЫМАТ КАРАЖАТТАРЫНДА ЧАГЫЛДЫРЫЛГАН АРНООЛОР ЖАНА МАКАЛА-МАЕКТЕР

КЕҢ ААЛАМДЫН БЕЙИШИН КЕЗИП

Өмүр жашоонун, кызмат – милдеттердин сыноолорун кыраакылык, сабырдуулук менен майтарып, мартабалуу Ата журттунун намысын бийиктетип келе жаткан партиялык, советтик, коомдук, мамлекеттик ишмер, ооматтуу Ош жергесиндеги кесипкөйлөрдүн көп жылдардан берки талыкпас жетекчиси, кеменгер Кыргыз калкынын мыкты мырзаларынын көч башында жүргөн Тайлакбай ага Мусаевге мааракелик макал-дастан.

Ата Журттун ардактуу уулу болуш,
Абалтадан зор милдет талап кылган.
Аруу жолго бет алган азаматың,
Ак баталуу нарктуукалк карап турган.
Мезгил, доор сыноосу миң кубулган,
Мартабалуу сапарды күзөткөндөй.
Майтарылбас, айкөлдөр жеңет баарын –
Мында жол жок, тааныштай – түз өткөндөй!..
«Жаштык кылат...» дегендер, күмөндүүлөр,
Жаңылганын бүгүн чың, билип турат.
Жакшы журттун перзенти, таза дилдүү,
Журтка, калкка жүрөгү күйүп турат!

«Акыл жаштан...» - деп келет кыргыз калкым,
Азаматтын улуулап демөөр – чаркын.
Асыл тилек жолунда, бийиктетер,
Ата Журттун ааламга кадыр-наркын.

Түмөн түйшүк, милдеттен чаалыкпаган,
Туйгун болду шаңшыган жүрүшүндө.
Уюткудай улам бир ачылышка –
Улуу журттун колдоосу – мүрүсүндө!

Эл-журт арткан ишеним, ыйык – Анттай,
Эрк-намыстын эң бекем коштоосунда:
Атак-башат ыйык жер – Алайкуу – бул–
Алгалаган асыл мырза баштоосунда!

Ынтымакты ширелеткен элдер мына,
Ырыс-бакыт кеңири жайылууда.
Зирек мырза элим деп жанып турса –
Зоболо, көч тушукпас жаңылууга.

Отуз беште өкмөт жетектеген,
От сезимдүү Исхактай Ата өткөн.
Татаал мезгил түйшүгүн бүт моюндап,
Таза жашап, такшалып алга кеткен...

... Тайлак агам – жарык нур, акыл кенчи,
Аздектеп, бүт журтуна демин берчү.
Ата Журт асабасын желбиреткен,
Жоокердей, жол башчыдай, кемеңгери!

Таза дил, улуу журттун башчылары:
Тайлакбай анын бири – шат туралы.
Айтканы аруу дилден мыйзам болгон –
Актыгын баалап келет журттун баары!

Бүгүн чындык, татаал мурункудан,
Биримдиктин желегин желбиретиш.
Киризистер мол кезде, агам Тайлак –
Кут конгондой, жол табат... алга кетиш!

Бактылуу чак – эртеңдер берекеси,
Биримдикте, акыл мол – турмуш шаңы.
Туу сыяктуу Тайлакбай агам барда–
Тунук, таза дем берсин Журттун таңы!

Оңой эмес, өмүрдө өнүш-өсүш:
Оомат айтса, жеңиштер колдо мына.
Опол тоодой жүк тарткан жетимиште –
Ойлонбостон, журтташтар колдогула!?

Оомал-төкмөл мекендин сапарында,
Оттуу агам күжүрмөн жолдо мына.
Кең ааламдын Бейишин көздөп барат –
Кол чапкыла түз туруп... колдогула!!!

Турабай ЖОРОВЕВ акын – лауреат.
Ош. январь, 2020-ж.

ТАЙЛАКБАЙ МУСАЕВГЕ АРНОО

*«Өткөндөр өркөчтөнөт суроо салып,
Өмүргө улгаю чак буроо салып.
Көңүлдөр куунак бойдон жүрөлүчү,
Кетсе да чачыбызды кыроо чалып».*

Автордон.

Кеңеш алган кеп угуп улуулардан,
Көңүл куунак жайдары улуу инсан.
Ак иштеди аянбай эл-жерине,
Ак боз атты темине Алай-Куудан.

Ата Журттун кастарлап ар-намысын,
Ат жалында аянбай кызмат кылган.
Таразалап кеп ишти калыс чечкен,
Таза жашап өмүрдө кун кечирген.

Турмуш жолу өзгөчө тегиз эмес,
Тагдырына ар дайым шугур деген.
Чондор менен кечууде ат алмашып,
Чоң кызматка жетем деп жүгүрбөгөн.

Күндөр өттү жашты уурдап бирден-бирден,
Көп кызматтар алмашты билинбеген.
Катар жылдар камчылап өтүп жатты,
Кайталанган жашоонун нугу менен.
Райондук комсомол уюмунан,
Райкомдук кызматка көтөрүлгөн.

Кызматтарда такшалды майдасынан,
Кызыл-Жар участкалык эмканадан.
Тоолуу аймак Алай-Куу алыскы жер,
ФАПты тейлеп ак кызмат эмгек кылган.
Селхоздун ветфагын окуп бүтүп,
Ийгиликтер коштоду улам-улам.
Окуу жайын аяктал учур келип,
Башкы врач «Яссыда» кызмат кылган.

Ак кызматы бааланып акырындап,
Завотделде Өзгөндө иш аткарды.
Ош обкомдо жардамчы жумуш тийип,
Оболоду бийикте атак-даңкы.

Миң тогуз жүз сексен бештин эле жазы,
Райкомго экинчи болуп барды.
Райкомдо жетектейт Акимбаев,
Себеп менен Алайдан келип калды.

Сексен тогуз, токсон бир тизгин тийип,
Райкомго шайлашты Тайлакбайды.
Элге жакты аткарган кызмат иши,
Эмгектенет талыкпай күнү-түнү.
Буйрукчул каар мезгил ала салып,
Бир жүргөн толкун болуп өтүп кетти.
Партиянын буйрукчул учурларын,
Бардык жерде жомоктоп айтат кепти.
Жыйындарда Тайлакбай талап кылды,
Жел козуну чарбадан катуу тыйды.

Жок нерсеге чабылып жүрбөгүлө,
Иштешели болгондой айтып чынды.
Кеңешип адистерде чогуу алып,
Көз менен мал чарбасын көрүп чыкты.

Мал чарбада пландар аткарылсын,
Мээнети мал баккандын кайтарылсын.
Жетекчилер жетээрлик көңүл бурса,
Жашоо шарты оңолоор малчылардын.
Райондун күзгүсү малчы, дыйкан,
Райкомго түз кирип шартын айтсын.

Бирдей талап кызматчы, жумушчуга,
Бийлик менен калың эл жакындашсын.
Чиренгендер өзүнчө четтеп калат,
Чыйрыккандар түз келип ачык айткын.

Калайык-калк бар үчүн кызматчыбыз,
Кадыр тапсын мээнеттен кызматыбыз.
Байкабастан жаңылса оңолуу шарт,
Бардык ишти аткарып каныгабыз.
Кенебестик ак жолдон адаштырат,
Көп ичкенден адашат жаштарыбыз.
Башты чайкап башкача багыт издеп,
Бармак тиштеп бир кезде кайгырабыз.

Баалуу кеңеш көп ирет айтаар эле,
Багыт берип жашоонун тең салмагын.
Жолобостон ак үйгө мага иш бер - деп,
Жөндөмүнө жараша кызмат алгын.

Эл тараза, эл баалайт эмгегинди,
Элден үйрөн жашоону билгин баарын.

Миң тогуз жүз токсон бир, токсон эки,
Жетектеген аймакта райкеңешти.
Райкомдук бийликти талашкандар,
Тайлакбайды кызматтан четтетишти.
Өтүмдүүлөр борборго өбөктөшүп,
Баштагыдай так талаш бийлик көчү.

Миң тогуз жүз токсон эки - токсон беште,
Көтөрүлдү жогорку кызмат ишке.
Областтык чарба иши колго тийип,
Оболоду кадыр-барк оңу келсе.
Эл тагдырын ойлогон элдик адам,
Эбегейсиз чоң бакыт элим десе.

Андан ары Алайда аким болду,
Адамдыгы нарк-насил бийик орду.
Кара кылды как жара калыс иштеп,
Калың журтка кадыры оболоду.
Кара-Кулжа аймактын атуулдарын,
Колдоп, каалап жүрөлү «шыдыр жолду».
Өткөндөр өркөчтөнөт суроо салып.
Өмүргө улгаюу чак буроо салып.
Көңүлдөр куунак бойдон жүрөлүчү,
Кетсе да чачыбызды кыроо чалып.
Жашоону куунак көңүл өткөрүү парз,
Жандүйнө жылуу сөзгө дарыланып.
Жараткан жакшылыктан кем кылбасын,
Жамандык көңүлдөргө бүлүк салып.

Областан тымызын ат салган көп,
Чөнтөктүүлөр чапкылайт күндөп-түндөп.
Байлар жүрөт байлыгын арбын чачып,
Буйрутаны бийликке атка минет.
Дуу-дуу кептер көбөйдү бир апталап,
Дүңгүрөдү жетекчи «кимдер келет».
Оомадысы оболон кыл чайнаша,
Орозбекти өткөрдү таяп-сүрөп.
Таттуу сүйлөп бийликке келип калды,
Тагдыр насип бири кетсе, бири келет.

Калык Омошев, акын «Кызыр жылоо»
китебинен

ПЕЙИЛИҢ ЖАКШЫ, ИШ ЖАКШЫ

- Мен районубуздагы жогорку кызматта иштеген жетекчилердин ичинен бир гана Тайлакбайды жакшы көрчүмүн. Көп жолу баарлашып калчубуз.

Басма маалыматтарына да далай эле жарыялагандай болгонмун. Жолдун алыстыгына, жол каржынын жоктугуна карабай жолум болуп, Ошко барып калдым. Өз ишимди бүтүп, эки иштен бир иш деп кабинетине барсам өзүндө экен. Даярдап барган суроолорумду өзүнөн жогорку кызматта иштегендер чакырып кетпесин дегендей шашылыш бергенге ашыктым.

Тайлакбай кыргыздын белгилүү коомдук ишмери жана саясатчысы катары облустун өнүгүшү үчүн, республикабыз, коңшулаш республикалар, чет өлкөлүк өнөктөштөр менен иштешкендигине байланыштуу элибиздин бүгүнкү көйгөйлүү гөр тиричилигин кантип көтөрүү, көп жылдык ишинен күтүүсүздөн бош болуп калгандардын даттанууларын кантип чечип жаткандыгыңыздарды билгибиз келди.

-Сизге түшүндүм. Журналисттер өтө убайымчыл келет да. Элдин жакыр катмарын кандайча коргоодосуңар дейсиз. Чындыгында акыл менен чындык каерден чыгат. Эң жакырчылыкта жашагандардан чыгат. Коммунисттик деп жериген доордо ар бир даттануучунун талабы жеринде так чечилчү. Кыргызстандын жетекчилери кайдыгерлик кылса, Москвадагы жетекчилерге кайрылышкан. Азыр президентте, министрлерге даттанса деле жыйынтык, талкуу, көзөмөл болбой атат. Токсонунчу жылдан кийинки тополоңдуу жылдар билимсиз, тажрыйбасыз, эл менен иштешүүнү билбеген филологдор физиктерге, академиктерге өткөрүлгөндөн бери элдин талабын уккандар тапкакыр болбой калды. Элде жеке-менчик психология күчөп, алкымы ажыдаардай ачылгандар көбөйдү. Аң-сезим бузулду. Ыйман, адеп, кайрымдуулук, мээримдүүлүк сөз жүзүндө айтылып, иш жүзүндө такыр

жоюлду. Бир үй бүлөөдө, он эки башка ойлогондор бар. Завод-фабрикалар майдаланып, чарбалар жоюлуп, менчиктештириле баштады. Көп жаштар узак жылдан бери жакшы кызматта тургандар ишсиз калдык. Элдин, жаштардын көбү республикабыздан тышкаркы шаарларга иш издеп кетишти. Жакырчылык жакалап, 30-40 жылдан бери районубуздун борборунда туруктуу жашашкан Алай-Куу, Кара-Таш, Чалма, Сары-Булак, Ылай-Талаа, Карагуздан келип отурукташкандардын басымдуулары бир сотых жер үлүшүн, чөп чабынды аянтын албай калгандыгын угуп, бир боор жердештериме билими тайкы, өз кызыкчылыгын ойлогон жетекчилердин кыянаттык кылганына кошулгум келбеди.

Кыргыздарды билесиң, айылдарда баланын тили чыгып, сөзгө түшүнө баштаганда мал тосконго, үй жумуштарын аткарганга үйрөтө баштайт. Талаада да, үйдө да, мектепте да, коомдук жайларда да салттуу болууга багыт берет. Айтканынан кайтпаган бир кептүү болушат. Карап көр: «босогону кулачтаба, шыпыргыны тике койбо, тырмагыңды отко салба, чачыңды жерге таштаба, айран-сүт төкпө, айды, күндү, жылдызды карап даарат кылба. көрүстөндү эч качан колуң менен көрсөтпө, бирөөнүн кебин тыңшаба, ушак ташыба, нандын ушагын жерге түшүрбө, бирөөнүн артынан жаман кеп айтпа» деген жөнөкөй сөз эмес тарбиялык мааниси чоң, жазылбаган энциклопедия эмеспи. Эми элдин жашоо-турмушун ар бир айыл өкмөттүн жетекчилигине милдеттендирип жатат. Алар эмне кыла алат иштегенге иш таап бере албаса, жер үлүшүнөн алган түшүмүн сатууга өткөрбөсө, бул өкмөттүн туура эмес кадамы. Элди туруктуу иш менен камсыздап, укугун коргомоюнча өнүгүү болбойт. Биз маселелердичечүүнүн аракетинде иштеп жатабыз дегендери куру сөз. Эл деген жазда ташыган дайрадай, бир каарданса азыркы жетекчилердин көбү каргышка калат...

-Тайлакбай азыр айылдарда кой, үй, жылкы сарайлар тыптыйпыл талкаланды, маданияттан, дарек жоголду, биз

Акаевдин доорунда эмне жолго түшкөнүбүздү түшүнбөй жатабыз?

-Алтын менен күмүштөй ширелишкен союздук республикалар жоюлуп, ар бир республика өз алдынча мамлекеттүүлүгүн түптөй баштаганда биздин жетекчилер капиталисттик доорго өтөбүз деп баарын бүлүндүрдү. Заводдор, эң кубаттуу техникалар майдаланып, чет элдиктерге бекер берилип кеткендей болду. Биз заводдор менен фабрикаларды талкалабай, малдарды башаламан таркатпай эксперименттен өткөрүшүбүз керек эле. Эми миң менчик кою бар адам жайыты жайлуу жерге өзү сарай салдырганга ошо миң коюн сатса да жетпейт, сарайы жок мал өнүкпөйт. Ошон үчүн мал чарба фермасын өнүктүрүүгө 50 миңден 500 миңге чейинки доллар кредитти он жылдан кийин 25 жыл ичинде төлөп берүү боюнча өкмөт кепилдик кылмайынча эч өнүгө албайбыз. Дыйкандар техникасы жок техникага күйүүчү майы жок, таза үрөнү жок жерин иштете албай жатат.

Мал чарбачылыгынын асылдыгын чет элдиктерден издебей эле өзүбүздүн асыл тукумдуу уйлардан. Алай тукумундагы койлордон, күлүктөрдөн багышыбыз керек. Малды базарга чыгарыш үчүн эң кеминде үч жыл караш керек Козусун, торпогун, кулунун сатуу менен өнүгүү болбойт. Ошон үчүн аманатты бир сом залогу жок жогорудагыдай суммада кредит алганда гана өнүгөт. Дыйкандар эгинден, картошкадан пайда таппай атат. Ошон үчүн жыл бою базарга чыгара жашылчаларды көбүрөөк өстүрүүгө жетишүү зарыл. Жылкы чарбасына терең маани берип, кышын-жайын кымыз сатылып турса неге болбосун. Элден чогултулган кымызды, сүттү, айранды, курутту күттүрүүсүз ала турган ишкана ачуу керек болбосо базар сагалап, ачып кетип, күйгөндөр көп болот. Ошон үчүн кайра иштетүүчү ишканалар сөзсүз болушу милдет.

-Азыр айылда жашагандар президентке, өкмөткө, министрлерге ишенген бекер үмүт, жазган даттануунду баары бир карашпай турганын угуп-билип жүрсөңүз керек?

-Калк айтса калп айтпайт.

-Калктын датын укпаган президент, өкмөт башчысы эмес, алардын аппаратындагы эл менен иштешүүнү билбеген кат тейлөөчүсүнүн шалаакылыгы өзүм билемдиги, элдин үнүн жетекчиге туура эмес жеткирүүсү. Мен көп жыл жооптуу кызматта иштегенден кат менен иштешүүнүн жолдорун билем. Заман өзгөрүп, кечээ көргөн бүгүн жок болуп турганда кесиптик кошун деген да жоюлду, даттанууларыңды жетекчиси чечпейт дегендерге кошулгум келбейт, 1998-жылдын октябрында президент кол койгон «Кесиптик кошундар тууралуу», токтомунда «Кыргыз Республикасынын кошундары тууралуу», өздөрүнүн иш аракеттеринде көз карандысыз. Алар республиканын мыйзамдарына гана баш иет. Мамлекеттик бийликтин органдарына, жалдоочуларга, саясий партияларга, коомдук бирикмелерге көзөмөлдөтпөйт; отчет бербейт. Мыйзамдарда каралбаган башка учурлардан тышкары кесиптик кошундардын укугун чектөөгө, алардын уставдык аракеттерин жүзөгө ашырууга кийлигишүүгө тоскоол болууга тыюу салынат». Ал эми экинчи бөлүгүндө: «Кесиптик, кошундар өздөрүнүн мүчөлөрүнүн эмгектенүүгө болгон укугун коргоо менен адамдарды жумуш менен камсыздоого байланышкан мамлекеттик саясатты иштеп чыгышат граждандардын иш менен камсыз болушунун абалына коомдук, көзөмөл жүргүзөт. Кыргыз Республикасынын эмгек жана жумуш менен камсыздоо боюнча мыйзамдарынын аткарылышында коомдук көзөмөлжүргүзүү менен мыйзамдардын негизинде макулдашылган жалпы, келишимдердин мазмунунда аныкталган тартипте иш-каналардан кыскартылгандардын социалдык коргоо боюнча сунуштарды берет» деп ачык белгиленген.

Бүгүнкү күндө, элдин күнүмдүк күн көрүү тагдыр таалими, абдан татаалдашты. 1998-жылдын акырында облусубуздун бир жашоочусунун керектөөсү 583 сом болсо эмгекке жарамдуу атуул үчүн 708 сом. Он жети жашка чейинкилерге 484 сом сарпталары эсептелген. Пенсия

жашындагыларга 481 сом. Бүт эсептөөлөр күнүмдүк сарптоолор, ал эми реалдуу эсептегенден алда канча арбын болору ага элдин кудурет күчү жетпестиги бештен белгилүү. Бизге келген даттанууларды кароо, эмгегин коргоо боюнча укуктук коргоо жана экономикалык билими бар мыкты үч адистер иштеп жатышат. Кесиптик кошундардын тармактык кеңештеринде алты техникалык инспекторлорубуз ишталып барышат. 1998-жылы инспекторлорубуздун түз көзөмөлү менен 150дөн ашык текшерүүлөр, иликтөөлөр жүргүзүлүп, 2000 ден ашык эмгекчинин укугу жетекчилер тарабынан одоно бузулгандыктан өз кызматтарына 1 чи коюлду. Облустун ири ишканаларынын станоктору менен ишканалардын иштери негизсиз токтотулгандыктан аны иштетүүгө багыт берилди. Облус боюнча 150 жооптуу жетекчилер жоопкерчиликке тартылды, 20дан ашыгы биздин сунуш менен кызматтарынан четтетилди, 100дөн ашууну ар бири 10 миң сом жазаналарды төлөөгө милдеттендирилди. Эмгекти коргоо жана эмгек жөнүндөгү мыйзамдын бузулушуна байланышкан граждандардын 150дөн ашуун жекече даттануулары текшерилгенде 120 дан ашык даттануучулардын дооматтары калыбына келтирилген. Тактап айтканда, машина куруу, ишканасынын жумушчусу Б. Жумалиева, облустук тупдиспансердин кызматкери К. Айтиева, Ош шаарындагы сангараждын меха-ниги С. Примбердиев, – Ноокат райондук Көжкар айылынын мээрбандары А. Ажимаматова, С. Дыканбаева, Б. Акматова, Гүлстан айыл өкмөтүнүн кызматкери М. Султанов жана башкалардын укугу жетекчилер тарабынан кайдыгерликте бузулгандыктан өз кызматтарында иштөөгө милдеттендирилип, иштеп калышты.

Облустук кеңештин инспекторлорунун түз көзөмөлү менен 120 дан ашык эмгек майыптарына келтирилген ар түрдүү зыяндары, жабыр тартуулары төлөтүлүп берилди. Мында Кызылкыя шаарынын жумушчу-ширетүүчүсү, экинчи топтогу майып М. Акматов, Абакиров, Абдырахмановдун ар бирине 2000 сомдон, Өзгөн районунун экинчи топтогу майыбы, оорукананын кызматкери М. Хамидовго 1500 сом төлөттүрүп беришти. Акча каражатынын, тартыштыгына карабастан

эмгекчилердин эс алуусун, уюштурууга шарт түзүп жатабыз. 1997-1998-жылдарда санаториялар менен курортторго, эс алуу үйлөрүнө, балдардын жайкы лагерине 4,7 миллион сомдук жолдомолор колдонулду, 8 миңден ашык эмгекчилер эс алуу үйлөрү менен санаторияларда, 12 миң окуучу лагерлерде эс алышты.

-Тайлакбай, ишиңиздерге кедерги болгон кандай тоскоолдуктар бар?

Эми өзүңүз деле жакшы билесиз баягы тыныгуу, солгундоо жылдарында бардык райондордо ал турсун колхоз-совхоздордо деле эс алуу үйлөрү бар эмес беле. Ар жылы он миңдеген жарым-жартылай жетим балдар, карыялар, ооруп-сыркагандар бир сом бербей акысыз дарыланышып эс алып турушпады беле. Эми ошолордун баары талкаланып менчиктештирилип кароосуз калыш-ты. Элдин мээнетти менен, ишке кирген жакшы жайларды сактап калышыбыз керек эле. Буга ар бир райондун жетекчилери катуу тартипте жооп тартуулары керек.

Өткөн жылы мектеп окуучуларынын эс алууларына бир миллион 200 миң сом бөлүндү. Бир окуучунун он беш күндүк эс алуусуна 1500 миң сом сарпталса, анын бар болгону 70 гана сомун ата-энеси төлөдү. Жетим жана жарым жетим балдардын эс алуусуна 400миң сом сарпталды. Эми бардык райондогу балдардын эс алуу үйлөрүн, санаторияларды кайра калыбына келтирүү райондун жетекчилерине милдеттендирилип жатат. Жакыр жашагандарды, оорукчандарды жыл бою мадания тейлөөгө маани беришибиз керек. Биз экологиябыздын тазалыгына маани бербей жатабыз. Биздин ар бир айыл туристтик базадан кем болбошу үчүн эң кооз типтеги эки кабат үйлөрдү тургузуп, туристтерди жеке кабыл алсак кандай өсүш болор эле...

-Келатканкошпалаталуу парламентке кандидат тыгыңызды койосузбу?

-Жок. Мен дегеле Жогорку Кеңешке депутаттыкка салышкым келбейт. Мен депутат да болуп, өз милдетимди да

аткарып, эки кызматтан пайда тапканга барбайм. Элдин эси кетип, акча тараткандар өтүп, акчасыздар эл колдосо да өтпөй аткан кезде элге эки жүздүүлүк кылалбайм. Коомубуз жигиненашкан дайрадай убадакөйлөр селдей каптап, экономикабыз сазга батып, адеп-ахлак, ыман-ыскат, нрава, этика жагынан аң сезимибиз аябай бузулуп баратат. Тарбия, идеология түп-дареги билинбей кетти. Бирөөлөрдү тууроочулугубздан өспөй атабыз. Нагыз кыргыз салтын, кыргыз наркын колдогондо бирин экинчиси алдоочулук, чайкоочулук, кызыл кулактык, уурулук жойпулук жоюлат. Кыргыздар бир жаман көргөн адамын экинчи миң-миллион жалынса да сөзүнө тап-такыр ишенишкен эмес. Мына, президент канча жылдан бери элди алдап келатат. Чындыкты жактырбагандар узак жашабайт.

- Балдарыңыз шаарда жашагандан айылга барышпаса, ага-туугандарды эч билишпесе деле керек?

- Атам Муса, апам Тотуан айылда жашап, атам 80 жашында дүйнө салды. Апам дале атамдын очогун өчүрбөй небере-чеберелери менен карылык доорун сүрүп жашоодо. Агам Кочкорбай айылда фермерчилик кылат. Небер-чеберелүү. Кыргыздар биз бала кезде айтышчу. Төрөлгөн бала жерге «баа» деп түшөрү менен аны төрөткөн киндик эне: «Жети атасын тартсын, жерге алганын тартсын» деп ниет кылышкан. Ошондо баланын боорукерлиги, ачык-айрымдуулугу, колу ачыктыгы жерден алганы жана ата-энесинин тилеги менен кошо келет тура. Менин эки уул, эки айлык эс алууларда Алайкунун Коочатында абасынын балдары менен эс алып, мал карап, айылдагы туугандар менен катташып турушат. Бала канчалык алыста жашаса деле туугандын боору тартат турбайбы...

- Акыркы суроо, бош убактыларыңызды кандайча пайдаланасыз?

- Менде бош убакыт чектелүү. Кээде тааныш-билиш, ылым санагандарым менен шахматка отурам. Кара-Кулжадан келип, Ош шаарында турукташкан жердештердин биримдик

коомунун жетекчилигинде аралашып жүрөм. Кыргызда жүз сомун болгончо жүз таанышың болсун дегендей, жамандык-жакшылыктарда чогулуп, көзү өткөндөргө бата кылабыз, ооруп-сыркоологондорго, алсыздарга, жетим-жесирлерге жардам берип келебиз. Адам дүйнөгө түркүк болбойт да. Жаш өткөн сайын эл жөнүндө, тууган жөнүндө, айылдаш жөнүндө көп эстеп калат экенсиң. Бирөөгө каттасаң сага келет, каттабасаң эч ким келбейт.

Чыгармачыл инсандардын, акын-жазуучулардын, обончу аткаруучулардын көбү менен алака-катыштыгым бар. Каттаганга каттайбыз, чакыргандан калбайбыз. Адабий чыгармалардан тарыхый чыгармаларды көбүрөөк окууга аракеттенем. Мага өзгөчө Төлөгөн Касымбековдун чыгармалары таасир берет. Кыргыздын булбулу, таң-шыган торгою, өчпөс жылдызы Рыспай Абдыкадыровдун мукамдуу обондору менен күүлөрүн көбүрөөк угууга кызыгам. Ал бир жаралган жан эле. Андай булбулдар эми миң жылда да, кайрылып келбейт...

- Туугандын тузу татып, облустун миллионго жакын элинин элдик кошунун башкарган ишиниз илгерлией берсин!

- Алыс жолдон арыбай атайын келген сизге да ыраазымын, ден-соолукта болуңуз!

Осмон Азимбаев «Ош жаңырыгы»
1999-жыл, апрель

УЛУУ ТООНУН УУЛУ

Улуу тоолор улуу сырларды камтыгансыйт. Адам пүшүркөөсү ушундай. Ой-күлүк эмеспи. Бир туруп көк мелжиген чокулардын миз жалаган кырларында жүргүң келет Сугалак пенде эмнени гана каалабайт. Канчалык суктануу болбосун, сыр бербеген пештүү тоолор сүрдүү бойдон кала берет го... Тоолор сүрүнөн жазбайт. Асманда калкыган кара суур ак ак булуттар, ошол тоолордун чокуларын уялайт. Күн нуруна чагылышкан ак карлуу, көк муздуу мөңгүлөр түбөлүк тунжурайт.

Мына ушундай бийик тоолор биздин айылдын көркү дейт Тайлакбай ака. Өзү да Алай-Куунун көк тиреген улуу тоолорунун кучагында жайгашкан, «Кызыл-Жар» айылында 1949-жылы жарык дүйнөгө ыңаалап ыйлап, тоожаңырта төрөлгөн экен. Андан бери далай суулар акты. Ошол Алай-Куунун бийик тоолорунун кокту-колотунун мөлтүр кашка булактарынан, комуз күүлөрүнүн абазындай шылдыраган, мөңгү сууларынан куралган дарыя таштан-ташка урунуп көзгө мунарыктаган нечендеген өзөндөрдү чарчатып, улуу Сыр-Дарыяга кошулаарын балалыкта Тайлакбай ака кайдан билсин.

Булак башынан эрин нымдап, чаңкаганда тунук сууларды керээ шимирип ичкен балалыктын таттуу күндөрү азыр да Кызыл-Жардын чыгышынан чыккан күндү, күнү-күнкүдөй эсинде, кечинде Алай-Куунун күн батышындагы кылым карыткан бийик тоолорго нечен жолу уялатпады дейсиң. Мына ошондогу балалыктын таттуу даамын азыр да көмө-көйүндө көксөө менен эңсегени жан дүйнөсүн эңшергени.

Анан калса тоо койнун байырлаган эл кыялкеч келет эмеспи. Кичине эле бош боло калса, кайрадан балалык дүйнөсүнө, өткөн өмүрүнө сарасептөө Тайлакбай аканин адатына айланган. Анын үстүнө жаш жогорулаган сайын дүйнө чабытынын таржымалы да таңданта берет тура...

Тайлакбай ак да көп иштеди. Алай-Куунун гана эмес, кыргыз элинин белдүү эл башкарган, коомдук ишмери болду. Өмүрдүн бир бүтүмү ушул десе болот. Жашоонун тузу, өмүрдүн бир бүтүмү ушундай насип эткен чырым алдырбаган чырайлуу кадимкисиндей эле. Бул жакшы турмушунан, кызматтык карьерасы басандабагандын белгиси го...

Билгенден Тайлакбай ака коомчулукка эрте аралашкан сыягы. 1970-жылы 21 жашында Россиядан, Саткинский медресасын аяктаган. Дээринде бар бала экен деген сөз ошондон калган белем. Алыскы айланасын тоолор курчаган айылда кат тааныган кылтак моюн боз бала, ошентип орус тилдүү окуу жайын аяктайт деген ар кимдин эле колунан келе берчү иш эмес эле.

Ошол окуу жайды аяктаган соң, өз айылындагы ФАПта башчы болуп азыраак иштейт. Бир жылдай иштегенден кийин, ошол мезгилдеги Сагындык колхозунда комсомол уюмунун катчылыгына которулат. Ага удаа эле райондук комсомолуумунда инструктор, бөлүм башчылык кызматтарда такшалат. 1974-жылдан жогорку билим алыш үчүн Кыргыз айыл чарба институтуна окууга тапшырат. Мында алдыңкы студенттерден болот. Коомдук иштерге да активдүү катышат. Мурда чарбачылыкта иштегенинин, Россиядан атайын дарылоо орто окуу жайында окугандыгынын, аз да болсо турмуштук тажрыйбасынын пайдасы тийет. Ошондон институттун алдыңкы студенттеринин катарына кошулат.

1979-жылы окууну эң жакшы аяктап келген соң, Өзгөн районунун «Яссы» совхозунда улук ветеринардык дарыгер болуп, кесиби боюнча эмгектенет. Бул район жетекчилиги тарабынан чоң ишеним эле. Ал учурда райондогу «Яссы» совхозу өндүрүшү, дыйканчылык, мал-чарбачылыгы жагынан ири чарба болуп саналчу. Тайлакбай Мусаев мында да жан үрөп, окуудан алган теориялык билимин өндүрүш менен айкалыштыра бардык күчү менен тагылып берилген кызматтын өтөсүнө чыга иштейт. Ал убакта жаштык жигер, кайраттуу күч кубат, кесиптик татыктуу билим иштин ийин чыгарганга өбөлгө болот. Союз мезгилиндеги система «Бирөө брдыгы үчүн, бардыгы бирөө үчүн» – деген ураанды жогору койчу. Чарбадагы өндүрүштөн сырткары коомдук иштерге да алдыңылардан болуп катышууга туура келчүү. Партиялык, комсомолдук, профсоюздук иштерге да активдүү катышат.

Мына унушдай коомдук иштерге үзгүлтүксүз аралашышы район жетекчилигинин көз жаздымында калбайт. Бир жылга жакын ишинин жыйынтыгы менен район жетекчилигинин купулуна толот. Көп өтпөй 1980-жылы Өзгөн райондук партиялык уюмуна инструктордук кызматка дайындалат. Ал учурда партиянын күчү, темирдей тартип, Тайлакбай акага күчтүү партиялык, советтик кызматкер болууга даңгыр жол ачат. Мында азыраак иштеген соң, аталган райондук партиялык комитеттинин уюштуруу бөлүмүнүн башчысы кызматына көтөрүлөт. Анда райондун экономикасынын негизги орунун айыл-чарбачылыгы ээлей турган. Бул тармак өтө катуу жоопкерчиликти да талап кылчу. Жылдын ар убагы күркүрөгөн иш ыргагы менен коштолчу. Кышы-жайы мал-чарбачылыгы, жайдан кеч күзгө чейин талаачылык, коомдук, малга тоют даярдоо иштери күндүр-түндүр күжүлдөп ыргактуу

жүрүп турчу. Ушундай иштердин баарынан кабар алганы, маалымат даярдаганы, көрсөтмө бергени көптөгөн билимди, мол тажрыйбаны, уюштуруучулук жөндөмдү талап кылмак. Мунун бары Тайлакбай акада бар эле. Иштөөнүн сырларын өз алдынча үйрөнгөнү, билбегенин башкалардан үлгү катары пайдалаланганы өзүнө абдан өбөлгө түзөөрүн ушул күнгө чейин баамдап келет.

Ал учурда Өзгөн району, республиканын экономикасында саптын башында турган район эле. Ушундай райондун партиялык комитетинин бөлүмүнүн башчысы болуп иштеген кадр жогорку жактагылардын да көз жаздымында калчу эмес. Ал кезде жетекчи кадрды таптоо, орундан-орунга жылдыруу бир гана партиялык көзөмөлдүн негизинде жүргүзүлчү. Кокустан келип калды деген такыр жок болчу. Кандай орунду ээлебе ар тараптуу каралчу. Тайлакбай ака да Өзгөн районунда да 1982-жылга чейин иштеди. Кийин Ош облустук партиялык комитеттин инструктору, бир жылдан өтпөй, Ош обкомунун биринчи секретарынын жардамчысы кызматын татыктуу аркалады.

Анда республиканын түштүгү жалгыз Ош облусуна карачу. Ош шаары да облустун карамагында эле, Мындайча алганда облус Республиканын жарымына тете боло турган... Ушундай облустун биринчи жетекчисинин жардамчысы болуу каарманыбыздын вазыйпасына туш келген экен. Анан калса облустун биринчи жетекчисинин иш стилин үйрөнүү, жанында болуп тажрыйба топтоо кийинки иштерине чоң өбөлгө болуп олтурбайбы. Андан 1985-жылы азыр Кара-Кулжа райондук партия комитетинин экинчи секретарлык кызматын жөнөтүлөт. Бул район өзүнүн туулуп-өскөн району, анан калса алгачкы эмгек жолун Алай-Куудан баштаган эмеспи. Киндик

кан тамган айылы Кызыл-Жарды сагынганбы? Анын үстүнө кусалыгы да артканбы, чарбачылыкты тейлеген секретарь катары райондун жер шартынын татаалдыгына карабай билим-тажрыйбасын, күч кубатын акылмандык менен жумшап иштеп берди.

Өзүнүн тошол Алай-Куудан чыккан Шекен, Сабыркул Жаңыбаев, Акимжан сыяктуу абаларынын акыл-насаатын угуу менен ишти талаптагыдай жөндөөгө жетишти. Жогорудагы абалары ошол учурда ар бири, чарба жетекчиси катары башы көрүнгөн инсандар эле. Райондо экинчи катчынын иши, жоопкерчилиги абдан жогору болгондуктан ошондой таасирдүү, эл кадырлаган аксакалдардын кеп-кеңештери иш-жөндөмүнө шык кошту.

Азыркы Кара-Кулжа районунда иштеп жүрүп 1987-жылы Кыргызстан Компартиясынын борбордук комитетинин аппаратына инструктордук кызматка көтөрүлөт. Борбордук аппаратта эки жылдай иштеп бир топ такшалуудан өтөт. Ошол 1989-жылы кайрадан Ош облустук партия комитетинин айыл-чарба бөлүмүнүн башчылыгы кызматка жөнөтүлөт. Бардык жерде тийиштүү жетекчиликтин көрсөтмөсү менен кызматтан-кызматка көтөрүлөт. Андан көп өтпөй эле кайрадан ошол учурдагы Совет Райкомпартиясынын биринчи катчылыгына борбордук комитетинин бюросунун макулдугу менен бекитилет.

Тайлакбай ака кызматты өзү издебей, кызмат аны издейт. Көп жерде ишеним, жогорку инстанциялар тарабынан сунушталат. Тапшырылган тармакка токтоосуз кылчактабай, барып иштейт. Совет районунун биринчи катчысы, андан бир аз соң турмуштун оош-кыйышынын таасиринде райондук депутаттарынын аткаруу комитетинин төрагасы кызматына бекийт.

Райондо иштеген 3 жыл ашык мезгилде коом ушунчалык тездик менен өзгөрүүлөргө учураган учурларга тушугат. Советтер союзу ыдырап башкаруу системасына көп өзгөрүүлөр кирет. Бирок, Тайлакбай ака, өз районунда 1992-жылга чейин кызмат кылат. Биринчи жетекчи болуп иштеген жылдарда, райондун социалдык экономикалык өнүгүшүнө бараандуу салым кошот.

Бирок, мурдагы партиялык бийлик, улуу Совет өкмөтү ыдыраган соң өз өкүмүн токтотот. Кыргызстан өзүнчө эгемен мамлекет болот. Ошол учурда коомдук түзүлүш базар экономикасын көздөй багыт алат. Өлкөдө жер реформасы кеңири жүргүзүлө баштайт. Ушундай татаал мезгилде Тайлакбай ака Ош облустук айыл-чарба өнөр жай бирикмесине төраганын биринчи орун басары кызматка келет. Бул 1992-жылдар болчу. Аталган оорунда эки жылдай иштейт. Анан Алай райондук мамлекеттик администрациясынын башчысы-акими кызматына Кыргыз Республикасынын президентинин буйругу менен дайындалат. Тоолу райондун шарттын жакшы түшүнгөн, тоолуктардын мүнөзүнө жакын мүнөз, өзү Алай-Куудан болсо, Алай элине кызмат кылуу сыймыктуу болгонун азыркыга чейин айтып келет.

Мына өмүр деген. Тээ, өткөн кылымдын 70-жылдары эмгек жолун баштаган Тайлакбай ага, 1997-жылдарга чейин эң жакшы, эл сыймыктана турган кызматтарда, артынан аңыз кылчуудай сөз учугун улаган деңгээлде иштегенине сыймыктанат. Учурда деле жөн элемес, тарыхы кенен профсоюз уюмунун облустук башкармалыгынын төрагасы. Кыргызстан профсоюздар федерациясынын төрагасынын Түштүк региону боюнча орун басары катары коомдук уюмдун жүгүн аркалап келүүдө.

Тайлакбай ака көп иштеди. Артынан сөз эрчиткен жок. Барандуу кызматтарды ээледі. Сугалактык да кылган жок. Тигини алайын, муну алайын деген оюна да келбеди. Башкаларга окшоп барган жеринен чапчыганды жининен жаман көрчү. Пенделик жан дүйнөсү, ички туюму андайга жол бербеди көрүнөт болбосо бир райондун жетекчисинин колунан далай нерсе келет болчу. Мына инсандык тазалык деп ушуну айтса болот. Ишине жараша сыйлык алууга деле умтулбаптыр. Айтса-айтпаса айыл-чарбасына, экономикага эмгек сиңирген, ишмерликти алып коюуга кадыры деле, айткан кебин колдоочулар деле бар болчу. Бирок, ички жан дүйнөсү жол берген жок. Элге окшоп акчасына деле кызыкпады. Айрымдары, дегеле дээрлик көпчүлүгү пенсияга кошулат экен, өзгөчө пенсионер болот экенмин деп жан үрөп, пара берип алгандарды деле көрбөдүкпү. Деги мындай нерсе Тайлакбай акага жат окшойт. Дегеним айыл-чарбасынын, саламаттыкты сактоонун, билим берүүнүн, социалдык фонддун мыктылары төш белгисин, Кыргыз Республикасынын Ардак грамотасын, «Улуу Жеңиштин 50 жылдыгы», «Манас-1000», «Ош-3000» медалдары, Кыргыз Республикасынын 10 жылдыгы төш белгиси сыяктуу сыйлыктарды көптөгөн кызматы үчүн алып олтурбайбы. Мындан тышкары Кара-Кулжа районунун ардактуу атуулу. Облустук, райондук кеңештердин бир канча чакырылыштарынын депутатына шайланган. Мындай кадыр-барктуулук баарынын эле турмушунда кезиге бербеші бышык. Ак эмгектин үзүрү ушул го.

Азыр да Тайлакбай ака облустун профсоюздар уюмдарын жетектеп келет, бактылуу үй-бүлөнүн ээси. Өмүрлүк жолдошу Гүлсүн эже экөө 2 уул, 2 кызды татыктуу тарбиялап жатышат.

- Акыркы учурда жалпы эле эл аралык тажрыйбада профсоюздун саны кыскарып жаткан көрүнүш бар, ошол эле кезде Кыргызстандагы профсоюздарга да жалпы тенденция таасирин тийгизди. Бул процесстерге байланыштуу кандай иштерди жүргүзүп жатасыздар?

-Чындыгында, Кыргызстан эгемендикке ээ болгондон тартып профсоюз мүчөлөрүнүн саны алда канча кыскарып кеткен. Бул көрүнүштө объективдүү да, субъективдүү да себептер бар деп ойлойм. Эң башкы себеби, союз таркагандан кийин биздин жарандарыбыз туруктуу эмгектенген өзгөчө өнөр жай, курулуш, транспорт ж.б. негизги ишкана-мекемелер, колхоз-совхоздордун жоюлуп кетишине байланыштуу иш орундарынын кескин кыскаргандыгынан улам болду десек жаңылышпайбыз. Бул жерде тышкы миграциянын күчөп кетишин да эске алуубуз керек. Ошол оорчулук мезгилде өзүбүздүн таасир берүүчү ыкмаларыбызды сактап кала албай бизди жетектегендердин аракети жетишсиз болгону иш стилибизди мезгил талабына жараша кайра куруп өзгөртө албай-калгандыгыбыздан болсо керек. Ошону менен бирге союз кезиндеги түзүмүбүздү ушул убакка чейин жадагалса аталышыбызды ЦК, ОК деп атап алып, кашандык кылып жүргөндүгүбүздүн акыбети деп ойлойм. Менин жеке пикиримде, ишибизди алга жылдырууда профсоюз мүчөлөрүнүн санын көбөйтүп, алардын таасирин өлкөнүн социалдык-экономикалык өнүгүүсүнө багыттоого дагы деле болсо мүмкүнчүлүктөр бар. Эң башкысы, бизде мындай иштөөгө мыйзамдык негиз жакшы түзүлгөн, бирок аны өзүбүз жандуу пайдалана албай жаткандыгыбызды жашыргым келбейт. Андыктан, профсоюздардын бардык деңгээлдеги баскычта турган уюмдары бири-бирине бекем талап коюп, өзгөчө биримдикти күчөтүп жагдайды жакшыртууга аракеттерди

күчөтүүсү учурдун талабы, аны аткарууга жалпыбыз чечкиндүү кадамдарды жасашыбыз керек.

Кыргызстан профсоюздар федерациясынын түштүк аймагы боюнча өкүлсүз. Профсоюздардын ишмердигинин негизги багыттары, аткарылган иштери тууралуу кеп козгосоңуз?

-Ооба, 2000-жылдан бери карай федерациянын төрагасынын түштүк аймагы боюнча штаттан тышкары айлык албай иштеген орун басар координатору болуп эмгектенип келем. Негизги кызматым» 1997-жылдын март айынан баштап Ош облустук кеңешинин төрагасымын. Көпчүлүккө маалым болгондой, түштүк аймакта Кыргызстандын калкынын жарымынан көбүрөөгү жашайт эмеспи. Профсоюз мүчөлөрүнүн саны дагы калган облустарга салыштырмалуу алда канча көп. Ошондуктан, мага тагылган милдет жеңил эмес, жоопкерчилик да ошончолук десем болот. Аны абийирдүүлүк менен аткарууга билимимди, тажрыйбамды, эң башкысы убактымды туура пайдалануу аркылуу федерациянын жалпы саясатын ишке ашырууга аракеттенип жүрөм. Иштин баарын талапка ылайык аткарып койдум деп мактана албайм. Бирок, дагы эле салыштырмалуу айта турган болсом, абалыбыз башкалардыкынан жаман эмес деп айтсам болот. Мисалы, мен 10 жылдан ашуун убакыттан бери Өкмөттүн ыйгарым укуктуу өкүлүнүн (мурдагы губернатордун) алдында түзүлгөн коллегиясынын байкоочу кеңешинин, мамлекеттик сыйлыктарга көрсөтүү боюнча туруктуу комиссиясынын мүчөсү болуп эсептелем. Демек, ушул милдеттерди аткаруу менен катар "Кыргыз Республикасындагы Өнөктөштүк жөнүндө" мыйзамынын аткарылышына жакындан катышуу аркылуу облусубуздун социалдык-экономикалык өнүгүүсүнө кол кабыш кылып жатам десем болот. Ошону менен бирге эле аймактагы

эмгекчилердин, анын ичинде профсоюз мүчөлөрүнүн укуктарын, кызыкчылыктарын коргоого белгилүү деңгээлде таасир көрсөтүп келе жатам. Мындан тышкары биздин аймакта билимдүү, бай тажрыйбага ээ, профсоюз ишине чыныгы берилген тармактык уюмдардын жетекчилери, аппарат кызматкерлери көп. Өзүбүздүн материалдык-техникалык базабыз бекем, баарын чечүүчү финансылык абалыбыз да жаман эмес. Ишибизди мамлекеттик бийлик, өз алдынча башкаруу органдары менен мыйзамга ылайык өз мөөнөтүндө макулдашууларды түзүү, мекеме-ишкана жетекчилери менен жамааттык келишимдерди түзүү аркылуу өз милдеттерибизди өз деңгээлинде болбосо дагы жүзөгө ашырып келе жатабыз. Мындан ары ишибизди алда канча активдештирүүбүз керек деп эсептейм.

-Эл арасында профсоюз эмгекчилердин эс алуусун уюштуруучу уюм катары кеңири белгилүү. Бул жаатта жумуш жүрүп жатабы?

-Туура айтасыз, чындыгында көпчүлүк жаран профсоюзду эс алуу жайларына жолдомо берүүчү уюм катары гана эсептешет. Бирок, иш жүзүндө бул милдет профсоюздардын көп кырдуу ишинин бир гана бөлүгү экенин баса белгилеп өткүм келет. Сиздерге белгилүү болгондой, союз ыдыраганга чейин өлкөбүздө эмгекчилердин эс алуучу жайлары, курорт-санаториялар бардык эле министрликтерде, ведомстволордо бар эмес беле. Алардын баары тең менчиктештирилип сатылып кеткендигин жакшы билесиздер. Азыркы учурда жалпы элге таандык эс алуу жайлары, балдардын эс алуу борборлору профсоюздун кармагында сакталып калган. Ошондуктан, Кыргыз Өкмөтү менен федерациянын ортосундагы түзүлгөн башкы макулдашуусунун негизинде эс

алууну уюштуруу бизге жүктөлгөн. Бул жерде да калк арасында профсоюздар жөнүндө терс пикирлер айтылып жүргөнүнө күбөбүз. Маселен, Кыргыз Өкмөтү жыл сайын эмгекчилерди эс алдырууга социалдык фонд аркылуу 280 млн. сом каражат болот. Бул сумма профсоюздун кармагындагы эс алуучу жайларынын сыйымдуулугунун 23 пайызын гана жаба алат, калган 70 пайыз орундар каалоочуларга түз сатуу жолу менен ишке ашырылат. Ошондуктан, бизди жолдомо сатып жатышат деп негизсиз күнөөлөп жүрүшөт. Бул туура эмес. Биздин облус 2018-жылы эс алуучу жайларына 929 жаранды жөнөтүп эс алдырдык. Кимдин кайсы маалда кай жерде эс алганы тууралуу жылдын ар бир чейрегинде федерациянын атайын сайты аркылуу маалымат жарыялап турабыз. Жолдомо берүү Өкмөт тарабынан бекитилген тартип эрежелер боюнча гана ишке ашырыларын өзгөчө белгилеп кетким келет. Ошол эле тартипте өспүрүмдөрдү эс алдыруу жүргүзүлөт. Биз облус боюнча жылына 2500гө чейинки баланы эс алдырууга мүмкүнчүлүгүбүз бар, аны так аткарып жатабыз.

-Тилекке каршы, жарандардын 60-70 пайызы эмгек келишими жок иштеп, эмгек мыйзамдарын одоно бузуп, жумуштан бошогон же болбосо эмгек акысын алалбай жүргөндөр көп кездешет. Кыргызстан профсоюздар федерациясы жумушчулардын укугун коргоо жаатында да иш алып барасыздарбы?

-Ооба, сиз биздин өлкөдө орун алып жаткан өзгөчө көйгөйдү козгоп жатасыз. Сиз айткан өкүнүчтөргө мен толугу менен кошулам. Чынында эле бардык тармактарда көмүскө экономиканын бар экени бийлик тарабынан деле ачык айтылып жүрбөйбү. Өндүрүүчү, кызмат көрсөтүүчү субъекттердин басымдуу бөлүгү жеке менчик болгондуктан, алар

профсоюз уюмун түзүүгө кызыкдар эмес, караманча каршы. Биздин жобобуз боюнча профсоюз уюму жок объекттерге таасир көрсөтүүгө укугубуз жок. Анын негизинде эмгекчилердин бузулуп жаткан укугун коргой албай келе жатабыз. Бул маселе менен мамлекеттик тийиштүү органдар алек болуп, кемчиликтерди четтетүүлөрү керек.

- Элетте фельдшердик-акушердик пункттун башчылыгынан эмгек жолуңуз башталып, ветварч, райкомдун, инструктору, обкомдун биринчи катчысынын жардамчысы, райсоветтин төрагасы, Алай районунун акими болуп тепкичтен, тепкичке көтөрүлүп, бардык баскычты басып өтүптүрсүз. Тажрыйба ойдун үзүрү, ой аракеттин үзүрү эмеспи. Тажрыйба сизди кантип такшалтты?

-Туура айтасыз, мен турмуш жолумду кесибим боюнча айылдык фельдшер болуп иштөө менен баштаган элем.

Жалпы эмгек стажым окуу, армияны эске алганда 50 жылдан ашып кетти. Анын ичинде ар түрдүү комсомолдук, партиялык - советтик, чарбалык, профсоюздук жетекчилик кызматтарда иштегениме 43 жыл болду, 17 жыл партиялык кызматтарда иштедим. Акыркы 23 жыл ичинде профсоюздардын Ош облустук кеңешин жетектеп келе жатам. Өткөн жолунду сан менен белгилеп коюу оңой. Ошол жылдардын ар бир күнүнө саресеп салып, таразалап отуруу өтө эле кыйынга турат.

Бирок, кубануунун да, өкүнүүнүн да эстен кеткис учурлары унутулбайт экен. Эми мен ааламдык цивилизациядан алыс, жадагалса электр жарыгын, радио-теле-видение дегенди көрүп-укпаган Кытай Республикасы менен чектеш алыскы Алайкууда төрөлүп-өсүп, туура турмуш жолуна түшүп калышыма себепкер болушкан ата-энеме түбөлүк карызым! Дээрлик шарты жок жагдайда мага жетишерлик билим берип,

үч диплом алууга жеткирген агай-эжейлериме жана тууган-урук, эли журтума ыраазычылык айтуу менен өмүрүмдүн акырына чейин аларга адал-ак эмгегимди арнайм деген асыл максатым эстен чыкпайт. Анан дагы карапайым колхозчунун баласын тааныш-билиштиги жок, каражат сарпаттап бийик деңгээлге чейин жеткирген "раматылык" партиянын кадрларды окутуу, тандоо-тарбиялоо жана жайгаштыруу боюнча жүргүзгөн түз саясаттын биздин эгемендүүлүк мезгилиндеги кадр саясатына болгон мамилеге салыштырып отуруп нааразы болгонумду жашыра албайм.

- Бүгүнкү күндө Ысык-Көлдөгү уран кенин казууга каршы митинг уюштуруп, «Уранга каршыбыз!» ураанынын алдында соцтармактарда кызуу талкуу жүрүп жатат. Кыргызстандын жараны катары бул маселеге сиз да кайдыгер карабайт чыгарсыз...

-Ысык-Көлдөгү уран кенин казууга каршы митинг уюшурулуп жаткандыгын туура көрөм. Анткени биздин мурда бийликте отурган эл башчыларыбыз кыска ойлуулук менен анча-мынча акча үчүн көлдүктөрдүн эле эмес, жалпы кыргыз -стандыктардын келечегине орду толгус залал келтирүүчү кадамдарга барганы туура эмес болгон. Аны азыркы бийлик туура түшүнүп, кенди иштетүүнү токтоткондугу баарыбызды кубандырып жатат.

- Турмуш, жашоо, мезгил сизди кандай сыноолордон өткөрдү?

Адам баласынын жашоо турмушунда тагдыр аны ар кандай сыноолорго дуушар кылары белгилүү. Баягы алп акын Байдылданын "турмушун эшек араба, туулдун калдың балаага" деген ыр сабы сиздин сурооңузга так жооп бергендей сезилет. Адам баласы өзүнүн турмуш жолунда нечен рахаттуу учурлар менен катар татаал жолдорду басып өтөөрү чын. Андай сыноолордун баарын эле залалсыз өтө албай калган учурларды көп эле көрдүк. Мен да башымдан нечен ирет тагдыр салган сыноолордон оор залалсыз өтүп кеткениме

шүгүрчүлүк келтирем. Ар кандай сыноолордон өтүүгө адамга Кудай берген акыл, бекем эрк, терең билим, тажрыйба жана сабырдуулук жардам берет. Эң башкысы, мындай убакта кошо күйгөн жарың баш болгон үй-бүлөң, жакын санаалаш эл-журтун, сатып кетпеген ишенген досторуң жаныңда болсо бардык жеңиш сен тарапта болоруна терең ишенем.

- Максаттарды ишке ашырууда негизги күч эмнеде?

-Бул жашоодо алдыга максат коюп ага жетүүгө ар бир адам далалаттанат эмеспи. Мен да ошолордун биримин. Өмүрдүн ар бир мерчеминде ар түркүн максаттарды алдыга койгонбуз. Мен өзүм Жараткан колдогон адам окшойм.

- Сиздин баамыңызда Кыргызстан 20 жылдан кийин кандай өзгөрүүгө тушугат? Канткенде күчтүү өлкөнү кура алабыз?

-Менин баамымда, Кыргызстаныбыз 20 жылда өнүккөн өлкөлөрдүн катарына кошулуп калуусуна толук мүмкүнчүлүк бар. Анткени эгемендүүлүк алгандан бери ар кайсы тоонун башын карап, шылуундарга алданып жүрүп, эми акыркы эки жыл ичинде өз жолубузга түшүп баратат окшойбуз деген ниет пайда боло баштады. Эгерде Президентибиз баштаган багытынан тайбаса, эл алдында берген убадаларын аткарууга жетишсе, элибиз арасында ынтымак, биримдик сакталса, "арам тамактарыбыз" азайса, сабырдуураак болуп акты ак, караны кара деп калыс баалаганга көнсөк, ашыра саясатташып кетпегенди үйрөнсөк эле баарыбыз максат тилегибизге жетишебиз деп айтар элем...

«Жетиген» журналы
2018-ж.

АГАЙЫБЫЗ ЖӨНҮНДӨ УЧКАЙ СӨЗ

КООМДУК ДА, МАМЛЕКЕТТИК ДА ИШМЕР

Ак кардуу, аскалуу тоолордун арасында туулуп, аңкыган атыр жыттуу жайлоонун таза абасынан дем алып, мөлтүр тунук булактын суусунан ичип өскөн Алайкуулук жигит Мусаев Тайлакбай Мусаевич бүгүн пайгамбар жашында, совхоздо улук ветврач кызматын аркалаган. Дээринен зээндүү болгон Тайлакбай Мусаевич катардагы колхозчунун үй-бүлөсүндө төрөлгөн, өзү теңдүү курбу-курдаштары менен айылдагы "Кайың-Талаа" (Мамаев Кебек атындагы) орто мектебин бүтүргөн, Жалал-Абаттагы медициналык окуу жайын аяктаган, Советтик Армиянын катарында аскердик кызматты Россиянын Челябинск облусундагы 3442-аскердик бөлүктө фельдшер болуп өтөгөн.

Аскерден келип, эмгек жолун туулуп өскөн айылындагы фельдшердик-акушердик пункттун башчысы болуп иштөөдөн баштаган. Анын өз ишин мыкты билгендиги, жоопкерчиликти сезгендиги жана уюштуруучулугу эске алынып, партия тарабынан комсомолдук ишке чакырылган.

1971-1974-жылдары Сагындык атындагы колхоздун комсомолдук комитетинин секретары, Кыргызстан ЛКЖСтин Совет райондук комитетинде инструктор жана уюштуруу бөлүмүнүн башчысы кызматтарында иштеген. Комсомолдук иштерде көп нерсени билип, комсомолдун жана партиянын тапшырмаларын кынтыксыз аткарып, турмуштук бай тажрыйбага ээ болгон Тайлакбай Мусаевичтин жүрөгүнүн түпкүрүндө орун алган жогорку билим алуу максаты да ишке ашты.

1974-жылы Фрунзедеги Скрябин атындагы Айыл чарба институтунун ветеринардык факультетине окууга өтүп, аны 1979-жылы артыкчылык диплому менен бүтүрүп, ветеринардык врач адистигине ээ болгон. Ошол эле жылы өзү окутан факультетте улук лаборант болуп иштеген.

Дээрлик он жыл бою партиялык кызматтарда, тактап айтканда Кыргызстан Компартиясынын Өзгөн райкомунун инструктору, уюштуруу бөлүмүнүн башчысы, Кыргызстан Компартиясынын Ош обкомунун инструктору, обкомдун биринчи секретарынын жардамчысы, Кыргызстан Компартиясынын Совет райкомунун экинчи секретары, Кыргызстан Компартиясынын Борбордук Комитетинин инструктору, Кыргызстан Компартиясынын Ош обкомунун агрардык бөлүмүнүн башчысы, Кыргызстан Компартиясынын Совет райкомунун биринчи секретары болуп эмгектенген.

Тайлакбай Мусаевич 1987-1989-жылдары Ташкенттеги партиялык жогорку мектепте окуп, аны партиялык жана советтик курулуш адистиктери боюнча бүтүргөн.

Чарбалык, комсомолдук, партиялык иштердин бай тажрыйбасына ээ болгон Тайлакбай Мусаевич кызматтык башка тепкичтерде да иштеп, өзүнүн кыргыздын мыкты кадрларынын бири экендигин иш жүзүндө көрсөтө алды. 1990-жылы эл депутаттарынын Кара-Кулжа райондук Советинин төрагалыгына шайланган, Ош областтык "Агропром" бирикмесинин начальнигинин биринчи орун басары, 1995-1997-жылдары Алай районунун мамлекеттик администрациясынын башчысы-аким болгон. 1997-жылдан бери профсоздардын Ош областтык Советинин төрагасы кызматында иштеп келатат. Ал Абсамат Масалиевдин, Ренат Кулматовдордун тарбиясын алган.

Кызматка байланыштуу делегациянын курамында жана иш сапар боюнча бир нече чет мамлекеттерде болгон. Айылдык, райондук, областтык кеңештердин депутаттыгына шайланган, "Кыргыз Республикасынын саламаттыкты сактоо-сунун мыктысы" төш белгиси, Кыргыз Республикасынын Ардак грамотасы, юбилейлик бир нече медалдар менен сыйланган, бактылуу үй-бүлөнүн башчысы.

Тайлакбай Мусаевич Алайкуулук Сооронбай Жусуев, Абыт Ибраимов, Акун Токтосартов, Курманаалы Матикеев сыяктуу белгилүү инсандардын катарында турат. Тайлакбай агабыз тууралуу айтылчу сөз али алдыда. Анын басып өткөн жолу тууралуу китеп жазуу керек. Ал ошого татыктуу. Алтымыш жаш курагыңыз кут болсун, урматтуу Тайлакбай Мусаевич!

А. Нурдинов, Ж. Мамиев
«Ош жаңырыгы» газетасы
23.05.2009.

ТАЙЛАКБАЙДЫН БИЙИК АШУУЛАРЫ

«Тегеретме» жол менен өз элин өзү тоношкон райондогу чарбалар менен чакан ишканалардын жетекчилерин өз элине кызмат кылууга багыттады.

Акимчиликтин эшик-төрүн акмалашып, күн сайын, күн алыс митинг, күтүүсүз толкундоолорго чыгуучулардын наарызычылыктарын жеринде чечүүгө жетишти. Бардык айыл өкмөттөрүндө, эл жыш отурукташкан айылдарда байма-бай болуп, эл менен бетме-бет, оозмо-ооз сүйлөшүп, эң зарыл маселелердин баарын жалпы элдин, айылдын тургундарынын катышуусунда туура чече баштады. Элдин жергиликтүү айыл өкмөтүнө болгон ишенимдерин арттырууга көзөмөл жүргүздү. Өз тагдырын өздөрү менен ишендирип турду. Тайлакбай райондун калкынын президентибииздин жер реформасын туура өздөштүрүүгө өзгөчө маани берди. Башаламандык менен туш келди талкаланган маданий тейлөө тармактарынын сатылып кеткендеринин жолун бууп, мыйзамсыз сатылган мончолорду, клубдарды, балдар бакчаларын, тейлөө үйлөрүн ишке киргизди. Менчигине басып алып, мыйзамдуу төлөмдөрүн төлөбөй жүргөндөрдү тартипке чакырды, эл үчүн кызмат кылуу милдеттерин такташтырды. Башаламандыктарды бир тартипке келтиргенден кийин гана райондун социалдык, маданий-экономикалык, келечек милдеттерин аныктоонун аракетинде жүрдү.

Райондун борборунда мусулманчылыктын парзын аткарууну типтүү мечитти жалпы элдин колдоосу, каржы жыйноосу менен кызыл кирпичтерди жолдун татаалдыгына, курулуш материалдарынын кымбаттыгына карабай жеткиртип, райондогу бардык мусулманмын деген карылардын, молдолор

менен ажылардын кадырлоосуна ээ болду. Райондук оорукананын үч бөлүмүнө жаңы имарат тургузууга жетишти. Бүлөлү айылында жаңы мектептин, Сары-Моголдо айылдык жаңы оорукананын типтүү имараттары курулуп, азыркы жетишкендиктердин талабындагы жаңы жабдуулар менен камсыздандырууга жетишкен. Ошондой эле Сары-Моголдун ачык көмүр кенин ачтырып, элди арзан жана кубатуу отун менен камсыздандырууга багыт берген. Тайлакбай райондо биринчи жетекчиликте иштеп турганда президентибииз Аскар АКАЕВ эл менен жолугушууга Алай районуна барганда анын кенендигин жана элге ишенгендигин далилдегендигин унута албайбыз. Ал жалпы элди жайык талаада ачык асман алдында президент менен тааныштырып, улуу муундагы жана жаңыдан жетекчиликке такшалып, жаткан жаштар менен президентибииздин бетме-бет сүйлөшүүлөрүнө, суроо-жооп кайтарууларына, элдин көкүрөгүн өйүгөн кандай маселелер бар экендигин өздөрүнөн угууга шарт түзгөндүгүн теле тасмадан көрүп, Кара-Кулжалык туугандары абдан ыраазы болгонбуз. Жолдорду бууган кызыл шапкелерсиз, кызыл лента тагынган коргоочуларсыз эле президентибииз да, аны коштогон жетекчилер да элдин эң жакыр катмарларынын чечилбей жаткан маселелерин жеринде чечүүгө, өкмөткө тийиштүүлөрүн өкмөткө табыштоо, облгубернаторго тийиштүүсүн алар чечүүгө багыт берилген. Мындан жаш жана жигердүү жетекчинин элдин үнүн угуп, элдин таламында ишти жүргүзүп жаткандыгын эл өздөрү көрүп, өз иштериндеги жетишкендик менен чечүүнү талап кылган иштерди борборго шылтоолобой өздөрү чечиш керектигин даана сезишпеди беле?

Тайлакбай Алай районунда эл менен эл, журт менен журт, жуурулуп эл тагдырын чечүүнүн аракетинде тажрыйба

жыйноо менен ак ниеттүү эмгектенгендигин ал иштеген учурда бүткөрүлгөн жаңы курулуштардан, эң негизгиси мусулманчылыктын парзын өтөөчү мечиттен, эл-журтка ак ниет мамиле кылгандыгынан калк эскерер. Алай менен Алайкунун айырмачылыгы жок экендигин ошол райондо иштеп жүргөндө жакшы билген. Анткени, Алайкуда да, Алайда да, ачык жол менен казып алууда көмүр кени, жер астында «мени пайдалансаңар өмүр бою кор болбойсуңар» деп жашынып жаткан алтын кени арбын. Аны иштетүүчү ишкерлер чыгышы зарыл. Эли эмгекчил, сыйкор, сөзгө бек, табиятты урматтап, жер-сууну иштете билишсе бүткүл дүйнөгө даңазалана турган дөөлөттөр сырдуу тоолордо катылып жатат.

Алай районунда эки жарым жыл иштеген соң 1997-жылдын март айында Ош областтык кесиптик профсоюз жылдын март айында Ош областтык кесиптик профсоюз кеңешинин төрагалыгына шайланган. Ал өзү башкарган кеңештин эң негизги багыты – эмгекчилердин мыйзамдуу укуктарын коргоо жана туруктуу иш менен камсыз кылууга багыт берүү экендигин жакшы билет. Азыркы учурда чарбалар менен мекемелердин баары жоюлуп, туруктуу кызмат менен узак жылдар боюу иштегендердин кээ бирлери пенсияга чыгаар алдында негизсиз кыскартууларга тушугуп жатышкандыгын сезгени жүрөгү таза жетекчинин кимисин болбосун ойлондурбай койбойт. Тайлакбай дал мына ошого окшогондордун таламын коргоодо чечкиндүүлүк менен иш жүргүзүүдө. Мында ал башкарган кеңештин эмгекчилердин, мыйзамдуу укуктарын коргоодо кесиптик кошундардын кеңешинин эки бөлүмүнүн укуктук билимдүү эки адистери, тагыраак айтканда эмгекчилердин социалдык-экономикалык кызыкчылыгын коргоо бөлүмү, ошондой эле эмгектик -

техникалык, инспекция кызматкерлерин алып барышууда. Эң орчундуу маселелер ушул эки бөлүмдүн жетекчилеринин талдоолорунан текшерүү жыйынтыктарынан кийин акыркы чечимге келет. Ал эми талаш-тартыш маселелер бул адистерге келишпестиктерди туудурганда кесиптик кошундун жетекчилигинде иштеген мезгилде кызматтарынан негизсиз бошогондордун көпчүлүгү кат аркылуу арыз даттануулар менен кайрылышкандар. Тагыраак айтканда өткөн жылы жана үстүбүздөгү жылдын алты айында 42 кесип ээлеринен жазуу жүзүндө даттануулар түшкөн. Булардын ичинен туура эмес бошотулгандыгы жана негизи жок кыскартууларга тушуккандыктары боюнча 20 арыз берилген. Мындан 10 арыз ээсинин дооматы жеринде текшерилип, иштери оң чечилген.

Өзгөчө Ош шаарындагы «Машзавод» акционердик коомунун жумушчусу Б. Жумалиевдин коомдун жетекчилери тарабынан туура эмес иштен бошотулгандыгы аныкталып, кесиптик кошундун укук коргоо бөлүмүнүн чечиминин негизинде өз ишине орноштурулган. Аргасыз бош жүргөн күндөрүнө күнөөлүүлөр тарабынан төлөнүп берилген. Ошондой эле Ноокат районунун Көк-Жар айылдык ооруканасынын мээрбандары А. Ажыматова, С. Дыйканбаева, Б. Акимоваларды оорукананын жетекчилиги мыйзамдык укуктарын бузуу менен негизсиз кыскартылгандыгы далилденип, областтык кесиптик кошундун жетекчилигинин чечими менен кызматтарына орноштурулган. Ал эми Араван районунун борбордук ооруканасынын жетекчилиги мээрбан Артыковага бала төрөө отпусказынан кайтканда өз иш ордун бербегендиги боюнча арызы да жеринде текшерилип, даттануучунун пайдасына чечилген. Мындай мисалдарды талдай берсе Тайлакбайдын башкарган кеңештеринде аябай арбын. Ал ар

жыйноо менен ак ниеттүү эмгектенгендигин ал иштеген учурда бүткөрүлгөн жаңы курулуштардан, эң негизгиси мусулманчылыктын парзын өтөөчү мечиттен, эл-журтка ак ниет мамиле кылгандыгынан калк эскерер. Алай менен Алайкунун айырмачылыгы жок экендигин ошол райондо иштеп жүргөндө жакшы билген. Анткени, Алайкуда да, Алайда да, ачык жол менен казып алууда көмүр кени, жер астында «мени пайдалансаңар өмүр бою кор болбойсуңар» деп жашынып жаткан алтын кени арбын. Аны иштетүүчү ишкерлер чыгышы зарыл. Эли эмгекчил, сыйкор, сөзгө бек, табиятты урматтап, жер-сууну иштете билишсе бүткүл дүйнөгө даңазалана турган дөөлөттөр сырдуу тоолордо катылып жатат.

Алай районунда эки жарым жыл иштеген соң 1997-жылдын март айында Ош областтык кесиптик профсоюз жылдын март айында Ош областтык кесиптик профсоюз кеңешинин төрагалыгына шайланган. Ал өзү башкарган кеңештин эң негизги багыты – эмгекчилердин мыйзамдуу укуктарын коргоо жана туруктуу иш менен камсыз кылууга багыт берүү экендигин жакшы билет. Азыркы учурда чарбалар менен мекемелердин баары жоюлуп, туруктуу кызмат менен узак жылдар боюу иштегендердин кээ бирлери пенсияга чыгаар алдында негизсиз кыскартууларга тушугуп жатышкандыгын сезгени жүрөгү таза жетекчинин кимисин болбосун ойлондурбай койбойт. Тайлакбай дал мына ошого окшогондордун таламын коргоодо чечкиндүүлүк менен иш жүргүзүүдө. Мында ал башкарган кеңештин эмгекчилердин, мыйзамдуу укуктарын коргоодо кесиптик кошундардын кеңешинин эки бөлүмүнүн укуктук билимдүү эки адистери, тагыраак айтканда эмгекчилердин социалдык-экономикалык кызыкчылыгын коргоо бөлүмү, ошондой эле эмгектик -

техникалык, инспекция кызматкерлерин алып барышууда. Эң орчундуу маселелер ушул эки бөлүмдүн жетекчилеринин талдоолорунан текшерүү жыйынтыктарынан кийин акыркы чечимге келет. Ал эми талаш-тартыш маселелер бул адистерге келишпестиктерди туудурганда кесиптик кошундун жетекчилигинде иштеген мезгилде кызматтарынан негизсиз бошогондордун көпчүлүгү кат аркылуу арыз даттануулар менен кайрылышкандар. Тагыраак айтканда өткөн жылы жана үстүбүздөгү жылдын алты айында 42 кесип ээлеринен жазуу жүзүндө даттануулар түшкөн. Булардын ичинен туура эмес бошотулгандыгы жана негизи жок кыскартууларга тушуккандыктары боюнча 20 арыз берилген. Мындан 10 арыз ээсинин дооматы жеринде текшерилип, иштери оң чечилген.

Өзгөчө Ош шаарындагы «Машзавод» акционердик коомунун жумушчусу Б. Жумалиевдин коомдун жетекчилери тарабынан туура эмес иштен бошотулгандыгы аныкталып, кесиптик кошундун укук коргоо бөлүмүнүн чечиминин негизинде өз ишине орноштурулган. Аргасыз бош жүргөн күндөрүнө күнөөлүүлөр тарабынан төлөнүп берилген. Ошондой эле Ноокат районунун Көк-Жар айылдык ооруканасынын мээрбандары А. Ажыматова, С. Дыйканбаева, Б. Акимоваларды оорукананын жетекчилиги мыйзамдык укуктарын бузуу менен негизсиз кыскартылгандыгы далилденип, областтык кесиптик кошундун жетекчилигинин чечими менен кызматтарына орноштурулган. Ал эми Араван районунун борбордук ооруканасынын жетекчилиги мээрбан Артыковага бала төрөө отпусчасынан кайтканда өз иш ордун бербегендиги боюнча арызы да жеринде текшерилип, даттануучунун пайдасына чечилген. Мындай мисалдарды талдай берсе Тайлакбайдын башкарган кеңештеринде аябай арбын. Ал ар

бир инсандын талабынын коргоочусу экендигин ушундан сезүүгө болот.

Азыркы кезде Тайлакбай башкарган областтык кесиптик кошундун жалпы мүчөсү 345 миңден ашты. Алардын бардыгынын тагдыры үчүн камкордук көрүүдө изденүү менен иш жүргүзүүдө. Тайлакбайдын ишине көмөктөш болгон кесиптик кошундун мыктыларынын мыктылары арбын. Мында айрыкча райондук деңгээлде узак жылдардан бери иштеп келаткан, эл арасында зор кадыр-сыйга татыган агро өнөр жай кызматкерлеринин Араван райондук кесиптик кеңешинин төрагасы Насиридинов Рафик Ахаджанович, элге билим берүү кызматкерлеринин Өзгөн райондук кесиптик кеңештин төрайымы Примбердиева Галина Примбердиевна, кесиптик кызматкерлердин Кара-Суу райондук кеңешинин төрайымы Турдукулова Анаркан Өмүрзаковна жана башкалар бар. Алар областтык кесиптик кошундун ар кандай маселелерин колдоого алуу менен эмгекчилердин тагдыр – туруктуу кесиптик иштери менен козутууларга, ар кандай мыйзам бузуучулуктар менен кыскартууларга тушукпоолору үчүн кам көрүүгө аракеттенип, жатышат.

Азыркы өткөөл жана оор мезгилде областтык профсоюздук кеңештин эң негизги милдети – бул айлык акыларды, пенсия-пособияларды кечиктирбей бердирүү, эмгекчилерге иштеген иштеринде ыңгайлуу жакшы шарт түзүү, эмгектик эс алууларын маданияттуу өткөрүүлөрүнө шарт түзүү, эс алуучу жайларга жана балдардын эс алуу лагерлерине жолдомолорду берүү, ошондой эле ар бир эмгекчини иш орундары менен камсыз кылуунун камында изденип иштеп жатышат. Айылдын тургундарына мамлекет жана коомдук фонддор берип жаткан аманаттарды алууга жардамдашууда. Эң негизгиси эмгекчи-

лердин психологиялык жашоо ыңгайындагы бири-бирине ишенбөөчүлүктөрүн жоюунун аракетинде ар бир инсан улуучкүчүгө кайрымдуу, боорукер, камкор болууларына багыттоодо. Эмгек – ар бир адамдын эртеңки үмүттүү жашоосу экендигине шыктандыруу. Эмгектенбегендер – сөзсүз ачка каларын туюнтуруу башкы максаттары болуп калды.

Облустун бардык райондорунда эмгекчилердин жана өспүрүм жаштардын көңүлдүү эс алууларын уюштурууга биринчи маани берилип жатат. Өткөн жылы эс алуучуларга 6 миллион 400 миң сом сарптаган. Үстүбүздөгү жылы да эмгекчилердин курорт-санаторияларда, эс алуу жайларында эс алууларына 4 миллион 600 миң сом жумшоо каралган. Ал эми өспүрүм балдардын жалпы эс алууларына бир миллион 700 миң сом жумшалган. Анын ичинен тоголок жетим балдардын акысыз эс аларына 300 миң сом чегерүүнү караган. Тайлакбай өткөн жылы Кара-Кулжа районундагы балдардын эс алуу лагерине 27 миң сом берген, азыркы жайкы эс алуулары үчүн 35 миң сом бөлүп берип, өз туугандарын кубандырды, балдар маданияттуу эс алууда.

Тайлакбай МУСАЕВ областтык кесиптик кеңешинде жетекчи кызматта иш менен, областтык жана райондук аймактарда өткөргөн ар кандай каржы жыйноо жардамдашууларына активдүү катышуу менен салымдарын такай кошупкеле жатат. Тактап айтканда үстүбүздөгү жылдын май айында өзү туулуп өскөн, Кызыл-Жар, айылындагы Сагындык атындагы орто мектебинде өткөрүлгөн мектепти колдоо жыйынында өз каражатынан 4 миң 500 сом жардам көрсөткөн. Мындай ачык колдуулук Тайлакбайдын каны менен дээринде кошо жашап келет. Айылда окуп жүргөн китеп-дептери жок классташтарына өзүндө болгон китеп-дептерлерин, калем

саптарын кармата берчү экен. Кара-Кулжа районунда партиянын райкомунун экинчи, биринчи катчысы, райондук кеңештин төрөгасы болуп турганда жогорку окуу жайларына мектепти эң мыкты бүткөн балдарын окута албаган бир топ ата-энелерге жакындан жардам берген. Алардын басымдуулары жогорку билимге ээ болуп, Тайлакбайдай ак ниет жетекчилик кызматтарда иштеп жүрүшөт. Кара-Кулжа районунун 60 жылдык мааракесинде да райондон тышкары райшаарларда, жогорку кызматтарда иштешкен, жердештердин жолугушуусунда элден калбай жеке салымдарын кошуп келет. Коомдун да, мамлекеттин да ишмери.

Коммунисттик партиянын дымыгуу жана солгундоо жылдарында И.В. СТАЛИНдин: «Кадрлар баарын чечет» деген ураан кебин төштөрүнө партбилет салган парткатчылар, тарыхчы-жетекчилер, кудайдын куранындай урматтап келишкенин таналбайбыз. Кыргыздын залкар акыны, акындардын акыны, төкмөлөрдүн төрөсү, классик Барпынын

«Кекчиликтин жайыты,

Белде болот турбайбы.

Кеңештүү кептин баарысы,

Элде болот турбайбы.

Бүт береке тирилик,

Жерде болот турбайбы» дегендей райондук гезиттин чакан жамаатынын анча-мынча кеңештеринде он эки жарым жыл редакцияны жетектеген тарыхчы ИСМАНОВ Абдырасул жана башкалар районубуздан чыккан партжетекчилердин кимисин кайда биринчи катчылык бекитишээрин көп божомол кылышаар эле.

1980-жылы Кара-Кулжа районуна Акимбаев Орозбек райондук аткаруу комитетинин төрагасы болуп келгенде району-

буздан чыккан үчүнчүбү; бешинчиби тың кадыр дешкендерин жакшы билем. Бирок, ал бир жылга жетпеген мезгил ичинде Ош обкомуна которулуп кеткен. Анан районубуздун беш-алты кулундарынын Ош обкомунда, Кыргызстан Компартиясынын Борбордук Комитетинде жооптуу кызматтарында иштеп жаткандарынын жогорку бийликтегилер менен кандайча, кимдер аркылуу байланыштары бар экендиктерин да сайдын ташындай шыгыратып, калышчу. Мен алар менен байланыш жогунан жакшы талдай алчу эмесмин. Өз оозунан бетме-бет сүйлөшпөгөндөн бөөдө айыптуу болгум келчү эмес. 1985-1987-жылдарда Ош обкомпартиясынын уюштуруу жана айыл чарба бөлүмдөрүндө иштеп жатышкан биздин райондун жаштарынан үч-төртөө бар эле. Ошолордон айрыкча Чалма, Сары-Булак айылынан чыккандарды узак кеп кылышып, Тайлакбайды оозго деле алышчу эмес. 1985-жылы Талайбай МУСАЕВ районго партиянын райкомунун экинчи катчысы болуп келген. Бул жарым жыл бир жыл мурда божомолдогон «көзү ачык бакшыларды» жаңылдырган жаңылык болду.

«Бала жашыраак экен, өздөн чыккан жаттар, өзөктөн чыккан өрттөрдүн капканына түшүп калаар бекен» дешкендер чыгышты. Тайлакбай ээрге оңтойлуу, тың олтурган. Кабыл алуусуна даттанып, киргендердин кимисинин болсо да өтүнүч-суранычтарын тез чечип, турган. Бир да чарба жетекчисинин, башкы адистеринин ага нааразылангандарын билген эмеспиз. Айыл чарба тармагынын кайсы гана маселелерин партиялык жыйында, кеңешмеде, пленумда карабасын ар бир маселени жеринде туура кароого, ашкере катуу кысымчылыктарга алууга жол бербөөгө, чарба жетекчилерин эркин иштөөгө багыт берген. Бирөөнүн артынан жөнү жок кутумчулукка баргандар менен таптакыр келишкен эмес. Эки жыл экинчи

катчы болуп иштеп тургандан кийин Кыргызстан Компартиясынын Борбордук Комитетинин жооптуу кызматка чакырылган. Республикабыздын чек аралуу районунун карапайым жумушчусу Маматаев Муса аксакал уулунун эл ичинен чыккан жаш жана жигердүү жетекчилик жооптуу кызматка жеткендигине жетине албай сексен жашка караган курагында: «Кудай деген чын эле бар экен, өмүрү бийлик менен, эл башкаруу деген менен ишим жок менин эрке уулум Тайлагым республикалык жооптуу ишке өткөнүн көрүп калдым, эми көзүм өтсө да арманым жок» деп ал-абалын сурап кирген колу-коңшулары аманатын айтып жүрүп, жарык аалам менен кош айтышып кетти...

Республиканын борбордук Комитетинде эки жыл иштеп такшалгандан көп өтпөй Ош обкомпартиясынын айыл чарба бөлүмүн башкарууга жиберилишти. Эми районубуздун аттуу-баштуу божомолчуларынын жомогу чайханада да, эл топтолгон жыйындарда да, той-аштарда да мурдагыдан арбыныраак айтылып, жаш жетекчилерден Тайлакбайды да эсине алгандар жазда ачылган байчечекейдей жайнап баштады.

Токсонунчу жылдын кеч күзүндө Кара-Кулжа районунда партконференцияга делегаттар да атаандашуучулук менен тандалып, жаагын жанган куру чечендер, кептин кемтигин кетирбегендер делегаттыкка шайланышты, райондо биринчи катчынын кызматын ээлөөгө атаандашуучулук күч алды. Анан биринчи жетекчиликке районубуздун тарыхында Тайлакбай МУСАЕВди Ош обкомунан издетип таптырып, суранып жатып, ошол токсонунчу жылдын кеч күзүндө атаандаштыкка коюлган, Канатбекти колдошпой делегаттар Тайлакбайды бир добуштан тандашып, биринчи катчыга шайлашкан, эки-үч

жылдан бери гүүлдөгөн ызы-чуулар жамгыр басылгандай тып басылган.

Арадан бир жыл өтпөй бийлик Жогорку Кеңешке өткөндүктөн партиялык иш райондук кеңештин жетекчилигине өтөт. Ошондо кайрадан партжыйындын делегаттары Тайлакбай МУСАЕВди райондук кеңештин төрагасына, Болотбек БҮРГӨБАЕВди партиянын райкомунун биринчи катчылыгына шайлашкан. Тайлактын жетекчилик ишмердүүлүгү ошол бир жылда элге даана байкалган. Тактап айтканда, борбордук көчөлөрдүн дээрлик бардыгы кеңейтилип, бетон арыктар жаткырылган, үгүт-насаат, үйлөрү, маданий тейлөө тармактары калкка кызмат кыла баштаган. Чарбалардын Жаманкулов иштеген мезгилдеги жетишпестиктерин калыбына, келтирүүгө маани берилген. Чарбалардагы кошуп жазуулардын беттери ачыкка чыккан. Колхоздордогу кой короолордо койдун коргоолу гана болуп, малдын башы дээрлик жоктуктары аныкталып, күнөөлүүлөрдү жоопко тартууга багыт берген. Ошол токсон биринчи жылдын кеч күзүндө «Кыргыз республикасынын эмгек сиңирген артиси», обончу жана аткаруучу, композитор кыргыздын чыгаан ырчысы махабатты даңазалап өткөн Рыспай АБДЫКАДЫРОВдун 50 жылдык салтанаты районубузда гана эмес, областа, республикада жогорку уюшкандыкта, таасирдүү жана даңазалуу өткөн. Тайлакбайдын түздөн-түз көзөмөлү менен районубуздун борборунда, чыгаан композитор обончунун туулган айлында мааракелер өткөрүлүп бүт республиканын обончу аткаруучулары ушунчалык сыймыктануу менен катытышкан. Ал салтанат областтык, республикалык теле-радио комитеттери тарабынан тасмага тартылып, өз негизиндеобончуну эскерген тасмалар, теле берүүлөр

көрсөтүлүп келаткандыгын жакшы билебиз. Ошондо тасмага түшпөгөн райондо да адамдар аз эле калса керек.

Кара-Кулжа районунда эки жыл иштегенден көп өтпөй республикабызда президенттик бийлик киргизилип райондо башкаруу акимчиликке өткөндө элдеги чынчылдыкка, өздөн чыккан өрттөргө, өзөктөн жуккан дарттарга кабылбаспы. 1992-жылы Ош областтык айыл чарба башкармалыгы кызматын которуп кетет. Анда азыраак иштеп тургандан кийин президент Аскар АКАЕВдин указы менен Алай районду мамлекеттик администрациясынын башчысы болгон. Тайлакбайдын жетекчилик иши алыскы райондо иштеп калганда жаңы тажрыйбалар менен толукталган. Ал жетекчиликке барган Алай районунда ошол мезгилде абал оор болгон. Элдин көбү жумушсуз, пенсия-пособиялары, бюджеттик кызматкердин айлык акылары алты айлап берилбей калгандыгын сезип, эң биринчилердин ушул оор шартты жеңилдетүүнүн үстүндө областтык, республикалык бийлик жетекчилери менен иштешүүгө аракеттенип, райондун каржысы жоктугун эске алуу менен Өзбекстан, Казакстан, коңшулаш райондордун жетекчилери менен тил табышып, товарларды калкка арзан алмаштыруунучечкен.

Ал дээринде чыгармачыл инсандарды колдоого айрыкча маани берет. Китептерин чыгараалбаган, обон-күүлөрүн алтын фондуна жаздырылбагандардын көпчүлүгүнө колунан кели-шинче көмөгүн берип келе жатат. Өзгөчө Рыспай АБДЫКАДЫРОВдун инсандык касиетин бир гана Тайлакбай туура аңдагандыгын сөз башында айтканбыз.

Азыркы мезгилде президентибиздин жарлыгына таанып үстүбүздөгү жылды «Элети көтөрүү жылы» – деп жарыялангандыгынан айыл калкынын жакыр катмарын колдоого

колунан келишинче жардамдарын берүүдө. Айыл турмушун көтөрүү үчүн айылдаштарына байма-бай каттап чакан ишканаларды, фермерчиликти, жерди иштетүүнү жакшыртуулар боюнча баалуу сунуш-кеңештерин айтып турат. Айыл калкы – молчулуктун булагы экендигин тарых танбайт. Айылга жыл бою иштей турган тери иштетүүчү, килем согуучу, калпак тигүүчү, жыгач иштетүүчү, колбаса даярдоочу, цехтерди куруу милдет экендигин түшүндүрөт. Эмне үчүн токой байлыктарынан мөмөлөрүн кургатып, чет өлкөгө экспорттоого болбосун, эмнеге этти жыл бою катырып сатууга, чыгарбайбыз? Буга байлыгы көп ишкерлер кызыгуулары жетишпей жатат деген асыл ойлорун ортого салды. Тайлакбай Мусаев менен болгон кызыктуу кепте жетекчи кызматта иштөөдө кимдердин таасири зор болгондугун сураганыбызда мындай баяндады:

- Мен сыймыктанган жетекчилер айрыкча Вагинур Талипович Талипов болгон. Анткени, ал 1979-жылы Өзгөн райондук комитетинде биринчи катчы экен. Мени «Яссы» совхозунда ветврачка жөнөтүп, жарым жылга жетип-жетелекте райкомдун уюштуруу бөлүмүнө жооптуу кызматка көтөргөн. Анан обкомдун биринчи катчысы Ринат Сатарович Кулмаматовго өзүнүн уулун тааныштыргандай катуу тапшырган. Ушул эки улуу инсандын колдоосу, көмөктөшүүлөү менен партиялык жооптуу кызматтарга иштөөгө өткөм. Жогорку партиялык окууларды да ушул эки кишинин түздөн-түз көзөмөлдөрү менен бүтүрүп келгенмин. Менин атам, менин бир туугандарым, менин жакындарым бербеген жардамдарды, кеңештерди, ак тилек каалоолорду ушул эки инсан берген. Кайда жүрсөм да өзүнүн каны-жанынан жаралган балсындай колдошкон, сөз кошкон. Анткени, алардын түшүнүгүндө бир

дагы карапайым жумушчунун, болгонунда да, чек ара райондун балдары жогорку партиялык кызматтарда да болгон эмес экен. Баарына колунда бар, жетекчинин балдары жетекчи болушуп, өз элин тоноп жатышкандыгына чыдашпаган. Мени ушул даражага жеткирген Вагинур менен Ренат аксакалдарга ыраазымын, дайыма кабарлашып турамын. Мындай инсандар тирүүчүлүктө өтө аз болушат. Биз андайларды сөзсүз урматтшыбыз милдет. Адамга өлүк дүйнө, байлык тапкандан да, көңүл табуу оор, кыйын болот. Чыгармачыл адамдар жакшы билесиздер «генийди гений гана тааныйт» дегендей мыкты адамдарга мыктылар туш болот. Анын бактысы ошондо, Кыргызда «балыкчы балыкчыны алыстан тааныйт» деген кеп бар. Ошол сыңары аракорлор аракорго тушугат. Мен ушул эки залкарларга тушукканым азыр да сыймыктанам, балдары, неберелеринин алдында аман болушун тилейм.

- Эми Тайлакбай, азыркы өткөөл доордогу жетекчилерден кимдерди урматтайсың?

- Азыркыларданбы? Эми, азыр бир районго, облуска жетекчи болуш мыкты аң сезимди, чыныгы элге күйгөндүктү, элдин келечекте түбөлүктүү иштей турган өндүрүштөрүн өркүндөтүүнү билген ар тараптан жетилген жетекчи болуу зарыл экендигин баарыбыз билебиз. Элдин калың катмарына аралашканда эмне гана кеп-сөздөрдү укпайсың? Ошонун баарын көтөрө билүү, туура чечимге келүү өтө татаал. Жеке бийлөөчүлүккө баргандык такыр болбойт. Азыркы жетекчилерге иштөө оорлошту. Анткени, баары талкаланган. Жыл бою өндүрүмдүү иштей турган ишканалар жок. Элдин жакыр катмарлары кумурскудай жайнайт. Ошолордун бузулган аң-сезимин токтотуунун өзү эрдик. Мына ушундай кезде

батылдык менен тартынбай иштеп жатышкан облгубернатор Амангелди Мурсадыкович МУРАЛИЕВди, облкеңештин төрагасы Абдышүкүр ИСАБАЕВди абдан катуу урматтайм. Анткени бул эки жетекчи эң бир талапчыл, ар бир инсандын ички толгонууларын айттырбай жат билген акылгөй инсандар. Сен бир жериң катуу ооруп, эмканага келгенде дартынды чет элдик аппараттарга салып, жүз алакетке түшүп, анализге алган рентгелог дарыгерлер сыяктуу бул эки жетекчи кабыл алуусуна кирген ар бир чоң-кичине уюмдардын жетекчилеринин, ар бир даттануучулардын ички толгонууларын көз караштарынан, каш-кабактарынын ачык-жабыктыгынан жаздемдебей сезип турушат. Бир эле кептен жаңылыштык кетирсең өз шорун, экинчи алардын ишенимине киралбай каласың. Алар дайыма чечкиндүү, талапчыл, керек учурда боорукер. ушундй жетекчилер эл ичиндеги бир ай, үч ай, жарым жыл, бир жыл мурда тиги тигиндей, бул мындай ишке өтөт имиштерге жер тыңшаар Маамыттарга, куюн Маамыттарга жол бербейт. Карапайым эл качан бийлик башындагыларды жаманаты кылууга жутунбайт, бийлик эңсеген, байлыктарын батыралбаган аппаратындагы чиновниктер, келемиштер чокчолой «баатырлар» аркылуу кеп уланаарын жакшы билишет.

Ошондой эле райондук жетекчилерден да мен сыймыктангандар, оголе көп. Баарын айтпай бирин айтсам айрыкча А. Анарботоев, Б. Жумабеков, А. Карашов жана башкаларды өтө кадырлайм. Бул инсандар өздөрү жетекчилик кылышкан райондун калкынын социалдык маданий экономикалык абалынын эң жакшы жолго коюлушу үчүн жигерденип иштеп жатышат. Эл менен дайыма дил табышууда. Аппараттарындагы келечегинен үмүттөндүргөн жаш кадрларды тарбиялоого да өзгөчө мамиле кылышат. Жеке бийлөөчүлүк

өнөкөттөрдөн алыс турушат. Ишти дайыма коллегиялуу чечишүүдө. Быйылкы жылды президентибиз «Элетти көтөрүү» жылы жарыялангандан айыл калкынын жетишсиз катмарларын жоюунун аракетинде айылдарда чакан ишкердиктерди өркүндөтүүгө өзгөчө камкордуктарды көрүшүүдө.

Тайлакбайдын ар түрдүү жооптуу кызматтарда бай усулдарды топтоо менен эл арасында эмгеги бааланбай калган жок. 1995-жылы «Кыргыз республикасынын саламаттыкты сактоосунун мыктысы» ардак наамы берилген. Манастын миң жылдыгында «Манас» медалы тагылган. Кара-Кулжа, Өзгөн районунун райондук кеңештерине бир нече ирет депутаттыкка, шайланган. 1995-жылы Ош областтык кеңешинин депутатына шайланган. Көп жолу ардак баракчалар менен сыйланган.

Тайлакбайдын үй-бүлөсү чоң. Эки уул, эки кызы бар. Жубайы Мамытова Гүлсүн жогорку билимдүү дарыгер, облооруканада кесиби боюнча иштейт. Тун уулу Турар ветврачтык иште, тун кызы Туйгун Ош Мамлекеттик университетинин чет тили боюнча окутуучусу. Кенже уулу Алмаз менен кызы областтын борборундагы орто мектептерде окуусун улантышууда. Бир тууган эжеси Айчүрөк Алайкуда пенсионер, очор-бачар, балалуу-чакалуу, агасы Кочкорбай Кызыл-Жардын өзү туулган Коо-Чаты айылында фермерчилик кылат. Уул-кыздары да түз буюрган иштеринде.

Биз Тайлакбай Мусаевге азыркы ишинде да ийгилик жылоолой беришин чын дилден каалайбыз. Жалпыле эмгекчилердин, мектеп окуучуларынын жайкы эс алуулары маданияттуу өтүшүн тилейбиз. Аларга Тайлак жакшы шарттарды түзөөрүнө ишенебиз.

Осмон Азимбаев Кыргызстан
Журналистер союзунун мүчөсү
«Ош жаңырыгы» газетасы

ТУРМУШТУ ЖАКШЫРТУУГА БАГЫТТАЛГАН

Ар кайсыл мекеме, уюм, ишканаларда профсоюздардын баштапкы уюмдары бар. Алар эмгекти жана иштеп жаткандардын социалдык-экономикалык укуктары менен кызыкчылыктарын коргоодо Кыргыз Республикасынын Конституциясындагы мыйзамдар менен нормативдик укуктук актыларды жетекчиликке алат. Профсоюздардын, иш берүүчүлөрдүн жана мамлекеттик башкаруу органдарынын мамилелери үч тараптуу милдеттенмелердин келишилген бүтүмдөрү аркылуу жүргүзүлүп келүүдө. Тараптардын жүргүзгөн бардык иш аракеттери кедейчиликти жеңилдетүү менен турмуш деңгээлди жакшыртуу, туруктуу экономикалык өсүштү камсыз кылууга багытталган. Өткөн жыл ичинде облустук кесиптик кошундар кеңешине 1609 адам арыз менен кайрылган. Эмгек мыйзамын бузууга жол берилген 248 факты аныкталган. Профсоюздардын кийлигишүүсү менен көрүлгөн чараларга ылайык арыз менен кайрылгандардын 211 инин эмгектик укуктары корголгон. Анын ичинен 11 инин арыздары канааттандырылып, мурдагы ээлеген иш ордулары кайтарылып берилген. Эмгек акы боюнча, 28 адамга жалпысынан 258281 сом суммасындагы карыздар кайра төлөнүп берилген. Ошондой эле, ар бир арыз, даттануу боюнча катуу көзөмөл жүргүзүлүп, эгек мыйзамдарына ылайык түшүндүрүү иштери алынып барылууда.

Техникалык эмгек инспекциясы тарабынан өткөн жыл ичинде 11 арыз каралган. Алардын төртөөндө келтирилген зыян-ды ордуна келтирүү, бешөөсү талаш-тартыш, 2сү айлык акыны төлөтүү жөнүндө болгон. Ошондой эле, профсоюздар 70тен ашык оозеки арыздарды териштирүүгө жетишкен. Өндүрүш-төгү кокустуктардын 6 учуру текшерилген. Бул бо-

юнча профилактикалык түшүндүрүү иштери жүргүзүлгөн жана катчылыктарга жол берилген мыйзам бузуулар боюнча мекеме, уюмдарга жазуу жүзүндөгү сунуштар берилген.

Профсоюздук кыймылдын приоритетүү багыттарынын бири бул эмгекчилердин жана алардын үй-бүлө мүчөлөрүнүн ден соолугун ЧЫНДОО болуп эсептелет. Ал үчүн облустун аймагында бир катар курорттор, санаториялар менен профилакториялар бар. Ош аймагында Кыргызстан профсоюздар Федерациясынын "Кыргыз совет курорт" профсоюздар курорттору башкармалыгынын ведомствосунда турган "Ош" пансионаты иштөөдө.

Мындан сырткары, агроөнөр жай кызматкерлеринин Араван районунда "Чарбак", Карасуу районунда "Актерек", Өзгөн районунда "Саламалик", Каракулжа районунда "Көндүк", Ноокат районунда Чынгараев атындагы санатория-профилакториялары бар. Облустук профсоюздар Кеңешинин төрагасы Т. Мусаевдин берген маалыматтарына караганда, өткөн жылда бул ден-соолукту чыңдоо борборлорунда беш жүзгө жакын өспүрүмдөр эс алган.

Оштун жанында облустук профсоюздар кеңеши каржылаган эки борбор иштейт. Алар Ош шаардык билим берүү башкармалыгынын балансында турган 200 орундуу "Жаштык" эс алуу борбору менен Карасуу районунун Төлөйкөн айылында жайгашкан профсоюздардын өнөр жай, коммуналдык чарба, ишкерлерге тиешелүү болгон 250 орундуу "Жеткинчек" борбору. Буларда өткөн жылы 1000 ге жакын өспүрүм балдар эс алган. Ошондой эле, бул жайкы эс алууда 359 аз камсыз болгон үйбүлөлөрдүн балдары республиканын өкмөтүнүн бөлгөн акча каражатынын эсебинен акысыз ден-соолуктарын чыңай алышты...

Жалпысынан өткөн жыл үчүн эмгекчилердин ден соолуктарын чыңдоосу менен балдардын эс алуу борборлорун иштетүүгө Кыргызстан профсоюздар Федерациясынан 5 миллион 600 миң сом бөлгөн. Анын 1 миллион 600 миң сому балдардын ден соолугун чыңдоого жумшалган. Учурда быйылкы жылдын эс алуу сезону башталганы турат. Ага карата жер-жерлерде кызуу даярдыктар көрүлүүдө. Ошондой эле, бардык мекеме, уюм, ишканаларда профсоюздардын баштапкы уюмдарын түзүмгө жетишүү менен алардын сапаттык деңгээлин жогорулатуу маселеси коюлуп жатат.

А. Матиева «Ош жаңырыгы» газетасы
02.05.2018.ж.

ПРОФСОЮЗ ВСЕГДА НА ЗАЩИТЕ

Наши отцы и деды помнят профсоюзы еще, как школу коммунизма. И было за что их вспоминать добрым словом. При заводах работали поликлиники.

В домах культуры действовали бесплатные секции и кружки для работников фабрики, детишки отдыхали в собственных лагерях и ходили в детские сады. Если обидит начальник, то можно было обратиться в родной профком, там защитят. Смех смехом, а в профком ходили и с семейными конфликтами. И иногда такая встряска помогала!

А как теперь? Об этом мы побеседовали с председателем Ошского областного совета профсоюза Мусаевым Тайлакбаем.

В принципе профсоюзы сохранили свою основную функцию - защита прав работников разных сфер. Причем, неважно, работает ли человек на огромном заводе, или в небольшой фирме. Одно важно, чтобы он был членом профсоюза.

- Сегодня профсоюзы Кыргызстана отметили уже 91 летие своего существования, - с гордостью говорит Т.Мусаев, - с и прошли революцию, репрессии и вонии, перестройки. Возникновение профсоюзного движения в Кыргызстане тесно связано с историей борьбы трудящихся Российской империи за свои социально-политические и экономические права, крайне отсталой окраиной, которой он оставался до октября 1917 года. Тяжёлые жизненные условия и нищета масс толкала их на борьбу за свое существование, которая усилилась в 1905- 1907 годы под непосредственным влиянием первой буржуазно-демократической революции - в России. Несмотря

на свою малочисленность, наемные рабочие Кыргызстана по примеру российского пролетариата начали объединяться против царизма и местных угнетателей. В такой обстановке и появилась на руднике Кызыл-Кия в 1905 году первая профсоюзная организация. В нее входила небольшая группа рабочих, решивших каждый месяц вносить в общую кассу взносы и за счет этого помогать нуждающимся. Вместе с тем организация ставила и задачи борьбы за улучшение условий труда. Уже весной 1905 года рабочие Кызыл-Кии Сулюкты провели забастовку с требованиями установления 8-часового рабочего дня и повышения заработной платы, отмены штрафов, сокращения сверхурочных работ, а также свободы слова, собраний. До сегодняшнего дня профсоюзы. Живы и развиваются.

Причем, во всем мире. Значит человечество не придумала другой формы активной защиты трудящихся.

Что такое профсоюз?

- Профсоюз-это независимая от государственных органов, работодателя и его администрации, классовая организация рабочих, создающаяся с целью защиты их социальных и экономических интересов. Профсоюз может и должен выступать активным защитником прав всех трудящихся - не только своих членов, проявлять солидарность с борьбой рабочих за свои права, где бы это борьба не происходила - ведь именно в сплоченности, организованности и солидарности и состоит реальная сила рабочего класса и залог его победы.

**Минимальная зарплата
должна быть выше!**

- Но основной задачей профсоюзов остается защита человека на производстве: хорошие условия труда правильно начисленная и вовремя выплаченная зарплата. И за эти законные права профсоюзы борются, привлекая прокуратуру, инспекция по труда и суд. Профсоюзы сотрудничают с союзом промышленников и предпринимателей, городскими властями. Заключают с ними трехсторонние договоры. Очень показателен, например, договор о размере минимальной заработной платы. В нее входили все дотации и выплаты, которые получает работник. Профсоюзы добились, чтобы минимум включал в себя только саму зарплату.

- Главная задача профсоюзов – защита трудовых и социально-экономических прав трудящихся, отстаивание их интересов (помощь материально и морально в трудную минуту). Вся нормативно-правовая база, на основании которой защищаются права и интересы трудящихся, в свое время были созданы профсоюзами Кыргызстана. Сегодня права защищаются Конституцией, Трудовым Кодексом республики, Законами «О профсоюзах», «О социальном партнерстве», «Об охране труда». При нарушении прав и интересов рабочих и трудящихся (а сейчас много руководителей, которые, стремясь стать полноправными хозяевами, пытаются лишить членов коллектива льгот и социальных гарантий), на защиту граждан встает профсоюз. Профсоюз заинтересован в том, чтобы организация работала стабильно, является социальным партнером работодателя и готов помогать в решении возникающих споров и проблем.

А проблемы, как и раньше, которые необходимо решать, все те же: вопросы оплаты труда, режим труда и отдыха. Пенсионного обеспечения, охрана труда.

А проблемы, как и раньше, которые необходимо решать, все те же: вопросы оплаты труда, режим труда и отдыха. Пенсионного обеспечения, охрана труда.

От кого и от чего профсоюз защищает наемных работников?

- В первую очередь, от произвола работодателей и администрации-стремясь получить максимальную прибыль, владельцы предприятий часто готовы идти на нарушение не только условий трудовых соглашений и коллективных договоров, но и закона. Однако это не все. Профсоюз должен бороться за повышение условий труда и оплаты, за рабочий контроль над производством и.т.д.

Как работает профсоюз?

- Формы профсоюзной борьбы могут быть самыми разнообразными - все зависит от конкретной ситуации и выдвигаемых требований.

Это, во-первых, совместные действия рабочих по защите своих прав и организация планомерного давления на администрацию. Это и участие в трехсторонней комиссии по заключению коллективного договора и контроль его выполнения. Это квалифицированная юридическая помощь» защита интересов рабочих в судах и обращение в органы государственной власти в случае незаконных действий работодателя и администрации.

При Ошском областном совете профсоюза функционирует 11 отраслевых комитетов куда входят работники члены профсоюзов: образования, госучреждения, медицины, агропромышленности, культуры, легкой промышленности, пищевой промышленности, автотранспорта и дорожного хозяйства, коммунальной службы, строительства, торговли.

В выше указанных комитетах осуществляется прием членов профсоюза различных сфер деятельности где специалисты оказывают юридическую консультацию без всякой оплаты, и для лиц которые не состоят в рядах профсоюза. Хотя по положению услуга наших юристов для лиц которые не являются членами профсоюза является платной. Нужно отметить многие частные предприниматели которые ведут семейный бизнес не знают о том, что они самостоятельно могут создать профсоюзную ячейку, для этого они должны обратиться в свой отраслевой комитет где подробно объяснят правила создания профсоюза в своей организации. Для создания профсоюза у себя в организации достаточно трех человек. После этого они могут полноценно пользоваться всеми правами предусмотренными уставом федерацией профсоюза Кыргызстана и областным советом профсоюза.

Привлекательность профсоюзов заключается в том, что это многочисленная независимая общественная организация имеющая связи с международным профсоюзным движением во всем мире.

По всем интересующим вопросам наши читатели могут обратиться в профсоюз по данным телефонам 2-38-43, 2-52-52-59

Назгуль Абдыразакова
газета «Ош шамы» 2015 г.

НАШИ ПУТЕВКИ ДЕШЕВЛЕ В 10 РАЗ

Где и как можно отдохнуть, украсить здоровье вот главная тема беседы нашей корреспондента с представителем совета профсоюза Ошской области Т.М. МУСАЕВЫМ.

- Тайлакбай Мусаевич, давайте, прежде чем перейти к основной теме нашей беседы поговорим о курортах и санаториях, домах, отдыха а также летних оздоровительных центрах школьников нашей области?

- Если говорить об отдыхе взрослых, совет Профсоюзов Ошской области может дать путевки во все курорты санатории находящийся в любом уголке Кыргызской Республики.

-У нас на юге это курорт Джалал-Абад, пансионаты на знаменитых Арстанбапском орехова-плодов, заповедники Сары-Челек, дом отдыха «Ош», Кроме того любителей организованного отдыха ждут курорты и санатории на берегах Иссык-Куля. Вот по Иссык-Кулю стоит поговорить более подробно. Какова сейчас его экологическое состояние?

Ещё в прошлом году самые компетентные и независимые медицинские и обследовали бассейн Иссык Куля и однозначно заявили что вы водах уникального озера под каких-либо признаков вредных веществ однако люди Судя по их реакции не совсем поверили заключениям экспертов. В 1998 году желающих ехать на берега Жемчужина кыргызских гор было не очень много нам пришлось возратить 80 процентов престижных курортов и домоотдыха. Тогда мы понесли убытки на суммы 1,5 млн сомов. В нынешнем году специалисты ещё раз проверили воду Иссык Куля и опять результаты подтвердили абсолютную чистоту озера. Так что

можно ехать без всякой опаски и колебаний. Какие льготы имеют члены профсоюза при приобретении здравницы Кыргызстана?

Должен заметить что все курорты санатории и дома отдыха являются собственностью совета Федеральной Профсоюзов Кыргызской Республике не согласно действующим законам они не должны подлежат приватизация достаточно сказать что даже аппараты Президента и правительство арендуют о профсоюзах отдельные здравницы и ежегодно перечисляют миллионные суммы.

Члены профсоюза желающие провести свой отпуск в здравницах имеют большие льготы. Они платят лишь от 10 до 30% стоимость путевок человека труда мы берем на себя. Приведу такой пример если путевка в дом отдыха "Ала-Тоо" на Иссык-Куля стоит 5400 сомов.

Как будет организован летний отдых детей?

Несмотря ни на какие трудности, переживаемые нашим молодым государствам мы продолжаем организовывать летний отдых детей на прежнем уровне а где-то есть даже улучшение условий детский здравниц прошлый год на оздоровление детей в 1998 году израсходована более 1 млн 114 сумов Кроме того правительством были выделено специально для детей- сирот и из мыллообеспеченных семей 410 тыс. сомов.

На эти средства организовали отдых детей в Корганский и Мирза Акинский детский дома межхозяйствнные лагеря отдыха Ак Трек Кара Суйского, им Чингараева Ноокатского, Кундук Кара-Кульджинского, Алтын Бешик Лейлекского районов, а в Ошских оздоровительных центрах Жеткинчек и

жаштык отдохнули ребята из Кадамжайского, Алайского, Кара Суйского, Араванского районов.

Всего в летних лагерях отдохнул 2151 школьник здесь следует отметить и помощь международного корпуса милосердия который выделил питание более 1000 юных Ошан отдохнули в 22 шпришкольных лагерях с дневным пребыванием. На эти цели городская выделили 200.000 сомов.

- Насколько готовы детские здравница для приёма школьников в нынешнем году?

Подготовка детских здравниц к летнему отдых школьников началась еще весной в мае месяце специальная комиссия изучала состоянии сейчас они готовы к приему отдыхающих?

И сколько стоят путёвки в этой лагеря?

Учитывая возможности родителей мы установили в самую минимальную цену одна путёвка стоит 700сомов Так что оздоровительные центры ждут детей.

«Эхо Оша»
09.06.1999 ж.

Неистоцимая сила

В свое время я очень лихо водила машину, но была разоблачена и, дабы пресечь сцены ревности, поклялась, что никогда не сяду за руль. Сегодня об этом очень сожалею, так как теперь всегда, по журналистским делам особенно, приходится прибегать к услугам такси.

В один из дней по приглашению на мероприятие я собралась в Бишкек. Авиарейсы по времени меня не устраивали, и я торопливо приехала на автостоянку.

С ходу один парень попросил меня сесть в его машину. Он, оказывается, едет с родителями на свадьбу - сестра замуж дочь выдает. А вот пассажир, хоть и один, все-таки своей оплатой поездки поможет сэкономить расходы на горючее. Отец его хотел мне уступить переднее место, но я устроилась на заднем сиденье рядом с его матерью.

Тилекмат аке всю жизнь проработал сельским учителем. Они с Айкуль эже вырастили шестерых детей (трое старших не дожили и до года). Благодарят врачей и медсестер, которых хватало на всех: справлялись о здоровье семей и попробуй на прививку не прийти!..

Живут они в Алай-Куу с семьей младшего сына Айдара, у которого уже четверо детей, но возить в гости, на похороны, по врачам, по тусовкам стариков и старух - его обязанность.

Стала перечислять всех из Кара-Кульджинского района, кто в самые решающие моменты моей жизни оказывал неожиданную поддержку.

Сооронбай Жусуев, Кармышак Ташбаев вместе с Туменбаем Байзаковым с 1985 года способствовали моему уходу с

Джалал-Абадского молочного комбината. Убедили таки, что у меня получится с творчеством.

В 1988 году 18 марта по указанию прокурора города Джалал-Абада (и по инициативе главного врача города) два милиционера на машине "Медпомощи" доставили меня в Ошский психоневрологический диспансер.

Абдибаит Омурзаков - заведующий женским отделением вместе с психиатром высшей категории Абдыкеримом Темирбердиевым, вызвав заведующего кафедрой психиатрии Кыргызского государственного медицинского института, доктора медицинских наук, профессора, члена Всемирной ассоциации психиатров Валерия Владимировича Соложенкина, спасли меня от принудительного пребывания в этом заведении. 20 апреля я прошла обследование в Москве.

В 1993 году Акун Токтосартов пригласил меня от имени матерей Кыргызстана поздравить президента Казахстана Нурсултана Назарбаева с присвоением почетного звания "Человек года" Международной ассоциацией "Руханият".

Шарип Жээнбеков и в дни радости, и в тяжелые дни был рядом с моим отцом, так или иначе влияя именно на мою судьбу.

Папа мой, редко высказывающий мысли вслух, всегда тепло отзывался и делился с друзьями Мырзой Нурматовым, Саидкасымом Ахмедовым мудрыми словами, решительными поступками Ажибека Юсупова, Шекена Курмантаева, Мариша Баатырова, Арыкбая Осмонова, подчеркивая, что у них не стыдно поучиться доброте, щедрости души при их профессиональной провидческой натуре.

Болот Бургобаев оставил незабываемый след аграрного и районного руководителя в Ленинском (Ноокенском),

Чаткальском и Ноокатском районах. А его брат - лидер афганцев Ошкой области Беделбай Маматов вместе с ветеранами - афганцами проявили мужество и отвагу в 1999-2000 годах и в 2010 году.

Женишбек Шамшиев - экономист, композитор, уникальный исполнитель и его младший сын Мухтар Али Шамшиев - отзывчивый и перспективный муниципальный работник - просто я рада, что есть такая генетическая преемственность профессионального достоинства.

Нуралы Курмантаев - заведующий отделом организационно-кадровой работы и местного самоуправления мэрии города Оша изучающий нюансы государственной службы в течение четверти века, государственный советник государственной службы 3 класса. О Н. Курмантаеве и о периоде его работы акимом уникальную фразу сказал Исмаил Курманкулов - председатель совета ветеранов Ала-Букинского района:

- Пришел с авторитетом, переведен был с авторитетом. С людьми встречался на местах, много ездил. По существу ставящихся задач и предлагаемых им же методов их решения мы поняли, что Нуралы Шакенович - основательный человек, а не перелетная кадровая птичка. Его мы приняли. Своим вкладом в рост социально-экономических показателей района заслужил наше доверие.

Я называю своим восхитительным современником доктора медицинских наук, профессора Имананазара Тайчиева. Всесторонне активен, не равнодушен, и благодарный, по сути, справедливый человек. Впервые издал книгу переводов медицинских терминов на кыргызский язык. Его сын Кубанычбек Тайчиев - ответственный работник

мэрии, также проявил генетическую целеустремленность и ответственность при проведении "Недели российского кино в Кыргызстане (древний город Ош)" в апреле прошлого года. Вместе с работниками социального отдела мэрии, управления культуры ему некогда было спать и отдыхать. Молодой, но выдюжил...

Турдумаматов Жусупакмат - харизматичный и очень перспективный деятель госслужбы.

Бактыгуль Мырзаева - директор Ошской областной библиотеки имени Токтогула - в самые трудные годы общественного перепутья - смогла стать опорой творческих деятелей.

Да и иначе быть не могло. Первая информация о читальном зале в городе Оше датируется 1870 годом, а в газете "Правда" от 1918 года, вторая информация о расширении читального зала в Оше с присвоением имени А. Керенского.

Для избранных эпохой писателей, поэтов, композиторов, художников, певцов нет никаких времен чьей-то власти - есть их собственное видение и выводы, сконцентрированные в сердце, чем они живут. Бактыгуль - директор самой первой библиотеки на территории Кыргызстана и по внутреннему содержанию просветитель - это чувствует тонко.

- А с нашим Тайлакбаем ты не знакома?! - удивленно спросил Тилекмат аке.

Я его знаю, уважаю, по как то не приходилось пообщаться.

- Его рождение было долгим, но волшебным, - заговорила Айкуль эже. - На четвертый день схваток к его матери явилась поддержка в облике Тайлака - Скакуна.

Это бывает редко. Раньше от женщин слышала, что в поддержку роженицам, порой и умирающим, являются святые матери - Умай Эне. А здесь - Тайлак, и назвали его потому Тайлакбай.

- Отец его Муса был мастером по дереву. И был таким мастером, что школу без пилорамы построил, помужски останавливая женские подробности, включился в разговор Тилекмат аке. Он участник войны, защищал СССР. В 1943 году приходит похоронка "героически погиб в борьбе с фашистскими захватчиками". Годы идут. Тотукан - это мать Тайлакбая - родственники чуть было замуж не выдали, а в 1945 году Муса возвращается.

Тайлакбай школу закончил и в 1966 году поступил на фельдшера учиться в Джалал-Абадское медицинское училище. В 1970 году его призывают в армию.

Русского языка он толком не знал - из Алай-Куу много сейчас именитых ученых, которые говорят не только на русском, но и на английском языках, как Абыт и Осмонакун Ибраимовы. А тогда горцы на хлеб пальцем показывали и мимикой, жестами говорили. Что правда - то правда.

Тайлакбай где-то на Урале служил и в медсанчасти стал полковым фельдшером. Уколы он делал безболезненно и очень мягко со всеми разговаривал. Очень сильно он понравился сослуживцам и руководству. И его командир сделал все, чтобы закончил Тайлакбай медучилище в России.

Вернулся домой с российским дипломом, сразу возглавил фельдшерско-акушерский пункт (ФАП) Кызыл-Жарской участковой больницы.

Потом комсомольская работа, потом партийная районная, областная и в орготделе ЦК Компартии Кыргызстана. Руководил нашим и Алайским районами.

На роду у него написана избранность. Тайлакбай - джигит он хороший, - Тилекмат аке так говорил, что я себе дала обещание по возвращении обязательно попросить Т. Мусаева об аудиенции.

И без того короткий зимний день быстро закончился, а мы только подъезжали к Суусамыру.

Отгоняли мысли о лавинах - предстоял еще дальний путь.

Погода ночью была переменчивая - то грозной хмарью и теменью сурово обступала, то кое-где звездочками радовала.

В салоне машины повисла тишина, но именно в предутренние часы ночной поездки клонит ко сну и надо с водителем говорить.

Говорили уже обо всем понемногу.

Своим спутникам я рассказала, что школу закончила в Узгене, отсюда уехала в Москву. Тилекмат аке, оказывается, знал моего отца. Теперь уже говорили о тогдашних кадрах, на которых держалась страна, о детях, внуках - так и доехали...

Через день опять ночью я возвращалась обратно. Теперь я уже была в машине своего двоюродного брата и он, доставив меня в Ош, вернется в Джалал-Абад.

К утру уже на последнем спуске машина заглохла, и не на шутку ремонт затягивался... А до Узгена - уже рукой было подать.

Снаружи было холодно... Мне было жаль брата, к тому же здесь мобильной связи не было. Он копался под капотом, и стоило мне выйти, как он загонял меня обратно в салон.

Сын вырастившего меня дяди и одновременно молочного брата, такой же здоровый, плечистый и уверенный в себе... Справится.

Ничего не оставалось, как созерцать зимнюю поверхность водохранилища.

Что-то зацемило и пробивалось из детства, хотя этому чувству я пыталась воли не давать...

Мой отец в 29 лет работал председателем исполнительного комитета Алайского района.

Алайский район из тогдашнего малолетства столько лет греет мою душу и память удивительными благородными людьми и чудодейственными событиями...

Это потом. Вводилась закрытость, названная впоследствии служебной этикой и некой субординацией; вводились чрезмерно "заутюженные" протокольные Тон кости. Это потом появились резиденции и охрана в-три ряда.

А тогда- Исхак Раззаков - первый секретарь Центрального Комитета Коммунистической партии Киргизской ССР - просто разговаривал, стоя в кругу людей на главной улице Гульчи. Потом просто на чем-то большом стал что-то подписывать.

И я, гонимая внутренним желанием, выскочив из одной из большеглазого, белолицего с красивыми волосами Исхака Раззакова.

Видимо, чтобы замять растерянность папы, великий человек задал мне вопрос, показывая ручку:

Как называется по-киргизски ...

- Ручка; -ответила я, - ликуя от такого внимания ко мне.

-Калёмсап, - подсказал он мне.

Именно в этот день прозвучала запомнившаяся фраза:

- Надо в русских школах вводить кыргызский язык,- сказал Исхак Раззаков и погладил меня по голове.

Долгие годы спустя я узнала, что Исхак Раззакович после перевода из Ташкента года два осваивал родной язык матери.

После" этого мы начали учить кыргызский язык, что прекратилось тут же после его ухода с поста.

Мне нравилось бывать в кружении большой семьи Бостон чон-ата в Жошолу.

Нравилась зеленые долины, белые вершины, с голубыми елями на склонах. Нравилось по весне собирать колокольчики на горе за рекой. Мне нравился дом, где мы жили в окружении облепиховых кустарников. Мне нравилось, что много пограничников в Гульче.

Но.....

Тогда все было непонятно и неожиданно, но сорвали нашу семью с этих мест...

Лжедруг отца (который был разоблачен лишь через сорок пять лет, а доносы на отца после 1960 года писал еще дважды) тогда попытался напомнить органам, что отец моего отца был репрессирован и расстрелян в 1937 году.

Летом 1960 года папу из Алайского района перевели в узгенский райком ниже - поднимать совхоз "Жалпак-Таш". Там не было русской школы. Родители нам сняли квартиру в Куршабе в доме у сестер-осетинок. Обе они были учительницами до самой пенсии.

С нами жила бабушка - наша аяй апа Умсункуль, выручавшая нашу семью, а потом и мою - пожизненно. Она выкормила и вырастила меня с трех месяцев - откуда-то появилось молоко после пятнадцатилетнего моего дяди...

Об аяй апа Умсункуль - сказительнице отрывков из больших и малых эпосов, труженице и альпинистке (я потом так стала называть, вспоминая ее прыжки с орешины на орешину, с камня на камень со мной на спине в путешествиях по святым местам или при походах за женьшенем), в белоснежном платье и платке - не перескажу, видимо, за всю свою жизнь ни ее красоту и ни ее мудрость. Как, впрочем, и о родителей.

А учительницы контролировали, погоняя почему-то меня, и сделали из меня отличницу.

К концу учебного года бабушка заболела, и следующий учебный год мы учились в Куршабской школе-интернате.

Какой был педагогический коллектив, и какие дети там росли! Это время вызывает только светлые воспоминания, благодарность, и никаких ужасов...

Потом объединили совхозы "Жалпак-Таш" и "Куршаб" и папу оставили без работы.

Целенаправленные гонения на моего отца Каната Шарипова прекратил начальник Узгенского райсельхозуправления Калашников (имени, к сожалению, не помню), приняв на работу под свое начало, а в 1962 году выдвинул директором рыбного хозяйства "Кара-Дарья".

Квартиру нам дали в Куршабе. И я чересчур хорошо помню мои пятикратные походы за водой - за километр с двумя ведрами на коромысле через узкий мост, над разъедаемым селевыми потоками глубоким арыком с безобразными берегами...

И еще две очень скользких зимы... , Я звонила по приказу мамы на работу папе в "Кара-Дарью" с телефонной станции, ходила в поликлинику, если болела

голова или кашляла, стояла в очереди за хлебом - и мама не спрашивала - знаю ли я, где что находится. Брат ходил на пилораму за стружками, чтобы застелить отсыревший земляной пол сарая, ходил на базар, на молокоприемный пункт. Это была жизнь - наша общая, без претензий и упреков.

Когда папа увез маму, мы „ остались с бабушкой снова. В* общей сложности в Куршабе мы проучились четыре года. Потом переехали в Узген.

В памяти об Узгенском районе, тогда еще едином с Советским (Кара-Кульджинским), люди связаны с конкретными делами, событиями, с настоящей мужской дружбой, с озвучиваемым мнением моих родителей о ком-то или о чем-то. Узген - это часть биографии, уже осознанная, с вплетением яркого света, освещающего нашу достойную, радушную и гостеприимную семью.

С клеймом "сына врага народа" жилось не очень просто. Вслух ничего не говорилось. И ответ И.В. Сталина, что "сын за отца не отвечает" на письмо друзей отца, посланное в один из поздних июльских вечеров 1952 года вождю через поезд Андижан - Москва, бережно хранилось. Папа был достойным коммунистом. Тем не менее, много было тяжелых дней в нашей семье. Я тогда, в свои неполные 12 лет все хорошо понимала.

Мужество мамы, ее надежное плечо спланивали семью. Просто родители при своей молодости очень оптимистично и зрело смогли делать счастье для себя и радость для троих детей.

Да и людей хороших много было в нашем доме.

На равных гостили и папины, и мамины родные, а аяй апа - в год по кварталу была у нас. Ей нравился Ал ай, Узген, Кара-Кульджа...

Через полных два часа, наконец, брат завел машину. Налила ему чай из термоса, выпил торопливо, и мы поехали в Ош...

Где-то солнце уходит, а где-то уходит луна. Где-то, с орбиты слетая, а где-то, вновь загораясь, Звезды - Мирозданье даруют нам мысли о вечности.

В чужие края ушла и самая большая луна (такой она бывает раз в 68 лет)...

Уникальное небесное событие-ровесник моего современника Тайлакбая Мусаева, о котором я хотела бы рассказать...

И как убедилась после встречи - Судьба его просто на зависть направляема, оберегаема СВЕРХУ!

В Тайлакбае Мусаеве я всегда ценила открытость и скромность: в одном городе не раз пересекались пути. Тогда я еще не знала - откуда Т. Мусаев, резюме его трудовой деятельности. Но тот факт, что на изломе времени уходящей сверхдержавы, начала хозяйственного и экономического крушения регионов, организовал и провел уникальный юбилей, 50-летие Рыспая Абдыкадырова - этим сразил всех творческих и патриотичных людей. Весь бомонд культуры страны собрался чествовать юбиляра в бывшем Советском, ныне Кара-Кульджинском районе Ошской области.

В Мусаеве тогда отчетливо, проявился природный баланс истинного руководителя с инстинктом риска и безошибочного оправдательного позитива поступка.

Будучи представителем молодого поколения эпохи Султана Ибраимова, Тайлакбай Мусаевич унаследовал прозрачность и дерзость тех времен.

Праздники культуры прошли. Но были засланы десятки проверок: не было и штриха финансово-экономических нарушений. Тем более злостных присвоений.

До конца девяностых в кулуарах осуждались инициаторы этих проверок: последние так и не поняли морально-нравственной и созидательной стороны мероприятия.

Все не приходил час нашего общения, журналиста и героя...

И вот, наконец, я в кабинете Тайлакбая Мусаевича.

Я ознакомила со своими предварительными записями и уточнила отдельные моменты.

Тилекмат аке сказал точно: Т. Мусаев служил в закрытой войсковой части "Златоуст-36" в Челябинской области.

Поведение и позитивный характер полкового фельдшера Мусаева пришелся по душе большинству людей, с кем он соприкасался. Полковнику Василию Ивановичу Подтуркину, как я полагаю, больше всего импонировали прямота, бесхитрость и безмерное трудолюбие парня.

Командир через Министерство обороны СССР из Джа-лал-Абадского медицинского училища запросил документы Тайлакбая Мусаева, которые были направлены за 320 км от места службы в Саткинское медицинское училище. Фельдшер Мусаев в училище был доставлен на гарнизонной машине. Три экзамена были сданы экстерном.

Завершив службу в армии, с полученным дипломом фельдшера, по возвращении в свой аил Тайлакбай Мусаев без промедления стал заведовать ФАПом. Но там долго не

задержался. Был выдвинут секретарем комитета комсомола колхоза "Сагындык".

С 1972 года его карьера идет только вверх. Инструктор, заведующий отделом Советского райкома комсомола Киргизии.

С 1974-1979 годы рискнул и очно закончил ветеринарный факультет Кыргызского сельскохозяйственного института имени К. И. Скрябина.

Ветеринарный врач совхоза "Яссы" Узгенского района, инструктор, заведующий отделом Узгенского райкома Компартии Киргизии, инструктор Ошского обкома Компартии Киргизии, помощник первого секретаря обкома партии, второй секретарь Советского райкома, инструктор Центрального Комитета Компартии Киргизии, заведующий сельхозотделом Ошского обкома Компартии, первый секретарь Советского райкома Компартии. В начале суверенитета в 1991- 1992 годы - председатель Совета народных депутатов Советского района. 1992-1995 годы - первый заместитель председателя Ошского областного агропромышленного объединения, 1995-1997 г.г. - глава государственной администрации Алайского района.

С марта 1997 года по настоящее время - председатель Ошского областного Совета профсоюзов и с 2000 года - заместитель председателя Федерации профсоюзов Кыргызстана по южному региону.

Профсоюзы Кыргызстана защищают права граждан более 92 лет; в этой цифре есть и вклад Тайлакбая Мусаева в 20 лет.

После развала СССР престижность профсоюзного членства начала было падать, но сегодня сформирован твердый контингент из 131429 человек.

Профсоюзы - это социальная поддержка населения с организацией отдыха.

В прошлом году на курортах, в санаториях и пансионатах отдохнули почти 700 человек примерно на 15 миллионов сомов; почти 250 педагогов и студентов примерно на миллион сомов.

Отраслевые комитеты проф- союзов защитили права 124 граждан из подавших заявления 138 человек. По решению суда 2 человека восстановлены в должности, а 10 граждан из 12 городским и районными отделами трудоустройства возвращены на свои рабочие места и защищены их трудовые права.

Условия соблюдения правил техники безопасности и охраны труда проверены на 17 предприятиях. Из выявленного технической инспекцией 61 нарушения были своевременно устранены 49. За эксплуатацию 5 станков, представляющих угрозу для жизни работников, 4 ответственных руководителя понесли наказания с временной остановкой станков.

Т. Мусаев в поиске путей совершенствования деятельности всей областной профсоюзной организации. Все понимают, что сообразно требованиям времени нужно менять структуру, межотраслевые объединения, расчетные операции.

Аналитики и эксперты отмечают особым достижением тот факт, что по сей день сохранены центральный, областные, районные комитеты профсоюза. И не только. В отличие от распроданных государственных субъектов за копейки - сохранена существенная недвижимость - санатории, курорты, пансионаты.

Только какая-то незначительная часть заброшенных и десятилетиями неиспользованных участков земли была передана заслуженным ветеранам профсоюза и полученные средства были направлены на эстетическое улучшение санаторно-курортной структуры.

Потому не исключением стала и профсоюзная недвижность, на которую зарились и зарятся люди с неумными аппетитами, которые и во сне хотят поменять собственника разными средствами - лишь бы загрести себе и родичам. И шум о коррупции - в профсоюзах - их целенаправленные домыслы.

Неистощимая сила духа Тайлакбая Мусаева за 20 лет на посту главы профсоюзов области позволяла выигрывать в противостоянии с "акулами" различной величины.

Тому подтверждение - послужной список признания в стране: Отличник здравоохранения, сельского хозяйства, социального фонда Кыргызской Республики и профсоюзов науки и образования. Почетный гражданин Кара-Кульджинского района.

Избирался депутатом Ошского областного, Узгенского, Кара-Кульджинского районных советов народных депутатов. Награжден Почетной грамотой Кыргызской Республики, медалями и знаками отличия "За заслуги в профдвижении" КР и СНГ.

Вся биография одного из востребованных сыновей земли кыргызской Тайлакбая Мусаева состоит из созидательного труда, искреннего почтения к людям, постоянного стремления к постижению новых вызовов на уровне профессии, на уровне интересов страны.

При отдельных назревших моментах было и противостояние с несправедливостью со всеми составляющими характеристиками человека, от природы далекого от интриг, - открытостью, жесткостью, мужским достоинством.

Все сложилось и в семейном плане. Супруга Гульсун - заведующая отделом кадров Ошской межобластной клинической больницы. Сыновья - Турар и Алмаз, дочери Туйгун и Асель

состоялись как профессионалы в своих избранных сферах. Растут 14 внуков и внучек.

Тайлакбай Мусаевич тепло отметил тестя Чотонова Мамыта (однофамилец революционера) - простого сельского активиста и тещу - Камал - родную сестру Акуна Токто-сартова, которые были для него не только доброжелательными родственниками, односельчанами, но и удивительно метким подсказывающим наблюдательным оберегом в единичных моментах, что порой гарантировало ровравить Тайлакбая Мусаевича с 20-летием службы в профсоюзах самыми наилучшими пожеланиями здоровья, успешности, семейного тепла и привести строки стихов, посвященные ему лет двадцать назад соратницей по комсомолу.

*Кезигүү кутүүсүз болгондонбу -
Жашырбадым оңтойсуз абалымды...*

*Чочусам да "оң деп жоруп божомолду,
Кайдыгердей уланттым сапарымды.
Буркөлгөн аалам-жер болуп шектүү
Сүрдөгөндү сезбестен арбадыңыз...
- Жамгыр жаабайт! - кескин ишеничтүү,*

*Ошондо мени жалткарадыңыз
Билинип-билинбеген капалыктын
Жааны жүзүңүздөтургансыды
Изиби өтмүштөгү ызалыктын?!
Тээ алыста жаштыкка кусалыкпы?!*

Салима Шарипова
«Эко Оша» 07.04.2017.

Защитить рабочий люд

Вернулся из Москвы с председателем Ошского облсовпрофа Тайлакбай Мусаев. Он участвовал в работе четвертого съезда Всеобщей конфедерации профсоюзов СНГ, о чем и рассказывает нашим читателям.

Профсоюзы первыми после развала СССР поняли, что жить надо едино, а не врозь и сразу начали объединяться. Этот съезд проводится раз в 4 года четвертый. Участвовали СНГ кроме Узбекистана из Туркмении Прибалтики как известно отошла от сообщества а Молдавия все Кавказские Закавказские Республики своих представителей прислали.

Что мне нравится, это равноправие на съезде: что маленькая Киргизия, что большая Россия прислали на съезд одинаковое количество делегатов – по 8 человек.

- О чем шел разговор на съезде в этом раз?

- Повестка дня обычная: ответы прежнего руководства и исполкома, избрание новых органов и постановление, что Устав ВКП оставить без изменения. Но кроме ответных докладов были выступления делегатов прения сторон, и тут шла речь о наболевшем? Как лучше защитить наш рабочий люд в пору рыночной экономики, частного предпринимательства. По всем вопросам и проблемам глобального характера принято письмо к главам государств: правительств и парламентов стран СНГ об основных положениях, высказанных на международной научно-практической конференции «Глобализация экономики, региональная интеграция, влияние этих процессов на положение трудящихся государств-участников СНГ». В работе конференции принимали участие около одной тысячи человек из 18 стран. Это представители органов законодательной и исполнительной власти, межгосударственных орга-

нов, национальных академий наук, руководители предприятий, объединений работодателей. Профсоюзные лидеры и актив, ученые, представители средств массовой информации. Такое широкое участие разносторонних специалистов дало возможность комплексно и всесторонне обсудить поставленные вопросы. На конференции отмечалось, что глобализация, являясь объективным явлением мирового развития открывает новые возможности для мировой экономики. В то же время она несет с собой обострение международной конкуренции и зачастую ставит в неравные условия ее участников, увеличивая разрыв между богатыми и бедными слоями населения. Особо подчеркивалось в письме, что только правильно выстроенная политика государств СНГ может обеспечить управление этим процессом, его направленность на достижение достойной жизни и свободного развития человека.

- И, что, есть у стран СНГ общие проблемы, которые без участия глав государств, правительств и законодательной власти не решить самим профсоюзам?

- Таких проблем много, но к примеру, остановлюсь лишь на одной: препятствие работодателей созданию на их предприятиях профсоюзных организаций. А значит, чинимых препятствий к защите прав рабочего человека. Сегодня, когда предприятия почти всех рангов сменили государство на частных владельцев, когда созданы сети совместных СП и ряда собственных организаций, договариваться рабочему с работодателем по отстаиванию своих прав не просто. Владельцы частных предприятий, как правило, считают себя полноправными хозяевами, отсюда и действия их порой самовластные – «что хочу, то и ворочу». Несогласных можно уволить, уменьшить зарплату и т.д. Такие люди категорически против создания в их коллективах профсоюзных организаций или ячеек. В нашей республике, как и в других странах СНГ, есть «Закон о проф-

союзах». У нас он принят по инициативе Президента Аскара Акаева в октябре 1998 года. Там ясно сказано, что даже если три человека из сотенного коллектива заходят создать профсоюзную структуру, им мешать нельзя. Однако на практике этот закон не работает. Ну попытаемся мы привлечь виновного владельца по статье «Помеха» созданию профсоюза», а куда обращаться, да и станут ли те несколько человек доводить дело до суда? А еще беда в том, что владельцы частных предприятий зачастую берут на работу своих родственников или знакомых и творят с их правами, что хотят. Те в суд или к нам с жалобой не идут: не принято жаловаться на своего родича. Вот так тысячи рабочих оказываются бесправными. И как оказалось, беда эта присуща всем странам СНГ. Вот и есть повод обратиться к законодателям, чтобы они приняли в поддержку профсоюзов закон о привлечении к ответственности виновных в нарушении прав рабочего человека. Но вся беда в том, что достучаться до законодателей, заставить их принять конкретный закон с определением мер и действий, непросто. От проблем профсоюзов они отмахиваются, мол, сами решайте, у нас своих задач нерешенных много. Как бы отапливают профсоюзы. На той основе, что последние, якобы, самостоятельные. А какая самостоятельность без поддержки настоящим законом, поскольку ныне действующий нашей работе помогает мало. О помощи профсоюзам мы и просили в том письме и в своих выступлениях на съезде.

- Какие постановления были приняты 4 съездом ВКП?

- Было принято заявление 4 съезда Всеобщей конфедерации профсоюзов «Трудящимся стран СНГ – достойную заработную плату»; «Крепить международную солидарность, идти к единению профсоюзов мира», заявление «О социальном страховании трудящихся» и ряд других. Все эти заявления и постановления направлены в адрес правительств и парламентам стран – участников Содружества независимых государств. На съезде утвердили основные направления дея-

тельности Всеобщей конфедерации профсоюзов на 2002-2007 году. В их основе лежат совместные усилия в СНГ в защиту прав и интересов трудящихся. Первыми задачами являются – борьба за достойный труд, последовательное улучшение профсоюзных прав и свобод, предоставление равных прав для мужчин и женщин, равное отношение к ним, искоренение всех иных форм дискриминации. Принято постановление об информационном обеспечении деятельности ВКП на новом уровне. Словом, в XX век с сильными профсоюзами.

Н. ПЛЕТНЕВ
«Эхо Оша»

IV. КАРА-КУЛЖАЛЫК АЙРЫМ АТТУУ – БАШТУУ АГАЛАРЫНА АРНАЛГАН МАКАЛА – ЭСКЕРҮҮЛӨРҮ

БООР БАТЫРЫП, СЫРДАШЫП АЛЧУУБУЗ...

Атагы алыска кеткен Алайкуу өрөөнүнөн нечендеген асыл адамдар чыгып, эли жери үчүн адал ак эмгек өтөп, жалпынын көңүлүндө түбөлүк сакталып кала тургандары саналуу эле.

Мына ошондой эл мыктысынын бири маркум Шекен Курмантаев акебиз болчу.

Мен Шекен акени өзүмүн мектепке бара баштаган чагымдан тартып, ал кишинин өмүрүнүн акырына чейин жакындан көрүп билип жүрдүм.

Анткени ал адамдын биздин үй бүлөөмөнөн кандайдыр жакындыгын балалык сезим менен түйчүмүн.

Көрсө, менин Ширинбү чоң энем, Шекен акелердин Жоош уруусунан чыккан экен да, менин атам алар менен тага - жээн катары жылуу мамиледе болгон турбайбы.

Ал жөнүндө мен эс тартып калганда атам кеңири айтып бергени ушул кезге чейин эсимде сакталуу...

Мезгил өтүп, биз эр жетип окууну бүтүп, армияда кызмат өтөп келгенден кийин тагдырдын буйругу менен Шекен, Акимжан, Ааматжан акелер менен бир колхоздун ар түрдүү даражадагы активдери болуп чогуу иштеп калдык.

Анда ал киши колхоздун башкы экономисти болуучу.

Ошондо ал кишинин эл арасындагы аброюн, баркын, улуу кичүүгө жасаган мамилелерин ичкертен үйрөнүп жүргөнүмдүн пайдасын кийин өзүбүздүн районду башкырып калган чакта көрдүм десем жаңылышпасмын.

Шекен акенин билимдүү, терең адамгерчиликтүү парасаттуулугу, кең пейилдиги, намыскөйлүгү, ар бир адамга насип этпесе керек деп ойлойм.

«Эр эмгегин жер жебейт» деген сыяктуу, ал адамдын эмгеги убагында туура бааланып, райондогу шарты эң татаал «Кызыл - Байрак» колхозуна башкармалыкка шайланды.

Ошол жерде иштөөнүн үлгүсүн көрсөтүп, артта калган чарбаны, алдыңкылардын катарына кошо алганы далил боло алат.

Колхоз аймагында ал кишинин эмгегинен жаралган, эл үчүн деп курулган мектеп, клуб, эмканалар, жол, көпүрөлөр, ж.б., объектер күнү бүгүн да элдин кызматында.

Көпчүлүк үзөңгүлөштөрү эскерип жүргөндөй Шекен аке коп кырдуу киши эле, Экономиканы жаңгактай чагып, адабият - маданияттан алыс эмес, улуу кичүүгө бирдей мамиле кылып бала менен, жаш - кары, аял - эркек менен тең тил табыша алган жөндөмү менен көпчүлүк жетекчи кадрлардан айырмаланып турчу.

Салт - санааны жакшы билип, аны күндөлүк турмушунда пайдалана билүүчү.

Анын марттыгы, сөзгө чечендиги, боорукерлиги, өсүп келе жаткан кадрларга көргөн камкордуктарын термелесек айтып түгөнгүс.

Айрыкча адамга жакындыгын сездирип, жалынып - жалбарып айткан сөздөрү эч качан эсимден кетпейт.

Ошентип жүрүп, тагдырдын буйрук насиби менен, 1985 жылы райондук партия комитетинин экинчи катчысы, 1989 жылы райондук партия комитетинин биринчи катчысы болуп иштеп калып, Шекен аке өңдүү райондогу тажрыйбалуу жетекчилерди башкарууга туура келди.

Мен ошондо да ал киши мага ага катары, күчтүү чарба-дар катары катуу жөлөк - таяк болуп бергенин унуталбайм.

Эл көзүндө бири - бирибизге жакындыгыбызды билдир-бөөгө аракеттенип, сый - сыпатта болгонубуз менен өзүбүзчө бөлүнө калганда боор батырышып сырдашып алуучубуз.

Шекен акени мен ото бактылуу адам деп эсептейм.

Ал өзүнүн кыска өмүрүндө көпкө жетише алды, анын жасаган эмгеги аркы дүйнөнүн бейишине жол ачаар деген ойдомун.

Анткени ал аталык парзын, үй бүлө башчысынын милдеттеринин баарын аткарды.

Там салды, дарак тикти, жол-көпүрөнү көп курду, арык - канал ачып суу жүргүздү, балдарына татыктуу тарбия берип, үйлөп-жайлады.

Анан кантип ал киши бейиштен жай таппасын??

Нураалы баш болгон балдары да эл башкаруу даража-сына ээ болду.

Эл оозуна алынды. Эч кимиси эч убакта атасына наалат келтиришезлек.

Демек, Курмантаевдердин үй бүлөөсү үлгүлүү үй бүлөөлөрдөн деп айтууга толук негиз бар.

Мунун баары Шекен акенин эмгегинин үзүрү десек болот.

Эмне дейбиз, баарыбыз кайсы бир күнү бул дүйнө менен кош айтышып, чын дүйнөгө жол тартабыз.

Мына ошондо, эл журт адамдын бул дүйнөдө калтырган изи боюнча баа берет, адамдын адамдагы ошентип бааланат.

Шекен акенин баасы абдан жогору экени талашсыз.

Эмне болгондо да ал кишинин жаркын элеси билгендерибиздин жүрөгүбүздө бекем сакталат.

ТАЛАНТЫНА ТААЗИМ КЫЛАМ...

Улуу инсан, обончу-композитор Рыспай аке жөнүндө эскерүү жазуу мен үчүн абдан татаал, оор эле.

Анткени ал асыл адам жөнүндө кимдер гана жазышпады.

Анын ичинде маркумдун көзү тирүү экенинде бир жолу катарлаш басып койгонуна корстон болгондордон тартып, узак жылдар бою бирге даамдаш, кадырлаш, сырдаш ажыраг-ыс достордон болгондорунда жолуктурасың.

Бирок тереңирээк талдап көрсөң, баары эле ал кишинин менден жакыны жок эле деген жыйынтыктарын байкоого бо-лот.

Ал эми мен дагы өзүмдү Рыспай акенин жакын адамда-рынын биримин деп эсептеп жүрөм.

Жакын тууган болбогонубуз менен жердеш катары ага - инилигибиз узак жылдарга созулганын унутпайм.

Мектепте, андан кийин атайын жогорку окуу жайла-рында окуп жүргөндө алп обончунун ырларын созолото ырдоо менен рахат алып жүрдүм.

Бирок эч кезигүү, баарлашуу мүмкүнчүлүгү болгон эмес.

Кудай жалгап, 1981-жылы мен Өзгөн райондук партия комитетинин уюштуруу бөлүмүнүн башчысы болуп иштеп кал-ган учурда Рыспай акенин тобу районго концерт тартуулоого келип калганда анын концертин райондун чарбаларында

уюштурууга тикеден тике катышып, жакындан ага-инилик, мамиле пайда болгон.

Тез эле сөз табышып кеттик. Ошондон кийин жолуккан сайын сырдашчууболдук. Өз оозунан кимдер ага көрөлбастык менен бут тосуп, көңүлүн чөгөртүп, басмырлоого аракет жасандарын уктум.

Айрыкча Рыспай аке бийлик тагында жүргөн айрым аткаминерлердин ага көрсөткөн ыдыктарын ыйлагысы келип кайталап айтчуу да, «Эми иним сен чоңдорго аралашып калыпсың, сен да буюрса такка отураарсың, эгерим ошолордун кылыктарын кайталай көрбө» – деп насаатын айтканы эсимден кейтпейт».

Андан кийин тез-тез эле телефон чалышып, ал акбалыбызды сурашып жүрдүк.

Кара-Кулжа тарапка бараарын алдын ала айтып коючу. А мен болсо көбүнчө Давлет жеңе экөө келгенде жан алым калбай сыйлап кетиүүгө аракет кылып жүрдүм.

Бош убактылары болуп калганда мага көзүн кысып жайдарыланып «жеңеңе тамак кыстай бергенден көрө соода кампаларына жолдомо берип жөнөтсөң эле ыраазы болот. А мен болсо бир эки саат өзүмдүн жеке маршрурум менен жүрүп алайын» деп калуучу эле.

Өтүнүчтөрүн ар дайым эле аткаргандай болдум. Аларды кубандыруу мен үчүн чоң сыймык алып келээр эле.

Андан да биздин мамиленин тереңдешине Рыспай акенин 50 жылдык юбилейин белгилөө салтанатын уюштуруп өткөрүүнү Токтогул Кеңжеев, Кармышак Ташбаев агаларымын өтүнүч - сунушунан өз мойнума алып, Кара-Кулжада

өткөргөндүгүбүз себеп болгонсуду. Ал кезде тагдырдын буйругу менен Совет Райкомунун биринчи катчысы болуп иштеп жаткан элем.

Мен агалардын сунушун кубануу менен кабыл алдым, мындайча айтканда көктөн издегеним жерден табылгансыды, Анткени Рыспай акенин талантын абдан баалоочумун. Бирок эч бир оңтойу келип анын талантын баалоого салым кошо албай, бушайман болуп жүрчүмүн.

Тезинен маареке өткөрүү боюнча райондо штаб түзүп мен-мен деген райондогу белдүү адамдардын кол кабышынын негизинде юбилейди жогорку деңгээлде өткөрдүк.

Республикада аты чыгып калган обончулардын дээрлик көпчүлүгү чакырылды.

Ошол маареке салтанаттын жогорку деңгээлде өткөндүгү жөнүндө Рыспай акенин жакын адамдары, тойго катышкан ошол кездеги менмин деген обончу - ырчылар жолукканда айтып калышканда зор канагатануу алып калам.

Айрыкча кыргыз телеберүүсүнүн ошол маарекеден тартылган клиптерин, анан дагы Бокомбай Боркеев тарабынан тартылган кыска - метраждуу тасмадан Рыспай акенин ошол юбилейин көргөндө кубанычым койнума батпай кетет.

Анан дагы ал маарекени өткөрүүгө чоң салымдарын кошкон ошол кездеги райаткомдун торагасы Болотбек Бүргөбаевди, райкерек-жарак коомунун башчысы Шарип акени, Калинин колхозунун райиси Мамасаалы Мокеевди эстейм.

Мен жетектеген райондун активин, өз элимди теледен көргөндөгү алган канагаттанууну эч нерсеге салыштырууга болбойт.

Биздин мамиле ошол юбилейден кийин ого бетер жакындады, үй-бүлө менен катташып калдык.

Арадан коп убакыт өтпөй эле жубайым экөөбүздү Оштогу үйүнө конокко чакырганынан келип калдык.

Эки үй-бүлө абдан көңүлдүү эс алып, ырларын угуп, турмуш жолун, жеңе менен кантип таанышып-үйлөнгөндүгүн, кандай кыйынчылыктарды тартышкандыгын айтып беришти.

Экөөбүз ак молдодон арбыныраак алган окшойбуз.

Бир маалда эле Рыспай аке мени кучактап алып ыйлай баштады, кептин мааниси; «Таке, сен менин сөөгүмү агарттың, өз элим өткөргөн тойдон машина минип, ат минип кайтам деп ойлогон эмес элем. Өзүңө, сен жетектеген жалпы райондун элине өмүр бою ыраазымын» деп басылды.

Андан ары дагы сүйлөшүп отурганда «Иним менин бул дүйнөдөн эми бир эле арманым калды». Ал, жеңең экөөбүз ар дайым кудайдан тилеп келгенибиз менен таш боор кудай бизге эркек бала бербеди деп ыйлап биздин сай сөөгүбүздө сыздатканын эч качан унута албайм.

Рыспай аке жөнүндө эстегенде менде кыжырдануу жараткан эки маселе бар.

Биринчиси: ошол 50 жылдык юбилейде айтылган ал адамга «Эл артисти» наамын берүү жөнүндөгү сунуштарды бийлик тарабынан укмамышка салып койгондугу.

Экинчиси: Рыспай акенин Ош кыргыздраматеатрында өткөн юбилейлик кечесин облустун бийлик жетекчилери атайлап телеге тарттырбай койгондугу.

Ал эле эмес ошол кездеги облустук бийлик тарабынан биз уруксатсыз юбилей өткөргөндүгүбүз үчүн куугунтукка алынып сөгүш алганыбыз да эстен кейтпейт.

Эмнеси болсо да, Рыспай акебиз музыка дүйнөсүнө океандын толкунундай күчтүү толкунду пайда кылгандыгын ар бир кыргызстандык тана албайт.

АСЫЛ АГАМ АКИМЖАНДЫ ЭСКЕРИП

Адам баласы бул ааламга жаралгандан тартып, көзү жумулуп аркы чын дүйнөгө аттанганга чейин түркүн турмушту башынан өткөрөт эмеспи.

Адам пендеси ушундай тура, бири жөнүндө төрөлдү, өлдү деп айтсаузун сабак сөз улап, улуу кичүү оозунан түшүрбөй айтышып, эскеришип, бул дүйнөдө калтырган издерин тизмектеп түгөтө албай калышат экен.

Мына ошондой бала чагынан баштап көзү өткөнгө чейин эли жери үчүн ак эмгек өтөгөн, жүрөгү элим жерим деп соккон, бары жогуна бирдей адилет мамиле жасаган, айрыкча бей - бечара, жетим жесирге аяр мамиле жасап жардамын аябаган, чарбалык иштин устаты, үй бүлөө күтүүнүн үлгүсүн көрсөткөн кыска өмүрүндө өзүнүн өчпөс изин калтырып кеткен асыл адам Акимжан агабыз эле.

Мен эс тартканыман бери жагын элестете турган болсом бул киши өрнөктүү өмүр сүргөн деп терең ишеним менен айта алам.

Анткени, ал кишини өткөн кылымдын 60- жылдарынан, ХХI кылымдын башталган жылдарына чейин жакындан билип калдым.

Биз сегизинчи классты бүтүп, «Кайың - Талаа» орто мектебине 9-класска которулгандан тартып ал кишинин тун уулу. Кары экөөбүз бир класста окуп калып, көңүлүбүз жакын

болгондуктан жогору жактагы биздин айылга каттаган учурда алардын үйлөрү аркылуу өткөндүктөн Акимжан акени көп көрчүмүн.

Ойлоп көрсөм ал киши жаш балдарга да жакын болуп, көңүлүн тапчуу турбайбы...

Айрым учурда токтотуп алыпкол берип учурашып, колду кысып алып, мурундан чойуп, чачтан сылап, эркелетип, ата-энеми сурап, окуудагы акыбылга, тартипке кызыгып, анан жакшы окууну, тартиптүү, сылык болууну эскертип койгондо-ру ушу күнгө чейин эсимден чыкпайт.

Андан ары ал киши жөнүндө чоң кишилер арасында көп сөздөр айтылганын угуп жүрдүм.

Бирок ал адамдын адамгерчилиги, иш билгилиги, сыпайылыгы, адилеттиги жөнүндө гана айтып калышчу. Чындыгында жүзүнөн нуру төгүлгөн, сымбаттуу, көрктүү адам эмес беле.

Ал киши жөнүндө тескери мүнөздөгү, акаарат сөз айтылганын эч уккан эмесмин.

Биздин өрөөндө болгон жакшылык-жамандыктын баары тең ал кишинин масилетсиз өтчү эмес.

Кийин эс алууга чыкканда деле а киши эл башчылык кылып жүргөнүнө күбө болуп жүрдүк. Менимче ал кишиде урук-туугандык, жек-жаатчылыкка бөлбөй, баарына текши мамиле жасагандыгынан ошондой каадага, абройго ээ болгон болсо керек.

Ошол өткөн мезгилдерде бекеринен эл арасында Акимжан Алайкуунун «Райкому» деген сөз таркабаган чыгаар.

Менин кыска эскерүүмдө ал кишинин эмгек, турмуш жолун толук чагылдырууга мүмкүн эмес экендигин түшүнөм.

Ошондой болсо да анын айрым сапаттарын айтпай кое албаймын.

Ал киши тубаса уюштуруучулук жөндөмгө ээ болуучу. Ар кандай оор маселенин жеңил чечүү жолун таба билүүчү. Эң башкысы Акимжан аке чарба жүргүзүүнүн чоң устаты эле. Ошондон улам ал киши башкарган чарба райондо эң алдыңкы катарда болуп жүргөн. Эң кызык жери ал киши илимдин кандидаты же доктору болбогону менен ал илимпоздорго караганда, чарбалык механизмдерди тереңирээк билүүчү. Чарба менен эле алек болуп жүрө бербей аймактагы саламаттыкты сактоо, билим берүү, маданиятты өнүктүрүү, салт-сананы жайылтуу маселелерин да көтөрүүнү көңүлүнөн чыгарган эмес.

Жаштарды тарбиялоо, өстүрүү маселери да ал кишинин көңүлүнүн борборунда болгондугун тарбиялаган кадрлардын санынын көптүгүнөн байкаса болот. Алардын арасына мен өзүмдү да кошуп келем. Мен айыл-чарба институтун бүтүп жаткан мезгилде мамлекеттик практиканы ал киши башкарган чарбада өтөгөнүм.

Ошондо ал кишинин көп көп кеңешин угуп, көңүлгө терең сактаганмын.

Кийин Совет райкомунда экинчи, биринчи катчы болуп иштеп калганда ал кишинин насаатын көп уктым жана аны күндөлүк жумушумда пайдаланып жүрдүм.

Ал киши менен ар бир баарлашуу, иш боюнча жолугушуулар, тууганча кездешүүлөр жөнүндө жаза берсем бир нече ой томдорду жазсам болмок, айтууга азырынча ага мүмкүнчүлүк чектелүү.

Өз оюмда ал кишинин өрнөктүү өмүр сүргөнүн, атадан артык бала болгондугун баса белгилеп айрым биздин

жазмакер жердештерибиз Акимжан акенин өмүр жолу тууралуу көрүнүктүү чыгарма жаратаар деген ойдомун. Өзү өткөн менен, аты өчпөй ысымы айылындагы мектепке берилгендегине каниет. Бирок агабыздын эмгеги ушул күнгө чейин бийлик тарабынан жетиштүү баа ала албай келгени гана өкүндүрөт.

ТЫРМАКТАЙЫМДА ЭСИМДЕ КАЛГАН ЭЛЕС

Кара-Кулжа районуна караштуу айтылуу Алайкуу өрөөнүнүн эң төркү, Кытай эл республикасынын чек арасына жакын жайгашкан айылы Көк-Арт деп аталат эмеспи.

Мына ошол айылдан бир канча аттуу - баштуу, делип үй-бүлө, ага-тууганына эле эмес жалпы журтуна - Кыргызстанга ак эмгек өтөп, калайык - калктын эсинде түбөлүк сакталып кала тургандары саналуу эле. Мына ошондой бала чагынан, көзү өткөнгө чейин барк - санат күтүп инсандык бийик даражасы, билимдүүлүгү, жөндөмдүүлүгү, уюштургучтугу улуу - кичүү менен болгон алакасынын түздүгү, ак ниет Патриоттуулугу менен өзгөлөрдөн айырмаланган агаларыбыздын бири Жутаң Субанов болгон десем жаңылышпайм.

Анткени, мен ушул жашка келип ал киши жөнүндө районубуздун элинин арасынан кандайдыр бир терс пикир уга элекмин. А бирок жылуу пикир, жакшы маанайдагы эскерүүлөрдү көп эле угуп жүрөм. Негизи, бул жашоодо жакшы адамдар улуу - кичүү, жаш - карысына, коомдогу оордуна карабай текши мамиле жасаганы менен айырмаланат эмеспи.

Мына ушул сөзүмдү бекемдөө үчүн ал адамга биринчи жолу жолугушуп, ушул күнгө чейин көңүлүмдө сакталып келген бир окуяны эскерип өткүм келет.

Жаңылбасам, 1957-58 жылдары, мен 2-3 класста окуган чагым болсо керек эле.

Раматылык Атам, Апам экөө мени Көк - Артка ээрчитип барып калышты.

Анткени менин апам Сары баргы уруусунун, Козуулу тобунун кызы болуучу.

Демек, мен аларга жээн болуп эсептелем. Кечкурун Курманакун тагамын үйүндө конок болуп калганбыз. Ал киши менин апамдын иниси болучу. Колхоздун башкармасы эле. Биз менен кошуп айылдагы активдердин тобун да чакырыптыр.

Дасторкон үстүнө отургуча алардын ар бири менен кол алышып учураштым.

Жутаң таганын жанына келгенде, менин атымды сурап бетимен өөп, чачыман сылап, «Эр тайын тартат» жээним, сен да Курманакун тагаңы тартып эл башкарган азамат болуп жетил, жакшы окуп, тартиптүү, «сылык бол» деген каалоосун айтканы дайыма эсимде.

Андан кийин конокторго тамак тартылганда, ал киши биринчилерден болуп мага өзү алган устуканын узатып берип балалык кубаныч жараткан.

Ошондон кийин, ал кишини көргөндө чуркап барып учурашчу болуп, ал адамга кандайдыр бир жылуулук, жакындык сезим пайда болуп, ушул күнгө чейин сакталып келет.

Ал адамдын турмуш жолуна саресеп салып көрсөм чындыгымда бактылуу адам экен. Ар дайым эл арасында

аброю пасайбай, эли жеринин өнүгүп өсүшүнө зор салым кошуптур.

Айрыкча жаштарга билим берүүнү уюштуруудагы эмгеги ат көтөргүс болгонун баса белгилегим келет.

Анын негизинде кичинекей Көк-Арт айылынан жогорку билимдүүлөрүн эсептеп келгенде Кыргызстанда алдыңкы орундардын биринде тураары айкын.

Ал эми үй-бүлө күтүү боюнча ал киши жалпы журтка үлгү болчуудай. Он бир уул-кыздын атасы болушу, алардын ар бирин турмуштун туура жолуна багыттап, илимдүү - билимдүү, адамгерчиликтүү болушуна арык чаап, ар кимиси турмуштан оз жолун таап калышы айтылган кептин далили болсо керек.

Алып көрсөңүз Жутановтор түрдүү кесиптин ээлери, болгондо да кесиптеринин устаттары болуп калышы, ата-энесинин туура тарбиясынын артынан алар да Кыргызстанга ак кызмат кылуу менен бирге эле өзүнүн району, айылы, туугандары үчүн кам көргөн даанышман уул - кыздардан болуп келе жатышат.

Ата - Эне үчүн мындан артык бакыт болобу? Эч кимиси атасынын атына көлөкө түшүрбөдү, ар бири жөнүндө узун сөз улоого болот эле.

Бирок кагаз бети ченелүү. Ал эми Жутаң тага жөнүндө сөзүмдүн акырында төмөнкүлөрдү белгилегим келет.

Алп акын Аалы Токомбаев «Өмүр бизден өтүп кетсе, эл эмгектен эскерсин» деп жазгандай, Жутаң аксакалды элибиз дайым эскерээрине күмөнүм жок.

Ал кишинин эмгеги Союз убагында эле жогору бааланып орден, медалдар, ардак баракчалар менен сыйланып жүргөндүгү бизге маалым.

Ак эмгенин артынан канчалаган съезд, конференция, слетторго элдин атынан катышып жүргөн.

Эл өкүлү - депутат болуп бир канча ирет шайланып келгендигин билебиз.

Ошолордун ичинен, эң чоң сыйлыгы - бул Жутан Субановдун өзү узак жыл ак эмгек өтөгөн мектебине атынын ыйгарылгандыгы болуп олтурат.

Бул дегендин өзүнөн ал кишинин аты түбөлүк өчпөс алтын тамга менен жазылып калды деп түшүнөбүз.

Акырында, Жутаң аксакал алла тааланын амири менен жаннаттан жай алсын, бейишин берсин демекчимин.

ОРОЗБЕК АКЕ ЖӨНҮНДӨ ООРУНДУ СӨЗ

Ар бир аймактын элинин арасында башкалардан өзгөчөлөнө ала турган дараметке, абройго жөндөмгө ээ болуп, эл оозунан түшпөй жүргөн, аны жалпы эли туу туткан инсандар кездешет.

Мына ошондой ардактуу атуул катары мен Орозбек Кулмаматовичти эсептейм.

Анткени, Орозбек аке өспүрүм кезинен эле зээндүү, зирек, элпек бала эле деп калышат улуулар.

Ал адамдык баалуу касиеттерди раматылык атасы Кулмамат авадаң алгандыгы талашсыз.

Анын ата-энесине, бир туугандарына, жалпы эле айылдаштарына жасаган камкор мамилесин, элине кылган кызматын ар бир жердешибиз так кайталай ала турган болсо алар адамгерчиликтин туу чокусуна жеткендей эле болмок.

Бирок, ар бир инсанга эле Орозбек Кулмаматович жетишкен билимге, абройго, кызматтык бийиктиктерге жетишүү вазипасы насип эте бербейт эмеспи.

Антсе дагы, бул кишини байкап көрүп, билип жүргөн ар бир инсан үчүн андан алаар сабактардын кеңири экендигин ишенимдүү айтса болот.

Эгерде, бул кишинин турмуш жолуна тереңирээк көз чаптырсак, суктанарлык жагдайлар ого эле көп.

22 жашында жогорку техникалык билимге ээ болсо, 40 жашында партиялык жогорку мектепти аяктап саясатчы болуп чыккан.

Алган билимин турмуш жолунда туура, натыйжалуу пайдалана алгандыгы өзүнүн таржымалында таамай көрүнүп турат.

Комсомолдук, партиялык, советтик жана чарбалык кызматтарды аркалоо менен өзүнүн билимдүүлүгүн, уюштургучтугун, иш билгилигин, жогорку адамгерчилик, жетекчилик сапаттарын иш жүзүндө көрсөтө алган.

Анын ак эмгеги эл, бийлик тарабынан татыктуу баасын такай алып турган.

Алсак Орозбек Кулмаматович өмүр жолунда СССРдин жана Кыргыз Республикасынын ондогон орден, медалдары, Ардак баракчалары менен сыйланган, «Кыргыз Республикасынын эмгек сиңирген экономисти» ардактуу наамына ээ болгон.

Жогорудагы мамлекеттик сыйлыктардан да карапайым калк тарабынан ыйгарылган баасын мен артыгыраак баалайм.

Тагыраак айтканда Орозбек Кулмаматовичтин Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин эки жолку чакырылышынын, Ош облустук, Кара-Кулжа, Өзгөн, Алай райондорунан, Ош шаарынын бир канча жолку чакырылышынын депутаты болуп шайланышы, ошондой эле Ош шаарынын, Кара-Кулжа, Алай райондорунун «Ардактуу атуулу» наамына

ээ болгондугу менин жогорку оюмду бекемдеп турат деп ойлойм.

Биздин аймакта эле эмес, Республикада мындай элдин жогорку баасына ээ болгон инсанды жолуктуруу кыйын экендигин баса белгилеп кетким келет. Ал эми Орозбек акенин жогорку окуу жайын бүткөндөн кийинки баскан турмуш жолу, ар бир кызмат ордунда калтырган салмактуу эмгеги, таамай издери жөнүндө жазып отурсак бир томдук китеп аздык кылмак...

Ал эми Орозбек акенин жогоруда биз белгилеген бийиктерге жетишине албетте үй-бүлө, тууган-уруктарынын да зор салымы бар экендиги айтпаса да түшүнүктүү.

Аны туура түшүнгөн акебиз үй-бүлөгө ар дайым камкор, астейдил мамиле жасап, ар бир уул кызынын, неберелеринин турмушта туура жолдо болушуна өзгөчө маани берген адам.

Балдар-кыздары да ага жооп кылып атасын жер карата койбой, үлгүлүү жүрүм-турумдары, элге кылган эмгектери менен ата-энесин сүйүнтүп жүргөнүнө күбө болуп келатабыз.

Акырында айтаар сөз, Орозбек акенин учурунда иштеп жаткан жооптуу кызматында ийгиликтер жарала беришине тилектешпиз.

Бул адамдын билимин, турмуштук бай тажрыйбасын элибиз дагы узак убакытка пайдаланат деген ишеним чоң.

Эң башкысы өмүрү узун болуп, оору-сыркоодон тышкары болуп, максат тилектеринин баарына жетишин каалар элем.

Т.Мусаев, Кыргызстан профсоюздар федерациясынын Кеңешинин төрагасынын орун басары, профсоюздардын Ош областтык ассоциациясынын төрагасы, КР айыл чарбасынын эң мыктысы

БАКАЛБАЙ БАКЫЛДАГАН АГАМ ЭЛЕ...

Адам баласына жараткан тарабынан чектелүү өмүр берилээри баарыбызга ачык маалым. Мына ошол кыска өмүрүнүн аралыгында адам өзүнүн жеке турмушу, үй-бүлө, бала - чака, тууган - урук, эл-жери үчүн жасаган эмгеги менен эсте калаары бышык.

Бирок биз тирүүлөр, адамдын көзү барында анын акыл эси, кулк-мүнөзү, адамгерчилиги, дегеле коомубуздагы анын орду жана баркы-ызаты тууралуу калк арасында аз кеп кылат экенбиз да, көзү өткөндөн кийин бармак тиштеп, өкүнүп, эскерип калат экенбиз.

Мына мен да, өзүмдүн жердешим, агам, Кара-Кулжа өрөөнүнөн чыккан чыгаан атуулдарынын алдынкы катарында жүргөн асыл адам Бакалбай Эркинбаев жөнүндө эскерүү жазууга дуушар болуп отурам.

Мен маркум Бакалбай акени райондун элине аралаша баштагынымдан тартып, тагыраак айтканда өткөн кылымдын 70-жылдарынан өмүрүнүн акырына чейин жакындан билип калдым.

Анткеним, 1972-жылы мен комсомолдун Совет райкомунун жооптуу кызматына чакырылып иштей баштаган элем.

Чынын айтканда ал учурда коммунисттик партиянын эбегейсиз таасирдүү мезгили болучу. Ал эми партиялык кызматка кадрлар тандалмалардан тандалып отуруп алынарын биличүүбүз.

Мына ошол убакта Бакалбай аке райондогу Калинин атындагы колхоздун партиялык комитетинин катчысы болуп иштетчү.

Райондун аймагында өткөн ар түркүн жыйындарда сүйлөгөн сөздөрүн, киргизген жүйөлүү сунуштарын, ар кимге

айткан маданияттуу сын пикирлерин, берилген суроолорго берген даана, так, ынанымдуу жоопторун угуп отуруп ал кишинин акылына танданып, там берип жүргөнмүн.

Менимче, Бакалбай акенин тубаса сөзмөрдүгүн, иш билгилигин, өзү педагог болгону менен чарбалык механизмдерди терең өздөштүрүп алгандыгын, иши менен өзүнүн коллегаларынан алда канча айырмаланып тураарын райондогу чоң, кичиненин баары эле байкап, сезип турушчу.

Ал киши жогорку номенклатуралык партиялык, советтик кызматтарга татыктуу эле. Бирок ал кездеги партиянын саясаты боюнча районго жетекчилерди дайындоодо кадрларды сырттан тартуу менен жергиликтүү кадрлар көмүскөдө кала берээри мыйзам ченемдүү көрүнүш катары саналып калгандыгы да турмуш чындыгы.

Атиңай, эгерде Бакалбай аке сыяктуу кадрларга кезегинде райондун мерчемдүү орундарын берсе, эл жер үчүн чоң эле утуш болмок.

Ошого карабастан, ал киши парткомдун катчысы болобу, депутаттардын айылдык кеңешинин төрагасы болобу өз эли, жери үчүн ак, адал, жигердүү эмгек өтөдү деп ишенимдүү айта алам.

Раматылык өзүнүн кең пейилдиги, ак жүрөктүгү, намыскөйлүгү, зор уюштургучтугу менен, улуу кичүүгө жасаган мамилеси, айрыкча жаштар үчүн көргөн камкордугу менен, да көпчүлүктөн өзгөчө айырмаланчу.

Мага ал асыл адам, жакын тууган болбогону менен жеке мамилелерибиз боюнча замандаш, үзөңгүлөш, сырдаш, насатчы катарында эч качан эсимден чыкпайт.

Мен 1985 жылы райком партиянын экинчи катчысы, андан кийин 1989 жылы биринчи катчы болуп иштеген учурларда Бакалбай акеден көп акыл - насаатын угуп, айрым

учурларда атайын баарлашууга чакырып, тигил же бул оор маселелерди чечүү боюнча ал кишинин пикирин угуп жүргөмүн.

Ал эле эмес, ал кишинин коңшулаш Алай районундагы абал жөнүндө толук кабардар экендигине ынанган учурум болгон.

1995-жылдын башында ал районго аким болуп дайындалганмын. Көп өтпөй өзү атайлап куттуктоо үчүн ба-рыптыр.

Кабинетимде тууганчылык сый-урматын көрсөткөндөн кийин көптөгөн баалуу маалыматтарды, пикирлерди айткандыгын эч унуталбайм.

Ал маалыматтар бөтөн элде иштей баштаган мен үчүн зор жардам болуп, райондун эли менен тез тил табышып кетүүгө жана иштеген учурда аброюм төгүлбөй, абийрим менен азыркы иштеп жаткан облсовпрофко төрага болуп шайланууга чоң салым болгондугун өзгөчө белгилеп өткүм келет.

Бакалбай акенин жайдары, ачык мүнөзү, жагымдуу шайыр күлкүсү, айткан аския - тамашалары, анык жигитке гана тиешелүү кулк мүнөзү, эл жеринин чыныгы патриоту экендиги, эл арасындагы анын бийик аброю, тууган - урук, үй - бүлөөсүнө жасаган үлгүлүү мамилеси жана камкордугу ар бир Кара-Кулжалыктын жакын арада эсинен чыкпастыгына терең ишенем.

Шүгүрчүлүк келтире турган бир гана нерсе ал кишинин көзү тирүү экенинде айылдагы мектепке Бакалбай акенин аты ыйгарылышы болду.

Ал мектепти кантип оңдоп куруудагы маркумдун ат көтөргүс эмгеги өзүнчө сөз кылуга жатат.

АР ТАРАПТАН ЖЕТИЛГЕН ТАТЫКТУУ ЖЕТЕКЧИ ЭЛЕ

Биз ар дайым сыймыктануу менен атап жүргөн айтылуу Алайкуу өрөөнүбүз өзүнүн кайталангыс табигый жаратылышынын кооздугу, жылдын төрт мезгилинде тең «ак калпагын» башынан түшүрбөгөн асман тиреген бийик тоолору, бейиштин төрүнө окшоштурчу жашыл бетегеге толгон жайлоооктулары, дары сымал аккан көк-кашка мөл булаксуулары, эгерим түгөнбөгөн түркүн өсүмдүк түрлөрү, сансыз жан-жаныбарлары жер, кен байлыктары менен эле эмес эң башкысы ата бабалардан бери унутулбай сакталып, уланып келе жаткан кыргыздын каада-салтын, нарк-санаатын бекем тутуп, сактап келе жаткан кайратуу - намыстуу, меймандос элибиздин бар экени менен мактансак, сыймыктансак биз менен эч ким макул болбой, ынанбай кое албаса керек деп ойлойм.

Ал эми эл ичинен чыккан ондогон эл башчы, эл жакшылары чыкканын жалпы аймактын эле эмес, өлкөбүздүн өнүп-өсүшүнө чоң салым кошкондор тууралуу утуру улуу муундагыларыбыз кийинкилерибизге жеткирип жүрүшүбүз абзел деп эсептейм.

Андыктан мен бул чакан макала баянымда ошондой биздин элден чыккан эл башчы, эл жакшысы деп эсептөөгө толук татыктуу жердешибиз, агабыз Дарманбек Үсөнов жөнүндө кыска кеп курууга белсенип отурам.

Буга мен көптөн бери кабарлашып, учурашып, баарлаша элек Бактыбек инимдин күтүүсүздөн чалган коңгуроосу себепчи болду. Телелфондон ал-акыбал, үй-бүлө, бала-чакаларды сурашкандан кийин эле, анын Дарманбек Үсөнов жөнүндө эскерүү китеп чыгарууга камылга көрүп жаткан-

дыгын, ошого байланыштуу убагында бирге иштеп калган адам катары, анын үстүнө, Алайкудан чыккан, азыркы учурдагы аксакалдардын бири катары чыгуучу китеп аркылуу ой бөлүшүү өтүнүчү менен кайрылды. Чынын айтсам бул кабар мага дароо эле жагымдуу сезим жаратты, ойго салды. Анткени ал киши тууралуу менин аз да болсо айта турган ой пикирим бар эле.

Эмесе сөз тизмеги менен болсун. Мен 1970-жылдын июнь айында Советтик армиянын катарында кызмат өтөөдөн бошонуп келээрим менен өзүбүздүн «Коо-Чаты» айылындагы фельдшердик - акушердик пункттун башчысы болуп иштеп калган элем. Дарманбек Үсөнович да ошол учурда биздин Сагындык атындагы колхоздун башкармалык кызматында жакында дайындалып иштеп жаткан экен. Болгондо да ошол биздин айылдагы Осмонали аванын үйүндө үй бүлөсү менен көчүп келип жашап жатыптыр.

Ал үйгө жанашаменин кайнатамдын үйү жайгашкан. Андыктан Дарманбек Үсөновичтин, анын үй бүлөсүн жакындан билип калган жайым бар эле.

Бирок, мурда ал киши жөнүндө укканым менен жакындан көргөн, билген эмес экемин.

Бир жылдан кийин мен колхоздун комсомол комитетинин катчысы болуп шайлангандан кийин ал адамды жакындан билип калдым.

Менин байкашымча Дарманбек Үсөнович ошол кездеги райондогу интеллигенция жетекчилердин арасындагы алдыңкы саптардан орун алган, билимдүү, маданияттуу, нарк санааттарды жакшы билген, жүрүм-туруму боюнча көпчүлүккө үлгү боло аларлык сапаттарга ээ экендигине тез эле ынанып калгамын.

Ошондо, таржымалын ичкертен талдап көрсөм чынында эле бухгалтерлик кесипке ээ болоору менен Чоң-Алай, Алай райондорунда бухгалтер, баш бухгалтерлик кызматтарын аркалап жүргөндө анын жөндөмү бааланып Баткен районунун керек жарак коомунун даярдоо кеңсесинин башчысы, облустун ушул тармак боюнча башчынын орун басары, Өзгөн райондук кеңсесин башчысы болуп иштеп жүрүп, ушул райондогу малдарды бордоп семиртүүчү чарбанын жетекчилигине көтөрүлгөн экен.

Демек оор чарбаны жетектөөгө татыктуу талапкер экендигин ар тараптан өзүнүн ак эмгеги менен далилдеп көрсөтүүгө жетишкен экен. Көпчүлүккө маалым болгондой Союз мезгилинде кадрларды даярдоо, тандоо, тарбиялоо жана жайгаштыруу маселелерине коммунисттик партия тарабынан өзгөчө кылдат таразаланган артыкча чарба жетекчилигине дайындаардан мурун, алардын тийиштүү алган билимине эле карабастан басып өткөн турмуш жолун терең изилдеп, мурдагы ар бир иштеген кызмат оорундагы оң - жана терс сапаттарын таразалап «электен өткөрүп» анан кийин жөнөтүлүп жаткан кызмат ордуна татыктуулугуна ынангандан кийин гана чечим кабыл алына турган система бар эле. Өзгөчө жооптуу, Борбордук комитеттин номенклатурасындагы кызматка жетүү оңойго турчу эмес, башкача айтканда «тандалмалардын ичинен тандалып» алынчу эле. Ошол учурдагы партиянын Ош облустук комитети да катачылыка жол койгон эмес экен деп айтууга толук негиз болгон өңдөнөт. Анткени ошол мезгилде алыскы, жер шарты, климаттык географиялык абалы абдан татаал, экономикалык абалы оор. Сагындык колхозун башкаруу ар бир эле талапкердин колунан келе бербестигин эске алып Дарманбек

Үсөновичке ишеним көрсөтүлгөндүгүн белгилеп өтсөк болот. Андан тышкары менин оюмча ошол мезгилде ал киши болгону отуз жети жаш курагында болуп, ишке да, ашка тойбой, чарчап-чалыккандыкты ойго албастан жан үрөп иштегенге даяр, билими жетиштүү, байтажрыйбанын ээси болгону, эл-журттунун психология, салт-саналарын, менталитетин жакшы билген, өзүнүн интеллектуалдык дараматынын бийиктиги, оор ишти камчы салдырбай тартып кетишине өбөлгө болгонун белгилеп кетсек болот.

Анын үстүнө ал убакта партиянын чарба жетекчилерине койгон негизги талабы болуп чарбанын экономикалык көрсөткүчтөрүн жылдан жылга арттырууга багыттала турган.

Бул жагынан алганда, Дарманбек Үсөновичтин райондогу өзүнүн коллегияларынын арасындагы мен байкаган айрым артыкчылыктарын белгилеп өтсөм ашыктык кылбас. Мен эки жылга жакын Сагындык колхозунун комсомол комитетинин секретары болуп иштеп калдым. Чарбанын ошол кездеги абалы күнү бүгүнкүдөй эсимде.

Эң башкысы Дарманбек Үсөнович терең сабаттуулугу, чарба жүргүзүүнүн механизм-ыкмаларын, айрыкча, ички чарбалык эсепти жакшы билген, эсепке өтө так жетекчи эле. Колхоздогу адистерди, жана башка активдин өз милдетин аткаруудагы аракет-жыйынтыктарына жараша мамиле кылуучу. Жакшыларын аябай мактап, көтөрмөлөп, моралдык жактан колдоп турчу. Ал эми жалган айтып, алдап, көз боемолука жол бергендеринин нак сазайын берчү. Берген тапшырмасынын артынан көзөмөлү күч болуучу. Катуу аткаруучулук тартипти орнотууга көп көңүл бурат эле. Айрыкча ар бир бөлүм боюнча жүргүзүлгөн эсептин тактыгына, жумшалган эмгектин кайтарымдуулугун арттырууну,

көңүлүнүн борборунда сактачу. Менин байкоом боюнча ал жаш кадрларды үйрөтүп өстүрүүгө, ишеним көрсөтүүгө далалат жасаганы байкалат эле.

Ошол кезде, мен өңдүү чарбага жаны аралаша баштаган кадрга башкарманын - бир ооз жылуу сөзү, көрсөткөн ишеничинен артык сый болбосо керек деп эсептөөчүмүн. Ошондогу болгон бир көрүнүштү кыска баяндап өтөйүн.

1972- жылдын жазында кой кыркуу өнөктүгү башталаар алдында кеңседе жүрсөм Дарманбек Үсөнович сени чакырып жатат деп калышты. Кирип барсам өзү эле экен. Бажоо учурашып, ата-энемди сурап, эмне иш менен алек болуп жүргөнүмдү сурамжылап бүткөн соң (менин апам сарыбаргы уруусуун кызы болгон) - «Тайлак жээним, менин сага колүңан келе турган бир оор тапшырмам бар, ошону так аткара алам десең тапшырам, болбосо өз ишиң менен боло бересиң» деп суроолуу жылмайып калды.

А мен дароо эле «эгер сиз ишенип, кандай тапшырма берсеңиз да аткарууга катуу аракет кылып көрөт элем» деп токтодум.

«Аббали жээним, жарайсың» — деп жонуман таптап сөзүн улады.

— Өзүң, билип, жакында кой кыркым өнөктүгү башталат. Колхоздун экономикасын көтөрүүнүн негизги булагынын бири ак койдун жүнү болуп эсептелет, мамлекетке канчалык көп жүн тапшырсак ошончолук эл эмгеги акталып, колхозчулардын турмушунун оңдолушуна чоң таасирин тийгизет. А бирок бизде жүндү мамлекетке тапшырганча эле туугандар куржундап, мешоктоп загот конторанын кампасына уурдап ташып сатышып колхозго чоң зыян алып келет экен. Биздеги активдер ушул өнөрдү жакшы өздөштүрүп алышыптыр,

ошондуктан сен сыяктуу балит оюндарга аралаша элек таза кадрлар аркылуу ичкертен жүн саткандардын жолуна бөгөт койолу деп чечтик. Сен штабдын башчысы Насип Бекташовдун жардамчысы жана жалпы жүндүн эсебин чыгарчуу таразачы болуп бересиң деди. Бул сунушка макул болуп ишеничти актоого бардык күч кубатымды жумшап аракеттенүүгө убада бердим Кызыл-Жардагы кыркым пунктуна жубайым Гүлсүнбү экөөбүз атамдардын боз үйүн сурап алып көчүп келгенбиз. Эки ай чамасында, ошол өнөктүк аяктап эсеп-кысап такталып, кыркылган жүндү мамлекетке тапшырып бүткөнгө чейин штаб деп эсептелген боз үйдө жашап, иштеп турдук. Чынын айтсам кыркын учурунда Дарманбек Үсөнович тызылдап, кооптонгондон да көбүрөөк терс көрүнүштөр орун алчу экен. Эски калыптанып калган схема, кыйшык жолго мени да бурууга туугандарым көп эле аракет жасап көрүштү, бирок мени көндүрө алышкан жок. Натыйжада ошол жылкы өндүрүлгөн жүндүн көлөмү артып, пландар ашыгы менен аткарылган. Өңгөктүүжайынтыктоо чогулушунда правление, партком, профкомдордун мактоолоруна ээ болуп, чоң өлчөмдөгү – акчалай сыйлык беришкендиги өмүр бою менин эсимде сакталып калды. Ошону менен катар эле өзүмдүн негизги, аткаруучу комсомолдук уюштуруу иштеримди барабар жүргүзүп, жылдык топтолуучу взностун болжолун да ашыкча аткарып, бир канча маданий массалык иштерди өткөрүп алганым сүйүнгөнүм эсимде.

Демек, элибизде ар дайым айтылып келе жаткан «жакшыны уксаң жарыйсың, аракет кылсан, берекет болот» деген таамай сөзүн дайыма эске тутуп калгамын. Андыктан ар кандай кызматтарда жүргөнүмдө өсүпкеле жаткан жаштарга

ар кандай колдоо көрсөтүүнү эреже катары пайдаланып калгамын, азыр да ошол пикиримден алыстай элекмин.

Чынында мен Дарманбек Үсөнович менен бирге иштеген кыска мөөнттүн ичинде (2,5 жыл) жетекчиге абадай керек болгон көп адамдык сапат, касиеттерди, эл менен иштөө ыкмаларын үйрөнгөмүн деп айта алам. Дагы бире айтаарым, элибизде айтылчуу «Эр эмгегин жер жебейт», «Жалкоо жарыбайт» деген таамай сөздөрдү сап туткандыктан ал кишинин эмгеги жогору баалангандыгынын күбөсүмүн. Тагыраак айтканда иштегенинен төрт жыл өтпөй ага дагы чоң ишеним көрсөтүлүп, өрөөндөгү үч чарбаны бириктирип Сидоров атындагы совхозун түзүшүп, деректорлук орунду Дарманбек Үсөновичке тапшырышканы бекеринен болбосо керек. Байкап көрсөң ошол жылдары ал кишинин жумшаган аракеттери, Эл үчүн арналган ак эмгектерин жараткан да жактырып, колдоп турган окшойт. Ал киши 1975-жылы өөрөндүн чарба жетекчисинен биринчи жолу Кыргыз ССР Жогорку Советинин депутаты болуп шайланганы, ошону менен катар эле Эмгек Кызыл Туу орденинин ээси болгондугу мен жогоруда айткан оюмдун далили боло алса керек деп ойлойм. Кыскасын айтканда, Дарманбек Үсөновичтин аброю ошол жылдары абдан эле жогорку деңгээлге көрсөтүлгөнү көрүнүп турат. Мана ушул жерден мен турмуштун дагы бир айныгыс чындыгын да баса белгилеп өтүүнү тура көрүп отурам. Биз эркек жетекчилер канчалык көкүрөгүбүздү каккылап, жулунуп мактанганыбыз менен эли-журтубуздун жердеш, туугандарыбыздын, жакындарыбыздын колдоолорусуз ийгилик жарала койбостугуна жетиштүү маани бербейт экенбиз. Айрыкча жубайлардын эмгегин татыктуу, ачык баалаганга маани бербейт турбайбызбы. Бул жерден мен Дарманбек Үсөновичтин жогорку бийктиктик даражаларга жетишине Паизбү таажеңебиздин салымы зор экендигине азыраак токтолгум келет. Элибизде бекеринен «аял жакшы эр жакшы» деп айтылбаса керек. Менин билишимче ошол чакта таажеңебиз өтө карапайым, жөнөкөй, бой көтөрүп чирен-

беген, абдан мээнеткеч, кайрымдуу боорукерлиги, жайыл дасторкондугу менен айрымалана турган айым болчу. Көпчүлүк билгендей ал кезде Сагындык колхозунун чегинде «мейманкана», «Ашкана» дегендер болгон эмес. Облустан, райондон келген коноктордун негизги бөлүгү башкарманын үйүнө токтойт болчу. Ошондогу таажеңебиздин кабак-кашы бүркөлбөй мейманкананын ишинталыкпай күнү-түнү аткарып жүргөндүгүн көрчүмүнжана ичимен абдан баалоочумун.

Демек ал кишинин эмгеги Дарманбек Үсөновичтин конокторунун маанайы көтөрүлүп, жалпы ишинин илгерилешине өбөлгө түзүлчү деген тыянак чыгарсаң катачылык болбос деп ойлойм.

Ал эми биздин айылдыктар менен жасаган мамилелери, айрыкча келген активдер эле эмес катардагы колхозчу, чабандарга да дасторкон жайып, чай ооз тийгизбей кетирбеген жакшы сапаты бар эле. Деги эле бул үй бүлө туралуу көп жазсам болмок, бирок барак чектелүүдө. Акырында өкүнүч менен айтаарым, Дарманбек Үсөновичке жаратканым өтөөлө кыска өмүр ыраа көргөндүгү, болгону 62 жашында аалам салып чын дүйнө көздөй кете бергендиги. Бирок тууган-туушкандарын биз өңдүү жакшы санагандарды жоошуткан, сабырдуулукка чакырган нерсе – бул ал кишинин уучу кур эместиги, артында ал кишинин элесин жалпы элдинэсинен чыгышына жол койбой жүрө турган уул кыздары бар, кудайым ошолорго узун, бактылуу өмүр берип жашашсын деп тилек кылгандан башка арга жок..

Тайлакбай Мусаев
Кыргыз Республикасынын алдында сиңирген
өзгөчө эмгеги үчүн пенсия алуучу,
Кара-Кулжа районунун «Ардактуу атуулу»

«ШЫЛУУНДАРДЫН НАПСИСИН ТЕҢИРИМ ТЫЯР...»

Такшалган жетекчи, профсоюзга өзгөчө салым кошкон Тайлакбай Мусаев Ош облустук профсоюздар кеңешинин төрагасы, Кыргызстан профсоюздар федерациясынын төрагасынын түштүк региону боюнча координатору.

Учурда Ош облусу боюнча катталган профсоюздардын саны 131429 га жетти. Союз кезиндегидей бул уюмдун коомго таасир этүү ролу барбы, жарандардын мүдөө-талабын аткарып, кызыкчылыгын коргой албады деген суроо турат. Ырас, профсоюздардын бир утушу – кыймылсыз мүлкүн, курорт-санаторияларынын имараттарын талатып-тонотпой сактап калышы. Азырынча техникалык инспекциясынын эмгекти коргоо жана техникалык коопсуздукту сактоо эрежелеринин фактылары менен анча-мынча иш жүргүзгөнү болбосо, курорт-санаторийлерге жолдомо берүү менен алек болгондой сезилет.

–Тайлакбай Мусаевич, сиз көп жалдардан бери облустук профсоюздар кеңешин жетектейсиз, оболу профсоюздардын бүгүнкү абалынан сөз баштасаңыз...

– Профсоюздарды нишмердигинин негизги багыты атуулдардын, алардын үй-бүлөлөрүн, жаш өспүрүмдөрдүн эс алуусун уюштуруу. Ушул жылдын 9 айында республикадагы курорт – санатория, пансионаттарда биздин жолдомолор менен (1437400 сомдук) 644 адам эс алышты. Санатория-профилакторияда (937438 сомдук) 219 окутуучулар жана студенттер эс алып келишти.

Профсоюздардын күндөлүк ишмердүүлүгүндөгү эң башкы милдеттердин бири эмгекчилердин өмүрүн жана ден

соолугуна жана алардын иштөө шарттарын жакшыртууга көзөмөл жасоочу уюм катары профсоюздардын облустук кеңешинин алдындагы эмгекти коргоо жана техникалык коопсуздукту сактоо инспекциясы иштейт. Инспекция өндүрүштүк жаракаттык, кокустуктар, кесиптик ооруларды алдын алууга, иш берүүчүлөр тарабынан эмгекти коргоо, өндүрүштүк санитария эрежелеринин сакталышын көзөмөлгө алат. Анын негизинде иштеп жаткандардын өмүрүн, ден-соолугунун сакталышына, анын жыйынтыгында экономикага зыян келтирүүчү фактыларды кыскартууга багытталган. 2016-жылдын 9 айында биздин техникалык инспекция тарабынан 17ишкана, мекеме-уюмдарда алдын ала көзөмөл жүргүзүлгөн, аларда 61 эмгекти коргоо жана техникалык коопсуздукту сактоо эрежелерин бузуу фактылары аныкталган, алар боюнча тийиштүү талаптар коюлуп, 49 кемчилик-көрүнүштөр өз убагында жоюлган. Текшерүүлөрдүн жүрүшүндө адамдардын өмүрүнө коркунуч туудурган 5 станок, машина, механизмдердин иши убактылуу токтотулуп, 4 жооптуу жетекчи, инженер-техникалык кызматкерлер түрдүү жаза чараларына кириптер болушту.

Ушул мезгилде өз укуктарын коргоо үчүн 86 адам кайрылган. Кара-Суу, Ноокат, Араван районунун тургундары эмгек акынын туура эмес берилиши, мыйзамсыз жумуштан бошотуу, кээ бир медицина кызматкерлеринин оорулууларга орой мамиле жасагандыгы жөнүндө, ушул маселелер боюнча профсоюз уюмдарынан мыйзам чегинде укуктук талаптарын коргоодо жардам суранышкан. Мындай профсоюз мүчөлөрүнүн укуктарынын бузулуу фактысы транспорт, курулуш, агроөнөр жай, жеңил өнөр жай жана соода мекемелеринде

көп кездешет. Ушул сыяктуу укуктук кемчиликтер профсоюз уюму түзүлбөгөн ишкана-мекемелерде да болуп турат.

Профсоюздун облустук кеңешинин, тармактык комитетиндеги кызматкерлердин кийлигишүүсү аркылуу мыйзам чегинде 138 адамга керектүү жардам берилди, алардын ичинен 124 жарандын маселелери оң чечилди. Тогуз айдын ичинде соттор аркылуу 3 иш каралып, алардын экөө ээлеген кызматына кайтарылды, бир кишинин эмгек акысы толугу менен өндүрүлүп берилди. Кайрылган 12 кишинин 10ну ишке кайра шаардык, райондук жайгаштыруу бөлүмдөрү аркылуу мыйзам чегинде алардын укуктары корголуп, өз орундарында иштеп жатышат.

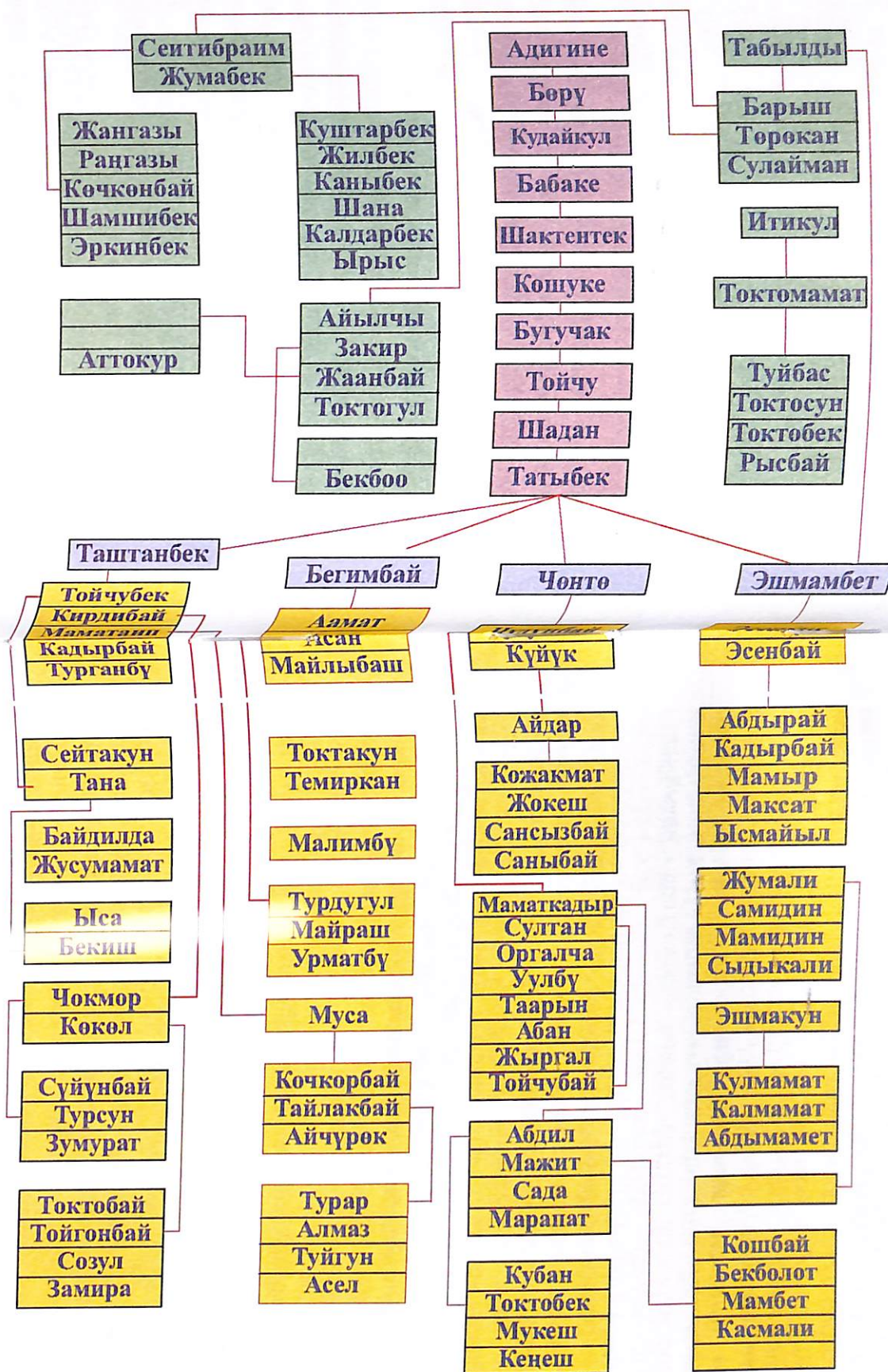
Бүгүнкү мезгилдин көйгөйлүү маселеси жеке менчик ишкана-мекемелерде профсоюз уюмун түзүүдө көп тоскоолдуктар болууда, Биз, профсоюз комитеттери өз тармактарында түшүндүрүү иштерин жүргүзүп жатабыз.

-Эл арасындагы профсоюз жерлерин сатып жиберди деген сөздөрдүн канчалык чындыгы бар?

- Союздун таркашы менен колдо болгон байлыктын баары таркатылып, жарыбаган баада сатылып кетпеди беле. Азыркы учурда сакталып калган жалгыз эле профсоюздук мүлк. Эми ушунун бир айласын таап мамлекеттештирип, анын эсебинен байып-маарып калууну эңсеп жүргөндөр оголе көп десем болот. Өз кызмат абалынан пайдаланып, чоң жердеги жээк-жаат, тууганынын кийлигишүүсү менен профсоюздун менчигин «жеңичинен» бөлүштүрүүнү көздөгөндөр да четтен табылаарын танып коюуга болбойт.

Ар дайым профсоюздун мүлкүнө кол салуу ою карапайым калк тарабынан козголгон жок. Баягы эле эптеп таркатып, сатуудан, сатып алуудан тажрыйба топтогон кызматтагы

Биздин уруунун санжырасы

шылуундар тарабынан козголуп жатат. Ошондойлордун напсисин теңирим тыяар деген тилек менен жашоодобуз.

Кээ бир көралбастардын профсоюздун жерлерин сатып жиберди деген дооматтары туура эмес. Көп жылдан бери пайдаланылбай бош жаткан эч кандай пайда бербеген, пайдалануудан сырткары жерлерди жыйырма, отуз жыл эмгектенгендер үчүн шарт түзүү максатында, колдогу кыймылсыз мүлктөрдү заманбап абалга алып келүүгө жасаган аракеттерди чуулгандуу чырга айландыруу туура эмес. Ал эми ошол жерлерди сатууда, түшкөн каражаттарды натыйжалуу пайдаланууда профсоюз лидерлеринин жоопкерчилигин көтөрүү үчүн көзөмөлдү күчөтүү керектиги талашсыз маселе.

- Профсоюз уюмдарын канткенде күчтөндүрүүгө болот?

-Чынын айтсам, биздин түзүлүш, тармактар аралык биримдик, эсеп-кысап иштери өзгөрүүгө тийиш. Азыркыга чейин союз маалындагы борбордук, облустук, шаардык, райондук комитеттерибиз сакталып турат. Тез аранын ичинде масштабдуу өзгөртүүлөргө барбасак, уставды өзгөртпөсөк, стафусту чындабасак, ишибиз ойдогудай болбойт. Өткөн жылдагы курултайда ушул маселени көтөргөнүбүз менен аягына чыга элекбиз. Конкреттүү маселелер чечилбеди, бирок азырга чейин кайра куруу маселеси күн тартибинен түшкөн жок. Кыргызстан профсоюздар федерациясы маселени өзүнүн президиумунда жана кеңешинде талкуулап, кайра түзүүнү ишке ашыруу боюнча тийиштүү комиссияларды бекитти. Буюрса, кийинки жылы профсоюздардын өзгөрүлгөн, мезгилдин талаптарына жооп берген жаңы формасы түзүлүп, мамлекеттик бийлик бутактарына профсоюздун коомго керектүүлүгүн, ордун (айрыкча карапайым атуулдар үчүн), мүчөлөрүн, жарандардын кызыкчылыгын коргой турган, укуктук жагынан юридикалык күчкө ээ болгон уюмга жетебиз деген ишеним чоң.

«Бишкек шамы» гезити,
17-25-ноябрь, 2016-ж

ПРОФСОЮЗДАРДЫН ТАРЫХЫНАШАЙКЕШ БАСЫЛМА

Профсоюз турмушунун башталышы Кыргызстан тээ өткөн кылымдын башталышына барат. Союз мезгилинде профсоюз уюмунун эбегейсиз армиясы бар эле. Канча миңдеген адамдар иштеген ири ишканаларыбыз демдүү иштеп турган. Алардын эс алуусун мыкты уюштурууга, укуктарынын корголушуна дайым камкордуктар көрүлүп келген. Бардык тармактар-дагы билим берүү, өнөр жайы, маданият кызматкерлеринин, саламаттыкты сактоо тармагынын кызматкерлеринин ж.б. тармактардын кызматкерлеринин кызыкчылыктары дайыма корголуп келгенин айтаар элем.

Мына азыр эгемендүүлүктү алгандан кийин профсоюз уюмдары жаңы форматта иштеп жатат. Чет өлкөлөрдөгү профсоюз уюмдары менен кызматташта иш алып баруудабыз. КМШ өлкөлөрүнүн, анын ичинде Азербайжан, Казакстан ж.б. профсоюздары менен биргеликте бир катар иш-чараларды, конференцияларды, семинарларды уюштуруп, тажрыйба алмашып жатабыз.

Менин айтайн дегеним, профсоюздук турмуштун иш-аракеттери ушул тапта **80** жылдыгын белгилегени турган Сиздердин «Ош жаңырыгы» газетаңыздарда такай чагылдырылып келген. Биз менен тыгыз байланышып, жыйындарыбызга, отчеттук иш-чараларга, мааракелик иш-чараларга катышып, татынакан сүрөттөрү менен газета бетине чыгарып турдуңуздар. Демек, биздин профсоюздардын тарыхы газетанын тарыхы менен шайкеш келатат десек жаңылбайбыз. Баса, биздеги өзгөрүүлөрдү, жаңылыктарды да газетанын

кабарчылары калкка жеткирип жатканын белгилеп коеюн. Азыр да редакция менен үзбөй кызматташып келатабыз.

Сиздердин жамаатыңыздарды **80** жылдык мааракеңиздер менен чын ыкластан куттуктаймын. Ушул объективдүүлүткөн жазбай, мезгил менен тең кадамдаш болуп, замананын жүгүн арта медиа айдыңында талбай иштешиңиздерге тилектешмин!

Сүрөттөр ааламы

Атам Муса, апам Тотукан

Кайнатам Мамыт, кайненем Камал

Агам Кочкорбай жана мен балалык кез

Апам жана Атам, эжем Айчүрөк 1978-ж. Бишкек ш.

Аскердик кызматта 1968-жыл

Агам Кочкорбай

Эжем Урматбү, жездем Хамза балдары жана студенттер:
Турдубай, Апазбек жана мен. Ж-Абад шаары 1967-ж.

Жубайым Гүлсүнбү экөөбүз 1991-ж.

Кара-Кулжа райкомунун партиялык конференциясында

Губернатор менен макулдашууга кол коюу. 2011-ж.

Курманжан датка энебиздин 180 жылдык мааракесине Совет районунан барган делегация

«Коо-Чаты» айылындагы туугандар менен. 1985-ж.

Кыргыз айыл чарба институтун бүтүргөн күн. 1979-ж.

Алай-Куу өрөөнүнүн чарба жетекчи адистери менен. 1990-ж.

Ош облустук партконференцияда

Республикадагы профсоюз лидерлери менен

Облустук профсоюз активи менен

Ош шаарында курулган жаңы көпүрөнү ачуу аземинде

60 жылдык юбилей учуру. 2012-ж.

Тун уулубуз Турардын үй-бүлөөсү менен

Устаттарым – Вагинур Талипович, Матен Сыдыковичтер менен

Борбордогу Ак үйдүн алдында. 1988-жыл

Досторум, эки Болот үй-бүлөөлөрү менен

Туйгун менен Медет үй-бүлөөсү менен

Кыргызстан профсоюздар – жетекчилери менен

Жубайым Гүлсүнбүнүн тууган-уруктары менен

Уулум Алмаз экөөбүз

Кызым Асел менен Бакыттын балдары менен

Кичик неберем Тимирлан студент болгон күн. 2018-ж

Замандаш, үзөңгүлөш жолдоштор менен

Акун Токтосартович уулу Камалдин жана жээндери менен

Кенже уулум Алмаз үй-бүлөсү менен

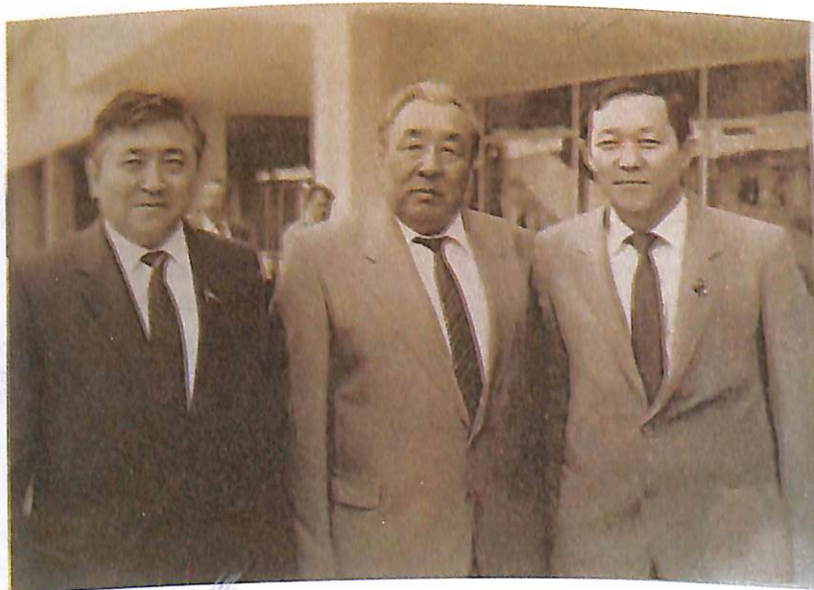
Курбулдаш, үзөңгүлүш агаларым – Орозбек, Азим жана Балтагул

Кайнатам Мамыт, үй-бүлөө неберели менен

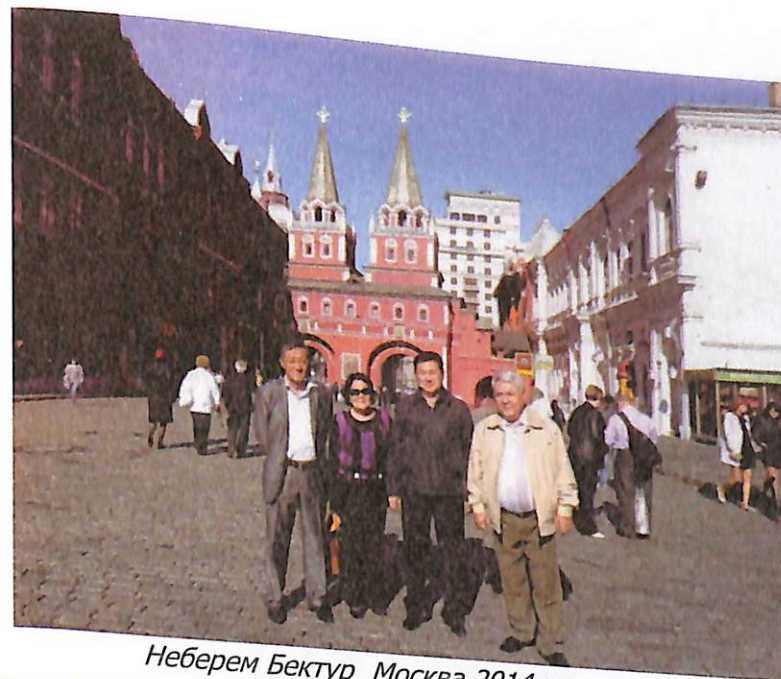
Иним Маматазимге сыйлык тапшыруу – 2019-жыл.

Агаларым, Шарип жана Орозбек менен

Неберем – Бектур менен

Неберем Бектур Москва 2014-жыл

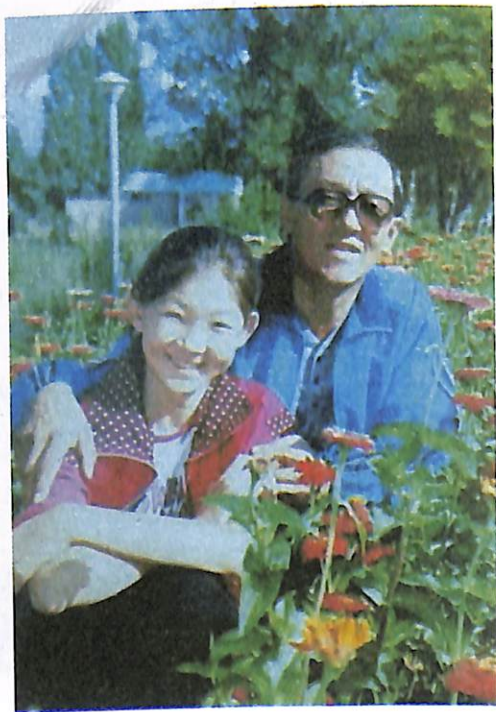

Байбичем экөөбүз – 2000-жыл.

Инилери – Бекиш, Турдубай, Тойгонбайлар менен

Кызым – Асел менен

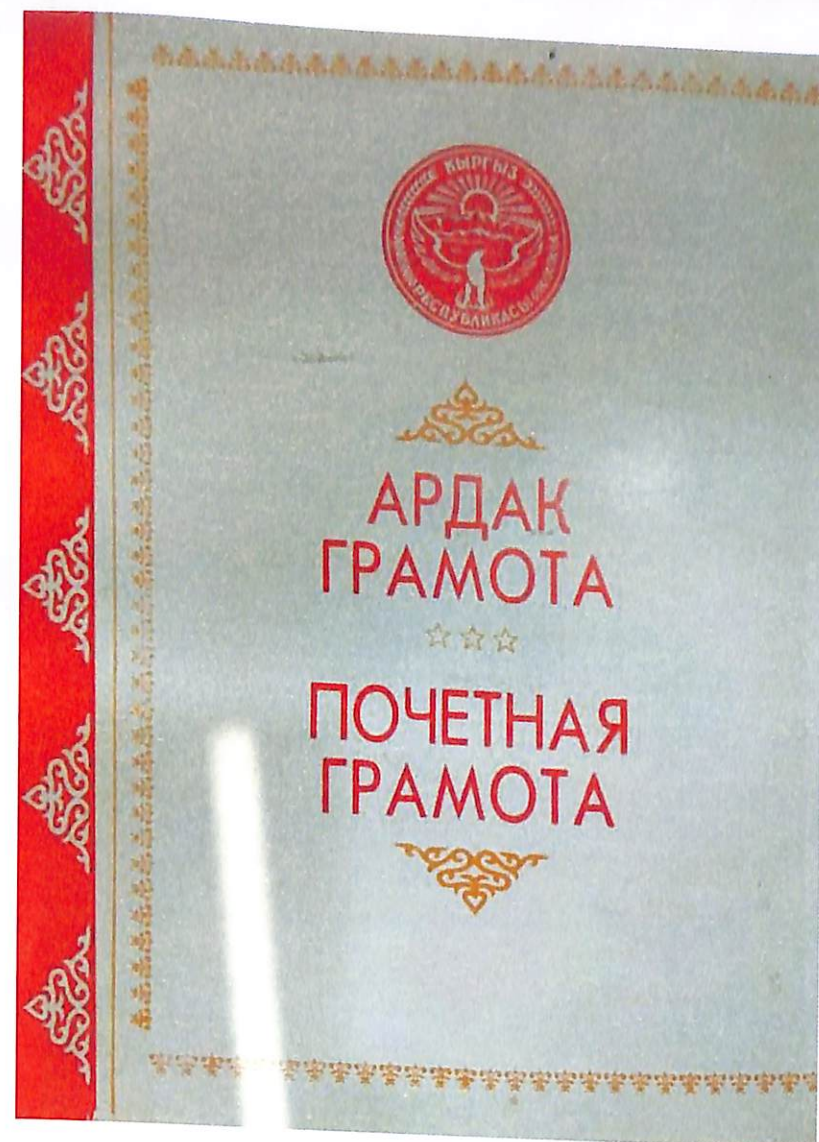
Новосибирск 1986-ж.

Акун тага менен

Гүлсүнбү – эже-сіндилери менен

Калкты социалдык жактан коргоого сиңирген эмгеги үчүн
Кыргызстан Кесиптик бирликтер федерациясынын төрага-
сынын орунбасары, Ош облустук кесиптик бирликтер кеңе-
шинин төрагасы МУСАЕВ Тайлакбай КЫРГЫЗ РЕСПУБ-
ЛИКАСЫНЫН АРДАК ГРАМОТАСЫ менен сыйлансын.

За заслуги в области социальной защиты населения на-
градить ПОЧЕТНОЙ ГРАМОТОЙ КЫРГЫЗСКОЙ РЕС-
ПУБЛИКИ МУСАЕВА Тайлакбая — заместителя председа-
теля Федерации профсоюзов Кыргызстана, председателя
Ошского областного совета профсоюзов.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ
ПРЕЗИДЕНТ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 117Ж-499 БИШКЕК

16 10 2006 г.

К. БАКИЕВ

Ош облустук
мамлекеттик
администрациясы

Государственная
администрация
Ошской области

В связи с профессиональным праздником - Днем
работников социальной защиты и профсоюзов
Кыргызской Республики, за долголетний и
добросовестный труд в сфере обслуживания
населения, а также за активное участие в
осуществлении мероприятий в Год социальной
мобилизации и добросовестного управления

**МУСАЕВ ТАЙЛАКБАЙ
МУСАЕВИЧ**

-председатель Ошского областного
Совета профсоюзов

награждается Почетной грамотой государственной
администрации Ошской области

Глава госадминистрации
Ошской области-губернатор

Н.КАСИЕВ

Ош - 2004

Кыргыз Республикасы
Ош облусунун
мамлекеттик
администрациясы

Кыргызская Республика
Государственная
администрация
Ошской области

За активное участие в общественной жизни Ошской области, за большой вклад в разработке новой редакции Конституции Кыргызской Республики и в честь празднования 15-ой годовщины Конституции Кыргызской Республики

Награждается Почетной грамотой государственной администрации Ошской области

**МУСАЕВ
ТАЙЛАКБАЙ МУСАЕВИЧ**

Председатель Совета профсоюзов Ошской области

Глава государственной администрации -
губернатор Ошской области *А.А. Карашев* А.КАРАШЕВ

Город Ош, 2008 год

**Уважаемый
Тайлакбай Мусаевич!**

От имени государственной администрации Ошской области и от себя лично поздравляю Вас с 60-летним юбилеем. Это особая, знаменательная дата, отражающая жизненный путь, насыщенный неповторимыми событиями.

Вы прошли все ступени трудового и профессионального роста. Работали заведующим медицинским пунктом в селе Кызыл-Жар, секретарем комитета комсомола, инструктором комсомольской организации в селе Кара-Кульджа, ветеринарным врачом, на различных партийных должностях, председателем совета народных депутатов Кара-Кульджинского района, акимом Алайского района. А с 1997 года по настоящее время трудитесь на должности председателя совета профессиональных союзов Ошской области.

На протяжении всей трудовой деятельности Вас отличает высокое чувство ответственности к работе, общественным обязанностям, а также забота о людях. Благодаря Вашей энергии и организаторским способностям тысячи людей чувствуют реальную поддержку профессиональных союзов. Вы по праву пользуетесь заслуженным авторитетом и уважением.

В этот торжественный день позвольте пожелать Вам крепкого здоровья, семейного благополучия и дальнейших успехов в работе.

С уважением,

Глава государственной администрации -
губернатор Ошской области *А.А. Карашев* А. Карашев

Ош - 2009 год

Кыргыз Республикасынын
Ош облусунун
Мамлекеттик администрациясы

Кыргызская Республика
Государственная администрация
Ошской области

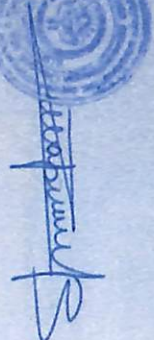
ОШ ОБЛУСУНУН СОЦИАЛДЫК-ЭКОНОМИКАЛЫК ӨНҮГҮШҮНӨ КОШКОН
ЗОР САЛЫМЫҮЧУН ЖАНА КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН СОЦИАЛДЫК КОРПОО
ЖАНА ПРОФСОЮЗ КЫЗАТКЕРЛЕРИНИН КЕСИПТИК МАЙРАМЫНА КАРАГА

Кыргызстан профсоюздар Федерациясынын төрагасынын
орун басары, профсоюздардын Ош облустук кеңешинин төрагасы

Мусаев Тайлакбай Мусаевич

Ош облусунун мамлекеттик администрациясынын
Ардак грамотасы менен сыйланат

Ош облусунун мамлекеттик
администрациясынын
башчысы-губернатор

С.Жамбеков

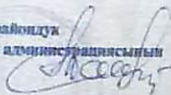
Буйрук № 908-б 30.09.2011-ж.
Ош шаары

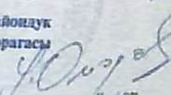
Каракулжа райондук мамлекеттик
администрациясы
Каракулжа райондук Кеңеши

Каракулжа районунун социалдык
экономикалык жана маданий жактан өнүгүшүнө
кошкон зор салымы үчүн облустук кесиптик
кошундардын Кеңешинин төрагасы

**Мусаев
Тайлакбай Мусаевичке**

Каракулжа районунун **"Ардактуу атуулу"**
наамы ыйгарылат

Каракулжа райондук
мамлекеттик администрациясынын
башчысы Р.Т.Талымбаев

Каракулжа райондук
Кеңешинин төрагасы У.О.Оморов

Токтом № 101 "15" 01 2005-ж.

Каракулжа, кадыр сенде, барк сенде,
Кайрат сенде, каада сенде, салт сенде.
Улуу жолдо улам алга үмүтүлгөн.

**АВТОРДУН ЭЛ ООЗУНАН, ТҮРДҮҮ БАСЫЛМАЛАРДАН
ТОПТОГОН НАСААТ, САНААТ НАКЫЛ СӨЗДӨРҮ ЖАНА
МАКАЛ-ЛАКАПТАРЫ**

Өзү соонун иши соо,
Өзүңө иштесең арстандай,
Башкага иштесең чычкандай.

Өлүмдөн башканын баары өзү келбейт.

Отун албаганга, от жактырба.

Санабай туруп түгөл дебе.

Саап ичсең миң күндүк,
Чаап ичсең бир күндүк.

Өөдө-төмөн көп чапса,
Тулпардын чери жазылат.

Эсеп, эсеп билбеген - эшек.
Эскини эстеп кий,
Жаңыны сактап кий.

Азды аяган, көптөн куру калат.
Ала тонуну аңтара кийбе.

Акылсыз достон,
Акылдуу душман артык.

Көйнөктүн кирин жууса кетет,
Көңүлдүн кирин айтса кетет.

Мейманыңдын көзүнчө,
Мышыгыңды «пыш» дебе.

Жакшы болуу аста-аста.
Жаман болуу бир паста.

Жакшыга жанаш.
Жамандан адаш.

Өгөй өзүнө алат
Араба менен коенго жетиптир,

Балалуу үй – базар,
Баласыз үй –мазар.

Жакшы кыздын башында,
Мончок менен шуру ойнойт.
Жаман кыздын башында,
Сирке менен бит ойнойт.

Карынын кебин капка сал,
Карысы бардын ырысы бар.

Жакшы менен жүрсөң жетесиң мураска,
Жаман менен жүрсөң каласың уятка.

Атасын сыйлаган акылдуу,
Энесин урматтаган эстүү.

Айбан чөпкө байланат,
Адам сөзгө байланат.

Өзгөгө ичи тарыгандын,
Өзүнүн иши жарыбайт.

Жакшы сөз уккуч келсе,
Жаман айтпа.

Эл сагынбас эр болбойт,
Жер сагынбас ат болбойт.

Кекчил болбо, эпчил бол.

Бала, баланын иши чала.

Мышык майга жетпей сасык дептир.

Катын алсаң отун ал.

Оюндан от чыгат.

Бала ыйлабаса эмчек кайда.

Кең пейилдүү кемибейт,
Тар пейилдүү жарыбайт.

Көп суур – ийин казбайт,
Ийин казса да – терең казбайт.

Көп көчүрүлгөн дарак бүрдөбөйт.

Ат – адамдын канаты,

Аш – адамдын кубаты.

Сактыкка – кордук жок.

Алтын-күмүш жыйган бай эмес,
Акыл кепти жыйнаган бай.

Нысапсызга кашык салсаң беш ууртайт.

Жылуу, жылуу сүйлөсө,
Жылан ийинине кириптир.

Жети өлчөп, бир кес.

Жаман көрүп май бергенче,
Жакшы көрүп суу бер.

Жаман киши ичкен-жегенин айтат,
Жакшы киши көргөн-укканын айтат.

Өз тууганын кордогон,
Душманына кор болот.

Айылы бүтүн—аман жүрөт.

Жамандын өзү коркок, сөзү чоркок.

Жети жолу өлчөп, бир жолу кес.
Ойноп сүйлөсөң да, ойлоп сүйлө.

Укпайт деп ушак айтпа,
Көрбөйт деп ууру кылба.
Жакшы болуп, бар болсоң,
Кимдер келбейт кашыңа.

Жалкоонун —эртеңи түгөнбөйт.

Кетмен чапмак алмак-салмак,
Кош айдамак — бармак-келмек.

Саргара жортсоң,
Кызара бөртөсүң.

Жалкоонун — жан жыргатары уйку менен түш,
Жан кууратары — эмгек менен иш.

Оролу келсе орок ор,
Кезеги келсе кетмен чап.

Эптүү жигит энчилеш.

Ашгык айда жазында,
Айдабасаң жазында,
Ачка өлөсүң кышында.

Эр алга умтулат,
Коркок жерге ынтылат.

Эрте жатып, кеч турган — эринчээктин белгиси.

Ары карап ыйлап,
Бери карап күлөт.

Адам аласы ичинде,
Мал аласы сыртында.

Шаар көргөн эчкиден түнүл.
Шектүү—шекшинет,
Шеги жок, кекирет.
Чакырган жерден калба,
Өзүң басып барба.

Чакырылбаган конок - шыпырылбаган жерге отурат.

Ырыстууга жуучу келет,
Ырысы жокко доочу келет.

Ээсин сыйлааң итине сөөк сал.

Эрте турган жигиттин бир ырысы артык,
Эрте турган келиндин бир жумушу артык.

Билимдүү мээге салат,
Билимсиз мээден алат.

Дүлөйгө салам берсең "атаңдын башы" дейт.

Досуң жүзүңдү тиктейт,
Касың изиңди тиктейт.

Жылжытма осурактын жыты жаман болот.

Досу көп менен сыйлаш,
Досу аз менен сырдаш.

Жакшыдан - жаан,
Жамандан - бөөн.

Жылтырагандын баарын алтынга салыштырба,
Жылмайгандын баарын досуңа салыштырба.
Ит күлүгүн түлкү сүйбөйт,
Ичи- ооруган күлкү сүйбөйт.

Жашырып жегендин карды тойбойт.

Кызыл-кызыл кекиртект,
Кыйла жерге секиртет.

Эшекти отко айдасаң бокко качат.

Энеси мактаган кызды алба,
Жеңеси мактаган кыздан калба.
Алыш-бериш – туугандыктын белгиси,
Уруш-чабыш – душмандыктын белгиси.
Азапка чыдасаң – жашоону үйрөнөсүң.

Балаң пайдалуу болсо,
Аштыгың айдалуу болот.

Адашпайм деген, дал түштө адашат.
Бак келди деп шашпа,
Жоо келди деп качпа.

Жакшынын жакшылыгы тиет ар жерде,
Жамандын, жамандыгы тиет тар жерде.
Бай болуп көргөнүм жок,
Жок болуп өлгөнүм жок.

Катыны жамандын – казаны сынык,
Эркеги жамандын – бычагы ийри.

Хан койнунда – калтырап жаткыча,
Кул койнунда – кутуруп жат.

Жакшыга кызмат кылсаң – эмгегинди билээр,
Жаманга кызмат кылсаң – жалынды дээр.

Эркек кишини— карыткан да аял,
Эркек кишини —жараткан да аял.

Душман сыртынан жылмаят, ичинен кубанат.

Дарт—өмүрдү жейт,
Дат —темирди жейт.
Дүйнөдө бал таттуу эмес, жан таттуу.

Жаз болсун, кыш болсун,
Колунда иш болсун

Жалгыз жарганат, жатаарга үй таппайт.

Дөөлөтүңө ишенбе, мээнетиңе ишен.

Жакшылык жерде —калбайт.

Көпкөн жигит— басышынан байкалат.

Коногум — үйүңдү ойлой отур.

Катуудан - тиш оору жаман,
Жумшактан - ич оору жаман.

Жакшы сөз менен сооротот,
Жаман токмок менен сооротот.

Комуз сынды - ыр жок.
Көңүл сынды - сыр жок.

Койчунун таягынан,
Келиндин аягынан.

Жакшы адам элди төргө— сүйрөйт,
Жаман адам элди көргө— сүйрөйт.
Эр тагайын тартат, кыз буйласын тартат.

Жоо кеткенден кийин —кылычыңды ташка чап.

Өткөн ишке өкүнбө,
Калган ишке кайгырба.
Бүгүнкү ачуунду эртеңкиге жут.

Тишиң барда таш чайна,
Тишиң жокто аш кайда.

Жакшы кыз-жакадагы кундуз,
Жакшы уул-көктөгү жылдыз.

Кыз адеби кымбат.
Кыздуу үйдө кыл жатпайт.
Карысы бардын— ырысы бар.

Ата-эненди сыйласаң,
Өзүң— балаңдан сый көрөсүң.

Адамдын көркү — адеп.

Адептүү— алкыш алат,
Адепсиз —каргыш алат.

Жалкоого шылтоо көп.

Энеңди сыйласаң– эмгегин баала,
Атаңды сыйласаң– акылын ук.

Саламдашпай сөз баштаба.

Эшигин жаппай иттен көрөт,
Башын жуубай биттен көрөт.
Эл кулагы элүү.

Ээси келсе –бээсин бер.

Эгиз улакка–айры шыбак.

Эгин айдоо – байлык айдоо.

Эки байдын ортосунда, кедей байыбайт.

Ыржаң кызга – тыржаң күйөө.
Ый менен өлгөнчө, ыр менен өл.

Кайыры жок байдан без,
Суусу жок сайдан без.

Дүйнөкор дүнүйөнүн кулу.
Дос – ыйласаң сооротот.

Баланын эркеси – биттин сиркеси.

Беймаал кыйкырган корозду сой.

Акыл –алтын, ой – күмүш.

Атасын көргөн ооз ачат,
Энесин көргөн тон бычат.

Ата – тышкы кийим,
Эне – ички кийим.

Акмактын атасы – элден.

Алтынды баркта,
Акылды сакта.

Ат жакшысы боз болот,
Эр жакшысы сөзгө бек болот.

Ашың болбосо да, кашың болсун.

Айлалуу баатыр алдырбас.

Адам тилинен байланат.

Алтын албай алкыш ал.
Алты уулдуу кишинин,
Алты арыш малы бар.

Ач ит кабаган.
Акылы жок көпкөн,

Бир акылы көктөн,
Бир ажалы чөптөн.

Бай билбегенди, кул билет.

Арачыга алты муш.

Жоголгон бычактын, сабы алтын.

Кыздын кырк чачы улуу.

Кызга кырк жерден тыюу.

Баланы жашынан, келинди башынан.

Абысын андышкан жоо,
Күндөш күйүккөн жоо.

Бөөрү баласы ит болбойт.
Эшигин көрүп төрүнө өт,
Энесин көрүп кызын ал.

Алыскы туугандан, жакынкы коңшу.

Тууп алмайынча бала болбойт,
Сатып алмайынча кул болбойт.
Кыргыз кыр айланганча, сарт там айланганча.

Аза – арыбайт, каада - карыбайт, алтын чирибейт
Аары зыңылдап бал жыят,
Молдо кыңылдап мал жыят.

Аздын азанчысы болгончо,
Көптүн казанчысы бол.

Эл четине жоо келсе,
Жан аяган жигитпи.
Жакшы көргөн досунан,
Мал аяган жигитпи.

Баш кесмек бар, тил кесмек жок.

Жокчулук таштан да катуу.
Ой-санаа зындандан да терең.

Душманга жанынды берсең да, сырынды бербе.

Баатыр бир өлөт,
Коркок миң өлөт.

Жамандын сөзү теңелбесе да, сөзү теңелет.

Жакшы таап сүйлөйт,
Жаман каап сүйлөйт.

Жакшы сөз – жан эргитет,
Жаман сөз – жан кейитет.
Балалуу үй – базар; баласыз үй – мазар.

Ат жоорутмак – тердиктен,

Найза саймак– эрдиктен.

Өз агасын агалай албаган,
Бирөөнүн эшигин сагалайт.

Өз– өлтүрбөйт, жат– жарытпайт.

Жакшыга– бир сөз, жаманга –миң сөз.

Эринчээктин– этеги узарбайт.

Кой семизи койчудан.

Сабырдын түбү-сары алтын.
Кийиз кимдики болсо, билек ошонуку.

Жакшы уул –өз элине баш болот,
Жаман уул–өз элине кас болот.

Арсыз ишке аздым дебе
Ак ишке жаздым дебе.

Эмгек менен эл көгөрөт,
Жамгыр менен жер көгөрөт,

Аял жакшы– эр жакшы,
Вазир жакшы –хан жакшы.

Мал чарбачылыгы жөнүндө...

Жаман атты –жакшы баксаң тулпар,
Күйкөнүн табын тапсаң– шумкар.

Булуттун көркү жел менен,
Буудандын көркү тер менен.

Жоргонун тери кургабайт,
Эркениң жашы кургабайт.
Эки бээ эл сактайт,
Жалгыз бээ жан сактайт.

Таяк тайга, тай атка жеткизет.
Ат сыйлаган жөө баспайт.

Ала койду бөлө кырккан жүнгө жарыбайт.

Айгыры ала болсо,
Кулуну кула болот.

Аргымак аттын куйругу,
Бирде-жибек, бирде - кыл.

Эсиң болсо эчки бак,
Эчки тууйт төрт улак.

Дыйканчылыкка арналган...

Арпа, буудай аш экен.
Алтын, күмүш таш экен.

Жалгыз өгүз кош болбойт
Жаакташкан дос болбойт.

Кулдай болуп иштесең,
Байдай болуп ичээрсиң.

Баатырдын көркү эл менен,
Дыйкандын көркү жер менен.
Эселек эмне дебейт,
Эр эмгегин жер жебейт.

Эр энеден туулат.
Эл үчүн өсөт.

Ат эриндүү келет,
Эр мурундуу келет.

Үй-бүлө турмушу (аял, эркек жана бала жөнүндө айтылган макалдар)

Балалуу үй - күлүстөн,
Баласыз үй - көрүстөн.
Жакшы уулдун башына ырыс менен кенч ойнойт,
Жаман уулдун башына келтек менен камчы ойнойт.

Уул жакшысы - урмат,
Кыз жакшысы - кымбат.

Эненин көөнү балада,
Баланын көөнү талаада.

Адилеттик, достук, жакшылык жөнүндө...

Таза болсоң суудай бол, баарын жууп кетирген,
Күчтүү болсоң жердей бол, баарын чыдап көтөргөн.

Ийилген башы кылыч кеспейт.

Туура бийде тууган жок,
Туугандуу бийде ыйман жок.

Жакшы сөз - таш ээритет,
Жаман сөз - жан кейитет.
Досундун тоогун алсаң,
Канжыгасына кыз байла.

Дос таарынса– бергенин алат.

Аңдышкан айыл конбойт,
Эсептешкен дос болбойт.

**Байлар, молдолор, сүткорлор, соодагерлер
жөнүндө...**

Кайыры жок байдан без,
Суусу жок сайдан без.

Өлөңдүү жерде өгүз семирет,
Өлүмдүү жерде молдо семирет.

Касапчы энесине сөөк сатат.

Күн караган суука тоңот,
Бай караган ачкадан өлөт.

Акыл-насыят иретинде...

Шайтан болоюн десе,
Кыламык кардан бут сынат,
Буламыктан –тиш сынат.
Көптөн үмүт кылган,
Аздан кур калат.

Акыл оошот, ырыс жугушат.
Жыртык тешикке күлөт,
Жыгылган оогонго күлөт.

Кылыч жарасы бүтөт,
Тил жарасы бүтпөйт.

Уста менен дос болсоң,
Нар кескенин аларсың.
Ууру менен дос болсоң,
Бир балээге каларсың.

Бар болсоң ташпа,
Жок болсоң шашпа.

Байлык –мурас эмес,
Жоктук –уят эмес.
Кайгы– өмүр кесет,
Калп– ырыс кесет.

УЧКУЛ СӨЗДӨР

Сөз – ишке, чөп – сүткө айланат.

Тилден бал да тамат, уу да тамат

Адам өлсө өлөт, үмүт өлбөйт.

Бийик тоо күнгө жакын, билимдүү адам элге жакын,

Тазалыктан ашкан нерсе жок.

Чоочун адамдын мүнөзү – чытырман токой.

Чирип калган даракка, суу жыкканың пайдасыз.

Акылдуунун өмүрү адамзатка,

Акылсыздын өмүрү-- өзүнө таандык.

Кеңешти акылдуулардан сура,

Канатың жетилмейинче учпа.

АТА-ЭНЕ, АЯЛЗАТКА АРНАЛГАН

Ата – медер, акыл, Нур, асман, деңиз.

Ата болуу – сыймык,

Эне болуу – ыйык.

Атанын аты-аска,

Эненин наркы – башка.

Апамдын айтканы – жагымдуу,

Атамдын айтканы – жугумдуу,

Агамдын айтканы – кызыктуу.

Ата каргышынан сактан

Асылзат аялдын куралы – мээримдүүлүк.

Ата аталгандардын санына санап жеткис, бирок ыйык
бул атты барктагандар саналуу гана.

– Сен Энесиң азап чегип бала, тапкан,
Бапестеп бала баккан.

Мандайынан молчулукту жаратып,
Жайнатып дасторконду бардан – жоктон.

Эрезеге жеткирген Эне-атаңдын,
Унутпа эмгегинин улуулугун.

Кеп – сөз айтпоо каалабаганың,
Эне-атаңды баалап-сыйлабаганың.

Асыл зат аялыңды аяганың,
Өзүңө-өзүң өмүр улаганың.

Жакшы аял – жаманды адам кылат,
Жаман аял – жакшыны тамам кылат.

Унутпайлы Тукман Энелердин улуулугун,
Баалай бил балардын Айкөлдүгүн, сулуулугун.

Ата-энең сенин көөнөрбөс дөөлөтүң, жаныңдай көргөн ошол асылдардын көрөөр күнү, ичер суусу качанга созулаарын божомолдоп, биле албайсың. Ошондуктан алардын көзү барында сөзүнө кулак төшөп, эске тутуп, сарамжалдуу болсоң, турмушунда жолдуу болсоң, турмушунда жолуң ачык болоор...

«Бейиш энелердин таманында» - жашоо тиричилигибизге береке – кут киргизип, бакыт – кубаныч тартуулаган өмүрү гүлдөй назик, ыйманы бала үчүн акактай таза аял затына шек келтирген мамиле жасагандардын оңбосу анык.

– Теңдешсиз улуу зат

– Олуттуу мамиле

– Үй бүлөнүн сепили урайт

– Көр тириликтин оош-кыйыштарына бордош берген кайраттуу, сабырдуу, мээнеткеч энелерге таазим.

– Дүйнө жүзүн кооздукка бөлөп турган энелер эмеспи.

– Байлык – бакыт эмес да.

«Аскадан жортпо, чындык сөздөн коркпо»

«Көзү сокурдан, көңүлү сокур жаман»

«Кең болсоң, кем болбойсуң» –

«Балаң баш болсо, сен пас бол»

«Атаңа көрсөткөндү балаңдан көрөсүң»

«Жоого жалынба, доско таарынба»

«Иштөө кыйын, сындашоңой»

«Ак сөз ачуу болот, алдамчы сөз татуу болот»

«Керек кезде жакындарың айтпаган, кеңеш берип дем күч берет жакшы адам»

«Акылды шайтан азгырат,

Адамды дөөлөт мас кылат»

«Ак сүтүн берген эненин, балада акы зор болот»

Атанын сөзү укпаган баланын ашы кор болот»

«Бербесең – алышпасаң, келбесең алыстайсың»

«Чыккан чалынарда мышыкка сынчы болот»

«Тоо жылды десе ишен,

бузук адам оңолду десе эзели ишенбе»

«Аял жерден чыккан жок, ал адамдын баласы

Эркек көктөн түшкөн жок, аял анын апасы»

«Эр картайса эрки кетет,

Аял картайса көркү кетет»

«Акырын сүйлөгөндө амал көп»

«Кең болсоң, кем болбойсуң»

«Башыңа балээ келсе, пейлинден көр»

«Жаркын маанай бакыт-таалай»

Т. Мусаевдин үй бүлөө таржымалынан

Адам баласы жараткандын буйругу менен жаралгандан тартып өмүр бою жашоо үчүн күрөшүп күн өткөзөт турбайбы.

Пенденин ар биринин бешенесине бири-бирине окшобогон оорбу, жеңилби ар кандай турмуш жолу тартууланат экен. Ошону көрөт экенсиң, кандай гана турмушка туш болбо, тообо келтирүү менен адамдык ыйык сапаттардан тайбастан адал, ак, эмгектене берсең, ниетиң түз болсо, бакыт ийгилик өзүнөн өзү келе беришин аракеттин, акыбети кайтаарын эстен чыгарбашыбыз керек турбайбы. Бул айтылгандарды мен ата-энемдин оозунан ар дайым укчумун жана көкүрөгүмдө көзүм өткөнчө сактайм деген ойдомун, Кыргызда «адам өлбөсө алтын аяктан суу ичет» деген таамай сөз бекеринен айтылбаса керек. Мен мына ушул жерден ата-энем баш болгон жатындаштарымын ар биринин турмуш жолуна кыскача токтолуп өтүүнү туура көрүп отурам.

Атам Муса Маматай уулу - өз өмүрүн карапайым колхозчу болуп иштөө менен өткөзгөн, айылыбыздагы мезгилинде жүргүзүлгөн кыштакташтыруу, колхоздоштуруу саясатын колдоп эмгектенгендердин бири. Раматылык өзүнүн жумшак мүнөзү, адамгерчиликтүүлүгү, боорукерлиги, элпек-эмгекчилдиги менен айырмалангандыгы тууралуу айылдаштарыбыз ар дайым айтып калышат. Эң негизгиси биздин айылдагылардын көпчүлүгүнүн эсинде атамдын аты ар дайым сакталаарына терең ишенем. Анткени ал киши колунан көөрү төгүлгөн чебер жыгач устачылык өнөрдү аркалаган, 1960-70-жылдары азыркы Коо-Чаты айылы отурукташтыруунун негизинде түптөлө баштаганда атама болгон элдин суроо-өтүнүчтөрү көбөйгөнү эсимде. Ар бир үй-бүлө курган үйүнүн

үстүн тезирээк жаптырып алууга, колунан келгени полдотуп алууга ашыгат эмеспи. Ал эми айылыбызда жетиштүү устачылыктын бардык шайманы бар, жакшы сапаттагы иштери менен таанылган үч эле уста бар болучу.

Ошондуктан, азыр мен айылыма барып үйлөрдү кыдырганда сөздүн башы эле атамды эскерип ыраазычылыктарын айтып калышканда сыймыктанып, сүйүнүп кетем. Анан дагы, атамдын жайы-кышы дебей үзгүлтүксүз акы төлөнүүчү иш менен камсыз болгону үй бүлөнүн бакыбат жашоосуна шарт түзгөн же болбосо баардыгыбыздын курсагыбыз ток, кийимибиз бүтүн, көңүлүбүз куунак болгон, кыскасы атам үй бүлөөнүн башчысы, табармандык, таалим берүү вазипасын мыкты аткарганына биз ар дайым ыраазы болуп жүргөнбүз жана унута албайбыз. Ар качан турмушубузда оорун алган жакшылыктарды ал асыл адамдын ысмы менен байланыштыра беребиз.

Ал эми биздин төрөлүп-өсүп, жетилип, турмушта адам катары өз жолубузду таап калганыбызда раматылык **апам Токтукандын** ордунда эч нерсе менен алмаштырылгыс маанилүү, баалуу жана барктуу эле деп эсептей алам.

Ал менин асыл адамымды айылдагылар, башка билгендер аял затына тиешелүү болгон баардык касиеттерге ээ болучу деп айтып калышат. Эң башкысы эң эле боорукер, сезимтал, мээримдүү жан эле. Нарк санатка абдан көп маани берип, улуу кичүүгө астейдил мамиле кылуучу. Алардын тилин таап, ымалалашып сүйлөшкөн жан болчу. Сөзгө чечен, макал-лакаптарды куйулуштуруп айтуу менен айрыкча өзүнүн назик коңур үнү менен өлүм үстүндө айткан кошоктору эч бир жанды ойлонттурбай, кайдыгер калтырчу эмес.

Андан тышкары апамдын табиятынан «улукмандык» - элдик «даарыгерлик» чеберчилик жөндөмдөрү бар эле. Ооруп- сыркагандарга, төрөп-түшкөндөргө күнү-түнү дебей колунан келген жардамын аячуу эмес. Ошондуктан азыр деле 50-60 жаштагы ондогон жердештерибиз апамды «менин киндик энем эле» дешкенде абдан толкунданып, сыймыктанам. Жадагалса айрым учурларда жиптен эшилген кылтак менен бошошуп калган тиштерди сууруп жүргөнүн өз көзүм менен көргөнмүн. Дагы бир өзгөчө белгилеп өтүүчү маселе – бул апамдын жакшы уз, тикмечилик, үй жасалгаларына колдонулуучу таар шалча, сокмо боо жиптерин, шырдак ала-кийиздерди, тери тондорду мыкты жасап элдин буюртмасын аткарып берчүү. Те алыскы 60-жылдары апамдын колунда өзүнүн тикме кол машинасы бар болгон. Андыктан кызы-балдарынын кийилүүчү ички тышкы кийимдерин өзү үйдөн эле даярдап, жаңылап кийгизип турганы бизди өзгөчө кубандырчуу.

Менин эң чоң, бир өкүнүчүм бар. Бараалыма келип, бардык каалагандарын ишке ашырууга жарай баштаганда ата-энеден айрылып калганым болду. Аларга өкмөттүн иши деп чапкылап жүрө берип жеткиликтүү, татыктуу урмат-сый көрсөтүп, аларды ар жактарда эс алдырып, көңүлдөрүн көтөрүүгө азыркы ойлонгонумдай маани берүүгө толук жетише албай калыпмын. Эгерде паам-паразатым, акылым житигирээк болгондо көзү тирүүсүндө айтчуу жан жыргата турган кептеримди көп арнап айтып, ал акыбалынан тез-тез кабар алып турганымда балким алар дагы узагыраак жашайт беле, айрымдар жүздөн ашып деле жүрүшпөйбү деп толгоно берем, тагдырдын жазмышына каршы тура албайт экенсиң. Атам 1989-жылы апам 2000-жылы бул аалам менен кош

айтышып чын дүйнө карай жол тартып кете беришкен. А биз балдары «атам өлсө-өлсүн, атамды көргөндөр өлбөсүн» деген таамай сөзгө таянган болуп турмуш жолубузду улантуудабыз.

Ушул жерде, мен да улгайгандардын сабына кошулган чакта биздин кийинки курактагы жаштарга насаат катары айтаар, жүрөктөн чыккан кебим бул: – «Эсиң барың ата-энеге көрсөтөөр ызат-сый урматыңарды алардын көзү барында көрсөтүп кал, кийин өмүр бою өкүнүүгө дуушар болбойсуң» демекчимин.

Эмдиги кептин кезеги атам менен апамдын туңгуч кызы, биздин улуубуз **Айчүрөк эжем** тууралуу болсун. Апижем 1941-жылы биздей эле Алайкуунун төрүндөгү Бото-Мойнок чөлкөмүндө төрөлгөн. Ортомектепти бүтүрөөрү менен эле өзүбүздүн Күйөө-Таш айылына турмушка чыккан эжебиз абдан боорукер, өзүнө тыкан, чыйрак, мээнеткеч, комуз чертип ыр созгон, шайыр, апасын тартып чебер уз болучу. Апабызга кол кабыш кылып, бизди Кочкорбайакем экөөбүздү окутуп, тамга-таанууга көмөктөшүп жүрүп биздин үйдөгү мугалимибиз, тарбиячыбыз болгон. Анын оозунан чыккан сөзү эле орундалып кала берчүү эле деп калышат билгендер. Анын бири: Жогору жакта мен белгилегендей атама армиядан «кара кагаз» келгендеги батаканада 5 жашаар эжем «ыйлабагыла атам тирүү эле, келет» деп ыйлагандарды тыйганга аракеттенип, апама салышкан көк жолукту сыйрып салууга дала-латтана бериптуугандардын шайын кетирген экен.

Анан эле, анын оозуна сала бергендей болуп, бир жарым жылдан кийин кудай биздин бактыбызга атам тирүү, өз буту менен басып, акыл-ээси ордунда эле келип калып отурбайбы. Өзү союз таркаганга чейин колхоздо иштеп, андан тышкары

апам үйрөткөн узчулук, тикмечилик кесиби менен оокат кылып, үч уулдун беш кыздын сүйүктүү баатыр энеси болду. Жокчулуктун каарын тартпай жүрүп эле күтүүсүздөн жармашкан оорунун айынан каза болгон. Уулу Тагайбектин да көзү өтүп кеткен. Кийинки уулдары Рысбек менен Камчы, кызынын улуусу Саадат, синдилери: Гүлзат, Күкүш, Кыздаркан, Бүбүкан болушуп турмуштан өз жолдорун таап, бала бакыралуу, үй жайлуу болуп калышкан.

Ал эми Кочкорбай акем атам «өлүп калып кайра тирилип» келгенден кийин 1947-жылы жарык дүйнөгө келип-тир. Мүнөзү оор, атамдыкына окшобогон, жоон мойун күрөз, айтканынан кайтпаган тажаал жактары менен өзгөчөлөнөөрүн айтып калышат. Мен андан абдан сестенип, этияттанып сөзүн кайтарбаганга аракеттенчүмүн. Бирок, атам менен апамдан жебеген «шапалакты» акемден кээде жеп калчуумун, кечээ кийин деле ал киши мени тилдесе сөз кайтарбай туура кабыл алчумун. Бирок менин башкы коргоочум катары, уттуруп ийген чүкөлөрүмдү кайттарып берип, мага анча мынча тийишкен балдарды менин көзүмчө какыс-кукус кылганы мага майдай жага берчүү.

Анткени аны бою узун, физикалык жактан өзү теңдүүлөрүнүн арасынан айырмаланып тура турган, 1965-жылы атам тапкан-ташынганын топтоп алып, тааныш-тамырлар аркылуу сүйлөшүп жүрүп Ош мамлекеттик институтунун физика-математикалык факультетине окууга өткөрүп студент болуп окуп калган. Бирок, бир семестр эле окуп окуусун таштап үйгө келе берип, армияга барууну чечкенине макул болушкан үйдөгүлөр.

1966-1969-жылдары Россиянын Симферополь шаарынан Аскер кызматын өтөгөн. Үйгө кайтаарда ошол шаардан

болочок жеңебиз Людмила Михайловна менен таанышып анын ата энесинин макулдугу менен Алайкууга алып барып өрөөндө чоң сенсация жаратканы азыргыга чейин айтылып келет. Женем Людмила өз ыктыяры менен, албетте апамдын таасири аркылуу ислам динин кабыл алган. Кыргызча сүйлөп, кыргыздардын адаттагы каада-салт санаасын анча мынча кыргыз келиндеринен катуурак карманган аял болуп чыгып элдин оозун ачырды. Эң башкысы акем экөө үч уул, үч кыздуу болушту. Азыр алардын баары тең турмуштан өз ордуларын табышкан.

Ал эми Кочкорбай акемин өзүнүн мүнөзүнө ылайык келген өзү сүйгөн кесипке жайгашып калганы ата энеси эле эмес баарыбызды кубандырган. Кара-Кулжа районунун ички иштер бөлүмүнө катардагы милиционер болуп кирип, кыска мөөнөттө офицердик наамга жетип, Бишкектеги азыркы Д. Асанов атындагы милиция мектебинде сырттан окуп Өзгөндүн «Ийри-Суу» айылынын, өзүбүздүн Алайкуу өрөнү боюнча милициянын участкалык инспектору болуп, Өзгөн райондук ички иштер бөлүмүнүн нөөмөт бөлүмүнүн башчысы - милициянын майору наамын алып анан пенсияга чыгып кеткен. Ал асылым да, жетимишке жетээрине аз калганда аалам салып кете берди.

Эми кудайдын буйругуна баш ийбеске чара жок экен. Болгону арбактардын элесин эстен чыгарбай, күмбөздөрүнөн кабар алып ичтен сүйлөшүп, байма-бай куран окуп арбактарды ыраазы кылып турууну адатка айлантип алганмын.

Ал эми өзүмүн турмушуман кыскараак баяндай турган болсом, жогору жакта белгилегендей 1970-жылдын июнь айынан баштап өз алдынча эмгектене баштап ата-энеме, эли журтума жакындап кызмат кыла баштадым.

Эмгек жолумдун башталышында 1971-жыл мен үчүн олжолуу, өмүр бою эстен кеткис жыл болгон десем болот. Анткени ал жылы мен ар бир жарандын өмүрдөгү башкы максаттарынын бири болгон үйлөнүү, тукум улантуу бактысына ээ болуу менен бирге мед. пункттагы тар чөйрөдөн оолактап, колхоз боюнча жаштардын лидери болуу аркылуу жалпы элибизге кызмат кылуунун татаал жолуна түшкөнмүн.

Анан жубайым Гүлсүнбү экөөбүздүн ата энелерибиздин макулдугунун артынан кыска мөөнөттө баарлашып, сүйлөшүп бири бирибизди түшүнүшкөндөн кийин август айында баш кошконбуз.

Кудайга шүгүр, ата энелерибиз жана экөөбүз да адашкан эмес экенбиз! Мына элүү жыл аралыгында бактылуу өмүр сүрүп келе жатабыз, агардык-көгөрдүк дегендей нечен ойубузга келбеген оор-татаал бийиктерден, сыноолордон биргеликте тайманбай өтөөлдүк, элге кызмат кылдык, аны эл билет. Кийин институттун биология факультетин сырттан окуп жүрүп бүтүрүп жогорку билимге ээ болду. Жыйырма жылдан ашык убакыттан бери облустук клиникалык оорукананын кадрлар бөлүмүндө иштеп келе жатат.

Жалпылап айтканда Гүлсүнбү экөөбүз өзүбүздү бактылуубуз деп эсептеп жүрөбүз: өткөн аралыкта 4 пер-зенттүү 15 неберелүү болдук. Тун уулум Турар 47 жашта, алгачкы билими ветврач болсо, кийин юридикалык адистике ээ болуп, азыр Ошого Бажы кызматынын майору даражасында иштөөдө.

Мурдагы аяш кызым, Эшполот досумдун азыркы Ноокат районунун ЗАГС бөлүмүнүн жетектеп жүргөн Алиса келиним экөө эки уул, эки кыздын ата энеси.

Алардын чоң уулу Нурсултан неберем өткөн жылы Кытай Республи-касынын Гуанжоу шаарынан эл аралык чыгыш

институтун аяктап азыр Оштогу иштеп жүргөн кытай өкүлдөрүнүн офисинде иштеп жатат. Кийинки неберем Темирлан Оштогу юридикалык институтун 3-курсунун студенти.

Кыз неберемдин улуусу Алия Оштогу «Олимп» мектебинин 11-классынын окуучусу. Эң кичүү мени көптөн үмүттөндүргөн, сүйүндүргөн эрке неберем Дарига азыр 4-класста окуйт.

Менталдык арифметика боюнча өз курбалдаштарынын арасында шаарда, республикада чемпион аталып, Алмата, Астанада жана Эл Аралык Араб Эмиратынын Дубай шаарында, Тайланд өлкөсүнүн Банког, Турциянын Анталия шаарларында өткөн олимпияда кароо-сынактарда I-II-даражадагы диплом-дордун ээси болду.

Андан кийинки 1975-жылы туулган Туйгун аттуу кызым Медет аттуу өзүмдүн көзү өтүп кеткен досум Болот Бүргөевичтин уулуна турмушка чыккан. Кызым Ош мамлекеттик университетинин чет тилдер факультетин бүтөөрү менен эле университетте англис тили боюнча мугалим болуп иштеп жүрдү.

Азыр Эл аралык ЮСАИД уюмунун Оштогу өкүлчүлүгүнүн тармагында иштеп жатат. Алар 5 балалуу болушкан. Неберелерим Билемир, Бектемир - студеттерал эми Элхан, Айдеми, Айбикелер Ломоносов атындагы мектептин окуучулары болуп саналышат.

Иши кылып Туйгун кызым Медет күйөө балам экөө турмуштан өз оордуларын таап, ынтымак – биримдикте бала-чакалары менен бакыбат өмүр сүрүп жатышат.

Кичүү уулум Алмазым да быйыл кырктын кырына чыкканы калды. Ош мамлекеттик университетинин чет тилдер факультетин бүтүргөн. Көп жылдар бою ишкерчилик менен

алектенип жүрүп, азыр Ош аэро бекетинин камсыздоо бөлүкчөсүнүн биринде үзүрлүү эмгектенип жатат. Келиним Жанара азыркы шаардык мамлекеттик каттоонун паспорт берүүчү бөлүмүндө тескөөчү болуп иштейт. Уулум экөө Ош мамлекеттик университетинде окуп жүргөн чагында табышып, үйлөнүшкөн, кудайга шүгүр, экөө бир уул, эки кыздуу болушту, чоң неберем Айдана быйыл Ош мамлекеттик университетинин экономика-менеджмент факультетинин студенти болуп калды. Неберелерим Бектур менен Айназик дагы 8-4-класста окуп жатышат.

Алмаз менен Жанаранын да жашоо турмушу ойдогудай нукта өтүп, чүрпөлөрүн камчы салдырбай тың багып, тарбиялап жатышат. Биздин Гүлсүнбү экөөбүздүн көкүрөк кызыбыз Аселдин деле жашы отуздан ашып баратат. Ош университетинен социалдык кызмат боюнча адистике ээ болуп, кийинчирээк юридикалык институтту бүтүрүп эки адистике ээ болгон. Күйөө балам Бакыт Алайдын кулуну болот, Мен Алайда иштеп жүргөндө тапкан ини досум Сапарбайдын уулу, Асел менен Бакыт бири-бирин жактырып, калгандыгын билип жана Сапарбайдын жеке өтүнүчүн четке какпай макулдугубузду бергенден кийин үйлөнүшкөн эле. Азыр эки уул, бир кыздуу болушкан чоң неберем Курманжан бала бакчанын тарбиялануучусу, кичүүлөрү Алияр менен Элияр үйдө ата-энесинин кароосунда. Күйөө балам Бакыт жеке ишкерлик менен алек болуп жүрөт. Оокаттары тың, үй жайлуу.

Эң негизгиси Гүлсүнбү экөөбүздүн балдар-кыздарыбыздан көңүлүбүз тынчыгансыды. Карылыктын доорун кудай буйруса узак бирге өткөрсөк деп тилеп калабыз. Бирок неберелер бой жете чоңойгондон бери, аларды кийинкилик турмуш жолуна аттантууда күтүлгөн түйшүктөрдү эстегенде кээде түн ортосунда ойгонуп алып да ой толгоолорду ортого салып масилеттеше бере турган болуп калдык.

Тактама таржымал

Мусаев Тайлакбай

Аты, жөнү

Туулган күнү, ай, жылы 26 май 1949-ж.

Туулган жери Кыргыз Республикасынын

Ош облусу (Совет) Кара-Кулжа району Кызыл-Жар айылы

Билими

Жогорку
1966-жылы Кайың-Талаа орто мектебин бүтүргөн
1970-жылы Сатка медициналык окуу жайы (РСФСР)
1979-жылы Скрябин атындагы Кыргыз айыл-чарба институту
1989-жылы Ташкенттеги жогорку партиялык мектеби

Шайлоого катышы

Убагында Кызыл-Жар айылдык, Өзгөн, Кара-Кулжа, Алай райондук кеңештеринин Ош облустук кеңешинин депутаты болуп шайланган

Турмуш жолу

- 1966-1968-ж.ж.** Жалал-Абад шаарындагы медициналык окуу жайынын студенти
- 1968-1970-ж.ж.** Советик Армиянын катарында Челябин облусунун Златауст шаарындагы №3442 аскер бөлүгүнүн фельдшер старшинасы
- 1970-1971-ж.ж.** Кызыл-Жар ооруканасынын Коммунизм аймагынын ФАП башчысы
- 1971-1972-ж.ж.** Сагындык колхозунун комсомол комитетинин секретары
- 1972-1974-ж.ж.** Совет райондук ЛКСМ комитетинин инструктору, уюштуруу бөлүмүнүн башчысы
- 1974-1979-ж.ж.** Кыргыз айыл чарба институтунун ветеранария факультетинин студенти.
- 1979-1980-ж.ж.** Өзгөн районунун «Яссы» совхозунун улук ветврачы
- 1980-1982-ж.ж.** Компартиянын Өзгөн райондук комитетинин инструктору, уюштуруучу бөлүмүнүн башчысы
- 1982-1985-ж.ж.** Ош облустук партия комитетинин инструктору, биринчи катчысынын жардамчысы
- 1985-1987-ж.ж.** Партиянын Совет райкомунун экинчи катчысы

- 1987-1989-ж.ж.** Кыргызстан Компартиясынын Борбордук комитетинин инструктору
- 1989-1989-ж.ж.** Ош облустук партия комитетинин айыл-чарба бөлүмүнүн башчысы
- 1989-1991-ж.ж.** Компартиянын Совет райкомунун биринчи секретары
- 1991-1992-ж.ж.** Эл депутаттарынын Кара-Кулжа райкеңешинин төрагасы
- 1992-1995-ж.ж.** Ош облустук агроөнөр жай бирикме башчысынын биринчи орун басары
- 1995-1997-ж.ж.** Алай райондук мамлекеттик администрация башчысы-акими
- III/1997-ж.ж.**
- ушул күнгө чейин** Профсоюздардын Ош облустук кеңешинин төрагасы
- 2000-жылдан бери Кыргызстан Профсоюздар Федерациясынын төрагасынын түштүк аймагы боюнча орун басары.

Т. Мусаевдин алган сыйлыктары:

1. 1995-ж. Кыргыз Республикасынын «Саламаттык сактоо отличниги» төш белгиси.
2. 1996-ж. «Ош-3000» юбилейлик медалы
3. 1996-ж. «Манас - 1000» юбилейлик медалы
4. 1999-ж. Кыргызстан профсоюздар Федерациясынын Ардак грамотасы.
5. 1999-ж. Кыргызстан профсоюздар Федерациясынын Ардак грамотасы.
6. 2001-ж. «Кыргыз Республикасына 10 жыл» эстелик медалы
7. 2004-ж. Ош облустук мамлекеттик администрациясынын Ардак грамотасы.
8. 2005-ж. Кара-Кулжа районунун «Ардактуу атуулу» наамынын төш белгиси.
9. 2006-ж. Кыргыз Республикасынын Ардак грамотасы.
10. 2006-ж. Кыргыз Республикасынын «Социалдык фондунун отличниги»
11. 2006-ж. Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жана илим кызматкерлеринин профсоюзунун отличниги» төш белгиси.
12. 2008-ж. Ош облустук мамлекеттик администрациясынын Ардак грамотасы.
13. 2009-ж. «Кыргызстандын профсоюздарына сиңирген эмгеги үчүн Ардактуу төш белгиси».
14. 2010-ж. Кыргыз Республикасынын «Айыл чарбасынын отличниги» төш белгиси.
15. 2011-ж. Ош облустук мамлекеттик администрациясынын Ардак грамотасы

16. 2013-ж. СНГ боюнча Профсоюздар конфедерациясынын «Профсоюздар кыймылынына сиңирген эмгеги үчүн күмүш төш белгиси».
17. 2017- ж. «Жалпы профсоюздар (ВКП) түзүлгөнүнө 25 жыл» күмүш төш белгиси.
18. 2017- ж. «Ленин комсомолу на 100 жыл» юбилейлик медалы.
19. 2017- ж. «Улуу Октябрь Социалисттик Революциясына 100 жыл» эстелик медалы.
20. 2018- ж. «Кыргызстан Ардактуу Ардагери» төш белгиси.
21. 2019-ж. «И.В. Сталиндин туулганына 140 жыл» эстелик медалы.
22. 2019- ж. Кара-Кулжа райондук мамлекеттик администрациясынын Ардак грамотасы.
23. 2020-ж. Профсоюздардын Ош облустук Кеңешинин «Ардактуу төрагасы» наамынын төш белгиси.

МАЗМУНУ

I. АЛАЙКУУ ЭЛИ ЖУРТУНУН ТАРЫХ

ТАРЖЫМАЛЫНАН КЫСКАЧА МААЛЫМАТ БАЯН 7

ЧОҢ АТАМ ЖАШАГАН ЧӨЛКӨМДҮН КЫСКАЧА БАЯН
ТАРЖЫМАЛЫНАН..... 11

БИЗДИН ҮЙ БҮЛӨНҮН ТАРЫХ ТАРЖЫМАЛЫНАН 16

Урматтуу окурман! 30

МУСА АБА ЖӨНҮНДӨ БАЯН..... 31

КАЛАА ТУРМУШУНА АТТАНГАНДА..... 48

КОМСОМОЛДУК КЫЗМАТКА АЧЫЛГАН ЖОЛ..... 53

ПАРТИЯЛЫК КЫЗМАТТА МЕНИН АЛГАЧКЫ УСТАТЫМ

ВАГИНУР ТАЛИПОВ БОЛГОН 56

ЭГЕМЕНДИК ЖЫЛДАРЫНДАГЫ ООР КҮНДӨР 64

АК ҮЙДӨН АЛГАН САБАКТАР 68

КҮТҮҮСҮЗ СУНУШ... 71

АЛАЙДА ТАРТКАН АЗАПТАР... 74

II. БИРГЕ ИШТЕП, БИРГЕ ЖҮРГӨН ҮЗӨҢГҮЛӨШ

ЗАМАНДАШТАРЫНЫН КААЛОО-ТИЛЕКТЕРИ 80

ӨЗГӨЧӨ МҮНӨЗДҮҮ ИНСАН 80

Видный партийный и профсоюзный лидер..... 85

АЛАЙКУУДАЙ КАСИЕТТҮҮ ЖЕРДИНКУЛУНУ 89

ЧЫНЫГЫ МАМЛЕКЕТТИК ИШМЕР 94

ӨТӨГӨН ӨМҮРҮ, АТКАРГАН ЭМГЕКТЕРИ МЕНЕН

КӨРҮНҮКТҮҮ..... 96

ТУРМУШ ТАРАЗАСЫНА ТЕНДЕШ..... 101

АРДАКТУУ АГАБЫЗЖӨНҮНДӨ АКЫЙКАТ ПИКИР 104

ПРОФСОЮЗ ТАРМАГЫНЫН СЫЙЛУУ 107

ЖЕТЕКЧИЛЕРИНЕН БОЛДУ..... 107

ӨТӨ ЖӨНӨКӨЙ, АДАМГЕРЧИЛИКТҮҮ..... 110

АК ЭМГЕГИ МЕНЕН БАРААНДУУ 113

ӨЗ ДООРУНУН ДАСЫККАН ИШМЕРИ..... 115

ЭЛДИН УУЛУ БОЛГОНУНА СЫЙМЫКТАНАБЫЗ 117

III. Т. МУСАЕВ ЖӨНҮНДӨ МААЛЫМАТ

КАРАЖАТТАРЫНДА ЧАГЫЛДЫРЫЛГАН АРНООЛОР ЖАНА МАКАЛА-МАЕКТЕР.....121

КЕҢ ААЛАМДЫН БЕЙИШИН КЕЗИП..... 121

ТАЙЛАКБАЙ МУСАЕВГЕ АРНОО..... 124

ПЕЙИЛИҢ ЖАКШЫ, ИШ ЖАКШЫ..... 129

УЛУУ ТООНУН УУЛУ 137

«КУДАЙ БЕРГЕНАКЫЛ, БЕКЕМ ЭРК 144

САБЫРДУУЛУК, СЫНООЛОРДО СЫНДЫРБАЙТ» 144

АГАЙЫБЫЗ ЖӨНҮНДӨ УЧКАЙ СӨЗ 153

КООМДУК ДА, МАМЛЕКЕТТИК ДА ИШМЕР 153

ТАЙЛАКБАЙДЫН БИЙИК АШУУЛАРЫ 156

ТУРМУШТУ ЖАКШЫРТУУГА БАГЫТТАЛГАН 171

ПРОФСОЮЗ ВСЕГДА НА ЗАЩИТЕ..... 174

ЧТО ТАКОЕ ПРОФСОЮЗ? 175

МИНИМАЛЬНАЯ ЗАРПЛАТА..... 176

КАК РАБОТАЕТ ПРОФСОЮЗ? 177

НАШИ ПУТЕВКИ ДЕШЕВЛЕ В 10 РАЗ..... 179

Неистошима сила 182

Защитить рабочий люд 198

IV. КАРА-КУЛЖАЛЫК АЙРЫМ АТТУУ – БАШТУУ

АГАЛАРЫНА АРНАЛГАН МАКАЛА – ЭСКЕРҮҮЛӨРҮ..... 202

БООР БАТЫРЫП, СЫРДАШЫП АЛЧУУБУЗ...	202
ТАЛАНТЫНА ТААЗИМ КЫЛАМ.....	205
АСЫЛ АГАМ АКИМЖАНДЫ ЭСКЕРИП	209
ТЫРМАКТАЙЫМДА ЭСИМДЕ КАЛГАН ЭЛЕС.....	212
ОРОЗБЕК АКЕ ЖӨНҮНДӨ ООРУНДУ СӨЗ	215
БАКАЛБАЙ БАКЫЛДАГАН АГАМ ЭЛЕ.....	218
АР ТАРАПТАН ЖЕТИЛГЕН ТАТЫКТУУ ЖЕТЕКЧИ ЭЛЕ ...	221
«ШЫЛУУНДАРДЫН.....	229
НАПСИСИН ТЕҢИРИМ ТЫЯР..»	229
ПРОФСОЮЗДАРДЫН ТАРЫХЫНАШАЙКЕШ.....	235
БАСЫЛМА	235
ДЫЙКАНЧЫЛЫККА АРНАЛГАН.....	284
АДИЛЕТТИК, ДОСТУК, ЖАКШЫЛЫК ЖӨНҮНДӨ... ..	285
АКЫЛ-НАСЫЯТ ИРЕТИНДЕ... ..	286
УЧКУЛ СӨЗДӨР	287
АТА-ЭНЕ, АЯЛЗАТКА АРНАЛГАН	288
Т. МУСАЕВДИН ҮЙ БҮЛӨӨ ТАРЖЫМАЛЫНАН	292
Т. МУСАВДИН АЛГАН СЫЙЛЫКТАРЫ:	304

ТАЙЛАКБАЙ МУСАЕВ

ТООЛОР ТАПТАГАН ТАГДЫР...

Редакторлору: Жороев., Т. Жуманазаров М.
Корректору: Мусаев А.
Техникалык редактору: Алтыбаев Ж.
Компьютердик калыпка салган: Карагулова С.

Терүүгө 18.08.19 берилди. Басууга 01. 12.20. кол коюлду.
Китептин форматы 60x84. Көлөмү 19,5 басма табак.
Нускасы 300 даана

«Кагаз ресурстары» басмаканасы
Ош шаары, А.Мамыров көчөсү, 86/г
Эл.почта: kagaz_resurstary@bk.ru
Тел: (3222) 4-69-16

Мусаев Тайлакбай Мусаевич

1949-жылы Кара-Кулжа районунун Кызыл-Жар айылында төрөлгөн. Өз айылындагы "Кайың-Талаа" азыркы Кебек Мамаев атындагы орто мектепти аяктаган. Жалал-Абаддагы Медициналык окуу жайында билимин уланткан. Аскер кызматын Россиянын Челябинский шаарында өтөгөн. Эмгек жолун Кызыл-Жар айылындагы фельдшердик - акушердик пунктта дарыгер болуу менен баштаган. 1971-1974-жылдары Сагындык атындагы колхоздун комсомол комитетинин секретары, Совет райондук комсомол комитетинин инструктору, уюштуруу бөлүмүнүн башчысы болуп иштеген.

1974-1979-жылдары Фрунзедеги Скрябин атындагы Кыргыз айыл чарба институтун артыкчылык менен аяктаган. Окууну аяктаган соң, институтта лаборант, Өзгөн районунун Яссы совхозунда улук ветеринардык дарыгер болуп иштеген. Андан соң Өзгөн райондук партия комитетинин инструктору, уюштуруу бөлүмүнүн башчысы, Кыргызстан компартиясынын Ош обкомунун инструктору, Ош облустук партия комитетинин биринчи катчысынын жардамчысы, Ош обкомдун агрардык бөлүмүнүн башчысы, КПБКнын совет райкомунун 2-секретары, КПБКнын инструктору кызматтарында иштеген. КПБКнын сунушу менен совет райкомунун 1-катчысы кийин райондук советтин төрагасы кызматтарын аркалаган.

1987-1989-жж. Ташкенттеги Жогорку партиялык мектептин угуучусу болгон. Ош областтык агропром бирикмесинин начальнигинин орун басары, 1995-1997-жж. Алай райондук, администрациясынын - акими, 1997-жылдан ушул мезгилге чейин Ош областтык профсоюздар уюмунун төрагасы кызматын аркалап келе жатат.